¶ Manipulus Curatorum.

Guidonis de Monte Rochen

Academiæ Cantabrigiensis
Liber

¶ Liber qui manipulus curatoꝝ inscribitur in quo per necessaria officia eoꝝ quibus animarũ cura cõmissa est breuiter pertractantur feliciter incipit.

¶ Actoris epistola.

Reuerendo in xp̃o patri ac dño domino Raymũdo diuina ꝓuidentia sancte sedis ualẽtis ep̃o suoꝝ deuotoꝝ minus Guido de mõte rocheri cũ deuota et humili recommendatione se totũ suis obsequiis mãcipatum. Fons sapientie dei verbũ dispositione mirabili cũcta ordinans ⁊ disponẽs militantem ecclesiã ordinauit ⁊ disposuit ad instar ecclesie [illegible] que [illegible]antis quod figuratiue fuit ostensum legislatori [illegible] mando preceptũ fuit sibi edificare tabernaculũ [illegible] deserto iuxta exemplar quod sibi in mõte fuerat demonstratũ. Tabernaculũ siquidem in huius mundi deserto constructũ est militãs ecclesia ad instar illius que sursum est hierusalem ordinata. Cuius siquidem militantis ecclesie fundamenta in montibus sanctis prophete rememorans per montes superiores prelatos apostolis succedẽtes insinuat. qui ad modum spirituũ supreme hierarchie medios inferiores videlicet ⁊ prelatos illuminent perficiant et expurgent vt sic medii a superioribus illuminati sancti pfecti virtutibus ac erroribus expurgati inferiores scilicet laicos simitudo illuminent perficiant ⁊ expurgent quod facere nequeunt: nisi fuerint diuinis doctrinis imbuti. Hec ergo attendens ⁊ vigili meditatione perpẽsans sequens opusculũ de instructione neophitoꝝ curatoꝝ cõposui. rudi quidẽ stilo sed vtili non curans de verboꝝ ornatu: sed aliorum cõmodo et profectu. Quod quidẽ opusculũ ad vos q̃ estis sacrosancte ecclesie luminare predaꝝ. qui lucetis velut lucerna lucẽs in firmamẽto ecclesie militãtis: qui radio diuine sapiẽtie ⁊ scientie exemploque vite sacratissime: ac sacculo correctionis charitatiue subditos v̄ros illuminatis

A ii.

perficitis et purgatis duxi humiliter destinendū. vt li-ma correctionis vrē politū prodeat in publicū qd sine illa prodere nō audeat. Suscipiatis vos igit pater cū affectu beniuolo pn̄s opusculū qd offert humilitas comitatur affectio et charitas psuadet correctūq; ꝛ emēdatū: si vrē videt dn̄ationi ꝯuenire cōicare cunctis neophitis .i. nouiciis vt q nesciūt addiscāt ꝛ q sciūt scire se gaudeāt ꝛ ad maiora cōscendant. Vestrā reuerendā psonā conseruet dn̄s: cui me humiliter recōmendo. Scriptum Caroli. Anno dn̄i. Millesimo tricentesimo tricesimotertio.

¶ Prologus.

QUoniā scd̄m q dicit ppheta malach[illegible] .ii. immo dn̄s per malachiā. Labia sacerd[illegible] custodiūt sapientiā ac scientiā ꝛ legē requirent de ore eius [illegible] Sacerdotibus. Angelus eni dn̄i exercituū est. Idcirco ne sacerdotib⁹ legis euāgelice ꝯtigat illd qd dn̄s cuidā sacerdoti legis moisayce per eundē pphetā cōminat di-cens. Q2 tu scientiā repulisti: ego repellā te ne sacerdo-tio fungaris: michi dignū duxi aliqua ad neophitoꝝ sa-cerdotū instructionē maxime curatoꝝ scribere: per que possint se in executione sui officii dirigere et deo suo scz xp̄o debite ministrare. Nemo aūt de psūptionis temeri-tate me iudicet q ego pctōr ignorās ꝛ inscius psumā sa-cros sacerdotes qui sacrate legis pfessores sunt instrue-re. Cōfisus eni de illi⁹ adiutorio q ora mutoꝝ aperit et linguas infantiū disertas facit loqui illis paruo cani-culo q latratu suo magnos leporarios incitat ad currē-dū tractabo aliq breuiter scribere vt donē magis pfecti et peritioribus materiā in altiora ꝛ subtiliora ꝛ magis vtilia ꝯscribēdi. Cōfido eni q ille q dedit asine balaam loquelā michi sue rationabili creature infundat sciam. Nec erubescāt venerabiles sacerdotes a me eoꝝ serui-tore minimo edoceri. Sed cōsiderent illud vbū doctoris eximii augustini qd ponit in decretis. 13. q. 3. c. Si heres.

Ego iã senex ⁊ sexaginta annoꝝ etatis nõ erubescerẽ a puero ãniculo edoceri. Licet eni vt dicit seneca verecũdosum sit senes addiscere: tñ magis verecundosum est eos ignorare. Oẽs ãũt quilibet si vult officiũ suũ debite exeq̃: dz scire ea q̃ ad suũ officiũ spectãt. Offm autẽ sacerdotũ maxime curatoꝝ ꝯsistit in q̃ttuoꝛ ꝫm q̃tttuoꝛ ethimologias isti⁹ nois sacerdos que habenẽ in damasceno. Qꝛ sacerdotes sũt missaꝝ celebꝛatoꝛes. ideo dr q̃si sacra dãs. ꝯfessionũ auditoꝛes. ideo dr q̃si sacer dux. plebis doctoꝛes ideo dr sacerdotes quasi sacra docẽs. ergo ꝓpter pꝛimũ debẽt hẽre tñ de scia: q̃ sciãt recte ⁊ distincte legere ea que misse officio cõtinenẽ etiã cõgrue ꝓnũciare ⁊ accẽtuare et ad minus grãmaticalr̃ intelligere. Propẽ scđm debẽt habere tñ de scia q̃ sciãt nũeꝝ sacꝛoꝝ ⁊ que sit debita foꝛma ⁊ debita materia cuiuslibet sacramẽti et modũ debite ea ministrãdi potissime de sacramentis que ad eos spectãt. Propẽ terciũ debent hẽre tñ de scia q̃ sciant discernere inter lepꝛã ⁊ lepꝛã i. pctm̃ ⁊ pctm̃: et imponere penitẽtias salutares. Propter quartũ tñ debent habere de scia q̃ sciãt ad minus ppl'm in articulis et aliis rudimẽtis fidei infoꝛmare. Omisso autẽ pꝛimo qꝛ illđ spectat ad grãmaticã: ⁊ satis suppono q̃ dñi epi nullũ ad sacerdotii oꝛdinẽ ꝓmoueãt nisi fuerit sufficiẽter grãmaticalibus imbutus et qꝛ de hoc ageẽ qñ de sacramẽto eucharistie tractabiẽ: de tribus aliis in hoc libello est agendũ. Quẽ libellũ manipulũ curatoꝝ voluẽ vocari: ex eo q̃ sacerdotes potissime curati debẽt istum libellũ habere in manibus vt videãt ea que circa suum officium sunt agenda. Finit pꝛologus.

Diuisio huius libꝛi.

Diuiditur ergo p̄sens opusculũ in tres partes. In quaꝝ p̄ma agiẽ de sacramẽtis ⁊ de his que ꝑtinẽt ad sacꝛoꝝ administrationẽ. In scđa de penitẽtia ⁊ his que pertinẽt ad ꝯfessionũ audientiã et pñia ĩpositionẽ.

In tercia de articulis fidei et his que pertinent ad popu
li informationē. Quantū ad p̄mā partē primo videbi-
aliq̄d de sacris in generali. scd̄o de quolibet eoꝝ in spe-
ciali. Quantū ad sacra in generali. Primo videndū est
de eoꝝ institutione. scd̄o de eoꝝ efficacia et virtute. ter-
cio de eoꝝ nūero ⁊ distinctiōe. Qn̄ autē agetur de q̄libet
eoꝝ in speciali. Primo videbitur de sacrō baptismi. scd̄o
de eucharistia. tercio de confirmatione. quarto de pnīa.
quito de sacramēto ordinis. sexto de extrema vnctione.
septimo de sacramento matrimonii.

¶ Tractatus primus prime partis principalis qui est
de sacramentis in generali.

¶ De institutione sacramentorum. Cap̄. i.

SCiēdū ergo q̄ oīa sacramēta noue legis fue-
rūt immediate instituta a xp̄o q̄ pbāt docto-
res sic. Illi⁹ est sacra alicuius legis institue-
re cuius est legē dare ⁊ condere. sed xp̄s fuit
immediate cōditor statutor ⁊ dator noue legis. vt diffu
se pbat apl's in epl'a ad galathas et hēt ab ysaia dicēte
Dn̄s rex nē dn̄s legifer nr̄ ipse veniet ⁊ saluabit nos. er
go ad solū xp̄m ptinuit instituere noue legis sacra. Sa
cramētū eni baptismi instituit qn̄ baptismū in iordane
a iohāne suscepit tūc eni vt dicit beda Tactu sue mūdis
sime carnis vim regeneratiuā cōtulit aquis. Licet autē
tunc sacrm̄ baptismi instituerit: tn̄ nullus ad baptismi
susceptionē erat obligatus vsq̄ post resurrectionē qn̄ s.
in die ascēsionis dixit aplis et aliis discipulis. Eūtes in
mūdū vniuersum p̄dicate euāgeliū oī creature. q̄ credi
derit ⁊ baptizat⁹ fuerit saluus erit qui vero nō credide-
rit ↄdēnabit. Sacrm̄ cōfirmationis instituit qn̄ posuit
manus sup capita paruuloꝝ ⁊ aplis phibentib⁹ dixit
Sinite paruulos venire ad me. licet aliqui doctores di
cant q̄ sacrm̄ cōfirmationis instituit in die pēthecostes
qn̄ misit visibiliter sp̄msctm̄ sup aplos. primū tn̄ reputo

verius. Sacramẽtũ eucharistie instituit in die cene post comestionẽ agni paschalis qñ panẽ ⁊ vinũ in suũ corp⁹ ⁊ sanguinẽ sua ineffabilis ptãte ꝯuertit dicens. Accipite et mãducate hoc est corpus meũ. et sumpto calice dixit Accipite et bibite ex hoc oẽs hic est calix sanguinis mei. Sacramentũ penitẽtie instituit qñ exordiũ sue saluberrime ꝑdicationis assũpsit dicẽs. Penitẽtiã agite appropinquabit eni regnũ celo℞. Q̄d aũt pctã essent cõfitenda sacerdotibus figuratiue instituit: qñ decem leprosis ab ipso mũdatis ꝑcepit dicẽs. Lu. xvii. Ite ostẽdite vos sacerdotibus. licet eni teste ꝓphtã ezechi. c. xviii. q̄ dicit in persona xp̄i. Quacũq; hora ingemuerit pctõr. oim iniq̄tatũ eius nõ recordabor. pctã in ꝯtritione dimittant. tñ nichilomin⁹ sunt in cõfessione ꝯfitenda sacerdotibus si possibilitas occurrat. Sacr̃m ordis instituit de⁹: qñ i die cene postq̄ cõicauit apl'os dixit eis. Hoc facite in meã cõmẽorationẽ. Tũc eni scd̃m doctores oẽs apl'os ordinauit Sacr̃m vo ordis xp̄s instituit septupliciter: scd̃z q̄ sunt septẽ ordines. q̃ttuor nõ sacri ⁊ minores. vt ostiariatus lectoriat⁹ exorcistatus ⁊ acolitatus. ⁊ tres sacri maiores vt subdiaconat⁹: diaconat⁹ ⁊ presbyterat⁹ que oẽs dñr vnũ sacr̃m q2 ad vnũ puta ꝑsbyteratũ ꝑncipal'r ordinãtur. Ordinẽ ergo ostiariat⁹ instituit. qñ fecit flagellũ de funiculis ⁊ eiecit de tẽplo vẽdẽtes ⁊ emẽtes. Ordinẽ lectoriat⁹ instituit qñ legẽdo v̄ba ysaie predicauit dicens Spũs dñi sup me eo q̄ vnxerit me paupib⁹ euãgelizare misit me. Ordinẽ exorcistat⁹ istituit qñ demones ab hoib⁹ obsessis eiici ꝑcepit. Ordinẽ acolitat⁹ instituit: qñ ꝑdicãdo dixit. Ego sum lux mũdi. Ordinẽ autẽ subdiaconat⁹ istituit: qñ post cenã pedes discipl'o℞ suo℞ lauit. Ordinẽ diaconat⁹: qñ discipulos velut leuita vigilare monuit. Ordinẽ ꝑsbitat⁹ istituit qñ discipl'is suis corp⁹ et sanguinẽ suũ sumendũ ꝑbuit dicẽs hec. Quotiẽscũq; feceritis in mei memoriã faciatis. Dũq; patri corp⁹ et

sāguine suū in ara crucis semet hostiā obtulit. Sacr̄m vero extreme vnctiōis instituit qn̄ ap̄los misit vngere et sanare ifirmos. Un̄ aliq̄ doctores dicūt q̄ btūs Jacobus instituit sacr̄m istō qn̄ in canonica sua dixit. Infirmatur q̄s ex vobis inducat p̄sbyteros eccl̄ie vt or̄t sup eū vngētes oleo sctō. sed salua eoꝝ reuerentia nō reputo verū ꝑpt rōnem supius dictā in pricipio hui⁹ capl̄i. Credo eni q̄ illō dictū bti Jacobi nō fuit istitutio hui⁹ sacri: sed eius ꝓmulgatio. Un̄ btūs Jacobus nō fuit institutor huius sacri: sed solū ꝓmulgator. De sacro autē matrimonii qn̄ fuerit institutū et vtrū fuerit institutū a xp̄o incarnato: est dubiū cū m̄rimoniū fuerit in statu innocētie ⁊ in tp̄e qō fuit an̄ incarnationē. ideo ad hui⁹ dubitationis solutionē. Sciēdū q̄ m̄rimoniū pōt trib⁹ modis ꝯsiderari. vno modo ꝓut est offm̄ nature. Scd̄o modo ꝓut est remediū carnalis ꝯcupiscētie q2 per m̄rimoniū satisfit ꝯcupiscētie carnali. Tercio modo prout est signū ꝯiūctionis alicui⁹ rei puta xp̄i ⁊ eccl̄ie quā signat ꝯiūctio aīoꝝ viri ⁊ vxoris ⁊ ꝯiūctibis nature hūane ⁊ diuine in ꝑsona filii dei quam signat ꝯiūctio corpoꝝ. M̄rimoniū pmo ⁊ scd̄o mō ꝯsideratū: nō est sacr̄m ꝓut loquimur hic de sacro matrimonii. sed tercio modo cōsideratū est sacr̄m et sic fuit institutū a xp̄o qn̄ in vtero virginis marie voluit naturā nostrā diuine nature vnire in vnitatē sui suppositi seu ꝑsone. quā vnionē signat matrimoniū. Sicut eni in actu matrimōiali vir ⁊ vxor duo sunt in carne vna sic due nature sc3 humana et diuina sunt in vna persona: sc3 in persona filii.

De efficacia et virtute sacramētorum. Cap. ii.

De eff.cacia aūt et virtute sacroꝝ sciendū est q̄ virtus sacroꝝ in generali: q2 postea dicetur de virtute cuiuslibet in speciali in duobus cōsistit sc3 in auferēdo culpā et cōferende grām. Omne eni sacr̄m noue legis. nisi sit obex .i. impedimentū ex parte recipientis: aufert

culpā si inuenit eam et cōfert vel auget gratiā. Et per hoc differunt sacramēta noue legis a sacramētis antique legis qꝛ sacramēta antique legis sacramēto circūcisionis excepto: quantū ex parte operis operati nullā habebāt virtutē quantū ad ablationē culpe ⁊ collationem gratie sed totā ṽtutem ⁊ efficaciā suā habebant ex parte operis operātis. Sacramēta autē noue legis nō solū habēt efficaciā ex parte operis operati imo etiā ex parte operis operantis. Opus operātis vocaṫ deuotio suscipiētis sacramētū. opus operatū vocaṫ actus exercicatus circa sacrā sicut opus operatum in baptismo est aspersio vel immersio aque ⁊ ꝓlatio ṽborꝝ. Quod autē sacramēta noue legis quātuꝫ est ex parte opis opantis cōferāt grām ⁊ sint causa grē. ptꝫ per diffinitionē sacramēti que poniṫ a magistro sentētiaꝝ in. iiii. vbi sic diciṫ Sacramentū est inuisibilis grē: ⁊ visibilis forme signū qd ita signū est grē dei et inuisibilis grē forma vt eius silitudinē gerat ⁊ causa existat. Utrū autem sacrā noue legis sint causa gratie sine qua nō vel causa ꝓpter quā indicet studio maioris inq̄sitionis q̄ presens opusculū expostulet. Est etiam alia virtus sacrorꝝ noue legis qꝛ quedā eorꝝ imprimūt caracterem in suscipientibus ea sꝫ sacramēta baptismi cōfirmationis ⁊ ordinis. Et est caracter ptās spūalis quedā per quam suscipiēs sacrm̄ potest aliquid facere vel recipere qd non poterat ante sicut baptizatꝰ. pōt recipere alia sacrā ecclie qd nō pōt facere nō baptizatus ⁊ ordinatus ꝑtest exercere officiū sui ordinis qd nō potest facere nō ordinatus: ⁊ cōfirmatus teneṫ audacter cōfiteri fidē xp̄i tēpore ꝑsecutionis fidei. ad quod non tenetur nō cōfirmatus nisi forte inquireret in speciali de fide. Alia autē sacrā sꝫ eucharistia pn̄ia matrimoniū et extrema vnctio: nō imprimūt talē caracterē qꝛ possūt multociēs iterari sicut hō multociens cōicare confiteri inungi. et mortua vna vxore

pōt cū alia cōtrahere. Oz sacra q̄ imp̄mūt caracterē nō debēt nec possūt iterari sicut nullꝰ dz bis baptizari nec cōfirmari. nec codē ordine bis ordinari. Et ratio est q̄a virtus eoꝝ semꝑ manet. s. caracter qui est indelebilis.

¶ De numero ꝛ distinctione sacramentoꝝ. Cap. iii.

Quantū ad numeꝝ sacramētoꝝ sciēdū est q̄ sacramēta sunt septē. puta baptismꝰ / ↄfirmatio / eucharistia / penitētia / extrema vnctio / ordo ꝛ matrimonium. Distinctio istoꝝ sacramētoꝝ datur per sufficiētiā q̄ꝛdā doctoꝝ que talis est. Sicut est in vita corporali: sic suo modo debet esse in vita spirituali. In vita autē corporali videmus q̄ primo generatur homo. scdo augetur. tercio nutritur. quarto venit ad tantā ꝑfectionē ꝟtutis q̄ pōt sibi silez generare: et sic genus humanū multiplicat. Et qz sanitas hois potest impediri per infirmitatē ideo homo indiget duplici medicina vna cōtra infirmitatem. alia cōtra reliquias infirmitatis. et sicut in vita corporali quinqz necessaria sunt. s. generatio / augmētū / nutrimētū / multiplicatio ꝛ medicina. sic similiē in vita spūali qualis est vita fideliū viuentiū in fide ꝛ vnitate ecclesie sic sunt quoqz necessaria: scz spūalis generatio que fit in baptismo per quam homo regeneratur xp̄o. Spūale augmentū qd̄ fit in cōfirmatione: in qua gratia baptismatis augetur. Spūale nutrimentum. quod datur in eucharistia que est cibus spūalis aie et qz fideles indigēt multiplicari spūaliter ꝛ corporaliter quantum ad multiplicationē spūalem accipitur sacramētū ordinis: per quod ministri eccl'ie multiplicātur quantū ad multiplicationē corporalē accipiē sacrm̄ matrimonii: quod ordinatur ad multiplicationē corporalē fideliū. Spūalis medicina cōtra spūalem infirmitatē que est pctm̄: est p̄nia. alia est contra reliquias pctoꝝ que est extrema vnctio. Et hec de sacramētis in generali.

¶ Tractatꝰ scds p̄me partis p̄ncipalis est de baptismo

¶ Quid sit baptismus et unde dicatur. Capm. i.
Nunc dicẽdũ est de sacris in speciali et p̃mo de baptismo. Circa qd̃ cõsiderãda sunt octo. Primo qd̃ est baptismus. scd̃o de materia eiusdẽ. tercio de forma. quarto de ministro. q̃nto de suscipiẽtibus. sexto de ritu baptismi. septimo de effectu eiusdez. octauo de annexis eius. Baptismus est ablutio corporis exterioris cũ prescripta. i. taxata verbo℞ forma facta: ita q̃ illa ablutio materialis que fit exteri⁹ in corpore est signũ ablutiõis spũalis quã de⁹ facit interius in mẽte. Et dr̃ baptism⁹ a baptizo as. are. qd̃ idẽ est abluo is. ere. Vnd̃ baptism⁹ grece idem est q̃ ablutio latine.
¶ De materia baptismi. Cap̃. ii.
Materia baptismi est aqua simplex elementaꝛ. Qd̃ autẽ ista aqua sit ꝓpria materia baptismi habes totã rõnem ex institutiõe xp̃i q̃ instituit baptismũ fieri in aq̃. Si aũt istituisset baptismũ in vino vel i alio aliq̃ liq̃re. vinũ vl' ille ali⁹ liq̃r esset ꝓp̃a materia baptismi. Alique tñ ꝯgruẽtie solẽt assignari a doctorib⁹ quare xp̃s instituit baptismũ fieri magis in aqua q̃ i alio liquore quarũ vna est. qꝛ sacramẽtũ maxime necessitat̃ dꝫ habere materiã maxime cõem ne ꝓpter defectũ materie aliq̃s ipediret̃ a susceptiõe baptismi: sꝫ baptism⁹ est sacramẽtũ maxie necessitatis: qꝛ sine baptismo null⁹ põt saluari. Ideo vt null⁹ posset se excusare a susceptione baptismi ꝓpter defectũ materie vel ꝓpter caristiã ei⁹ baptism⁹ dꝫ hẽre materiã maxie cõem. talis aũt materia est aqua que inuenit̃ in qualibet terra ⁊ de facili põt haberi. Posset eni aliq̃s se excusare si mat̃ia baptismi esset vinũ vel oleũ vel aliq̃s ali⁹ liq̃r p̃ciosior q̃ nõ inueniret̃ in oĩ terra: nec posset ita de facili haberi. Alia ꝯgruentia seu rõ est: q̃a ꝓp̃etas aque maxie est ꝯueniẽs baptismo. Est eni aq̃ mũdificatiua sordiũ ⁊ refrigeratiua estuanciũ ⁊ peruia. i. lucida oculis intuentiũ. Silr̃ baptismus

mūdat sordes aie: ideo vocat baptism⁹. q: baptism⁹ grece idē est qd lotio latine. Unde baptizare idē est qd lauare. Itē baptism⁹ refrigerat estū carnalis ɔcupiscētie. illuminat etiā ocl'os mētis respectu diuine noticie. Arguūt ergo doctores sic. Illud est ppa materia baptismi cui⁹ pprietas maxie ɔuenit baptismo sed aqua est hmōi. ergo aqua est ppria materia baptismi. Utrū aūt aqua sit bñdicta vel nō nichil facit ad baptismū. q: ita bene pōt fieri baptismus in aqua non benedicta sicut in bñdicta sed aqua baptismalis in eccl'iis bñdicitur pter solennitatē et maiorē reuerentiā circa baptismū. Sed nūqd in aqua rosacea vel in aqua ardēte vel in aliqb⁹ aquis distillatis posset fieri baptism⁹ si aqua elemētaris inueniri nō posset? Dicendū est q nō. q: tales aque nō sunt ppe aque. sed humores illo corpo a qbus distillant. In lixiuio tñ si aqua nō posset inueniri. posset fieri baptism⁹ cū lixiuiū nichil aliud sit q aqua colata p cineres Et pter eādem rōnem dicūt aliq doctores q in vrina pter defectū aque posset baptizari qd nō credo verū: q: vrina nō est aqua: s: humor resolutus a cibis comestis. Et idē dico de saliua. Sed nōne in brodio carniū posset fieri baptismus vbi alia aqua nō posset inueniri? Dicēdū est q aut tāta resolutio carniū est fcā in brodio illo qd desinit species aque esse ⁊ est alia species de nouo generata: ⁊ tūc nō pōt fieri baptism⁹: aut nō est ibi tāta resolutio carniū facta ⁊ tūc fieri pōt ⁊ in tali brodio baptizari. Qñ aūt sit talis resolutio fcā ⁊ qñ nō pōt ppēdi ex spissitudine. Si enī sit tāta spissitudo illius brodii q̄ta est in carne vel aliquātulū minor: nō credo q posset in illo brodio baptizari. Si aūt nō sit tāta spissitudo: s: brodiū sit pigue credo q tūc in illo brodio posset baptizari. Et idē dico de luto scz si aq exprimat ex illo in aqua illa expressa posset fieri baptism⁹. etiā si nix liqfieret: in illa aqua liqfacta ex niue posset fieri baptism⁹. Solet

autem ex aliquibus talis questio fieri. Si esset vnus puer baptizandus iuxta vnū puteū profundū et ille qui debet eum baptizare nō haberet cū quo traheret aquā de puteo: nec posset aliūde aquā habere: et puer esset in periculo mortis. nūquid deberet eū in puteū proiicere: dicendo. baptizo te in noie patris et filii et spūs sancti amē. dicendū quod nō quia secūdum quod dicit beatus paulus. Non sunt faciēda mala vt inde eueniāt bona. licet ergo ex hoc istud bonū eueniret quod aia illius pueri saluaretur tamen ille qui proiiceret eū faceret istud malū quod peccaret mortaliter et sic quantum in se esset damnaret aiam suā: et quilibet secūdum exordiū charitatis plus debet diligere aiam suā quam animā cuiuscūque alterius. et si dicatur quod talis potest confiteri de isto pctō et sic nō dānaret aiam suā. Dicendū quod istud est falsū dicere: quia nullus certus est de vita sua. vnde iste non est certus si statim postquam proiicerit puerum: vel etiā in ipso actu proiectionis moreretur. Unde habere talem spem est proprie tentare deū. quia certū est si talis proiiciat puerū peccat mortaliter: incertus est autē si deus dabit sibi spaciū penitendi. quare faciendū est secūdum consiliū beati Augu. dicētis. Tene certū et dimitte incertū. Notandū autem quod si aqua sit calida vel frigida nichil facit ad baptismū: sed semper est vitandū periculū baptizandi.

¶ De forma baptismi. Cap. iii.

Circa formā baptismi sciēdū quod alia forma vtūtur greci in baptizādo: et alia forma latini. Greci enim vtuntur tali forma. Baptisetur seruus xpi in noie patris et filii et spūssancti. amē. Latini autē vtuntur tali forma. Baptizo te in noie patris et filii et spūssancti amē. Et quamuis ex vtraque forma sequatur baptismus. nā greci baptizati sunt sicut latini. quod patet. quia qui redeūt ad vnitatē ecclesie romane nō rebaptizātur tamen forma latinorum conueniētior est quam forma grecorum. quod patet. quo ad nūc ex duobus. primo quia forma illa baptismi conueniētior est que magis concordat cum verbis xpi instituentis

baptismū. sed xp̄s instituēs baptismū dixit apl'is vt recitat btūs math. i euāg. suo. c. vlti. Jte docete oēs gētes baptizātes eos in noīe p̄ris ꝛ filii ꝛ sp̄ūsc̄i. ꝛ cū istis v̄bis magis ꝯcordat istud v̄bū baptizo q̄ baptizet. qꝛ baptizo est actiuū ꝛ baptizet est passiuū. ꝛ istud participiū bapti zātes descēdit ab actio ꝛ nō a passiuo. q̄re ꝯueniētioꝛ est forma latinoꝝ que dicit baptizo: q̄ grecoꝝ q̄ dicit bapti zet. Scd̄o pōt illd̄ ideꝫ patere sic. Jlla forma baptismi est ꝯueniētioꝛ in qua ꝛ per quā expꝛimūtur ea q̄ sunt necessaria in baptismo. sed talis est forma latinoꝝ p̄ cōpa ratione ad formā grecoꝛū: qꝛ in baptismo est necessario v̄tꝰ dei ꝯferētis efficaciā baptismo. ꝛ istd̄ tāgit in vtraqꝫ forma cū d̄ꝫ Jn noīe p̄ris ꝛ filii ꝛ sp̄ūsc̄i amē. Est etiā ibi necessaria p̄sona suscipiētis baptismū. ꝛ istud exp̄mit in forma grecoꝝ cū d̄ꝫ seruus xp̄i. Jn forma autē latinoꝝ expꝛimit cū d̄ꝫ te. Est etiā ibi necessaria persona ministri baptizantis que nō exp̄mitur ad minus explicite in forma grecoꝝ. Jn forma aūt latinoꝝ exp̄mit explicite: per hoc q̄d d̄ꝫ baptizo. q̄re ꝯueniētioꝛ est forma latinoꝝ q̄ grecoꝝ. verisil'e est etiā q̄ forma qua vtitur romana ecclesia que dn̄o disponente oim eccl'iaꝝ caput est magistra. extra de bap. ꝛ eius effectu. c. Maioꝛes sit ꝯueniē tioꝛ q̄cūqꝫ alia. Est ergo debita forma baptismi. Baptizo te in noīe p̄ris ꝛ filii ꝛ sp̄ūsc̄ti amē. Q̄d autē noietur baptizādus vel addat eiꝰ nomē: aut ponat ibi ego dicē do petre vel maria ego baptizo te in noīe p̄ris ꝛ filii et sp̄ūsc̄ti amē. nō sunt de essentia forme cū sine ipsis possit fieri baptismus tn̄ debent poni in forma p̄pter maioꝛē expꝛessionē: licet nō sit necessariū q̄ ponat. Jsta autem forma pōt ꝓferri in latino vel quocūqꝫ alio ydiomate Vtrū autē possit aliq̄d imutari circa istā formē. Sciendum est q̄ ille qui aliq̄d mutaret aut intēderet mutare ritū ecclesie sic non esset baptismꝰ. aut intēderet facere illud idem quod facit ecclesia, sed ex quadā ignoꝛantia

vel inadvertētia aliqd circa istā formā mutaret tūc circa hoc sciendum est ꝙ talis mutatio potest fieri quinqꝫ modis. Uno modo totaliter omittēdo verba ipsius. Et tūc nō fit baptism⁹ ex tali forma sicut si diceret. Baptizo te in noie genitoris ꝛ geniti ꝛ ꝓcedentis ab vtroqꝫ. lꝫ enī ex cōi vsu loquēdi genitor significet patrem et genitus filiū ꝛ ꝓcedens ab vtroqꝫ spūmscm̄ tñ ꝓprie loquēdo in diuinis genitor ꝛ genitus ꝛ ꝓcedēs expressius significant actus nociales ipsaꝝ ꝑsonarū ꝙ ipsas ꝑsonas. In forma autē baptismi debet fieri mētio expressa de ꝑsonis. Alio modo pōt fieri mutatio circa formā ipsius baptismi trāsponēdo v̄ba ipsi⁹ forme sicut si diceret Baptizo te in noie p̄ris ꝛ filii ꝛ spūscī amē vl' quolibꝫ aliter trāsponēdo ꝛ tūc cū maneat idē sensus v̄boꝝ ꝛ tali mutatione nō īpedit baptism⁹. Alio mō pōt fieri mutatio addēdo aliqd ad ipsam formā ꝛ tūc talis additio corrūpit sensū v̄boꝝ forme sicut mutabat formā arri⁹ dicēdo sic. Baptizo te in noie p̄ris maioris et filii minoris ꝛ sē. ꝛ tūc nō fit baptism⁹. Aut talis additio nō corrūpit sensum v̄boꝝ forme eo ꝙ nō obstāte tali additione adhuc manet idē sensus v̄boꝝ ꝛ tūc ille q̄ addit aliqd intēdat mutare formā nichil facit cū nō baptizet in fide eccl'ie. Si aūt nō intēdit mutare formā eccl'e sed ex q̄dā fatua deuotōe addat aliqd sic dicēdo. Baptizo te ī noie p̄ris ꝛc. et btē v̄ginis. vel btā v̄go iuuet te vel aliqd aliud sile talis additio nō impedit baptismū. Alio modo pōt mutari forma baptismi diminuēdo aliqd de ea ꝛ tunc si diminuat dictio integra quecūqꝫ sit illa de oibus istis baptizo te ī noie p̄ris ꝛ fi. ꝛ sē. amē. nichil fit qꝛ oia ista v̄ba sūt de eēntia forme. Si aūt nō diminuat dictio ītegra sed pars dictiōis tūc si diminutio talis fit in ꝑncipio dictionis sicut si de ista dictiōe p̄ris vel quecūqꝫ alia subtrahat prima littera vel syllaba talis diminutio īpedit baptismū cū tollat sens⁹ v̄boꝝ. Si aūt talis diminutio

fiat de fine dictiōis sicut de ista dictione pris remoueat s.vel aliqd tale diminutio talis nō impedit baptismū cū maneat idē sensus vbo℞. Sicut narrat in decret tractatu de ↄse.di.iiii.ca. Retulerūt nuncii.q ꝗdā sacerdos ignar⁹ lingue latie baptizabat sub illa forma baptizo te in noie patria ꝛ filia ꝛ spūscā. dicit papa in decreto illo q vere baptizabat. Alio mō pōt fieri mutatio circa formā baptismi interrūpēdo vba isti⁹ forme ꝛ tūc sit tāta interruptio q mutet intētionē baptizanł. sicut si de mane diceret. ego baptizo te. et postes ire ad expediendum negocia sua: et postea qñ rediret diceret in noie pris ꝛc. nichil faceret. Si autē nō sit tāta interruptio q nō mutet intētionē baptizāł sicut si diceret. baptizo te in noie patris. et hoc dicto dicat assistētib⁹. tacete orate deū: vel aliquid tale. et postea pficeret: nō impedit baptismus.

¶ Minister baptismi est duplex. vnus extra casum necessitatis et iste est solus sacerdos. Ad solū eni sacerdotē extra casum necessitatis ptinet baptizare. cui⁹ ratio assignat a doctorib⁹ talis. ille est ppus ꝛ ordinarius minister sacro℞ ꝗ hȝ ptātē supra corp⁹ xpi verū. sed sacerdos est hmōi ergo solus sacerdos est ppzius ꝛ ordinari⁹ minister sacro℞. q autē ad illū ptineat ministratio sacro℞ ꝗ hȝ ptātē sup corp⁹ xpi ve℞ pbat sic. Qz ad illū ptinet ordinatio corpis mystici qd est ecclia. i. cōgregatio fidelium ꝗ hȝ ptātē sup corp⁹ xpi ve℞. sed talis est sacerdos quare ad solū sacerdotē ptinet dispēsare siue ministrare sacra. Alius est minister baptismi in casu necessitatis et iste potest esse tam vir ꝙ mulier tam fidelis ꝙ infidelis. hoc eni interest inter baptismū et alia sacra q minister baptismi pōt esse alius ꝙ sacerdos nō aūt minister alio℞ sacro℞. Et ratio istius est. qz baptismus est sacramentū maxime necessitatis non autē alia sacra. qz sine baptismo nō pōt aliqs salu⁹ fieri: sine vero aliis sacris multi saluant. Arguunt ergo doctores sic. Illud sacrm

qd est tante necessitatis q sine eius susceptione nullus pōt saluari dz habere ministrū ita cōem q ppt defectū ministri nullus ab eius susceptiōe excusetur. sed sacrm̄ baptismi est tante necessitatis q sine eius susceptione null⁹ saluari pōt. dicēte xp̄o saluatore nr̄o in Joh. c. iii. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spūscō nō potest introire in regnū dei. Ideo sacrm̄ debet habere ministrū cōem q nemo ppter defectū ministri excusetur a susceptione baptismi. Et idcirco in casu necessitatis tam vir q̄ mulier. tam infidelis q̄ fidelis sicut iudeus paganus hereticus potest baptizare dūmodo baptizet in aqua et debite pferat v̄ba forme baptismi & habeat intētionem faciēdi illud qd facit eccl'ia licet fidelis credat illud nichil valere: ita tn̄ q semp deferendū est ceteris paribus digniori. vn̄ infidelis in p̄ntia fidelis nō dz baptizare. mulier etiā in p̄ntia viri nō dz baptizare. nō pmotus ad sacros ordines in p̄ntia pmoti nō dz baptizare. Sil'r nec laic⁹ in p̄ntia clerici tōsurati nō dz baptizare. Et ratio istoꝝ est. qz ille q baptizat in p̄ntia xp̄i baptizat & representat eius personā que pfecti⁹ rep̄ntatur per fidelē q̄ per infidelē per virū q̄ per mulierē. per pmotū q̄ p nō pmotū. per tōsuratū q̄ per nō tōsuratū. ¶ Sciendū tn̄ q in illo q baptisat requirit semp intētio baptizādi. scz illud faciēdi qd intēdit seu facit eccl'ia. aliter nō est baptismus q̄uis alia necessaria ad baptismū sint ibi. non autē reqritur de necessitate q sit talis intentio q baptizans intendat baptismū valere baptizato ad vitā eternam: immo cū intētione cōtraria. i. cū intentione q baptism⁹ nichil valeat: pōt etiā baptism⁹ fieri. solū enim reqritur q baptizās intēdat facere illud qd facit eccl'ia & sic qdcūqz sit illud valet baptism⁹. Sed nūqd si aliqs minimus vel quicūqz alius ludēdo aspgat aquā super aliqs nō baptizatos. dicēdo baptizo vos in nōie p̄tis & c. tales erūt baptizati? Dicēdū q talis aut intēdit bapti-

zare. intēdendo facere illud qd facit ecclīa. licet de hoc faciat trufas ꝛ derisiões suas. ꝛ tūc talis quis grauiter peccet faciēdo irreuerenciā sacramento: tñ vere cōfert baptismū. Si aūt in mente nō intēdat facere illud qd facit ecclesia: nichil facit. Nunquid in casu necessitatis aliqs pōt baptizare seipm? Dicendū est q iste casus ponitur in quadam decretali incipiente Debitū. extra de baptismo et eius effectu. Ubi narratur de quodā iudeo qui ppter metū iudeoꝝ nō audebat vocare aliquē fidelem. sed accipiēs aquā dixit baptizo me ꝛc̄. Et ad eius euidentiā notandū q triplex est baptismus. scz flumis. qñ aliquis baptizat in aqua. ꝛ iste baptismus est sacramentū ecclesie. de isto loquimur hic. Et loquēdo de tali baptismo null9 potest baptizare seipm. ꝛ ratio reddit a papa in illa decretali. qz baptism9 est quedā generatio spūalis: ꝛ sicut seipm nemo pōt generare corpaliter. dicente Augu. in lib. de trini. Nullus seipm gignit corporaliter: quare null9 pōt seipm generare spūaliter baptizādo seipm. Est ꝛ alius baptismus scz fluminis qñ spiritussctūs mūdat ꝛ abluit aiam alicuius inuisibiliter a pctō ꝛ tali baptismo pōt aliqs seipm baptizare disponēdo se ad grām dei. vt nō baptizatus adultus habēdo deuotionē ad baptismū ꝛ essendo in pposito q si haberet oportunitatē susciperet baptismi sacramentū. Unde ꝛ si moriatur in tali pposito saluatur. nec est cōtra verbum allegatū: nisi qs renatus fuerit ꝛc̄. qz intelligēdū est renatus ex aqua in paruulis in re. in adult. in re vl in voto. lz enī iste nō sit regenerat9 ex aq in re. est tñ in voto. Et est alius baptismus scz sanguis qñ aliqs nō baptizatus suscipit mortē p fide xpi. ꝛ talis baptism9 pficit ad salutē dum tñ habeat baptismus aqua in voto: si ille q sustinet mortē sit adultus sicut habet in legēda btē katherine de rhetorib9: q ad eius pdicationē cōuersi sunt, quos imꝑator fecit cōburi. Si aūt nō sit adultus nō re

quirit tale votū: sed sufficit mors tollerata p xp̄o sicut fuit de innocētibus. & tali baptismo nullus pōt se baptizare. qꝛ nulli licitū est seipȝ interficere p quacūqꝫ causa nec est ꝯtra hoc de sansone & iosia q̄ interfecerūt seip̄os qꝛ vt dicit btūs hieronymꝰ. Factū eoꝝ nō est trahendū ad cōsequentiā: qꝛ priuilegia paucoꝝ non faciūt legem cōem. Nūquid etiā in ministro requiritur bonitas vite. s. ꝙ sit sine pctō mortali? Dicēdū ꝙ illa questio intelligēda est de sacerdote: qꝛ vt dictū est ipse ꝓpriꝰ est minister baptismi. Vñ ad huiꝰ solutionē dicēdum est ꝙ quātum est ad effectionē baptismi nichil facit bonitas vel malicia ministri: qꝛ siue sit bonus siue malus cōfertur (vt dictū est) baptismus vere. Sed quantū ad ministrū vtrū peccet vel nō baptizando: dicēdo ꝙ aut sacerdos baptizat in casu necessitatꝭ & solēnitate aliqua sicut facit vna antiqua vetula & tunc non peccat mortaliter si baptizet existēs in peccato mortali. aut baptizat extra casum necessitatis cū solennitate. & tūc peccat mortaliter existēs in pctō mortali si baptizet. qꝛ facit irreuerētiam sacro. Uerū est ꝙ dn̄s Durandus quōdam ep̄s aniciensis qui fuit doctor sacri palatii dicit in suo sacramētali. ꝙ quomodocunqꝫ sacerdos exn̄s in pctō mortali baptizet peccat mortal'r. Utrū aūt eiꝰ opinio sit vera nescio: scio tn̄ ꝙ est bn̄ dura. Sciēdū insup ꝙ minister baptismi dꝫ eē vnꝰ. Et rō cōiter assignat a doctoribꝰ: qꝛ baptizās baptizat in ꝑsona xp̄i que est vna. & iō ꝑsona baptizātis dꝫ eē vna. Unō plures nō pn̄t baptizare vnū. Et si dicatur ꝙ vnus pōt baptizare plures dicendo: ego baptizo vos in noīe pr̄is & fi. &c. Dicēdum ꝙ nō est simile: qꝛ qn̄ dicitur baptizo vos idē est ac si diceret baptizo te: et te: qn̄ autē dicit nos baptizamus te. idē est si diceret: ego & tu baptizamus te: ꝙ dr̄ia est inter nos & vos: qꝛ nos idem est ꝙ ego & tu. vos autē idē est ꝙ te & te. ideo dicēdo vos nichil aliud mutatur in forma: sed dicēdo nos aliqd mutatur

in forma. Solet autē poni talis casus. ponatur ꝙ hic sint duo. vnus sit mutus ⁊ alius mācus/ et sit ibi puer baptizandus. ⁊ mutus aspgat cū aqua/ ⁊ mācus pferat vba. Queritur vtrū talis puer sit baptizatus? Dicendū ꝙ aut isti baptizant in forma grecoꝝ aut latinoꝝ. si in forma latinoꝝ tūc dicūt aliqui doctores ꝙ talis puer nō est baptizat⁹. q̄a vt dictū est in quacūqꝫ forma baptizet baptizans/ in forma xp̄i baptizat. vt dicit btūs iohēs baptista dicens de xp̄o. Qui me misit baptizare ipse michi dixit. super quem videris spm̄ descendentē: hic est q̄ baptizat. persona autē xp̄i est vna. vnde athanasius. Nō duo sed vnus est xp̄s: quare oportet ꝙ ille q̄ baptizat sit vnus in quacūqꝫ forma baptizet. Alii autē doctores sicut iohēs scotus et sui sequaces dicunt ꝙ si baptizat in forma grecoꝝ baptizatus est. q̄a vt dictū est licet ille qui baptizat in persona xp̄i cuius est vna persona baptizat tñ in noīe trinitatis in qua sunt plures psone. ⁊ sic nō cōtrariatur baptizo scđm formā grecoꝝ: si sint plures baptizantes. Que istaꝝ opinionū sit vera nescio. sed iudicio meo papa esset cōsulendus sup hoc ad quem maiores q̄stiones potissime circa articl'os fidei cōtingentes sunt referēde. extra de baptis. ppter rōnem supra dictā de differentia scꝫ inter nos ⁊ vos que est ratio venerabilis doctoris sancti thome in vltima parte sūme sue. Assignatur etiā talis ratio a magistro Herueo britone: qꝛ in sacramēto maxime veritatis nichil debet esse falsitatis. Sed baptismus est sacramentū maxime veritatis: ergo in baptismo nichil dꝫ esse falsitatis. Sed si isti vterentur forma latinoꝝ qua vtitur romana ecclesia et si adherētes esset in tali baptismo falsitas: q̄a si mancus diceret ego baptizo te. i. absoluo te: mentiretur. qꝛ ipse non abluit immo hoc facit mutus. quare manifestū est ꝙ talis baptismus est nullus. Hāc aūt rōnem conātur soluere aliqui doctores dicētes ꝙ si ille mācus nō diceret ego baptizo

te/sed diceret nos baptizam⁹ te/ꝛ sic nō diceret falsum immo verū. qꝛ ista oꝛatio nos baptizam⁹ te vera est per syno vchē sicut si eēnt duo scriptoꝛes ꝙ scripsissent vnū libꝛū: ita ꝙ vn⁹ scripsisset vnā medictatē: ꝛ alius aliam vnus eoꝝ posset vere dicere nos scripsimus istū libꝛum A simili cū mutus in tali baptismo aspergat seu infundat aquā: et mancus ꝓferat verba: vterqꝫ potest dicere nos baptizam⁹ te. Hoc aūt nichil valet. qꝛ ad hoc ꝙ aliqua ꝓpositio verificet̄ per sinodochē de duobus opꝫ ꝙ ambo fecerint actus eiusdē rōnis: qꝛ si fecissent actus diuersaꝝ rōnū. vna ꝓpositio non posset verificari de eis. sicut si vnus rasisset ꝑgamenū de quo esset fact⁹ liber: ꝛ alius scripsisset libꝛū ista ꝓpositio nos scripsim⁹ istum libꝛū nullo modo posset verificari de illis. Sic de istis est dicendū nos baptizamus te qꝛ infundere aquā ꝛ dicere ṽba sunt actus diuersaꝝ rationū. Ideo nullo modo de eis potest pꝛopositio verificari.

¶ De suscipientibus baptismum. Capm̄. v.

Baptismū debēt suscipere tā viri ꝙ̄ mulieres. qꝛ sine baptismo: vel in re vel in voto: vt dictū est nullus pōt saluari. sed aliter est de adulto. ꝛ aliter de ꝑuulis qꝛ in adulto ꝙ recipit̄ baptismū: requiritur intētio ꝓpa suscipiēdi illḋ qḋ cōfert eccl'ia. qꝛ nemo ex aq̄ ꝛ spūscō renascit̄ nisi volēs: saltē in adulto. ꝛ sue volūtatꝭ arbitrio i. c. nemo de ꝯse. di iiii. In ꝑuulo aūt sufficit fides ꝛ intētio eoꝝ qui eū offerūt ad baptismū. Sꝫ nūqḋ pōt aliqs in vētre mr̄is baptizari sicut si vna mulier ꝑgnans de vno puero sit in ꝑiculo moꝛtis nūqḋ in vētre ei⁹ dꝫ puer baptizari. dicēdū est ꝙ nō. Cui⁹ ratio assignat̄ a doctoꝛib⁹ talis qꝛ ille ꝙ suscipit baptismū: dꝫ suscipi a manib⁹ ministri eccl'ie ꝛ aspgi aqua/vel immergi: sed ista nō possūt fieri circa existem in vtero mr̄is. ergo existēs in vtero mr̄is nō dꝫ nec pōt baptizari. vide supꝛa. ca. Mr̄i in maternis in pꝛi. de ꝯse. di. iiii. vbi dꝫ ꝙ qui scḋm adam adhuc nat⁹

non est: scdm xpm adhuc generari non pot. Et in. c. Si quicqd est in hoie. Sed ponat q aliqua pars pueri apparet extra. nuquid talis puer (si timeat de pliculo: ita q no pot expectari q totaliter nascat) pot baptizari. Dicedu q illa pars q apparet extra: aut est caput: aut alia pars corporis si sit caput dz aspergi aqua dicendo. Baptizo te in noie pris & fi. &c. & est vere baptizatus. & si nascatur postea: no debet amplius baptizari. Et ratio est qz caput est principalior pars corporis nam in eo vigent oes sensus corpis. Si autez illa pars q apparet est alia q caput: sicut manus vel pes: tuc dicut aliqui doctores q illa pars debet aspergi aqua & baptizari: & tuc est vere baptizatus. & si nascat: non dz amplius baptizari. et ratio est qz baptismus fit pter aiam & non propter corpus. anima aut quatu ad sua essentia est tota in toto: & tota in qualibet parte corporis. Ideo vna parte corporis baptizata: totu est baptizatu & si nascat postea no dz amplius baptizari. Alii aut dicunt q talis pars q apparet extra dz aspergi aqua & baptizari. si puer nascat postea: debet baptizari sub ista forma. Si tu es baptizatus ego no baptizo te: sed si tu no es baptizatus ego baptizo te in noie pris & fi. & ss. amen. Quis istor verius dicat nescio. sed tn credo q istud vltimu sit securius. Sed nuquid si esset aliquis sctificatus in vtero matris debet baptizari? Dicendu q sic. no quide pter culpa quam haberet. sed vt scriberet numero fideliu in susceptione caracteris baptizantis. et vt impleretur preceptu christi de susceptione baptismi. Sed nunquid filii iudeor paruuli sunt baptizandi inuitis paretibus? Dicendu q aliqui doctores sicut Johes scotus et dns duradus eps aniciensis et sui sequaces dicut q sic. dicut enim q principes et dni terrar in quibus habitat iudei: possunt eis auferre filios & eis inuitis facere eos baptizari. cu iudei sint eoru serui. & scdm leges: filii seruor sunt dnor quor sunt

serui.ita q̃ p̃nt eos vendere vel impignorare. Arguunt ergo sic. maius est aliquem posse obligare vel abdicare seruituti alicuius dñi tẽporalis q̃ seruituti dei: cui omnis homo de iure naturali tenetur seruire sed domini terrarũ in quibus habitant iudei possunt vendere filios iudeorũ ⁊ tradere eos alteri dño inuitis parẽtibus ergo possunt eos inuitis parentibus tradere seruituti christi quod fuit in suscipiendo baptismũ. Alii vero doctores sicut sctũs Thomas de aquino ⁊ sui sequaces dicunt q̃ filii iudeorũ paruuli nõ sunt inuitis parentibus baptizandi et hoc propter periculum quod posset contingere qñ isti paruuli qui inuitis parentibus essent baptizati: essent adulti cum proles naturaliter sequatur patrem ipsi forte abnegarẽt baptismũ. et redirent in iudaismũ. Verisimile est enim q̃ si iudeorũ filii paruuli essent inuitis parentibus baptizandi. christianissimi imperatores ⁊ reges qui precesserunt ⁊ fuerunt tanti zelatores fidei fecissent filios iudeorũ baptizari. et etiã summi pontifices inducerent reges et principes in quorum terris habitant iudei ad hoc faciẽdum. Quis istorũ verius dicat iudicio lectoris relinquo. Sed nũqd furiosi ⁊ amentes debent baptizari? Dicendũ q̃ isti furiosi aut fuerũt furiosi a natiuitate ita q̃ nunq̃ habuerunt vsum rationis aut habuerunt aliquotiens vsum rationis sed amiserunt ipsum ꝓpter aliquã causam. Si fuerunt furiosi a natiuitate: nõ sunt baptizandi. q꞉ vt dictũ est in adulto requiritur fides ⁊ deuotio suscipiẽdi illud qd̃ confert ecclesia. sed tales nõ p̃nt habere fidẽ nec intẽtionẽ cum supponatur eos nũq̃ habuisse vsum ratiõis. ergo tales nõ possũt suscipe baptismũ. Si aũt fuerũt furiosi a natiuitate sed habuerũt aliquotiẽs vsum ratiõis. vel habebant aliquotiens perlucida interualla siue tpa/ tunc si in tẽpore quo habebãt lucida interualla aut vsum rationis habebãt fidẽ et deuotionẽ ad baptismũ et peti-

sint ipsum: debent baptizari si necessitas sit quāꝫ in furis. Si autē tēpore quo habebāt vsum rōnis vel tēpore qui habebāt perlucida interualla nō habebāt fidem et deuotionē ad baptismū et non petebant ipsum: non debēt baptizari. Et idē dico de demoniacis: qꝛ si anteꝙ essent demoniaci habebāt fidem ⁊ deuotionē ad baptismum et expetebant baptizari: debent baptizari. si autem nō habebāt: non debent baptizari. Simile iudiciū est de frenetico. Utrū autē dormiēs debeat baptizari? Dicendum est ꝙ si possit excitari: non debet baptizari in somno: sed si non possit excitari: tunc distinguendū est vt superius. qꝛ aut tēpore vigilie habuit deuotionem ad baptismū ⁊ petiuit ipsum ⁊ tunc debet baptizari: aut non habuit fidem nec deuotionē ad baptismū ⁊ tunc non dꝫ baptizari. Sed quid si sit vnū mōstrum qđ habeat duo corpora ꝯiuncta: debet ne baptizari vt vna persona vel due? Dico ꝙ cū baptismus fiat ꝓpter aiam et nō ꝓpter corpus: ꝙtūcūꝗ essent duo corpora si solū esset vna aia deberet baptizari vt vna ꝑsona. sed si eēnt due aie deberet baptizari vt due ꝑsone. Sed quō scietur vtrum sint vna ꝑsona vł due. dico ꝙ si sint duo corpa ⁊ duo capita supponēdū est duas esse aias. Si autē vnū esset caput: eēt vna aia: ⁊ ideo si sint duo pectora ⁊ duo capita: supponēdū est duas esse aias. si aūt vnū esset pectus ⁊ vnū caput: ꝙtūcūꝗ oīa alia mēbra multiplicata: erit vna aia.

De ritu baptismi. Capm. vi.

Baptismus fit duobus modis. Uno modo immergēdo in aquā. alio modo aspgēdo aquā. ꝗs autem fiat meli⁹. dicendū ꝙ nisi timeatur de periculo vel ꝓpē baptizantis debilitatē/vel pueri/vel aliquid aliud melius fit imergēdo in aquā: ꝙ aspgendo. cuius ratio assignatur. ꝗa baptismus signat sepulturā xp̄i. Unde dicit apl's. Cōsepulti eni estis xp̄o ꝑ baptismū. Sed meli⁹ figurat sepultura qñ fit immergēdo ꝙ qñ fit in aspgēdo.

Dicendū q̄ vnusquisq̄ dz seruare ritū ecclīe nec dz ipsuȝ mutare. Utrū autē reqͥratur terna immersio vł aspsio vel sufficiat vna? Dicendū est q̄ sufficit vna in .c. Propt de cōse. di .iiii. Sed ceteris paribus fit melius per eternā in ca. Postq̄. di .iiii. Et glo. qȝ baptism⁹ datur in noīe to tius trinitatis. que melius repñtatr̄ p ternā immersionē. vel aspsionē q̄ p vnā. ita tñ q̄ verba nō finiātur anteq̄ oēs tres sint cōplete. In hoc autē q̄ fiat vna vel terna: quilibet debet seruare ritum ecclesie sue.

¶ De effectu baptismi. Capm. vii.

Effectus pͥncipales baptismi sunt delere oēm culpā tam originalē q̄ actualē. ⁊ cōferre grām. ⁊ aperire ianuā regni celestis. in quo differt a circūcisiōe quia licet ante passionē xp̄i circūcisio deleret culpā originalē et cōfert gratiā: tñ ianuā regni celestis aperire non poterat. Et ista est sentētia venerabilis Bede qui dicit in omelia sua de circūcisione dñi. Scire inquit debet fraternitas vr̄a q̄ idē salutifere curationis remediū olim circūcisio in lege contra originale pctm̄ agebat. qd̄ tunc tēpore grē reuelate baptismus agere consueuit. excepto ianuā regni celestis aperire nō poterat. ¶ Sciēdum q̄ baptism⁹ aliter opatur in paruulis et aliter in adultis in paruulis nichil reqͥritur a parte ipsoꝝ. sed in adultis reqͥritur a parte ipsoꝝ q̄ nō ponāt obicē. i. nō habeāt cōtrariā dispositionē. scȝ q̄ non accedāt ficte ad baptismū sed accedant cū debita deuotione. non solū autē baptismus cōfert gratiā immo etiā oībus ipsuȝ suscipiētibus tam paruulis q̄ adultis qui nō ponunt obicem cōfert omnes virtutes: tam theologicas q̄ morales. et si non quantū ad vsum. ad minus quātum ad habitū. Et ista est sententia cōsilii generalis et habetur in cōstitutionibus dñi Clemētis quīti. extra de sum. tri. ⁊ fide catho. c. Fide catholice. Est et insup alius effectus baptismi. qa per ipsum ꝯtrahitur cognatio spūalis que impedit ma

trimoniū cōtrahendū: ⁊ dirimit iam contractū. De hoc tñ dicetur infra qñ agetur de matrimonio. Per baptismum etiā imprimitur caracter vt dictū est supra. ideo baptismus nō debet iterari: imo pena illius q̄ iteraret scd̄m leges esset decapitatio. ca. Ne sanctū baptismum iteretur. le. ii. scd̄m vero canones est ꝙ non promoueatur ad sacros ordines.

¶ De anneris baptismo. Cap̄. viii.

Baptismū qñ fit cū debita solēnitate precedunt cathecismus ⁊ exorcismus. Cathecismus idem est ꝙ instructio: qꝫ in cathecismo instruit̄ baptizād⁹ de fide ⁊ merito fidei. Unde baptizando petit sacerdos. Quid petis ab ecclesia. At ipse si sit adultus respondet Fidē. Si autē sit paruulus respōdent in persona eius patrini. Et tūc sacerdos petit. Fides q̄d tibi prestabit. At illi respōdent. Uitā eternā. Tūc dicit sacerdos. Hec est vita eterna. ⁊c̄. Et in isto cathecismo facit tria sacerdos. Primo mittit digitū in aures eius ⁊ ponit de saliua eius in ore eius et signat ꝙ baptizandus debet habere aures apertas ad audiendū v̄ba dei ⁊ documēta fidei. posita saliua signat ꝙ dꝫ esse prōptus ad loquendū de fide. qꝫ locutio fit mediāte saliua. Scd̄o facit ei crucē in frōte ⁊ l pectore ⁊ signat ꝙ baptizādus dꝫ habere ⁊ recipere fidē xp̄i in corde. quā signat crux fctā in pectore ⁊ in ore ꝯfiteri fidē xp̄i: nec dꝫ erubescere fidē xp̄i quod signat crux facta in frōte. qꝫ in fronte statim apparet verecūdia. q̄m f̄m q̄d dicit ap̄ls ad Rom̄. xii. Corde credit̄ ad iusticiā: ore aūt ꝯfessio fit ad salutē. Tercio ponit ei sal in ore q̄d signat sapientiā iuxta doctrinā ap̄li ad Collos. iiii. Dis sermo eius dꝫ esse sale diuine sapiētie ꝯditus. Exorcism⁹ idem est ꝙ adiuratio. qꝫ adiurat̄ demō vt recedat de aīa baptizādi et det locū sp̄ūiscō aduenienti. Et facit tria sacerdos baptizādo. qꝫ primo facit ei crucē in frōte cū police et signat ꝙ baptizādus consignat̄ vt sit templū dei seu

habitaculum spūsscti. Scd̄o facit ei crucem de sputo ad aures. ad nares. ꝛ ad os. et signat ꝙ baptizandus dꝫ habere aures cordis clausas ne audiat suggestiones diaboli. Os etiā dꝫ habere clausum ne loquatꝛ mala v̄ba. ꝛ dꝫ sic viuere vt sit ꝑm doctrinā apl'i un⁹ doctoꝝ xp̄i in vita sua vel istud significat ꝙ dꝫ emittere fumū oꝛonis deuote ꝑ quā effugatꝛ demō. Juxta verbū raphaelis in thobia.c.iiii. Fumus eius effugat oē genus demonioꝝ et ista facit cū sputo .i. virtute xp̄i que significatꝛ ꝑ sputū ꝑm qd̄ dicit glo. sup illd̄ Jo.ix. Lutū fecit ex sputo. nam sicut sputū emittitꝛ ab interioribus cordis. ita filius dei gignitꝛ ex substātia dei p̄ris. Tertio facit ei crucē de oleo exorcisato in pectore ꝛ inter spatulas. ꝛ signat ꝙ baptizandus dꝫ esse fortis ad luctandū ꝯtra diabolū ꝛ ad portandū onera p̄nie et ista sunt mediāte oleo diuine grē. Post baptismū aūt tria facit sacerdos baptizato. qꝛ primo vngit eum crismate. et signat virtutē grē spūssancti quā suscepit in baptismo. Scd̄o tradit ei vestē albam. ꝛ signat innocentiā baptismalē. Tertio tradit ei cereum accensum. et signat lumen fidei quod datꝛ in baptismo.

¶ Sciēdū insup ꝙ ista nō sunt de essentia baptismi: q̄a sine ipsis bene pōt dari baptismus in casu necessitatis. Sed in tali casu si baptizatus supuixerit dꝫ portari ad eccl'iam ꝛ ibidē cathecisari ꝛ exorcisari ꝑpter ritū eccl'ie seruandū. nō aūt dꝫ iteꝝ baptizari si sit certū ꝙ sit recte baptizat⁹ sed si nō sit certū dꝫ baptizari sub ista forma. Si tu es baptizatus ego nō baptizo te. sed si tu non es baptizatus ego baptizo te in noīe patris ꝛ filii ꝛ spūssci amen. Et hec de baptismo sufficiant.

¶ Tractat⁹ terti⁹ p̄me ptis p̄ncipalis de ꝯfirmatiōe.

¶ Quid est confirmatio. Cap.i.

Quia spūalē generationē sequitꝛ augmentū spūale ideo postq̄ de spūali gn̄atione que fit in baptismo dictū est: restat dicere de augmēto qd̄ fit in ꝯfirmatiōe.

Circa quã ꝯsiderãda sunt septẽ. Pꝛio qd est ꝯfirmatio. scdo de materia cõfirmatiõis. Tercio de foꝛma eiusdẽ. Quarto de eius ministro. Quĩto de suscipiẽtib⁹ confirmationẽ. Sexto de ritu ipsius. Septimo de ei⁹ effectu. Cõfirmatio põt sic diffiniri. Cõfirmatio est cõsignatio facta cũ crismate in frõte baptizati ab epõ cũ certa foꝛmis verboꝝ ad audacter cõfitendũ nomen xpi.

De materia confirmationis. Cap. ii.

Materia cõfirmatiõis vt ptz ex pdicta diffinitiõe est crisma: in q̃ qdẽ crismate sũt duo. s. oleũ oliuaꝝ et balsamus. Et ratio q̃re ista duo sunt materia hui⁹ sacri est institutio xpi q̃ instituit ista duo esse materiã hui⁹ sacramẽti. lz eni nõ ĩueniat in euãgeliis ꝙ xps istd sacrm instituerit: tñ btũs petrus q̃ fuit vicarius xpi pastoꝛ ac rectoꝛ vniuersalis eccl'ie ita docuit/ita pꝛedicauit ⁊ pꝛomulgauit xpm instituisse. Et licet ista ꝓmulgatio non inueniat in canonicis. i. in epl'is bti petri: tñ dñs papa hz in decretis romane eccl'e. ⁊ põt haberi ex obseruãtia ꝑmeua toti⁹ eccl'ie vniuersalis a tpe petri vsqꝫ nũc que quidẽ obseruãtia ꝑeminet auctoꝛitati cuiuscũqꝫ: cũ vniuersalis eccl'ia regatur a spũscõ ⁊ errare nõ possit. Et si q̃rat q̃re euãgeliste nõ posuerũt in euãgeliis materias et foꝛmas sacroꝝ. ad hoc rñdet btũs dionysius in libꝛo de celesti hierarchia dicẽs ꝙ euãgeliste noluerũt hoc facere ne materie ⁊ foꝛme sacroꝝ venirẽt in derisionẽ infideliũ. qm̃ scdꝫ ꝙ dicit saluatoꝛ. margarite nõ sunt ponẽde añ poꝛcos. Hec⁹ tñ est de baptismo. q̃a baptism⁹ et sacrm maxime necessitat. cũ sine baptismo null⁹ saluari possit. ideo opoꝛtuit ꝙ foꝛma ei⁹ eẽt oib⁹ cõis ⁊ manifesta. idcirco euãgeliste posuerũt eã expsse in euãgeliis. Assignat tñ a doctoꝛibus talis ratio q̃re crisma est ꝓpa materia huius sacri. qꝛ in crismate vt dictũ est sunt duo scꝫ oleũ oliuaꝝ ⁊ balsamus. Et ꝓpꝛietas istoꝝ maxime cõueniũt huic sacro qꝛ oleũ oliuaꝝ est nutrimẽtũ splen

doris. ⁊ iõ ponit in lãpade. vt lumẽ possit ibi durare. iõ
oleũ est signũ maioris voti et luis fidei. quã fidẽ debet
habere pre ceteris cõfirmatus. qꝛ tenet se exprelle obli-
cere ꝑsecutoribus fidei: ⁊ confiteri fidẽ etiã absqꝫ hoc ꝙ
reqratur. Vñ de cõfirmato dꝛ in ps. Inveni david ser-
uum meũ in baptismi susceptiõe. oleo scõ meo vnxi eũ
in ꝯfirmatiõe. auxiliabit eni ei manꝰ mea in fidei ꝑsecu
tione. Balsamꝰ autẽ ratiõe sue fragrãtie designat odo-
rem bone fame: ⁊ opinionis que dꝫ esse in confirmato.
vnd in eccl'iastico. c. xxiiii. Sicut cynamomũ et balsamũ
aromatizãs odorẽ dedi. Arguũt ergo doctores sic. Illõ
est ꝓpria materia sacramẽti ꝯfirmationis cuius ꝓprie
tates maxime ꝯueniũt effectui ipsius sacri. sed ista scilꝫ
oleũ olivaꝝ ⁊ balsamus sunt hmõi. ergo ista sunt ꝓpa
materia sacri cõfirmationis. Sciendũ autẽ ꝙ ista ꝑmo
debẽt esse sctificata: seu bñdicta ab epo anteꝗ̃ sit ꝓpria
materia huiꝰ sacri. Cuiꝰ ratio assignat a scõ Thoma de
aquino in q̃rto suo. qꝛ in sacris que xp̃s recepit in corpe
suo nõ reqritur sctificatio materie eoꝝ. qꝛ ipse tactu sui
sctissimi corpis sctificauit ea. ⁊ ideo qꝛ xp̃s fuit baptizatꝰ
nõ reqritur de necessitate sacramẽti ꝙ aqua prius bene
dicatur anteꝗ̃ sit materia baptismi. qm̃ vt dicit Beda.
Xp̃s tactu sue mũdissime carnis. vim regeneratiõis cõ-
tulit aquis. Qꝛ etiã xp̃s suscepit sacramẽtũ eucharistie
in seipso nõ reqritur ꝙ panis ⁊ vinũ prius bñdicantur
anteꝗ̃ sint materia sacramẽti eucharistie. Sed in illis
sacris que xp̃s nõ suscepit in seipso: reqritur ꝙ precedat
materie sctificatio. Et qm̃ xp̃s non suscepit sacrm̃ con-
firmationis in seipso: ideo in cõfirmatione requiritur
materie cõsecratio. Et idem dico de sacramẽto ordinis
ẽt de sacro extreme vnctionis. Alia ratio assignatur ab
eodẽ doctore in vltima parte sũme sue qꝛ in illis sacris
in quibꝰ reqritur minister specialiter ꝯsecratꝰ reqrit ꝙ
materia sacri conformiter se habeat ad ministrũ sacri.

sed in sacro ꝯfirmatiōis requiritur minister specialr̄ ꝯse-
crat⁹.s.ep̄s: quare in sacro ꝯfirmationis requirit̄ materia
specialr̄ cōsecrata. In alia autē materia nō potest fieri
hoc sacramentū. ¶ De forma ꝯfirmationis. Cap̄.iii.

Forma istius sacramēti sunt vba que ep̄s dicit qn̄ facit crucē in frōte ꝯfirmādi cū crismate: que sunt ista. Cōsigno te signo crucis. cōfirmo te crismate salu. In noie p̄tis ꝛc̄. Qd̄ aūt forma illa sit cōueniēs forma hui⁹ sacri p̄z. qm̄ illa forma est ꝯueniēs forma sacri. per quā et in qua exp̄munt̄ ea que sunt necessaria ad sacr̄m cōfirmationis: sed in ista forma que sunt necessaria ad sacr̄m ꝯfirmatiōis exp̄munt̄. qz in ꝯfirmatiōe est necessaria p̄sona ministri ꝯferētis sacr̄m. ꝛ istd̄ exp̄mit̄ cū dz. Cōsigno te ꝯfirmo ꝛc̄. Est insup ibi necessaria persona suscipiēs sacr̄m: que exp̄mit̄ cū dz te. Est ibi etiā necessaria materia sacri que exp̄mit̄ cuz dz crismate. Est insup ibi necessaria virtus dei conferentis efficaciā sacro: que exprimitur cum dz In noie p̄tis ꝛc̄. Effectus etiā sacramēti exprimitur in ista forma. sed istud videbitur infra qn̄ agetur de effectu eiusdem. quare manifestū est ꝙ ista forma est cōueniens forma huius sacramenti.

¶ De ministro confirmationis. Cap̄.iiii.

Minister huius sacramenti cōfirmationis est solus ep̄s. Cuius ratio assignatur a doctoribus talis. Sicut est in pollicia corporali bene ordinata: ita suo modo debet esse in pollicia sp̄uali. sed sic est in pollicia corporali bene ordinata ꝙ p̄mouere aliquē ad statū ꝛ gradū excellentie sup alios p̄tinet ad illū q̄ habet curā cōitatis: scz ad p̄ncipem qz ergo ꝯfirmatus per sacramentū confirmationis ponitur in statu excellētie sup alios cū cōfirmatus efficiat̄ miles xp̄i: ideo cōferre sacramentum cōfirmationis p̄tinet ad solū ep̄m qui habet curam totius ꝯmunitatis in sua diocesi. Sed queritur vtrum in casu necessitatis alius q̄ʒ episcopus possit confirmare

Dicendū est ꝙ in materia ista doctores cōtrariantur sibiinuicem. Aliqui dicūt ꝙ papa posset cōmittere cuicūqȝ fideli viro ꝙ ministret sacramentū cōfirmatiōis. et assignāt talē rōnem. Ille q̄ tenet locū xp̄i in terris ⁊ habet plenitudinē potestatis in eccl'ia dei pōt dispēsare in sacramētis oibus que nō sunt instituta a xp̄o. sed nō legitur in toto canone noui testamenti ꝙ xp̄s instituerit sacramentū cōfirmationis dari a solis episcopis. ergo papa qui habet plenitudinē potestatis in eccl'ia ⁊ tenet locum xp̄i potest ordinare ꝙ istud sacramentū cōferat ab aliis q̄ episcopis. Alii doctores dicūt contrariū scȝ ꝙ papa non potest cōmittere alicui nisi sit episcopus qd conferat sacramentū cōfirmationis. Quoꝝ ratio est. q̄a in illis que sunt de necessitate sacramēti nō pōt per papā aliquid immutari. sed ep̄s de necessitate sacramēti confirmatiōis est minister huius sacramēti. ergo nō potest per aliquem fieri puta ꝙ alius q̄ ep̄s conferat istud sacramentum. Maior huius rationis ab oibus ꝯceditur. Minor ꝓbatur. q̄a sicut de eius necessitate est ꝙ eius materia sit sanctificata nec aliquis potest istud mutare: sic de necessitate eius est ꝙ eius minister sit sanctificatus: que sanctificatio fit in spirituali vel episcopali cōsecratione quare solus ep̄s de necessitate est minister huius sacramenti. Alii tn̄ doctores tenent viam mediā dicentes ꝙ papa nō potest cōmittere cuicūqȝ fideli indifferēter ꝙ cōferat hoc sacramētū. sed omni sacerdoti potest cōmittere. ⁊ rōnem primi dicti assignant. q2 nulli potest cōmitti ꝙ habeat potestatē supra corpus xp̄i mysticū ad minus quo ad dispēsationē sacroꝝ nisi habeat ptātem supra corpus xp̄i verū. que supra corpus xp̄i mysticū potestas descēdit a potestate sup corpꝰ xp̄i verū: sed solus sacerdos habet potestatē supra corpus xp̄i verū. ergo soli sacerdoti potest cōmitti ꝙ habeat potestatē supra corpus xp̄i mysticum. et hoc in dispensando sacramenta.

sed ministrando sacr̄m cōfirmationis habet ptās suprā corpus xp̄i mysticuz quare soli sacerdoti potest cōmitti q̄ sit minister sacri ɔfirmationis. Rationē scd̄i dicti assignāt ex quodā decreto in quo legit q̄ gregori⁹ papa cōmisit q̄busdā sacerdotib⁹ anglie q̄ vngerēt baptizatos in fide cū crismate. sed in tali vnctione cōfertur sacr̄m cōfirmatiōis. quare pōt cōmitti sacerdotibus a papa q̄ conferāt hoc sacr̄m. Et hoc vltimū reputo verius.

De suscipientibus confirmationem. Cap. v.

Sacramentū ɔfirmatiōis debēt recipere oēs baptizati: tam viri q̄ mulieres. q2 secus est de militia seculari ꝛ de militia sp̄uali. q̄m militiā secularē nō debēt recipere mulieres. sed solum viri. q2 mulieres non sunt apte ad pugnādum corporaliter. militiā autē sp̄ualem possūt recipere oēs indifferēter tam viri q̄ mulieres: q2 tam viri q̄ mulieres sunt apti ad pugnandū sp̄ualiter cōtra psecutores fidei. sed militia sp̄ualis datur in confirmatione. q̄re sacramentū istud possunt recipere tam viri q̄ mulieres. Et hoc est qd̄ dicit ap̄lus. In xp̄o iesu neq3 mascul⁹ neq3 femina. quasi velit dicere q̄ quo ad xp̄m nō est differētia de masculo ꝛ femina. Sed nunq̄d pueri sunt cōfirmādi? Dicendū est q̄ sic. statim cū incipiunt habere vsum ratiōis. q2 tūc sunt apti ad cōfitendum fidem xp̄i. et in sacr̄o isto datur sp̄ūsctūs ad robur vt fides xp̄i audacter recipiatur ꝛ ɔfiteatur. Sed nūq̄d sine pctō potest aliquis omittere ne vnq̄ recipiat sacramentū cōfirmationis? Dicēdum q̄ sine isto sacramēto potest esse aliq̄s saluus q2 multi nō cōfirmati saluātur sed si occurrat opportunitas suscipiendi illud sacramētū quilibet dz illud suscipere. Et si sine causa rationabili omittat ip̄m suscipere peccat mortaliter. Cuius ratio est. q2 quilibet quantū est in se: debet se disponere ad suscipiendū grām vel eius augmentū si sit capax eius. sed in sacramēto ɔfirmatiōis si digne suscipiat cōfert grā-

vel augeť.ergo qlibet habita oportunitate debet suscipe-
re illud sacramētū. Ideo sacerdotes curas aiaꝝ haben-
tes debēt instruere parrochianos suos vt qñ eps̄ erit in
parrochis presens suscipiant istud sacramentum.

¶ De ritu confirmationis. Cap. vi.

Ritus istius sacramenti ꝯfirmationis est qñ aliqs
cõfirmatur:inungitur per moduꝫ crucis ab ep̄o in
fronte cū crismate sub forma verborum predicta:puta
Consigno te ꝛc̄.Et iste ritus est ꝯueniens.Cuius ratio
est.qꝛ in ritu sacramēti dꝫ signari virtus ⁊ effectus sacr̄i
modo virtus et effectus sacramēti cõfirmationis est:ꝙ
per ipsum datur spūs sctūs ad audacter fidem xp̄i cõfi-
tendū.et ꝙ per ipsum confirmatus efficitur pugil xp̄i.et
ista signātur in ritu ipsius sacramēti.Nā per vnctionē
signať ꝙ cõfirmatus in cõfirmatiōe efficitur pugil xp̄i.
nam antiquitus pugiles inungebātur.per alia autē si-
gnatur ꝙ cõfirmatus debꝫ audacter cõfiteri fidem xp̄i.
Nam a cõfessione xp̄i pōt aliquis impediri ꝑpter duo:
scꝫ ꝑpter verecundiā vel ꝑpter timorem.Contra p̄mū
fit cõfirmato crux in frõte cum crismate.vt videlꝫ non
erubescat cõfiteri fidem xp̄i.qꝛ in fronte primo apparet
verecūdia.qꝛ qñ homo verecūdať: frons incipit primo
erubescere ideo cõtra rubʒē verecūdie inungitur frõs.
Sꝫ ꝯtra timorē fit etiā crux in frõte:qꝛ qñ hõ timet:in-
cipit frõs ⁊ etiā tota facies palescere:ideo cõtra timorē
ꝯfirmatus munitur signo crucis. Alapa aūt quꝫ datur
ꝯfirmato nõ est de necessitate sacr̄i:sed solū ꝑpt memo
riā datur.locus autē vnctionis debet etiā aliquo pāno
mūdo inuolui ꝑpter reuerentiā sacramenti.

¶ De effectu confirmationis. Cap. vii.

Effectus huius sacr̄i est:qꝛ vt dictū est spūssanctus
ad robur ⁊ audaciā ꝯfitendi nomen xp̄i ⁊ fidem in
eo datur. Vnd̄ nisi sit obex.i.ipedimentū ex parte susci-
pientis in sacr̄o isto datur noua grā: vl' antiqua augeť.

Est etiã alius effectus istius sacri. qz per ipsum si bene ꝛ digne suscipiatꝰ pctã oblite: mortalia et venialia dimittuntꝰ. Per istud etiã sacrm imprimitur caracter vt supra dictũ est. ideo istd sacrm nõ dz nec põt bis suscipi. immo qui scienter bis susciperet mereꝰ ſm leges decapitari: vt supra dictũ est de bapt. Sciendũ aũt ꝙ caracter ↄfirmationis psupponit caracterẽ baptismi. qz nullꝰ põt suscipere istd sacramẽtũ nisi fuerit baptizatus. Per istd etiã sacramẽtũ ↄtrahiꝰ cognatio spũalis sicut per baptismũ que ipedit matrimoniũ cõtrahendũ ꝛ dirimit iam contractũ. De hoc diceꝰ infra qñ agetur de matrimonio. Et hec de sacramẽto cõfirmationis dicta sufficiant.

¶ Tractatus quartus pme partis pncipalis est de sacramento eucharistie.

¶ Quid sit et vnde dicatur eucharistia. Cap. i.

POstꝙ dictũ est de generatione spũali que fit in baptismo ꝛ de augmẽto spũali qd fit in ↄfirmatione dicendũ est de spũali nutrimento qd datur in sacro eucharistie. Circa quod cõsideranda sunt. xi. Primo qd sit eucharistia. scdo de ministro eucharistie seu misse: quis ꝛ qualis dz esse. tertio de materia eucharistie que ꝛ qualis debet esse. quarto de forma eucharistie. quito in quo loco debet celebrari missa. sexto de tempore quo debet celebrari missa. septimo quotiens in die debz celebrari. octauo de vestibus quibus dz indui sacerdos in missa. nono cui debet dari sacramentũ eucharistie. decimo de ritu misse. vndecimo de defectibus qui possunt occurrere in missa. Eucharistia põt sic diffiniri. Est sacramẽtũ corporis ꝛ sanguinis ↄtentoꝝ sub speciebus panis et vini: virtute verboꝝ a sacerdote platorum. ꝛ dicitur ab eu qd est bonũ ꝛ carus gra. qa in eo ↄtinetur ille qui est fons gre. s. xps: de cuius plenitudine omnes accepimus gratiam. vt dicit Johis. ii. cap.

¶ De ministro eucharistie. Cap. ii.

Minister sacramenti eucharistie: idest minister qui pōt et debet celebrare missam est sacerdos rite et legitime ordinatus sine pctō mortali existēs: cui nō est ꝓhibitū celebrare. Dico qui pōt et dꝫ qꝛ multi possunt q̄ nō debēt celebrare: sicut sacerdotes heretici: vel excō=municati/vel scismatici/vel degradati. qꝛ si celebrāt veraciter cōficiunt corpus xp̄i: tñ peccant mortaliter in dicēdo missam ⁊ nō solum ipsi celebrantes: imo oēs q̄ audiunt eoꝝ missam si sint notorie tales. Dico rite ⁊ legitime ordinatꝰ. q̄a nullꝰ nisi sit rite et legitime ordinatꝰ in sacerdotē pōt celebrare missam. Intelligendū est tñ ꝙ aliquis nō rite ⁊ legitime ordinatus pōt esse duobus modis. Uno mō ꝙ scꝫ in ordinatiōe sua omittat̄ aliq̄d qđ sit de essentia ordinis vel ordinationis. sicut ꝙ nō ordinet̄ ab ep̄o. vel ꝙ q̄ñ ordinat̄ ei manꝰ nō iniungat̄. vel ꝙ nō tradat̄ ei calix vel ꝙ ordinās nō dicat v̄ba debita et statuta. vel ꝙ nō habeat intētionē ordinandi. et talis nullo modo pōt celebrare. qꝛ talis non est sacerdos. Alio mō scꝫ ꝙ in ordinatiōe sua seruatis oibꝰ q̄ sunt de essentia ordinis seu ordinatiōis omittat̄ aliq̄d eoꝝ que sunt de solēnitate ordinis vel ordinatiōis ⁊ talis bñ pōt celebrare: tñ credo ꝙ nō dꝫ potissime si ex negligentia sua fuerit aliq̄d tale omissum. Quid aūt sit de essētia ordinis vl' ordinatiōis: ⁊ quid de solēnitate nō est p̄ntis speculatiōis. Qꝛ scire istud magis spectat ad ep̄m q̄ ad simplicē sacerdotē. Dico etiā sine pctō mortali existens. qꝛ nullꝰ in pctō mortali existēs dꝫ celebrare missā. Notādū tñ ꝙ aliquem esse in pctō mortali pōt intelligi duobus modis. Uno modo ꝙ sit in pctō notorio. Alio modo ꝙ sit in pctō mortali occulto. Primo modo si sit notorius hereticus/scismaticus/excommunicatus/symoniacus vel fornicarius: non solum ipse peccat in celebrando: immo omnes qui audiunt missam eius. Et ratio est: quia ista quattuor crimina maxime repugnant huic sacramēto.

Nā in hoc sacramēto est secretū fidei: ideo repelluntur heretici. Et est vinculū charitatis: ideo repellunt̄ scismatici ꝛ excōicati. Est etiā vas gratie vnde vocatur eucharistia. ideo repellūtur symoniaci qui gratiam emunt et vendūt. Eleuat insup̄ hoiem ad statum spūalem: ideo repellūtur fornicarii notorii qui oēs sunt carnales. Et dicūt notorii fornicarii nō ꝓpter susceptionem vel alia signa ꝓbabilia sed q̄a sunt scꝫ iuris ordinē cōdemnati de tali crimine vel spōte in iudicio cōfessi vel canonice conuiti. vel ꝓpter euidentiā facti qn̄ factū est ita notorium qđ nō indiget testibus cū non possunt aliqua tergiuersatione celari. Si sit in peccato mortali occulto. Sciēdum est ꝙ aliquē esse in pctō mortali occulto pōt intelligi tribus modis. Uno modo q̄a iam cōmisit vel scit se cōmisisse tēpore preterito aliqđ pctm̄ mortale de quo nō dolet nec penitet nec cōteritur. Et talis sic celebrans non solū peccat mortaliter immo mortalissime. Et de tali dicit apl's ꝙ qui manducat et bibit indigne: iudiciū scꝫ mortis eterne sibi mādueat ꝛ bibit. Alio mō aliquis potest esse in pctō mortali occulto. qꝛ scꝫ cōmisit aliquod pctm̄ mortale qđ nō fuit cōfessus. tn̄ nō recolit de illo pctō. Et talis aut diligenter examinauit cōscientiam suā anteꝙ poneret se ad celebrandū ꝛ nullo modo potuit recordari de illo pctō: ꝛ est in ꝓposito ꝙ si recordaretur confiteretur illud pctm̄ ꝛ faceret penitentiā de illo in generali conteritur de oibus peccatis oblitis et tunc iste nō peccat celebrando: immo virtute sacramēti misse meretur veniā ꝛ absoluitur de illo peccato. Et ita intelligitur illud verbū eximii doctoris August. ꝙ istud sacramētū viuificat mortuos .i. illas qui isto modo existētes in mortali pctō celebrant tn̄ si postea talis recordatur de illo pctō: tenetur de illo ꝯfiteri. Et ideo q̄libet tenetur anteꝙ ponat se ad celebrandū diligēter examinare conscientiā suā si sit in pctō mortali vel nō. Et ita

precepit btūs paulus dicens. Probet autem .i. examinet seipsum homo et sic de pane illo edat ⁊ de calice bibat. Si autē existens in pctō mortali de quo nō recordatur exponat se ad celebrādum anteꝙ examinauerit aliquo modo cōscientiā suam: credo ꝙ peccat qꝛ est trāsgressor precepti apostoli iam dicti: scꝫ illius ꝓbet seipm hō ⁊c. Tertio modo aliquis potest esse in peccato mortali: scꝫ quia recordatur se determinate aliquod pctm̄ mortale cōmisisse: ⁊ tunc aut iste habꝫ in presenti copiā confessoris aut non: si sic tenetur anteꝙ celebret confiteri. ⁊ nisi cōfiteatur peccat mortaliter celebrando. nec sufficit sibi cōfessio generalis que fit in principio misse. qꝛ ista confessio extēdit se solū ad pctā venialia et nō ad mortalia maxime ad illa de quibus homo recordatur. si autē talis non habet copiam sacerdotis. aut imminet sibi necessitas celebrādi puta qꝛ iste est curatꝰ: et est dies dñica vel dies solennis et populus sibi cōmissus vult audire missam et esset scādalum in populo nisi ipse celebraret vel forte aliqs parrochianus suus est infirmus periculose: et requirit istū ꝙ det sibi corpus xp̄i et iste nō habet hostiā cōsecratam quā det sibi vel imminet sibi aliqua necessitas celebrandi. sicut sunt nuptie vl' aliquid tale. In istis casibus ⁊ similibus ipse tenetur cōfiteri ⁊ penitere de pctō suo et esse in proposito cōfitendi ipsum qñ habebit oportunitatem ⁊ dicat missam in noīe domini. quia xp̄s qui est summus sacerdos absoluit eū. sed cōfiteatur postea qñ habebit copiā ꝯfessoris. Si autem isti vt dictū est qui sic existit in pctō mortali nulla imineat necessitas celebrādi nullo modo se exponat ad celebrandum. qꝛ absq; dubio si celebraret mortalissime peccaret Sed pone aliqs sacerdos recipit pecuniā ab aliquo vt dicat missā de requiē vl' aliquā aliā. nūqd talis sacerdos habet necessitatē legitimā celebrādi: ita ꝙ possit celebrare existens in peccato mortali absq; hoc ꝙ ꝯfiteatur qñ

nõ hʒ copiã ꝯfessoris? Dico saluo meliori iudicio ꝙ tunc michi videtur ꝙ nullus sacerdos dʒ accipere pecuniam pro dicẽdo missam: ita ꝙ intentio sua si sit sic ꝙ missam equipararet precio pecunie: tamen scḋm ꝙ dicit apl's. Si spũalia vobis seminamus. nõ est mirũ si tẽporalia vestra metamus. Nõ est ergo ꝓhibitum qñ sacerdos pro sustentatione vite sue: nõ pro precio misse recipiat pecuniam ab eo pro quo dicit missam / maxime qñ sacerdos non hʒ sufficiẽtes redditus pro sustentatione vite. Sed nunquid talis receptio pecunie est necessitas legittima celebrãdi excusans istum vt existens in peccato mortali possit celebrare missam absqʒ pctõ. sine hoc ꝙ cõfiteatur si non habet copiam confessoris? Dico saluo meliori iudicio ꝙ iste sacerdos aut est obligatus ratione bñficii sibi collati per superiorem / vel per illum qui habʒ ius patronatus in illo bñficio ad dicendũ qualibʒ die missam sicut sunt illi ꝗ habẽt vicarias ꝑpetuas in aliqua ecclesia. Et de tali idẽ michi videt̃ dicẽdũ sicut dixi supra de curato cui iminet necessitas celebrãdi: scʒ ꝙ cõteratur ⁊ peniteat de pctõ suo: ⁊ sit in ꝓposito ꝯfitendi ⁊ celebret in noie dñi et cõfiteatur qñ occurret sibi confessor. Aut iste sacerdos recipit pecuniam pro dicenda aliqua alia missa singulari: sicut sũt multi qui recipiũt pecuniã pro missis rogatis. sicut ꝓ vna missa / vel pro pluribꝰ de requiem vel de sctõ spũ / vel de btã ꝟgine / vel de infirmis. Et de isto dico ꝙ existẽs in pctõ mortali / nullo modo anteꝗ̃ cõfiteatur dʒ se exponere ad dicẽdum missam quia peccaret mortaliter in dicendo. nec existens in tali casu debet recipere pecuniã ꝓ dicendo missam statim: immo debet se excusare dicẽdo. Amice ego nõ sum bene dispositus ꝓ nũc dicendo missam. sed qñ deus voluerit ꝙ ego sim dispositus ego libẽter faciã qḋ petitis. Et si aliꝰ instanter petat ꝙ stati dicat missã: si reciperet pecuniã: eã sibi stati restituat. ⁊ nullo mõ exponat se ad celebrãdũ.

Dicit aut̄ quis et qualis dz esse minister misse in descri-
ptione p̄dicta. cui nō est ꝓhibitū celebrare. qd̄ dixi ꝓ-
pter aliquos religiosos: q̄bus ſm statuta sue religionis
inhibetur ꝙ nō celebrent quādiu sunt in aliquibus peni
tentiis pro q̄busdā pctīs preteritis. Sed nūquid ange-
lus pōt esse minister hui⁹ sacramēti .i. nūquid angelus
potest ministrare seu cōsecrare? Dicendū est ꝙ angelus
neq̄ bonus neq̄ mal⁹ pōt celebrare vł cōsecrare. q̄a nō
est susceptibilis caracteris sacerdotalis. Ordo eni presup
ponit caracterē baptismalē. vnde null⁹ potest ordinari
in sacerdotē nisi sit baptizatus. Arguunt ergo doctores
sic. Nullus potest suscipere caracterē baptismalem nisi
fuerit baptizatus. Sed angelus nō potest baptizari. q̄z
opꝫ ꝙ ille q̄ baptizat̄ aspergat̄ aqua. angelus autē non
potest aspergi aqua cū non sit res corporea. ergo nō po-
test baptizari. et ꝑ ꝯsequēs nō pōt in sacerdotē ordiari.
Et si dicat̄ ꝙ licꝫ angelus nō sit res corporea. tm̄ pōt assu
mere corp⁹ et sic in illo corpe poterit baptizari sicut aīa
rationalis nō est res corporea. ⁊ tm̄ baptizat̄ in corpore
Dicendū ꝙ nō est simile: q̄a aliter vnitur aīa corpori et
aliter angelus. q̄z aīa vnitur corpori vt forma materie
angel⁹ aut̄ nō vnit̄ sic: sed sicut motor mobili. iō aīa ba
ptizato corpore baptizat̄. nō aut̄ angelus. q̄z aīa ⁊ corp⁹
faciūt vnū suppositū. nō sic angelus cū corpore qd̄ assu
mit. Et ideo ſm philosophū in prohemio metaphisice.
Actiones sunt suppositoꝝ. aīa baptizato corpore bapti-
zatur: nō aut̄ angelus. ⁊ sic ꝑ ꝯsequēs aīa potest suscipe
caracterē baptismalem: nō autē angelus. quare angel⁹
cōsecrare non potest. Sed quid si angelus presentaret
vnā hostiā dicēdo eam esse cōsecratā. nunq̄d illa hostia
deberet adorari? Dicendū est ꝙ si angelus malus p̄sen
taret eā non esset adorāda. nisi cōstaret pro certo ꝙ esset
rite cōsecrata. sed si angelus bonus presentaret eā esset
adorāda. Et ratio est. q̄z angelus malus teste saluatore

mendax est et pater mendacii. et semp nititur decipere hoiem quare nunq debet sibi credi. Angelus aut bonus est semp verax et veritatis alumnus et semp nititur ad hois salvationem. et ideo debet semp sibi credi. vnde qz vt dicit apl's. Angelus malus transfiguratur in angelu lucis. ideo semp hostia ab angelo presentata est adoran da sub conditione scz q rite sit cosecrata. nisi constaret pro certo q esset angelus bonus.

De materia eucharistie. Cap. iii.

Materia sacrameti misse est duplex. scz panis et vinu. Ratio quare ista duo sunt materia hui9 sacrame ti est. qa illud sacramentu ordinatur ad spualem nutri tione. tunc aute sicut nutritio corporis cosistit in cibo et potu corporalib9. et panis hz maxime ronem cibi. et vi nu hz ronem potus. ita nutritio hec spualis cosistit in cibo et potu spualibus. ideo in isto sacro datur corp9 xpi sub specie panis in cibu et sanguis xpi sub specie vini in potu. Et ita dicit ipsemet xps. Joh. vi. Caro mea vere est cibus et sanguis meus vere est potus. Sciedum est tn q panis qui est materia hui9 sacrameti est panis de tritico aqua elemetari confactus. Dico panis. qa in pa sta non posset confici corpus xpi. Dico etia de tritico. qz in alio pane sicut in pane de siligine vel ordeo vel de quocunqz alio grano nisi de tritico non posset celebrari missa. Dico etiaz cofectus aqua elemetari. qz dato q sit confectus alia aqua. quis esset de tritico vel cu alio li quore sicut cu vino vel cu lacte vel cu aqua rosacea. et sic de aliis vniuersaliter nisi esset cofectus cu aqua sim pliciter. ex tali pane no posset cofici corp9 xpi. Scien du etia q ex pcepto et vsu romane eccl'ie que dno dispo nente oim eccl'iaz caput et mater est et magistra de consecr. dist. ii. c. vlti. Et ideo oes eccl'ie sibi tanq mri et magistre debet in oib9 obedire. Panis de quo coficitur corp9 xpi dz esse azimus. qz lz ex vi sacri in pane fermetato posset

cōfici corpus xp̄i.nichilominus qui in pane fermētato
celebraret peccaret mortal'r et esset grauiter puniēdus.
Notandū insuper q̄ vinū qđ est materia huius sacri de-
bet esse vinū de vite.qꝫ in alio vino sicut in vino malorꝫ
granatorꝫ vel mororꝫ vel pomorꝫ vel in quocunqꝫ alio
vino nisi in vino vitis non potest celebrari. Notādum
cōsequēter q̄ in aceto vel in agresta nō potest celebrari
et intellige de aceto q̄ vino est acetū qꝫ in vinū aliquā-
tulum acetoso posset celebrari.licet nō deberet si posset
haberi aliud vinū.Et ratio est.q̄a acetū nō est eiusdem
speciei cū vino cū habeat cōtrarias virtutes. In musto
vero posset celebrari.tamē credo q̄ melius est expectare
quousqꝫ sit bene defecatū.cū mustū ratione sue limosi-
tatis vix posset bene euelli quin aliquid de eo remaneat
in vase.Ratio quare ista duo scꝫ panis de tritico ꝛ vinū
de vite sunt magis materia huius sacri q̄ aliqua alia
duo.est ipsa potissima qꝫ xp̄s instituit sacrm̄ hoc in ista
materia celebrari.si enī in alia materia instituisset: ille
esset ꝓpria materia huiꝰ sacri.sed cōgruēter xp̄s in ista
materia magis instituit illud sacrm̄ celebrari q̄ in alia
q̄a effectus corporales panis et vini maxime spūaliter
cōueniūt huic sacramēto.Panis enī habet naturaliter
confortare. Iuxta illud psal.Panis cor hois cōfirmet.
Vinū aūt hꝫ letificare. Iuxta illđ eiusđ Vinū letificet
cor hois.ꝛ illud sacrm̄ digne sumptū cōfortat sumentē
spūaliter ne in via huiꝰ mūdi deficiat: ideo vocat viati-
cum.i.viatores ꝯfortās ꝛ letificās.Et ideo vocat eucha
ristia ab eu qđ est bonū ꝛ charos qđ est gr̄a q̄si bona gr̄a.
que summe habētem letificat. Sicut enī panis ex mul
tis granis ꝯficit.ꝛ vinū ex multis racemis cōfluit:sic in
ꝑceptiōe corpis et sanguinis dn̄i xp̄i fideles adinuicem
spūaliter vniātur. Ideo vocatur cōmunio a con qđ est
simul ꝛ vnio.quasi simul vnio. Ipse etiā xp̄s cōparuit se
grano frumēti dicens.Johis.xii.Nisi granū frumenti

cadēs in terra mortuū fuerit ꝛc. Cōparauit se etiā viti dicēs. Johis. v. Ego sum vitis vera. Ideo sacrm corporis et sanguinis in vino de vite. et in pane de tritico cōficitur. ¶ Sciēdū est ꝙ licet aqua non sit de essētia materie huius sacramenti tñ debet amisceri vino in calice sed modica quātitate. qꝛ aqua signat populū. iuxta illō Apo. xvii. Aque multe: ppli multi. Ideo mixtio aque cū vino in calice signat vnionē spūalē xpi ꝛ ppli: que fit virtute hui⁹ sacramēti. Sed nunqd sacerdos possit in quacūqꝫ q̄titate de ista materia ꝯsecrare? Dicūt aliqui doctores ꝙ nō. sed solū q̄tū sufficeret sibi ꝛ populo sibi cōmisso. Cui⁹ rō est. qꝛ cū istud sacrm ordinet̃ ad vsum fideliū sacerdos nō pōt plus ꝯsecrare: nisi quantū sufficit vsui fideliū. Aliū doctores dicūt ꝙ nō est dete̅minata q̄titas vltra q̄ sacerdos non posset ꝯsecrare: immo in quacūqꝫ quātitate p̄sentet̃ sibi panis et vinū in tāta quātitate posset celebrare. Cū enim in forma ꝯsecratiōis ponatur illud ꝓnomen hic hec hoc dēmōstratiuum oportet ꝙ materia ꝯsecranda subiiciatur oculis sacerdotis. vnō dicūt ꝙ sacerdos existens in altari nō pōt ꝯsecrare totū panem qui est in platea vel totū vinū quod est in celario: sed totū panē ꝛ vinū quod sibi offertur in q̄cūqꝫ quātitate posset ꝯsecrare. Et rō est. qꝛ si p̄ma opinio esset vera sequeret̃ ꝙ sacerdos existēs in deserto non posset tot hostias ꝯsecrare: quot posset vn⁹ q̄ eēt in vna magna ciuitate. nec etiā sacerdos simplex posset tot hostias ꝯsecrare: quot posset sacerdos curat⁹ que oia sunt absqꝫ ratione dicta. Et r̄ndēt ad rōnem eoꝝ. dicūt ꝛ ꝙ dr̄a est inter istud sacramētū. et alia sacra q̄a essentia aliorum sacramētoꝝ ꝯsistit in dispensatione ꝛ vsu materie. sicut essentia baptismi cōsistit in aspersione aque ꝛ ꝓlatione forme: et ita est de aliis sacramentis. sed essentia sacramenti eucharistie consistit in consecratione materie et non in vsu eius: qꝛ posito ꝙ hostia consecrata nunq̄ su-

meretur verum esset sacramentum. Et ideo licet sacerdos non debeat consecrare nisi tot hostias quot sibi et populo suo sunt necesse. tñ si consecraret mille millia. omnes essent ꝯsecrate. Solet autem circa istā materiā ab aliquibus talis moueri questio. ¶ Si essent.xiii. hostie consecrande: et sacerdos non crederet esse nisi.xii. nūquid oēs.xiii. essent cōsecrate. Ad hoc rñdet dñs Berēgari⁹ archieps ꝯpostellan⁹ mgr̄ in theologia parisiēsis in quodā q̄libeto suo ꝙ aut iste sacerdos intēdit consecrare oēs hostias que sunt ante se quotq̄t sunt. tñ credit ꝙ nō sunt nisi.xii. ⁊ tūc dicit ꝙ oēs sunt ꝯsecrate. Aut intēdit ꝯsecrare p̄cise.xii. ⁊ nō plures. et nō determināt q̄ sunt ille.xii. ⁊ tūc dicit ꝙ nulla est ꝯsecrata. qꝫ cū q̄libꝫ sit ꝯsecrabilis ita ꝙ nō magis vna q̄ alia: ⁊ sacerdos nō magis se determinet ad istā q̄ ad aliā: q̄ rōne tu dices ꝙ illa nō est ꝯsecrata. eadē rōne ego dicā ꝙ nec illa ⁊ sic potest dici ꝙ quelꝫ q̄re neutra sit ꝯsecrata. vnd̄ qñ sacerdos hꝫ ꝯsecrare plures hostias nō determinare se dꝫ ad certū numerū: sed dꝫ habere intentionē vt ꝯsecret q̄cq̄d est ante se.

¶ De forma eucharistie ⁊ ꝯsecratiōis sanguis. Cap. iiii.

Omniū sacramētoꝝ forme cōsistunt in v̄bis certis ⁊ determinatis: ⁊ iō forma sacri eucharistie in aliq̄bus v̄bis limitatis ꝯsistit. Ad sciendū autē in q̄bus v̄bis forma isti⁹ sacri ꝯsistit. Notādū ꝙ in missa sūt q̄dā v̄ba que sunt de solēnitate tm̄. et q̄dā de necessitate requirunt v̄ba que sunt de solēnitate sunt illa q̄ solū faciūt adornatū et q̄dā decorē misse: sicut prose Gloria in excelsis deo. et quidam v̄sus qui dicunt infra sctūs ⁊ agnus dei. et ista nichil faciunt ad essentiā misse: immo credo ꝙ qñ dꝫ esse sermo: debēt dimitti totalr̄ melodie/vel ad minus abbreuiari. qꝫ plus p̄ficit sermo q̄ talia carmina cum ista mulceāt aures corporis. ⁊ sermo medicet lāguores cordis. Verba q̄ sunt de necessitate sunt illa q̄ directe sunt de officio misse. Notandum tñ ꝙ duplex est necessitas/

q: quedã est necessitas sacri. ꝛ q̃dam p̃cepti. In missa er
go quedã sunt v̾ba de necessitate sacri. et de necessitate
precepti. De necessitate precepti sunt oĩa illa v̾ba que
a btõ Petro apl'o ꝛ ab aliis summis põtificib⁹ successo:
ribus suis fuerunt instituta dici in missa. De necessitate
autem sacramẽti sunt illa que xp̃s in cena protulit: q̃n
istud sacr̃m instituit. Et est dr̃a inter verba. quia si quis
dimitteret v̾ba de necessitate precepti: ꝛ diceret illa que
sunt de necessitate sacri et haberet intẽtionẽ cõsecrãdi:
cõsecraret. tñ mortalissime peccaret ꝛ esset grauiter pu:
niendus. Si aũt diceret oĩa v̾ba que sunt de necessitate
precepti et dimitteret illa que sunt de necessitate sacri:
q̃tũcũq; intẽderet cõsecrare: tñ non cõsecraret. Cũ ergo
s̃m ph'um forma sit que dat esse rei et sine qua res esse
non potest. manifestuz est q illa sola verba que sunt de
necessitate sacri sunt forma huius sacramẽti. Ista autẽ
v̾ba quãtũ ad formã cõsecrationis corporis xp̃i sũt hec.
Hoc est eni corp⁹ meũ. Sciendũ autẽ q hec dictio enim
non est de necessitate sacri. q̃a posito q aliquis sacerdos
dum intẽtione cõsecrandi p̱ferret ista v̾ba Hoc est cor:
pus meũ. et nõ diceret eni. vere ꝯsecraret. Utrũ autem
oporteat q p̃cedant aliqua v̾ba que sunt de integritate
forme. Notandum q doctor subtilis in. iiii. suo dicit q
oĩa illa v̾ba ab illo loco. Qui pridie inclusiue. vsq; ad il:
lum locũ. Simili modo ꝛc. exclusiue sunt necessaria ad
formã consecrationis corporis xp̃i. et ratio sua est: quia
sacerdos cõsecrans p̱fert verba cõsecrationis in p̱sona
xp̃i. op; ergo q verba cõsecrationis p̃cedent aliqua ver
ba per que demõstretur q sacerdos loquitur in persona
xp̃i. Illa autem sunt ista. Qui pridie q̃ pateret̃ ꝛc. ergo
de necessitate op; q illa v̾ba p̃cedant. Et illud declarat
ipse per talem exemplũ. Sed, aliq̃s diceret dico iesum
xp̃m ministrũ fuisse circũcisionis incertũ esset vtrũ illd
v̾bũ dictũ fuisset a btõ paulo. s; si diceret paulus dixit.

dito iesum xp̄m &c. tunc esset cūctis audientibus certum q illud v̄bū esset dictū a btō paulo. Siliť in ꝓposito ad hoc q denoteť q sacerdos dicat ista v̄ba. s. Hoc est enim corpus meū. in ꝑsona xp̄i. opꝫ q precedāt aliqua verba per que detur itelligi q xp̄s dicit ista v̄ba Hoc est enim corpus meū. ista aūt sunt v̄ba illa: puta Qui pridie &c. Alii autem doctores dicunt vt dictū est. q duplex est necessitas. s. sacrī et precepti. Dicunt ergo q de necessitate sacrī sūt tm̄ ista quattuor v̄ba Hoc est corp9 meū. qa cū istis quattuor v̄bis fieret cōsecratio si sacerdos diceret ea cū intētione ꝯsecrādi. oia aūt alia sunt tm̄ de necessitate precepti. qꝛ lꝫ omittēs aliqd eoꝝ mortalr̄ peccet: tn̄ cōsecraret. Et rn̄dēt ad rōnem suā qn̄ dicit sacerdos cōsecrās loquitur in ꝑsona xp̄i. et ideo opꝫ q dicat aliqua v̄ba per que denoteť q loqtur in ꝑsona xp̄i. dicunt q de necessitate sacrī non reqritur sed sufficit intētio sacerdotis intendentis loqui in ꝑsona xp̄i. Et ꝓpterea ista v̄ba Hoc est corpus meum. satis ostendūt q sacerdos loquitur in persona xp̄i. qꝛ nullus credit q sacerdos velit dicere q est suum ꝓprium corpus: sed loquitur in persona christi cuius est illud corpus. Dicendū ergo q forma cōsecrationis corporis christi consistit precise in his verbis Hoc est enim corpus meū. De hoc autem q demonstrat illud ꝓnomen demonstratiuum hoc. dixerunt aliqui doctores q istud ꝓnomen hoc demonstrat corpus christi. alii autem dicunt q non sed substantiam panis. Sed istud salua reuerentia dicentium: non est verum. et arguo sic cōtra eos. Scd̄m sniam oim doctoꝝ & scd̄m veritatem verba sacramētalia efficiunt illud qd̄ significant: sed v̄ba predicta. s. Hoc est enim corpus meū. non efficiunt q corpus xp̄i sit corpus xp̄i verum: quia anteq̄ ista verba ꝓferantur corpus xp̄i erat corpus xp̄i. nec efficiunt etiā q panis sit corpus xp̄i. quia ista est falsa substantia panis est corpus christi. ergo illud ꝓnomen hoc

nō demōstrat corpus xpi/nec substātiā panis. Et pp̄ter hoc dicūt aliqui q̄ istud pnomen hoc nichil demōstrat/ q2 v̄ba dicunt̄ recitatiue a sacerdote: et ideo istō pnomen hoc nō tenet̄ demōstratiue. s3 materialr̄ tm̄. Sed istud nichil est dictu/q2 nō tulit difficultatē. qm̄ licet ista v̄ba dicātur modo recitatiuo a sacerdote consecrāte/tn̄ xp̄s cōsecrans in die cene nō dixit ista v̄ba recitatiue. et ideo qn̄ dixit ista v̄ba: istud pnomen hoc aliq̄d demōstrabat et ideo quero q̄d tūc demōstrabat: et sic remanet eadem difficultas q̄ prius: ideo dicūt aliq̄ q̄ istud pnomen hoc nichil demōstrat determinatū sed demōstrat aliq̄d indeterminatū. vn̄ qn̄ d3 Hoc est eni corpus meū in persona xpi opt3 q̄ p̄cedāt aliqua v̄ba. per que detur intelligi q̄ xp̄s dixit hec v̄ba Hoc est eni corp⁹ meū. et est sensus q̄ hoc qd̄ ɔtinetur sub illis specieb⁹ quicq̄d sit illud est corpus xpi. Et si obiiciat̄ q̄ illud qd̄ ɔtinetur sub illis speciebus pro toto tēpore quo dicuntur verba est panis/q2 syllabe. s. cum ergo si qn̄ dicit̄ Hoc est/sit sensus q̄ illud qd̄ cōtinet̄ sub illis specieb⁹ sit corpus xpi erit sensus q̄ panis erit corpus qd̄ est falsum. Dicēdū q̄ ista ppositio Hoc est eni corp⁹ meū: sicut et q̄libʒ alia donec p̄feratur nō est p̄fecta nec p̄fectū sensum generat in aio auditor̄ ideo nō est iudicandū de eius v̄itate q̄usq3 sit tota plata. Cōstat aūt s̄m fidē q̄ istud qd̄ ɔtinet̄ sub istis speciebus post plationē vltime syllabe est corp⁹ xpi. Jō vere d3 q̄ istud pnomen hoc demonstrat illud qd̄ ɔtinet̄ sub istis speciebus qd̄cunq3 sit illud. Et hec de forma consecrationis corporis christi.

¶ De forma consecrationis sanguinis. Cap̄. iiii.

Circa formā ɔsecrationis sanguinis xpi sciendum est in quibus verbis cōsistit. Jllius eni est duplex opinio. Nam sctūs Thomas de aquino et sui sequaces dicunt q̄ forma cōsecrationis sanguinis consistit in his verbis Hic est enim calix sanguinis mei noui et eterni

testamẽti mysterium fidei qui pro vobis et pro multis effundet in remissionem peccatorum. ita ꝙ oia ista verba sunt de essentia forme. et qui aliquid istorum dimitteret nichil faceret. Et ratio est. quia de essentia et integritate alicuius ppõnis nõ solũ sunt subiectũ et predicatũ, sed etiam ea que sunt determinationes subiecti et predicati. sed ista verba noui et eterni vsqꝫ peccatorum sunt determinatiões istius predicati Hic est calix sanguinis mei. quare oĩa sunt de eẽntia forme. Magister aũt hẽricus de gãdauo et sui sequaces dicũt ꝙ in istis verbis tantũ Hic est calix sanguinis mei cõsistit forma ꝯsecrationis sanguinis. et ꝙ tunc istis verbis dictis statim est ibi sanguinis christi. Alia autem verba que sequunt: scꝫ noui et eterni testamẽti. etc. nõ sunt scdm istos de essentia forme. nec de necessitate sacramẽti. sed solũ de necessitate precepti. vnd̃ qui dimitteret aliqd̃ istorum vborũ puta noui etenim. etc. licet grauiter peccaret, tñ vere ꝯsecraret. Et ratio istorum est ista quia per formas sacramentales nõ importatur de necessitate sacramẽti, nisi illud qd̃ efficiunt, sed essentia sanguinis xpi in isto sacramẽto directe et explicite significatur per ista vba. ergo precise in istis verbis consistit forma ꝯsecrationis sanguinis xpi. Que istarum opinionũ sit verior: et fateor me nescire. pmã tñ reputo securiorẽ. et ad eã ꝯfirmãdũ adducit frat Bern̄. de gueraco qndã electus claremõtensis baccalarius parisieñsis in theologia in correctorio suo ꝯtra magistrũ hẽricũ talia duo signa. Primũ est ꝙ sacerdos nõ ostẽdit pplo sanguinẽ xpi in missa ad adorandũ quousqꝫ cõpleuerit oia vba pdcã scꝫ Hic est calix vsqꝫ ad remissionẽ peccatorum. Et stati dictis his verbis eleuat calicem ostendens sanguinẽ xpi pplo ad adorandũ signũ est ꝙ tũc cõpleta est cõsecratio sanguinis et non ante. Scdm signũ est ꝙ beãus Ambrosius qui est vnus de quattuor doctoribus pncipalibus eccl̃ie in missali suo scripsit oia ista vba lr̃is aureis. et generaliter

formas oim sacroꝝ. ergo de intẽtione bti Ambrosii fuit
ꝙ oia vba pdcã essent de forma consecrationis sanguis.
Judicio eni meo puo illud videt esse de intẽtione illi⁹
decretalis cũ marthe. eã de cele. mis. Casus eni decreta
lis est iste. Quidã eps attẽdẽs ⁊ vidẽs ꝙ in nullo euãge
lioꝝ inuenit ꝙ aliqs euãgelistaꝝ posuerit ista vba. my=
sterium fidei. mirabat quis fuerit tãte audacie ꝙ fuerit
ausus vbis sacramẽtalibus interponere ista verba. Et
sup hoc cõsulit dñm papã. Et cõstat ꝙ intẽtio sua erat
ꝙ istud esset de integritate forme: alias questio sua esset
nulla: qꝛ eodẽ modo posset querere de quolibet vbo to=
tius canonis. Et papa nõ reprehẽdit eum de questione
illa: immo cõmendat. ergo videtur ꝙ oia illa vba sunt
de integritate forme. Et quicqd sit de veritate istarum
opinionum: nescio. cõsulo tñ cuilibet celebranti ꝙ dicat
oia vba pdcã sub vno ꝯtextu ⁊ cũ actuali intẽtione con
secrãdi qntũ poterit. Sciendũ autẽ ꝙ per ista vba istius
forme tãguntur quattuor bñficia que recipim⁹ a passio
ne xpi cuius passionis istud sacrm est rememoratiuum.
Juxta vbũ apli ad Corinth. c. xi. Quotiẽscũqꝫ mãduca
bitis panẽ hũc et calicẽ bibetis ⁊c. Primus effectus siue
pmũ bñficiũ passionis xpi est ꝙ per ipm sumus a ptãte
demonis liberati. Et istud tãgitur in forma sacri cũ dr
Hic est calix sanguinis mei. Sicut eni oim filii isrl fue=
runt de ptãte ⁊ seruitute pharaonis liberati per sangui
nem agni paschalis: sic ppls fidelis est de ptãte demo=
nis liberatus per sanguinẽ xpi. scdm ꝙ cõfitet Johã. in
apoc. c. v. dicẽs de xpo. Redemisti nos deus in sanguine
tuo. Scds effectus siue beneficiũ qd recipim⁹ a passione
xpi est ꝙ per ipsam sumus celestis glorie heredes effecti.
et istud tãgitur in forma ista cũ dr noui et eterni testa=
menti. Sicut eni pater cõdens testamentũ filios here=
des cõstituit. sic xps nouũ testamentũ ordinãs cõstituit
nos heredes glorie paradisi. Et istud sacrm fuit in sui

passione ordinatū atq₃ ꝯfirmatū: qa testamentū morte testatoris ꝯfirmat. vt dicit apl's paul⁹. c.ix. Et hoc ꝙ ponit in eadē epl'a/dicēs de xp̄o. Noui testamēti mediator est/vt morte interueniēte repromissionē accipiāt q̄ vocati sunt eterne hereditatis. Sciendū aūt ꝙ lex euāgelica dr̄ nouū ⁊ eternū testamētū: ad drām legis mosaice que fuit vetus testamentū et trāsitoriū. Et dr̄ nouū: qa noua ꝑmittit.s. bona celestia que nunꝗ̄ legunt ꝑmissa fuisse in veteri testamento: sed solū temporalia. et ideo qa bona tēporalia trāsitoria sunt/ideo testamētum vetus fuit transitoriū. et q₃ bona celestia eterna sunt: ideo testamētum nouū dr̄ eternū. Dicit etiā nouū/qa nouo modo fuit institutū. s. a sanguine xp̄i. Lex enim mosaica fuit instituta cū sanguine aialium scd̄m ꝙ legitur et recitat apl'us in epl'a ad hebreos.ix.cap̄. dicens ꝙ postꝗ̄ moyses scripsit legem in libro et legerat corā omni populo aspersit librū suum ⁊ populū sanguine vitulorꝫ et hircorꝫ/dicens. Hic est sanguinis testamenti ⁊c̄. Sed lex euāgelica fuit instituta mediāte sanguine xp̄i. scd̄m qd̄ dicit ipsemet xp̄us. xxii Hic calix noui testamenti est in meo sanguine. et istā rationē tāgit apl's ad Hebre.ix.c. dicēs. Non enim per sanguinē vitulorꝫ ⁊ hircorꝫ: sed per ꝓpriū sanguinē introiuit semel in scā eterna redēptiōe inuenta: et ideo noui testamenti mediator est. Tertius effectus siue tertiū bn̄ficium qd̄ per passionē xp̄i accepimus est ꝙ per ip̄am sumus de fide catholica informati et istud tāgitur in forma istius sctissimi sacramēti/cum dicitur mysteriū fidei. Sicut eni scd̄m qd̄ dicit Ambro. in libro qui vocat exameron. Sanguis extractus de sub ala dextra colūbe valet ad illuminandū oculos corporales. ita sanguis christi qui exiit de latere eius dextro pendētis in cruce valet ad illuminādū sp̄uales oculos aie ad credendū ea que sunt fidei. Et in huius figuram velū tēpli qd̄ occultabat ea que erāt infra scā sanctorꝫ

fuit in passiõe xp̄i sitibũdi:in signũ q ea que erãt occul=
tata ⁊ velata sub vmbra legis ac pphetarꝫ fuerũt mani
festa ⁊ reserata. Quartus effectus siue bñficium qđ per
passionem xp̄i accepim⁹ est q sumus per ipsam a pctis
emũdati. et hoc tangit in forma ista cũ dr in remissionẽ
pctõꝝ. Et de hoc loqtur btũs iohẽs euãgel'. in apoc̃ c.iiii.
dicẽs. Dilexit nos et lauit nos a pctis nr̃is in sanguine
suo. Ex his ptꝫ q forma ꝯsecrationis corporis xp̄i pñise
cõsistit in his v̄bis. Hoc est enim corpus meũ. Matthei
xxvi. mar.iiii. Lu.xxii. Johan.xix.ca. Forma autẽ conse
crationis sanguinis xp̄i cõsistit in his v̄bis Hic est calix
sanguinis mei noui et eterni testamenti mysteriũ fidei
qui pro vobis et pro multis effundetur in remissionem
pctõꝝ. Unde cum omnia ista verba canonis debeãt di=
ci cũ magna reuerentia/contritione/deuotione/⁊ men=
tis recollectione ista verba specialiter cũ summa deuo
tione ⁊ actuali intẽtione quantũ possibile est debẽt dici.
Et si aliquis queratur vel dubitet quare in forma con=
secrationis sanguinis nõ dicit Hic est sanguis meus ⁊c̃.
sicut in forma ꝯsecrationis corporis dicitur Hoc est cor
pus meum. Potest dici q causa hmõi est. qm̃ hoc sacra=
mentum ordinatur ad vsum fidelium qui vsus est spi=
ritualis ⁊ sacramentalis manducatio quantum ad cor
pus/et sacramentalis ac spũalis potus quantũ ad san=
guinem/et quia homines magis abhorrent bibere san=
guinem q̃ comedere carnes. ideo ad remouendum hor
rorem non dr in forma cõsecrationis sanguinis Hic est
sanguis meus. sicut dr in forma cõsecrationis corporis
xp̄i Hoc est corpus meum. Et est ibi figura quam gram
matici vocant methonomiam: scꝫ quando cõtinens po
nit pro cõtento. sicut quando dr. bibatis illud vas vini.
quia non est sensus q homo bibat vas sed q bibat vinũ
quod est in vase. Similiter quando dicitur Hic est calix
sanguinis mei. nõ est sensus q virtute verborum sit ibi

calix.quia antea erāt/sed q ibi sit sanguis xpi. Sed ali-
quis dubitaret quare in forma consecrationis corporis
christi non dicitur Hoc est corpus meum quod pro vo-
bis tradetur sicut dicitur in forma cōsecrationis sangui-
nis/qui pro vobis effundetur:cū ita bene fuerit corpus
traditum pro nobis sicut sanguis effusus. Ad hoc est di
cendum q istud sacramētum est rememoratiuum pas-
sionis et mortis xpi.ita dicit Apl's.i.ad Chorinth.xi.c.
Quotienscūq māducabitis panem hunc et calicem bi-
betis mortem dñi annunciabitis donec veniat dies/scz
iudicii. Xps etiā hoc sacramentū instituēs dicit Lu.xxii.
Quotienscūq hoc sumetis hoc facite in meā cōmemo-
rationē.hoc est in memoriā mee passionis. Passio autē
et mors xpi melius representatur per effusionem san-
guinis:q per traditionē corporis.ideo dr in forma ɔse-
crationis sanguis q pro vobis effundet in remissionem
pctōr. & nō dr in forma ɔsecrationis corporis q pro vo
bis tradet. ¶ Notandū etiā q licet ex vtute vbor for-
me ɔsecrationis corporis sub specie panis sit tantū cor-
pus xpi.et vtute vbor cōsecrationis sanguinis sub spe-
cie vini sit tm sanguinis xpi.tn ex quadā naturali con-
uenientia sub vtraq specie est totus xpus verus deus:
et verus homo.ita dicitur in prosa de corpore xpi.vbi di
citur Caro cibus.sanguis potus.manet tamen christus
totus sub vtraq specie.

¶ In quo loco debeat celebrari missa. Cap.v.

Testatur oim philozophor sententia q mirabilis
est influentia loci proprii/et re vera est mirabilis
intantū q rem mutat et alterat a sua natura.sicut nar
rat philozoph' in libro de plātis de pomis psie dictis a
psia.vbi primitus inuēta fuerūt.nā ea que nascūtur ibi
comesta interficiūt.ea autem que nascuntur apud nos
sunt ad comedendū suauia et iocunda. Ex quo ptz ma-
nifeste quātum facit locus ad mutationē rei. Et pter

hoc fuit preceptū filiis israel in lib. numeri. c. v. q̄ non offerent sacrificium nisi in loco quem dn̄s elegisset. Si enim sacrificiū israeliticū quod de carnibus hyrcorum / vitulorꝫ / agnorꝫ / fiebat: offerri non debebat nisi in loco sancto et mundo q̄tomagis sacrificiū catholicū in quo xp̄s verus deus et verus homo offertur non debet fieri nisi in loco sancto et mundo. vnde locus in quo debet missa regulariter celebrari est ecclesia. ⁊ ita ponit augustinus / dicens. Extra eccl'iam nō est locus veri sacrificii ⁊ dico regulariter / qꝫ in aliq̄bus casibus potest missa celebrari extra eccl'iam. Notandū q̄ quoad nunc ecclesia potest capi duobus modis. Unomodo eccl'ia idem est q̄ congregatio fideliū que cōgregatur in fide ⁊ charitate. et ita accepit August. eccl'iam qn̄ dicit q̄ extra eccl'iam. id est extra fidem eccl'ie nō est locus veri sacrificii. Alio modo eccl'ia idem est q̄ ipsa domus materialis in qua dicuntur hore ⁊ misse. et extra ecclesiam sic dictā potest aliq̄bus casib⁹ missa celebrari. sicut in honesto exercitu / vel qn̄ ad aliquā festiuitatem / vl' ad inuocationem alicuius sancti vel obsequium alicui⁹ defuncti / vel ad aliquam missam nouam vel ad aliquod aliud tale conuenit multitudo magna ppuli / et ecclesia est parua ita q̄ non possit ibi recipi ppl's pōt in cymiterio vl' in aliqua alia platea honesta et munda erigi altare. et debet ibi decenter aptari ne puluis vel flatus venti / vel aliquod tale possit offendiculū inferre. De licentia etiam diocesani ep̄i propter aliquam necessitatem potest missa celebrari in domo alicuius in aliqua parte apta ad hoc: ita tn̄ q̄ super altare portatile ponāt desuper aliquam tabulam lapideam alicui stipiti annexā ⁊ bn̄dictam ab ep̄o. Et ista tabula dꝫ esse integra. q̄a si esset fracta non dꝫ ibi missa celebrari. nec etiā si esset a stipite ammota / immo peccarent q̄ ibi celebrarent. et etiā ista tabula dꝫ lapidea esse / et nō de aliqua alia materia. Et hui⁹ ratio

est vna. qz xps q̄ immolatur ibi vocatur petra. Un̄ dicit apl's .i. ad Chorith. x. Petra aūt erat xps Alia causa est. q̄a sepulchrū xpi qd̄ representat altare fuit excisum de petra. Ut dicit euāgelista marc⁹. Et pp̄ter eandem rationē corporalia debent esse linia et non de aliqua alia materia/ qz xpus in illo monumento fuit inuolutus in syndone mūda .i. lino cādidissimo. et corporalis signāt illa lintheamina in quib⁹ xps mortuus fuit inuolutus. Calix etiā nō dz esse de vitro: q̄a de facili posset frangi. nec de ligno/ qz lignū porosum est/ et in poris posset sanguis subintrare. nec de calibe. nec de cupro. nec de auricalco/ qz inducūt fastidium et esset periculū de vomitu. Potest aūt fieri de auro. argēto. et de stanno. Sciendū aūt q̄ qn̄ altare est totū ↄsecratū seu bn̄dictū/ non opz q̄ ibi sit tabula alia. Notādum etiā q̄ altare siue sit in ecclesia siue extra ecclesiam/ semper debet erigi versus orientem: ita q̄ ille qui dicit missam habeat faciem ad orientem. Et ratio est. q̄a xpus vocatur oriens. Luce. i. Uisitauit nos oriens ex alto. et de ipso cantat ecclesia. O oriens splendor lucis eterne. Alia causa est. q̄a scd̄m quod dicunt philosophi pars orientalis est dextra pars celi. scd̄m autem quod dicit christus. Matthei. xxv. cap. Deus statuet bonos a dextris. Ut ergo in iudicium mereamur poni a dextris debemus orare versus oriētem/ et quia p̄ncipalior oratio est missa/ ideo ille qui dicit missam dz habere faciem v̄sus orientem. Qd̄ aūt eccl'ia in qua dz missa sit ↄsecrata vel nō nichil facit ad missā/ licet quantū ad solennitatem misse semp̄ si possibile est debet dici in eccl'ia cōsecrata. cū sit multū honorificum et vtile ecclesiam esse cōsecratam. q̄a qn̄ aliquis intrat ecclesiam cōsecratam causa orationis: remittuntur sibi pctā venialia. Sciendū autē q̄ in naui nunq̄ debz missa celebrari pp̄ter periculū effusionis sanguinis. In ecclesiis autem sanguinis vel seminis effusione polluta non

debz celebrari. Et si aliquis ibi celebraret/peccaret mortaliter. nō tñ ex hoc efficeretur irregularis sicut fuit declaratū per dñm bonifaciū octauū. extra de sñia excōicationis. ca. i. Is qui. lib. vi. Si etiā eccl'ia esset predicto modo polluta. non posset in cymiterio sibi ꝯtiguo celebrari. qꝛ qñ eccl'ia est polluta cymiteriū sibi contiguum similiter est pollutū. sed si cymiterium sit pollutū non optz ꝙ ecclesia sibi cōtigua sit polluta causa principale trahat annexum et nō annexum principale. vt habetur extra de ꝯsecra. vel altaris ꝛc̄. Si ecclesiam. lib. vi. Unde sicut in cymiterio ꝯtiguo ecclesie pollute non debet aliquis celebrare/nec etiā debz aliquis ibi sepeliri. Secus etiā si cymiteriū non esset ꝯtiguum ecclesie: quia posito ꝙ ecclesia esset polluta/cymiterium tñ non contiguum ipsi eccl'ie nō esset pollutum vtraqꝫ in cap̄ preallegato. Tempore etiam interdicti nō debet dici alta voce. nec ianuis apertis missa. nec etiam alie hore in ecclesia/nisi in quattuor festiuitatibus scilz in die natalis dñi in die resurrectionis in die penthecostes. et in die assūptionis beate v̄ginis marie. Ne autē ecclesie fraudentur seruitiis suis debitis et ne diuinū officiū negligatur ꝛ fideliū deuotio minuatur. ꝛ indeuotio infideliū augeat̄. tēpore cuiuscūqꝫ interdicti ianuis clausis excōicatis ꝛ interdictis exclusis. cāpanis etiā nō pulsatis dꝫ missa ꝛ totū reliquū diuinū officiū tam diuinū ꝙ nocturnū dici submissa voce in ecclesia/ita ꝙ nō possit audiri ab his qui sunt extra Que ista habentur extra de sñia excōicationis ꝛ interdicti. ca. Alma mr̄. lib. vi. et q̄ ꝯtrariū fecerit est irregularis ꝛ intelligibilis. nec etiaꝫ ipse pōt eligere. nec pōt absolui. nisi in casu mortis tñ. nisi per sedē apl'icā. vt habet̄ extra de sñia excōicationis. ca. Is qui in eccl'ia. lib. vi. Aliquo etiā excōicato p̄nte nullus dꝫ celebrare missam in eccl'a nec alibi. Alioquin peccat mortaliter. et vltra hoc esset suspensus ab ingressu ecclesie. nec posset absolui nisi ab

illo qui tulit sniam excōicationis.vt habet extra de pri-
uilegiis.ca.Epoꝝ.lib.vi.Et nō dꝫ istud ꝯtenni.q2 si sic
suspensus celebraret esset irregularis.vt habet extra de
sententia excōicationis.ꝛc.Si cui.lib.vi.

¶ De tempore quo celebratur missa. Cap.vi.

Ut dicit salomon.Oīa tēpus habēt.et hoc rationa
biliter.Res eni penes varietatem tēpoꝝ maximā
requirunt immutationē.Qđ euidentissime apparet in
lactuca/que cū tēpore sue iuuētutis frigide ꝛ humide sit
nature feruorisq3 sanguinis et colere est extinctiua.et
qñ frondescit/ in humorem conuertitur calidum et sic-
cum et amarū.quod obest colericis et super calefactis.
Et quo liq̄de apparet quantū res penes mutationem
ipsoꝝ mutātur et alterātur.Qđ satis pulchre fuit figu
ratum.Exodi.xxi.c.vbi legit ꝙ māna collectū tempore
debito erat habēs omne delectamētum ꝛ oēm saporem
suauitatis.qñ autem nō colligebatur tēpore debito(scꝫ
in die sabbati computrescebat ꝛ vermibus scaturiebat.
Illud erat figura corporis xp̄i.sicut dicitur in legenda
corporis xp̄i.vbi dicitur hui⁹ sacramēti figura precessit
quādo pluit dñs manna patribus in deserto.sicut ergo
manna nō debebat colligi nisi tempore debito:ita istud
sacratissimū sacrificium non debet offerri/nisi tempore
debito.¶ Sciēdum ergo ꝙ missa debet celebrari de die
et nō de nocte/nisi in festo natiuitatis xp̄i/in quo missa
celebratur media nocte:quia illa hora fuit natus xp̄us.
De hoc tñ magis infra dicetur. Antiquitus etiam dice-
batur missa de nocte in vigilia resurrectionis dñi.Unde
in oratione misse adhuc dicitur.Deus qui hāc sacratissi
mam noctem.ꝛc.Ratio quare missa de die dr̄ et non de
nocte/est vna.q2 in missa rememoratur passio xp̄i que
fuit de die ꝛ non de nocte.Alia ratio est.q2 per noctem
status pc̄ti.per diem status gratie figuratur.vnde dicit
glo.super illud ap̄li.ad Rom.xiii.cap.Abiiciamus ergo

opera tenebrarũ.i.pctã et induamur arma lucis.i.vir=
tutes que sunt arma gratie. Ad figurãdum ergo ꝙ ille
qui dicit missam debet esse in statu gratie ⁊ sine peccato
ideo dicit̃ missa de die et nõ de nocte. Qua autem hora
debet dici missa. Notandum ꝙ tres sunt hore principa=
les quibus debet missa celebrari.scꝫ tertia.sexta.⁊ nona.
Et quare magis in illis tribus horis ꝙ̃ in aliis debet di
ci missa ratio est.q̊a vt frequẽter dictũ est missa dicitur
in memoriã passionis xp̃i.xp̃us autem in his tribus ho=
ris fuit passus et crucifixus. hora enim tercia fuit cruci
fixus linguis iudeorꝫ/et sententia pilati.q̊a hora tertia
clamabant iudei.crucifige/crucifige eum. Et in illa ho
ra pylatus adiudicauit satisfieri petitioni eorum. Hora
sexta fuit eleuatus in cruce. Unde dicit̃ Johis.xxiiii.ca.
Erat autem hora quasi sexta et crucifixerunt eum. Ho
ra autem nona emisit sp̃m.vnd̃ dicitur Matthei.xxvii.
Et circa horam nonã clamauit voce magna. Et sequit̃
et emisit spiritum. Et illud intelligo de missa que dici=
tur solenniter in ecclesia.q̊a misse particulares possunt
dici a pũcto aurore vsqꝫ ad sextam.in diebus ieiuniorꝫ/
vsqꝫ ad nonam. post autem nonam non debet celebra=
ri missa:nisi forsitan in diebus ieiuniorum et ratiõe or=
dinum. Incidentaliter autem est notandum ꝙ non so
lum missa/verũetiam alie hore canonice dicũtur ⁊ can
tatur in memoriã passionis xp̃i. Matutinũ nãqꝫ officiũ
dicitur in memoriã ꝙ xp̃s hora matutinali fuit captus
vinctus et multipliciter delusus in domo anne princi=
pis sacerdotũ ad quam tunc fuit ductus. Et dꝫ dici me=
dia nocte iuxta illud psal.xviii. Media nocte surgebam
ad cõfitendum noĩ tuo. Prima dꝫ in memoriam ꝙ illa
hora xp̃us in domo cayphe fuit ligatus ad colũnam et
durissime ac grauissime flagellatus.ita ꝙ scd̃m qd̃ dixe
rat Jsa.ꝓpheta. A planta pedis vsqꝫ ad verticem capi=
tis non erat in eo sanitas. Tertia dꝫ in memoriã ꝙ illa

hora xp̄s fuit ductus ad pilatū ꝛ cauſifixus fuit linguis iudeoꝝ clamantiū ꝛ dicentiū. Tolle/tolle crucifige eū. Et tūc fuit impletū istud psal. ꝑo.xxi. Aperuerūt super me os suū sicut leo rapiēs ꝛ rugiēs. Sexta dr̄ in memoriā ꝙ in illa hora xp̄us fuit spoliatus/illusus/ꝛ a militibus clavellatus in cruce. ꝛ tūc fuit impletum illō psal. ꝑo.xxi. Foderunt manus meas ꝛ pedes meos. ꝛc̄. Nona dicit̄ in memoriā ꝙ in illa hora xp̄s felle et aceto potatus expirauit/dicēs. Pater mi. In manus tuas cōmendo spm̄ meū. Tūc impletū est illud psal. ꝑo.lxviii. Dederūt in escā meā fel: et in siti mea potauerūt me aceto. Vespere dicūtur in memoriā ꝙ in illa hora xp̄s fuit datus a pylato nobili decurioni/ꝛ per ioseph fuit de cruce depositus. Cōpletoriū dr̄ in memoriā ꝙ in illa hora xp̄s a sua matre tristissima/ꝛ ab aliis sanctis mulieribus lamentatus et aromatibus cōditus fuit positus in sepulchro. et sic bonū esset ꝛ cōgruū/vt quelibet istaꝝ horarū diceret̄ hora determinata. Iuxta illud psal. ꝑo.cxviii. Septies in die laudē dixi tibi. Veꝝ qꝛ ꝓpt̄ rei familiaris occupationē/vel ꝓpter humanā fragilitatē nequit istud seruari. seruet̄ tñ̄ istud qđ ordinatū est extra de celebratione miss. ca. Presbyteroꝝ. vbi dr̄ Presbyter matutinali officio expleto scꝫ media nocte: mane censum sue seruitutis. vlꝫ primā. tertiā. sextā. ꝛ nonā. vesperūqꝫ persoluat ita tñ̄ ꝙ horis cōpetentibꝰ aut a se/aut a scolaribus cōpleant̄ deniqꝫ pactis horis ꝛ visitatis infirmis si voluerit exeat ad opus rurale ieiunꝰ. Et dicant̄ oēs iste hore per modū q̄ precipit̄ extra. ca. iiii. Dolētes. vbi p̄cipit̄ ꝙ diuinū officiū tam diurnū q̄ȝ nocturnum dicat̄ studiose: pariter ꝛ deuote. Et q̄ sciēter trāsgredit̄ illud mandatū sciat se mortaliter peccare. vt ptꝫ. q̄a est trāsgressor precepti eccl̄ie. Notandū insup ꝙ nullus dꝫ dicere missam quousqꝫ dixerit matutinas ꝛ ꝯgruū est etiā ꝙ p̄ma dicatur ante missam. Notandū etiā ꝙ sacerdos nō dꝫ dicere

seu facere officiū pro voluntate sua/sed de tēpore/vel de sanctis de quibus agitur in illa terra.

¶ Quotiens in die debet celebrari missa. Cap. vii.

Ex quo dictum est ꝙ missa debet celebrari de die. restat dicere quotiens in die debet celebrari missa. Et est sciēduz ꝙ scdʒ ꝙ dʒ extra de cele. mis. c. Cōsuluisti. Nullus dʒ dicere missam nisi semel in die. Valde enim felix est qui digne celebraret vnā. Excipitur dies natiuitatis dñi/qua die celebrantur tres. ita ꝙ illa die potest vnus sacerdos celebrare tres missas. vt hē de ꝯse. di. i. c. Nocte sctā. Et ratio quare illa die dicūtur tres missas. vna est ꝓpt mysteriū. qm̄ per istas tres missas repn̄tat tres status/ scʒ status ante legē. status legis. ⁊ stat⁹ grē. Illa missa que cantat media nocte repn̄tat statū q̄ fuit ante legē/qñ totus mundus erat in tenebris. Vñ in illa missa cantat illa ꝓphetia isaye. Ppl's gentiū q̄ ambulabat in tenebris vidit lucem magnā. Scda missa q̄ cātat in aurora/signat statū scdm q̄ fuit sub lege in quo statu inceperūt hoies scire xp̄m ꝓpter dicta legis ⁊ ꝓphtāꝝ: sʒ nō habebāt ꝑfectā noticiā de eo. Et ideo cātat in aurora qñ lux incipit apparere/sʒ nō bñ clare. Vñ in illa missa cantat. Lux fulgebit hodie ⁊c. Tertia missa dʒ in claro die. ⁊ sigat statū grē in quo sumus. ⁊ dʒ offm̄. Puer nat⁹ est nobis ⁊c. Alia causa est ad repn̄tandū tres natiuitates xp̄i. Nam p̄ma dʒ ad repn̄tandū natiuitatē eternā: qua nat⁹ est ex patre. Vñ dʒ in introitu illi⁹. Dn̄s dixit ad me fili⁹ me⁹ es tu ego hodie genui te. et dʒ illa missa de nocte qñ tēpus est obscurū ad designandū ꝙ illa natiuitas est nobis occulta. Scda missa dʒ ad repn̄tādum natiuitatē sp̄ūalem qua nascit xp̄s in aiabus iustoꝝ per grām. Vñ cantat in illa missa. Lux fulgebit hodie super nos. lux. i. grā dei. Tertia missa repn̄tat natiuitatē temporalē qua natus est ex btā ꝟgine maria ꝓ salute nr̄a. vñ canit. Puer natus est nobis ⁊c. Verūtñ si ꝯsideretur

euāgelia que legūtur in istis missis. Prima missa repñtat natiuitatē tēporalem qua xp̄s natus est scdm carnē ex maria vgine. vñ illud euāgeliū qđ legit in illa missa puta. Exiit edictū a cesare augusto. loquitur totū de ista natiuitate/vt ptʒ intuenti ipm. Scda repñtat spūalem natiuitatē. tūc eni legit istud euāgeliū. Pastores loquebantur adinuicē. qđ totū pōt intelligi de ista spūali natiuitate. Tertia repñtat natiuitatē eternā qua natꝰ est ex patre. Vnđ tūc legit euāgeliū iohis. In pncipio erat vbū. qđ totū loquit de natiuitate etna filii dei. Notandū etiā ꝙ in die parasceue non dʒ dici missa. ⁊ rō est. qa illđ sacrm est figura passionis xp̄i/q̄ tali die fuit facta. et veniēte veritate. s. passiōe pro illa die dʒ cessare figura scʒ sacrm. Aliis aūt diebꝰ nō dʒ dicere sacerdos nisi vnam missam: nisi in casu necessitatis in q̄ pōt celebrare duas missas tm̄. Et vnꝰ casus est. Si aliq̄s moriat ⁊ sacerdos celebrauerit missa de die/pōt dicere missa p defunctis. s. Reqem eternā. dūmodo sit ieiunus ⁊ nō sit alius sacerdos q̄ celebraret. Aliꝰ casus est: si sit aliq̄s in piculo mortis ⁊ petat corpꝰ xp̄i sibi dari/⁊ sacerdos nō hēat hostiā ꝯsecratā/pōt iteꝝ celebrare. dūmodo vt pdixit sit ieiunꝰ ⁊ nō sit aliq̄s paratꝰ celebrare. qa illud semp est intelligendū. Alius casus est ppter necessitatē nuptiaꝝ/scʒ qñ tēpꝰ nuptiaꝝ transit. si missa dicta supueniāt aliqui quī habeant ꝯtrahere: pōt iterū sacerdos celebrare dum sit ieiunꝰ. vt supra dixi. Alius casus est ppter necessitatem peregrinoꝝ qñ scʒ supuenerint peregrini missa dicta. et istū casuʒ ponit Ray. in sūma sua. sed salua ciꝰ reuerentia istud videt esse ꝯtra caplm. Te referēte. extra de cele. mis. Casus eni illius capli est/ꝙ archiep̄s spontinus in die cene dñi de antiqua ꝯsuetudine tenetur ꝯficere crisma in eccl'ia spontina. Et idem archiep̄s ascendit de mane de ꝯsuetudine ad gargarinā eccl'iam vt recipiat ibi peregrinos illius loci. ⁊ ibi a clero ⁊ pplo ꝯpellitur

celebrare. vnde sup hoc implorauit consiliu pape. qui pa
pa rndit qn in ecclia spontina in qua tenetur crisma cfi
cere / tnmodo dz celebrare. Ex quo manifeste apparet
q ratione peregrinoz no dz trasgredi institutio de vni=
ca missa celebrada in die. Saluo tn meliori iudicio ma
gis approbo circa ista csuetudine que obseruabat in ali=
qb9 eccliis gallicanis qn scz dicta missa veniut aliq pere
grini ad aliqua eccliam / si no sit ibi alius sacerdos para
tus celebrare / sacerdos induit se sicut si deberet dicere
missa et dicit eis missa de bta vgine. vel de scto spu. vl de
illo scto pro quo fit peregrinatio. no tn dicit canonem:
nec csecrat. sed ondit eis reliqas aliquas loco eleuatio=
nis corporis xpi. et ista missa vocat missa sicca. tn si alibi
seruet alia csuetudo iuxta opinione Raym. no ctemno
ea. Alius casus est ppter necessitate honestatis vel vtili
tatis / vt si missa dicta supueniat aliqua magna persona
que vellet audire missam. pot iteru sacerdos celebrare
dumodo sit ieiunus. Istu casum ponit glo. sup ca. Cosu
luisti. in titlo de cele. miss. De ista necessitate nescio qd di
cam: qz no video hic tanta necessitate q ppter ea debeat
trasgredi mandatu de vnica missa celebrada presertim
cu magne persone no multu nris tepoibus ita afficia=
tur ad missas. et illi q afficiunt / ducut secu pprios sacer
dotes. Alius casus est ppter necessitate debiti: sicut qn
sunt due ecclie annexe / et quelibet est curata. i. habet cu=
ram aiaz / et habet redditus ita tenues q no sufficerent
duobus sacerdotibus / sed vnus solus sacerdos hz cura
vtriusqz. Isto casu sacerdos pot vna die in qualibet il=
laru ecclaz celebrare in illis diebus in qb9 tenet popu
lo suo ad dicedu missam vl ad ministrandu sacramenta
vel officia illa que reqrut missa. Et iste casus in multis
locis ctingit: et seruat in partibus tholosanis et etia in
aliis partibus. Et credo q in iure non inuenit preceptu
expssum de vna missa tm celebrada / cu in oib9 capitulis

in quib⁹ fit mētio de ista materia ponatur istud v̄bum sufficit: qđ v̄bū nō importat vim coactiuā. Cōsuetudo tñ ecclie que preeminet cuicūq̄ auctoritati hz ꝛ tenet hoc: ideo nullus dz facere contrariū. et si faciat peccat ꝛ puniri dz. In q̄cūq̄ autē casu qñ sacerdos celebrat plures missas/in prima nō dz sumere aquā vel vinū post sumptionē sanguis/sed solū os lauare: et caueat quātū pōt ne aliq̄d trāsglutiat. q2 sacra a ieiunio sunt sumēda. Et in qualibet missa corpus xp̄i recipiat ꝛ sanguinē: ꝛ in vltima recipiat ablutionē que cōiter recipit᷑ post sumptionē sāguis xp̄i. ꝛ nō i alijs missis. vt dixi. Ista hēnt᷑ extra de cele. mis. c. ex pte. ꝛ de ꝯse. di. v. vt ieiuni. ꝛ vii. q. i.

¶ De vestibus quibus debet indui sacerdos. Cap̄. viii.

OMni tp̄e vestimēta tua sint candida. v̄bum est sapiētis. Quātum faciat debit⁹ vsus vestimētoꝝ ad debitā administrationē officii qđ q̄sq̄ exercet satis ostēdit experiētia medicoꝝ. Cōpertū est eni q̄ collitriū salubritatis doloris oculoꝝ mitigantiū tritū ab apotecario indebita veste qua die p̄cedēte indut⁹ fuerat viride miscum in oculis patientē cruciabat. si ergo vestis indebita nocet in ꝯfectiōe collirii: quantū magis nocet in ꝯsecratione corporis xp̄i. vñ figuratiue fuit p̄ceptū legislatori moysi. Exod. xxviii. Facies vestes sctās aaron in q̄bus sctificat⁹ ministret michi. vñ sciendū est q̄ oēs vestes q̄s induit sacerdos debent esse sctificatas ꝛ bn̄dicte ab ep̄o. Notandū ergo q̄ illa vestis q̄ p̄mo induit᷑/scz illa parua camisia vel suppelliciū nō est de essentia misse in simplici sacerdote/sed solū de bene esse. qđ dico ꝓpter ep̄os ꝛ canonicos regulares ꝛ capellanos honoris dñi nr̄i pape q̄ꝝ est talis habit⁹. ergo cū illa ꝑua camisia de q̄ dcm̄ est/vł loco ei⁹ ꝯputato suppellicio septē sunt vestes/q̄s induit᷑ sacerdos in missa. f. illa camisia/vł loco eius illđ suppelliciū/amictus/alba/cingulū/manipulus/stola/et casula. Et iste septē vestes signāt septē dona sp̄ūssancti

quib⁹ dꝫ esse sacerdos ꝑfusus. vñ Lu. xxiiii. Induamini virtute spūs sctī ex alto. vl' signāt q sacerdos dꝫ esse ꝯtra septem pctā mortalia munitus ⁊ armatus. vñ apl's ad ephe. vi. Induite vos armatura dei vt possitis stare adūersum insidias dyaboli. vel signāt vii. virtutes. s. tres theologicas/⁊ q̄ttuor cardinales q̄b⁹ dꝫ esse ordinatus. vñ apl's ad Ro. xiii. ca. Induamini arma lucis. i. arma virtutū. qꝛ nō est licitū indutū sacco. i. pcō. aulā regis. i. xpi qui est rex regū intrare. vt dꝛ in libro Hester. iiii. vel signāt q sacerdotes debēt esse septē opibus mie dediti. vnde apl's. Induamini iesum dñm xpm cuius sapiētie nō est numerus. vt dꝛ in psalmo. vel signant q septem petitiones orationis dñice exaudiūtur. In signū cuius legit̄ in libro hester. q hester induta vestibus regis fuit exaudita ab assuero. vel signāt q sacerdotes digne cum istis septē vestibus celebrantes habebūt septē dotes in paradiso. s. q̄ttuor ex parte corporis. ⁊ tres ex parte aie. In cuius signum legitur in Genes. xxvii. q iacob indutus vestibus esau valde bonis habuit benedictionē patris. vel signant q xpus iesus toto tempore qui mundus durabit: quod tempus septem diebus voluitur erit nobiscū vsqꝫ ad ꝯsummationem seculi in isto sacramēto. Et ita ꝓmisit ipse qui non mentitur/dicens. Ecce ego vobiscū sum vsqꝫ ad cōsummationē seculi. Et vt specialius de vnaquaqꝫ veste dicatur. sciendum q ista camisia seu suppelliciū signat q sacerdos dꝫ habere mūdiciam vite. est eni illa camisia de lino albo et mundo. ⁊ ꝓpter hoc dicit sacerdos. Lauabo inter innocētes man⁹ meas et circūdabo altare tuū dñe. Amictū q̄ ponit̄ super caput: signat eleuationem mētis ad deū. quā sacerdos dꝫ hēre p̄re aliis marie q̄ñ dicit missā. vñ dicit ipse. Sursū corda. i. corda sint eleuata sursum ad deū. Alba que est lōga signat ꝑseuerātiā in bono quā dꝫ hēre sacerdos/qꝛ q̄ ꝑseuerauerit vsqꝫ ad finē: hic saluꝰ erit. Cingulū. i. zona

qd phibet ne vestes fluāt sup terrā: signat timorē dei q phibet ne aie fluāt p pctm̄. qz vt dicit sapiēs. Qui timēt deū preparabūt corda sua. et in zspectu illi9 sctificabūt aias suas. Manipul9 signat fructū bonoꝝ operū quem boni sacerdotes reportabūt in paradiso. vnde de eis dicit. psal. fo. cxxv. Uenientes aūt venient cū exultatione portātes manipulos suos. Stola signat mortificationē carnis/ vnde ponitur ad modū crucis ad designandū ꝙ sacerdotes debent portare crucē penitentie in corde vl in corpore suo. et ita dicit apl's. Mortificationē xp̄i iesu in corpore vr̄o circūferētes. Casula q̄ cooperit oēs alias vestes ⁊ preeminet oib9 aliis vestib9/ signat charitatē q̄ p̄eminet oib9 aliis v̄tutib9 ⁊ q̄ coopit multitudinē pctoꝝ. In caritate ergo radicati iuste viuam9. Multe aūt adaptatiōes possent adduci. s3 hec sufficiāt quoad p̄ns.

Cui debet dari eucharistia. Cap̄.x.

Quoniam non est bonū sumere panem filiorum ⁊ dare canibus: et margarite nō sunt porcis dande. Cum isto sacramento ztineatur panis viuus qui de celo descendit xp̄s sc3 verus deus ⁊ verus homo q̄ est preciosissima margarita quā cu3 inuenerit homo abscōdit et pre gaudio illius vadit ⁊ vendit oia que h3 ⁊ emit eā. Et ideo sacr̄m istud nō est dandū canibus nec porcis .i. pctōrib9 immūdis. Ad sciēdum ergo quib9 debet dari istud sacr̄m: videndū est p̄mo de modis sumēdi ipsum. Notandū ꝙ istud sacr̄m pōt sumi corporal'r/ sacramentaliter/ ⁊ spūaliter/ et scd̄m hoc pōt q̄ttuor modis sumi. Quidā eni sumūt istud sacr̄m corporaliter tm̄ sicut aliquis infidelis qui non credit in isto sacr̄o esse veraciter corp9 xp̄i. Si eni sumeret hostiā zsecratā sumeret istud sacr̄m corporal'r tm̄. qz cōstat ꝙ nō sumeret spūal'r/ cum nō reciperet fructū sacramēti. non etiā reciperet sacramētal'r. qa ille recipit istud sacr̄m sacramētal'r qui credit veraciter in isto sacramēto esse corp9 christi. sed iste

vt dictū est nō credit. qꝫ nō recipit istud sacrm̄ sacramē-taliter sed corporaliter. Et idē dico de cane vl' de mure: vel quacunqꝫ alia bestia si cōtingat (qđ absit) comedere hostiā ꝯsecratam. Quidā autē sumūt istud sacramentū spūaliter tm̄. sicut fideles iusti ⁊ scti cū deuotiōe audiē-tes missam vel habētes deuotionē ad audiendū eā qui licet nō ꝯmunicēt: sunt tñ pticipes fructus ipsius sacra-mēti. Et sic intelligit v̄bum August. dicentis. Crede et māducasti. crede. s. fide firma. et māducasti. s. spūaliter. Quidā sumūt seu comedūt sacramentaliter ⁊ corpora-liter simul. sed nō spūal'r. sicut falsi xp̄iani qui sumunt istud sacramentū in pctō mortali. tales eni corporal'r su mūt / qa recipiūt species cōsecratas. et etiā sumūt sacra mētaliter. qꝫ ex quo sunt xp̄iani credūt sub illis specie-bus esse veracit corp⁹ xp̄i. et sic vtunt sacro vt est sacrm̄ sed nō recipiūt spūaliter qꝫ non recipiūt fructum sacri. Quidā vero recipiūt istud sacramentū corporaliter sa-cramētaliter ⁊ spūaliter simul sicut sunt illi qui cū de-uotione ⁊ fide existentes in caritate ⁊ gratia dei. recipiūt istud sacramentū. ⁊ ex receptione eius multa bona reci piūt scꝫ gratiā in presenti ⁊ gloriā in futuro. Scdo sciē-dum est quot requirunt ad debitā susceptionē huius sa cramēti que sunt tria. s. imunitas a pctō mortali. eleua-tio mentis ad deū. ⁊ mūdicia corporalis. De pmo dictū est supra in pmo ⁊ etiā aliqđ dicet infra. De scdo scꝫ de eleuatione mentis in deū sacerdos ante canonem dicit Sursum corda. quasi dicat ꝙ volēs sumere istud sacra mentū dꝫ haberet cor suū eleuatū ad deū. De tertio scꝫ de mūdicia corporali videmus ꝙ tractātes aliqđ sacra mentā manus suas lauāt: et ideo cū in isto sacro tractet ille qui est sctūs sctōꝝ requirit in sumēte mūdicia corp ralis. Notandū tñ ꝙ imunitas a pctō mortali reqritur de necessitate ad debitā sumptionē istius sacri. Alia aūt duo requirūtur de magna cōgruitate. et ideo cū aliqus

mūdicia corpalis hēat aliqñ secū ānexā culpā mortalē hebetudinē mētis sicut est pollutio q̄ accidit in sōnis/vt dc̄tū est de ista pollutiōe quō ipedit sūptionē isti⁹ sacri. Sciendum est ergo q̄ pollutio q̄ accidit in somnis nō est pctm̄ de se.sȝ pōt eē effect⁹ pcti mortalis vl' venialis vel null⁹ sm̄ q̄ causa illi⁹ pōt esse pctm̄ mortale vl' veniale vel nullū.semp ergo recurrendū est ad causam vñ ꝓuenit ista pollutio.pōt eni ꝓuenire vel ex cogitatiōe preterita vel ex ebrietate ⁊ crapula vel ex tētatione dyabolica vl' ex infirmitate vl' ex alleuiatione nature.Prim⁹ duob⁹ modis nō pōt esse sine pctō mortali vel veniali/qȝ si cogitatio deliberata cū cōsensu ꝓcesserit/vel ebrietas vl' crapula fuerit deliberata vel ꝯsuetudiaria/pctm̄ est mortale.⁊ iō talis pollutio ipedit de necessitate sumptionē istius sacri. Si aūt cogitatio nō fuerit cū cōsensu deliberato vel ebrietas siue crapula nō fuerit deliberata nec ꝯsuetudinaria/pctm̄ est veniale. Et iō talis pollutio de necessitate nō ipedit susceptionē isti⁹ sacri:sȝ tm̄ de incongruitate ipedit maxie si fuit cū turpi ymaginatione.qȝ ex cogitatiōe vt cōiter dr̄ depmit̄ mēs. Sȝ si sit aliqd qd̄ ꝑpōderet/sicut reuerētia festiuitat̄ vel timeat̄ de scādalo:nō dȝ dimitti ꝓpter hoc corpis xpi ꝑceptio. Si autē ꝓueniat ex illusione dyabolica nō credo q̄ debeat dimitti maxie si veniat tp̄e magne festiuitatis vel cōis siue gñalis cōiōis. Si aūt ex nature ifirmitate vel alleuiatiōe nature dimittat̄ ꝓpt̄ reuerētiā.laudabile ē nisi sit aliqd qd̄ reformet pctm̄ vt dcm̄ est supra. Et illd̄ decretū qd̄ dicit q̄ post talē pollutionē hō dȝ abstinere xxiiii.horis intelligēdū est vt distictiōe ꝑdcā. Viso ergo quot modis sumit̄ istud sacrm̄ ⁊ que reqrunt̄ ad debitā ei⁹ susceptionē:videndū est nūc q̄ debēt sumere istud sacramētū. Vñ sciēdū est q̄ istud sacrm̄ dȝ sumi a ieiunis vt hēt.vii.q.i.Nichil de ꝯse.di.v.vt ieiuni. Notandū tm̄ q̄ duplex est ieiuniū.quoddā est nature.aliud est ecclie.

Ieiuniū nature soluit per sumptionē cuiuscūq₃ cibi vl' potus sumpti in modū cibi vel potus vel etiā medicine. Ieiuniū eccl'e soluit p comestionē cuiuscūq₃ sumpti per modum cibi vna comestione facta. Qn̄ ergo dr̄ q sacramētū eucharistie dʒ sumi a ieiuno: intelligit de ieiunio nature: q₃ p̄ri⁹ dʒ intrare in os xp̄iani ille scissim⁹ cib⁹: q̄ q̄cūq₃ alius cib⁹: ita q ille q̄ sumit istū cibū sacrosc̄m nichil ante sumpserit ista die vl' per modū cibi vl' pot⁹ vel medicine. verūtn̄ q₃ necessitas nō hʒ legē ⁊ infirmis nō est posita lex: iō infirmi ⁊ illi q̄ sunt in necessitate positi nō sunt ad hoc obligati: immo quacūq₃ hora siue de die siue de nocte siue post prādiū siue ante: p̄nt q̄tūcūq₃ fuerit eis necesse illud sacrm̄ sumere. Sʒ qd si aliq̄s sacerdos vel alius q̄ dʒ cōicare de mane lauet os suū ⁊ forte trāsglutiat aliq̄d de aq̄. nunq̄d ipedit a susceptiōe hui⁹ sacri. Dico q ante susceptionē isti⁹ sacri decēs est vt q̄lʒ spūaliter ⁊ corporalr̄ mūdet se q̄tū pōt. et iō lauare os ante susceptionē istius sacri approbo ⁊ laudo: ita tn̄ q caueatur ne aliq̄d de aq̄ trāsglutiat scienter. verūtn̄ si aliq̄d trāsglutiatur nō magna q̄titate cū saliua et per modū saliue nō credo q ipediat susceptionē istius sacramēti. Sed pone q aliq̄s de nocte ⁊ sero annisum ⁊ bacca/saluia vel feniculū vel aliq̄d aliud sumpserit ⁊ aliquid de reliquiis remāserit inter dentes cū abluit trāsglutit aliquid de hoc q remāserat inter dētes. nūquid ipeditur a susceptione istius sacri. Dico q nō ex quo scienter non facit/sed trāsglutit per modū saliue. Istud etiā sacrm̄ nō dʒ sumi nisi ab illo qui hʒ vsum rationis. vnde nō debet dari pueris anteq̄ perueniāt ad annos discretionis. vt habet. i. ca. Ois vtriusq₃ sexus. extra de pe. et remis. qui ante istud tēpus nesciunt discernere inter istū cibum et cibū corporalē. et sic ipsi non exhiberent reuerentiā debitam tāto sacramēto. Eadem etiā ratione istud sacramentū nō est dandū amētibus siue furiosis. Diliguen

dū est tñ de istis. qz aut tales fuerūt furiosi a natiuitate ita q nunq̄ habuerūt vsum rōnis. et credo q istis istud sacramētū nō debet dari. q̄a istud sacramentū requirit actualem deuotionē in suscipiente. ⁊ tales non possunt habere eam. Aut tales habuerunt aliqñ vsum rationis sed amiserūt ipm ꝓpter aliquā causam ⁊ habēt aliqua lucida interualla. ⁊ tp̄e quo habēt talia lucida interualla si petant cū deuotione istud sacramentū ⁊ velint ipm recipe reuerēter: dz eis dari: ita tñ q tp̄e furie nullo mō detur eis ꝓpter causam iam dictā. Freneticis etiā non dz dari istud sacrm̄ maxime si timeat̄ de irreuerētia ad sacrm̄ sicut de expulsione vl' aliquo alio tali. loquor aut de freneticis in quib⁹ ligat⁹ est oino vsus rōnis. Demoniacis autē si cū deuotione ⁊ reuerētia peterēt. credo q deberet eis dari. dū tñ tales habeāt vsum rōnis ⁊ actualem deuotionē ad istud sacrm̄. Et credo q tantā deuotionē habere possent ad sacrm̄ q virtute sacramēti a demonio liberarent̄. Leprosis etiā nō dz dari sacrm̄. qđ intelligo de leprosis sic infectis q nō possent corp⁹ dñicū recipe ⁊ tractare in ore suo quin ipm reiicerēt sicut multi quib⁹ ceciderūt labia ⁊ dētes ⁊ sūt toti corrosi vsq ad guttur. Sicut legit̄ de quodā monacho cisterciēsi in vita scti Ludouici quōdam regis francie. cui qñ ponebat̄ bolus in ore cadebat sibi bolus de ore. ⁊ tali sic leproso nō dz dari corpus xp̄i. aliis autē leprosis bene pōt dari. Sacerdos etiā leprosus nō dz in p̄ntia ppl'i celebrare/ sed si ad partē vel in secreto vellet: posset. Et ita intelligo illud ca. extra de cle. Ergo ⁊ de rectorib⁹. Et tua nos Hugo etiā dicit q sacerdos leprosus posset celebrare aliis leprosis p̄sentib⁹. Dānatis etiā ad mortē p criminibus suis q̄bus (nisi de gr̄a speciali) nō datur vnq̄ corpus xp̄i. sicut illis qui suspēdunt̄ vel submergūtur vel cōburuntur/ vel quōlibet aliter interficiūtur. Illis aūt q̄ pro crimine heresis cōburunt̄. si cum deuotione/ humilitate

et reuerētia petāt/dz eis dari corpus xpi. vt habet extra de here. ca. sup eo. li. vi. Sed nunquid existēti in peccō mortali dandū est corpus xpi? Dicendum est qꝫ pctm aut est notoriū aut occultuz. si sit notoriū puta qa est notorius vsurarius/vel notorius ꝯcubinarius/vel quōlibet alius notorius pctōr: nisi discedat. et scdz statuta eccl'ie ꝯdigne peniteat nō est ei dandū corpus xpi/quantūcunqꝫ petat immo est sibi dicendū. Amice nō est bonū sumere panē filiorum et mittere canib⁹. Si aūt est pctm occultū: aut iste petit corpus xpi tpe quo tenet cōicare: puta tpe gnālis cōionis. vel qz est infirmus vel sic de aliis casib⁹ in qb⁹ tenetur quilibet cōicare. aut petit alio tpe. si petat alio tēpore: quātūcunqꝫ petat in publico/non tenetur sacerdos dare ipm sibi: sed debz ei dicere. Amice nō est tēpus cōicandi: et ideo nō debeo tibi dare corp⁹ xpi/sed expecta tēpus statutū. Si aūt petat tpe quo tenetur cōicare. aut petit in publico/aut in secreto. si in secreto nō est dandū immo est monēd⁹ ne petat i publico. sz si talis ptinax in malicia sua petat in publico dari sibi corpus xpi. sacerdos dz ipm sibi dare. nō dz eū pdere. nec ali⁹ dz priuari suo iure. quusqꝫ sit declaratū ipm amisisse ius suū. et ideo cū quilibz parrochian⁹ habeat ius petendi corpus xpi a curato suo. et curatus sit obligatus ad dandū isto tēpore suis parrochianis corpus xpi/et nullus fidelis priuetur isto iure/nisi p pctm mortale ꝯmissum publice: ideo qꝫtūcūqꝫ sacerdos sciat subditū suū esse in pctō mortali/nisi pctm sit notoriū nō dz sibi denegare corpus xpi si tpe statuto et in publico petat ipm sibi dari. Et ita legit fecisse beatus bernardus qui cū quadā die cōicaret monachos suos qdā quē btūs Ber. sciebat eē in pctō mortali inter alios accessit ad cōicandū. et btūs Ber. dedit sibi corpus xpi dicēs ei submissa voce. Judicet dñs inter me et te. q.d. si vellet dicere dñs scit qꝫ tu indigne accedis et ego nō possum tibi negare: ideo iudicet inter me et te. Et stati ille

miset accepto corpore xp̄i cecidit mortuꝰ. ⁊ iõ caueat si=
bi vnusq̄sq; ne indigne accedat/ nõ eni noceret sacerdoti
sed sibiipsi. ⁊ sacerdotes bene facerẽt si istud exẽplũ ⁊ si=
milia prochianis ⁊ subditis suis nũciarẽt. Sz nũq̄d su=
spectis de crimine dz dari istud sacrm̃ si req̄rant? Dicen
dũ est ꝙ triplex est suspicio. quedã est violẽta quedã p=
babilis. quedã leuis. Suspicio violẽta est ꝯtra quã non
dimittit̃ ꝓbatio: sicut si aliq̄s inuenit̃ cũ muliere corru
pta in lecto solus cũ sola. nudus cũ nuda. loco et tp̃e ad
hoc aptis. nec etate. nec parẽtela. nec aliquo alio obstã
tibꝰ: eẽt violẽta suspicio seu ꝑsumptio ꝙ cognouisset eã
ita ꝙ nõ dimitteret̃ ꝓbatio ĩ cõtrariũ. Probabilis suspi
cio est illa que oritur ex aliq̄bꝰ signis ⁊ ꝯiecturis ꝓbabi
libꝰ. sicut si aliq̄s iueniret̃ freq̄nter cũ aliqua loquẽs in
loco suspecto. eẽt ꝓbabilis suspicio ꝙ aliqđ malũ egeret
Leuis suspicio est q̄ orit̃ ex fatua et inordiata suspitiõe
alicuꝰ. Et ista dz leuis ⁊ fatua suspicio. sicut si viderem
aliquem bonũ virũ ⁊ aliquã bonã iuuenculã salutãtes
se vel sibiinuicẽ ridẽtes nõ in loco vel tp̃e suspectis/ fa=
tuũ eẽt presumen ꝙ male agerẽt. ⁊ de tali dicit salomõ
Qui cito credit leuis est corde. Qñ ergo querit̃ vtrũ su
spectis de aliq̄ crimine debeat corpꝰ xp̄i dari? Dico ꝙ si
de aliq̄ habeat̃ suspitio violẽta de aliq̄ crimine notorio
ꝙ illi dz denegari corpꝰ xp̄i. Vbi gr̃a. de aliquo habet̃ su=
spitio violẽta ꝙ sit notorie hereticꝰ ⁊ vsurarius vel con
cubinarius. ⁊ sic de aliis. Dico anteq̃ detur ei corpꝰ xp̄i:
dz se purgare de isto crimine. extra de pur. c. ii. Si autẽ
habeatur suspicio ꝓbabilis nõ dz sibi denegare corpus
xp̄i quousq; esset ꝓbatũ ꝯtra eũ. licet notorie habeat̃ ta
lis suspicio ꝯtra eũ/ esset tñ monẽdus ꝙ purgaret se an=
teq̃ accederet ad sacramẽta. et si ꝯsentiret bene faceret
si autem perseuerãter instaret ⁊ negaret crimen de quo
ꝓbabiliter presumit̃ ꝯtra eũ: nõ credo ꝙ ante ꝓbationẽ
esset priuãdus iure qđ hz in petẽdo ⁊ accipiendo corpus

xp̃i presertim cũ res sua agatur/ ⁊ si indigne accipiat noceat illi ⁊ nõ alii. tñ credo q̃ sacerdos ad terrorẽ potest sibi ⁊ dꝫ aliqua verba cõminatoria dicere dicẽdo. Si digne accipis: pficiat tibi ad salutẽ corporis et aie. si indigne iudicet dñs inter me ⁊ te. Si aũt suspicio leuis ⁊ fatua habeatur cõtra aliquem de quocũqꝫ crimine pp̃ter talẽ suspitionẽ cũ sit leuis ⁊ fatua in nullo dꝫ agi cõtra eũ in speciali. in generali tñ esset bonũ q̃ sacerdos diceret aliqua v̱ba cõminatoria ostẽdẽdo q̃ nullus dꝫ presumi bonꝰ vel malus nisi cõstet pro certo. qꝛ multi multa loquũtur. ⁊ q̃libet dꝫ se purgare. ⁊ quoad deũ. ⁊ quoad populũ anteq̃ accedat ad istud sacrm̃. Sed nũquid excõicatis dꝫ dari illud sacrm̃? Dico q̃ nõ q̃ndiu eni sunt excõicati sunt diuisi a perceptione sacroꝝ/ ⁊ a cõione fideliũ. Sed quid si aliquis excõicatus sit in periculo mortis/ et petat corpus xp̃i sibi dari. quid dꝫ fieri? Dico q̃ aut iste est excõicatus a canone. siue iure. aut a iudice. Si est excõicatus a canone siue iure/ sacerdos dꝫ absoluere eũ si ipse petat humiliter absolutionẽ: qꝛ in periculo mortis simplex sacerdos põt ip̃m absoluere a quacũqꝫ sentẽtia excõicatiõis lata a canone. etiã si absolutio eẽt sedi apostolice reseruata tñ in quocũqꝫ casu absoluat: dꝫ absolui sub hac forma. qꝛ si dñs prestet sibi vitã: statim q̃cito cõmode poterit/ vadat ad eũ qui ip̃m absoluere potest mandatũ ipsius sup̱ illis pro quibus excõicatus fuerat humiliter recepturus. Et nisi faciat statim relabitur in eãdem excõicationis sñiam ipso iure. vt habet̃ extra de sñia excõicationis. c. Eos q̃. li. vi. si autẽ est excõicatus a iudice: aut est pro cõtumacia tm̃. aut pro aliquo delicto aut pro aliquo casu ⁊ quodcũqꝫ sit dꝫ absolui si petat humiliter absolutionẽ. ita tñ q̃ primo det pignora vel cautionẽ ydoneã q̃ parebit ⁊ obediet mãdatis eccl'ie ⁊ emẽdabit passo iniuriã. Et si nequit dare pignora vł cautionẽ iuret q̃ satisfaciet q̃cito poterit. Sed q̃d si aliq̃s existẽs

in pctō mortali excōicatus in piculo mortis existēs mittat pro sacerdote vt cōfessionē eiꝰ audiat ⁊ eū absoluat et det sibi corpus xp̄i: ⁊ anteq̄ accedat ad eū amittit loquelā. nūquid dʒ sibi dari corpꝰ xp̄i? Dico q̄ si intelligat aliq̄d monēdus est ⁊ si nō pōt loq̄: q̄ ostēdat aliq̄ signa ꝯtritionis sic q̄ iūctas manꝰ eleuet ad deū ⁊ ꝑcutiat pectus suū ⁊ ꝑ aliqua signa ōndat se petere absolutionē a pctis et a sn̄ia excōicatiōis: ⁊ parētes ⁊ amici eius debēt loco ⁊ vice eius ꝓmittere ⁊ fidē iubere vł pignora dare si pōt q̄ si dn̄s ꝓstet sibi vitā: ꝓstabit se ꝯspectui illius q̄ pōt eū absoluere: mādatū ipsiꝰ sup hoc humiliter recepturꝰ. Et sic dʒ eū absoluere ⁊ cōicare. Si aūt nichil intelligit si ꝯsistet: ⁊ ꝓbari pōt q̄ signa ꝯtritiōis ⁊ pn̄ie precesserūt dʒ absolui ⁊ cōicari receptis p̄us cautiōibꝰ ⁊ pignoribꝰ vł iuramēto a parētibꝰ ⁊ amicis ꝑ modū q̄ dictꝰ est supra. Notandū insup q̄ sacerdos q̄ cōicat ppl'm suū dʒ eū monere de aliquibꝰ. Primo q̄ nō accedat ad istud sacrm̄ cū conscientia alicuius pc̄ti mortalis. Scd̄o q̄ remittat odiū ⁊ rancorē cuiuscūq;. tertio q̄ nullꝰ excōicatus accedat: nec aliquis nisi ieiunus nisi in casu necessitatis. Quarto q̄ ante cōionē ⁊ post abstineat ab vxoribꝰ suis ad minꝰ per tres dies. de ꝯse. di. i. c. Ois hō. xxiiii. q. iiii. sciatis. Quinto q̄ post sumptionem corporis xp̄i nō spuat in loco imūdo vel in loco vbi possit sputū ꝯculcari pedibus ⁊ hoc ante comestionē. Sexto q̄ sibi quantū poterunt caueant a vomitus nauseatione. Notandū q̄ post sumptionē corporis xp̄i debet sumi aliquantulū de vino ne aliquid de isto sacramēto remaneat et spuendo emittat. vñ in aliq̄bꝰ ecclījs est laudabilis cōsuetudo q̄ in die pasche post cōionē dat aliq̄tulū de vino ⁊ pane.

¶ De ritu quo debet missa celebrari. Cap. x.

OMnia honestate fiāt in vobis ⁊ ſm ordinē. Vba sūt apl'i informātis ⁊ instructis nos quō ordiate ⁊ honestate opa nr̄a maxime illa que ad cultū dei ꝑtinent

faciam⁹:intet q̃ missa est p̄ncipalioꝛ.si i aliis nr̃is opib⁹ oꝛdinate ⁊ honeste nos hr̃e debeamus multomagis in missa. Nũc igiť vidẽdũ est de ritu misse.i.de mõ quo dꝫ dici missa.vñ sacerdos armis spũalib⁹ armatus.i.sacris vestibus de quib⁹ supꝛa dictũ est indutus dꝫ ꝓcedere ad altare.et qꝛ vt dicit salomon sapiẽs in p̄ncipio ꝟmonis accusatoꝛ est sui p̄mo sacerdos accusare dꝫ seipm̃ faciẽdo .s.cõfessionẽ generalẽ que valet ad remissionẽ pctõꝝ venialiũ ⁊ etiã moꝛtaliũ oblitoꝝ. Sed de moꝛtalib⁹ de quib⁹ recoꝛdať dꝫ anteq̃ induat se vł anteqꝫ accedat ad altare sacramẽtaliter ꝯfiteri.⁊ ipsa ꝯfessione facta ꝓcedat ad missam. Notandũ aũt quare hoc sacr̃m dꝫ missa ꝟm Aug.dissa.q̃a dũ istud sacr̃m ꝯficiť mittitur celestis nũcius. Et ꝟm q̧ exꝑonit innocẽtius papa. Iste celestis nũcius ⁊ magni cõsilii angelus ⁊ mittiť iste ad ꝯsecrandum.⁊ iste est sacerdos inuisibilis q̃ pꝛincipaliter consecrat ⁊ cõficit hoc sacr̃m.vt dicit Aug. Aliam rõnem assignat Hug.dicẽs q̧ ista hostia põt vocari missa.qꝛ transmissa est pꝛimũ a pr̃e vt eẽt nobiscũ.postea a nobis patri vt pꝛo nobis inťcedat. Sciendũ est q̧ missa trib⁹ linguis celebꝛať.scꝫ hebꝛaica/greca/⁊ latia. Nam alleluya amen/osanna/sabaoth/sumunť de hebꝛaica. Kyꝛieleyson xpeleyson sumunť de greca.reliqua oia sunt latina. Dicitur missa istis trib⁹ modis.qꝛ titulus xp̄i in cruce pendentis script⁹ fuit hebꝛaice grece ⁊ latine. Diuidiť ergo missa in quattuoꝛ partes.videlꝫ in obsecratiões.oꝛões.ꝑstulatiões.⁊ gr̃aꝝactiões. Pꝛima pars ꝑtinet ad ppł'i instructionẽ. Scd̃a ad materie cõsecrationẽ. Tertia ad materie ꝯsecrate sumptionẽ. Quarta ad gr̃aꝝ actionẽ. Pꝛima pariter ꝑtendiť a pꝛicipio misse vsqꝫ ad offertoꝛiũ. Scd̃a ab offertoꝛio vsqꝫ ad finẽ oꝛonis dñice.s.pater noster ⁊c̃. Tertia vsqꝫ ad cõionem. Quarta vsqꝫ ad finẽ misse. Pꝛia pars ꝯtinet decem vel vndeci partes.et pꝛimo dꝫ introitus:qꝛ tũc sacerdos p̄mo ministratur⁹ dꝫ

ad altare intrare. Et est sciẽdũ ꝙ antiqtus loco introit⁹ dicebat vn⁹ totus ps̃. ꝛ cãtabat a clero circa grad⁹ altaris. ꝛ ideo vocat graduale. Sꝫ btũs Hiero. q̃ ex mãdato dñi tpe Damasi pape eccl'iasticũ offm̃ pro maiori parte instituit preter cãticũ ordinauit diuersos introitus fm̃ diuersitatẽ festoꝝ ꝛ dierũ. Et de illo ps̃o q̃ antiqtus cãtabat loco introit⁹ accepit vnũ v̾sum. Unde in simplicib⁹ dieb⁹ introitus bis cantat/ad designandũ ꝙ in xp̃o sunt due nature/scꝫ humana ꝛ diuina. In solẽnitatib⁹ v̾o dr ter. ad designandũ tria tp̃a. s. tẽpus qd̃ fuit ante legem. tẽpus in lege. ꝛ tẽpus grẽ. vñ duab⁹ p̃mis vicib⁹ dr submissa voce. qr in p̃mis duobus tp̃ibus nõ aperte ꝛ clare loquebant hoies de xp̃o. tertia autẽ vice dr alta voce. qr in tertio tpe in oẽm terrã exiuit son⁹ eoꝝ. s. euãgelistaꝝ Post introitũ dr kyrieleyson. et idẽ est ꝙ dñe miserere. Xp̃eleyson vero idẽ est ꝙ xp̃e pr̃ miserere. Et dr ter ꝓpt patrẽ filiũ ꝛ sp̃mſcm̃. ꝛ dr nonies ꝓpt nouẽ ordines angeloꝝ q̃bus virtute misse petim⁹ associari. In dieb⁹ solennib⁹ post Kyrieleyson. dr Gl'ia in excelsis deo. quem hymnũ in natiuitate xp̃i angeli decãtauerũt vsqꝫ ibi. bone volũtatis. Reliqua oia scꝫ laudam⁹ te. btũs hylari⁹ ep̃s pictauẽsis apposuit ꝛ ad missam cãtari instituit. Et dꝫ cãtari iste hymn⁹ angelicus in festis apl'oꝝ/martyꝝ/cõfessoꝝ/atqꝫ v̾ginũ/in quoꝝ honore dedicata est eccl'ia ꝛ in festiuitatibus btẽ marie v̾ginis. Sed qñ in diebus ꝓfestis cãtatur missa de btã v̾gine/vel de sc̃tõ spũ/vl' de quocunqꝫ alio sc̃tõ non dr in ea hymnus angelicus/vel symbolũ. licet in missa ꝓpria decãtetur. Et ratio est vt dicit extra de cele. mis. ca. Cõsilium. vt inter cõmemorationẽ ꝛ solennitatẽ differẽtia ostẽdatur. In sabbato autẽ qñ cantatur de btã virgine. credo ꝙ dꝫ dici Gloria in excelsis. qr illa dies est dedicata ipsi btẽ marie v̾gini ꝓpter multa que nõ opꝫ hic dicere. Dicto hymno angelico sacerdos ad populũ cõuersus salutat ip̃m/dicendo.

Dñs vobiscũ. Que salutatio fuit sumpta de veteri testamento / scz de libro Ruth. qñ dicit booz messoribus suis. Dñs vobiscũ. Sciendũ tñ q eps loco Dñs vobiscum. dicit Pax vobis. et ratio est. qz eps representat personã xpi qui qñ salutabat discipl'os suos / dicebat Pax vobis Et sciendum q q̃uis in eccl'ia non sit nisi vnus: semper tñ debet dicere sacerdos Dñs vobiscum. qa loquit' toti eccl'ie. et ei rñdetur. Et cũ spũ tuo. Que rñsio fuit sumpta ab apl'o in epl'a scda ad tytũ. c. iiii. Post salutationẽ et rñsionem subiũgit sacerdos. Oremus. loquẽs in persona totius ppl'i. Dicto oremus / dicit oronem. et ista vocatur collecta. qz olim eps siue sacerdos oi ppl'o collecto dicebat eã sup ppl'm. qz vero tpibus nr̃is non possumus ita ppl's 2gregare siue colligere. dicim⁹ oronem que antiquo ⁊ generali vocabulo retento dr̃ collecta. vnde iste orones debẽt dici sub certo numero: ita q dicat' vna vel tres. vel quinqz. vel septẽ. qñ dicunt' tres signãt trinitatẽ personaꝝ. vel dicunt' tres / qz xpus in sua passione cuius istd sacramentũ est memorabile ter legit' orasse. Prima qñ orauit vt trãsiret ab eo hora passiõis. Scda qñ dixit Pat' ignosce illis qz nesciũt qd faciunt. Tertio qñ dixit Pater in manus tuas cõmendo spm̃ meum. Qñ vero dicũtur quinqz orones: signant memoriã quinqz vulneꝝ xpi. Qñ autẽ dicũtur septẽ: signant q sacerdos si digne dicit missam. exauditur pro oibus septẽ petitionib⁹ que in orone dñica cõtinentur. vel ad designandum q petit septẽ dona spũsscti sibi ⁊ aliis pro quib⁹ dicit missam virtute misse infundi. Et vt dicit magister iohẽs belet / nõ debent dici vltra septẽ. Qñ autem celebratur missa pro viuis: nõ debet dici aliqua collecta pro defunctis. ⁊ etiã qñ dr̃ missa pro defunctis / non dr̃ dici pro viuis / nisi illa cõis. Omps sempiterne deus q viuorũ dñaris simul et mortuoꝝ ⁊c̃. Si autẽ in missa pro viuis aliq̃ casu dicat' collecta pro mortuis / non dr̃ dici vltima sed penultima.

qz finis dz correspondere principio. Dictis aūt collectis r̄ndetur amen. Ad cōfirmationem. Collectis finitis dr epl'a. ab epy qd est supra ꝛ stolon qd est missio quasi supra missio. qz epl'e fuerūt supra misse euāgelio. Et nota q nullus debz dicere epl'am nisi fuerit subdiacon9. Uel meli9 est q sacerdos dicat eā q̄ puer q̄ iuuat eū ad missam. Post epl'am dr responsoriū qd sic noiatur. qz v'sui suo vel epl'e dz r̄ndere. Uersus dr a vertendo: qz illi qui dicunt v'sum debēt se vertere ad orientē. Deinde dicitur Alleluya cū suo versu/et est canticū leticie. vnde tēpore ieiunioꝝ qd est tēpus luct9 nō dz dici alleluya nec eadē ratione in missa pro defunctis. In magnis solēnitatib9 post alleluya dr sequentia .i. prosa que etiā est cāticum leticie. Et signant ista duo leticiam glorie paradisi. Ad quā virtute misse venire speramus. Prosa dicta dicitur immediate euangeliū et in principio ille qui legit euāgeliū salutat ppl'm vt reddat eū attentū ad audiēdum euāgeliū. dr aūt euāgeliū ab eu qd est bonū et angel9 qd est nūcius. quasi bonus nūcius. qz in euāgelio nūciatur xp̄s q̄ est magni ꝯsilii angelus/vel qz in eo nūciant oia que ptinēt ad salutē nr̄am. Et nota q q̄n dr euāgelium de principio dz dici. Initiū s̄cti euāgelii. sicut in illo euāgelio. Liber generatiōis iesu xp̄i. Q̄n aūt euangeliū nō sumit de principio dz dici. Sequētia s̄cti euāgelii. et est sensus. sequētia v'ba sunt verba s̄cti euāgelii. Notandū insup q dicto titulo euāgelii dz r̄nderi. Gloria tibi dn̄e. qz in euāgelio legit de gloria dei ꝛ de nr̄a. scz qual'r xp̄s dyabolū vicit ꝛ nos redemit. ꝛ victor ad gloriam patris ascendit. et ideo auditores euāgelii latentes ad laudes sui saluatoris exclamant/dicētes Gloria tibi dn̄e. quasi dicant. dn̄e gloria tua que in euangelio predicatur nobiscū sine fine maneat qui semper crescat. vnde q̄n legitur euangeliū duo cerei debent accendi in signū q dn̄s misit discipulos suos binos et binos ante faciem suam

predicare euangeliū. Notandū q̄ ꝑcito inchoat euāgeliū tācito tam clerun q̄ laicus: tam ꝓferēs q̄ audiēs dꝫ se munire signo crucis in fronte/ore ⁊ pectore. In fronte/qꝛ frōs est locus verecūdie. vñ hoies inuerecūdos effrōtes dicim⁹ .i. sine frōte. ꝑ hoc ergo q̄ in frōte crucem ponim⁹: significam⁹ q̄ nō erubescim⁹ credere in ipm crucifixū ⁊ eū verū deū ⁊ hoiem cōfiteri. In hoc autē q̄ os ⁊ pect⁹ signam⁹: signat nos audacter ꝯfiteri ore: ⁊ fideliter ac firmiter credere corde xp̄m crucifixū: cuius liber legit deū ⁊ dn̄m nostrū esse. Sacerdos itaqꝫ vel dyaconus euāgeliū lectur⁹ se signat in frōte ore et pectore. q̄si dicat. nō erubesco euāgeliū ipm ore predico ⁊ corde credo. Librum etiā signat ac si dicat. hic est liber crucifixi. Dū autē legit euāgeliū cūcti deponunt velamina capitū. et hoc ꝓpter duo. Primo ad ostēdendū q̄ euāgelica doctria ois velamina legis antique remouet. Scd̄o ad ostēdendū q̄ q̄nqꝫ sensus debēt esse aperti ad audiendū euāgeliū. vñ ille q̄ dicit euāgeliū dꝫ habere faciē ad aq̄lonē. in signū q̄ virtute euāgelii debemus nos munire cōtra insidias dyaboli q̄ veniunt ab aq̄lone. q̄m vt dicit Hiere. Ab aquilone pēdetur oē malū. Finito euāgelio q̄libꝫ dꝫ se munire crucis signaculo ꝯtra dyabolū ne capiat sermonē euāgelii de ore ei⁹/vel de corde. Post euāgeliū sequit symbolū .s. Credo. ⁊ nō dꝫ dici nisi in dieb⁹ solēnibus: nō tñ in oibus: sed solū in istis de quibus fit mētio in symbolo. vnde dꝫ dici in oibus dn̄icis. in festo sc̄tē trinitatis. in natali dn̄i. in circūcisione. in epyphania dn̄i. in festo pasche. ascēsionis. penthecostes. in festis beate v̄ginis. in festo oim sc̄toꝝ. in trāsfiguratione dn̄i. in festis oim apl'oꝝ. et sancte crucis. In aliis autē festiuitatibus nō dꝫ dici. Dicto symbolo dꝫ offertoriū quod dicit ab offerēdo. qꝛ tūc offerim⁹ ea que sunt necessaria ad missam. s. panē/vinū ⁊ aquā. Et sacerdos offerendo ista dicit. Suscipe sc̄tā tritas. ⁊c̄. Et facit sacerdos signū

crucis sup panē ⁊ vinū ad hoc/vt ea dn̄s sctificet. ¶ Et nota q̄ sacerdos bn̄dicit aquā ⁊ nō vinū/qꝛ aqua significat populū qui indiget bn̄dictione dei. vinū autē xp̄m q̄ est super oia benedictus. Et in hoc terminat̄ p̄ma pars misse que est ad ppl'i instructionē/⁊ p̄parationē ad tm̄ sacr̄m. Sequitur scd̄a pars misse que est de materia cōsecratiōis. et hꝫ quattuoꝛ partes. p̄ima pars dꝛ secreta scd̄a/p̄refatio. tertia/canon. quarta/dn̄ica oro. Recepta igit̄ oblatione/sacerdos lauat man⁹: ⁊ rediēs ad altare se inclinat p̄funde/dicēs. In sp̄ū humilitatis. ⁊c̄. ad denotandū q̄ per mūdiciā ⁊ innocentiā vite/⁊ humilitatē et contritionē coꝛdis efficit̄ quis dignus minister huius sacramēti. Et erect⁹ se vertit ad populū/dicēs Oꝛate p̄ me fratres. ⁊c̄. Et ideo illi q̄ audiūt missam debēt oꝛare p̄ro eo/dicendo illū psal. Exaudiat te dn̄s. vel dicendo. Dn̄s sit in coꝛde tuo ⁊ in oꝛe tuo: vt suscipiat sacrificiū de oꝛe tuo ⁊ de manibus tuis p̄ro tua nostraq̄ꝫ oīm salute. Et laici debēt se similiter inclinare et dicere deuote illud qd̄ faciūt. Postea sacerdos dicit secretas: ⁊ debent totidē secrete/⁊ eodē oꝛdine/⁊ de eisdē dici/quot collecta p̄recesserūt in exoꝛdio misse ante ep'l'am: nec plures nec paucioꝛes: ⁊ dꝛ secreta: qꝛ secrete p̄nunciat̄: tn̄ alta voce dicebatur. vnd̄ etiā ab oib⁹ laicis sciebatur. Scd̄m aūt q̄ narrat magister iohānes beleti in summa sua. Cōtingit semel vt quodā die quidā pastoꝛes sup quendā lapidē ponerēt panē/et dicerēt secretas ⁊ alia v̄ba canonis sup panē: q̄ ad p̄lationē eoꝝ est ꝯuersus in carnē: in q̄s diuinit⁹ fc̄tā fuit acerrima vīdicta: nā oēs ictu fulguris moꝛtui sunt. ideo statutū fuit de cetō iste secrete sub silētio dicerent̄: vt nescirent̄ a laicis. Scd̄a rō est. vt non vilescat sicut sacra scriptura tradita ē obscure. Postea sacerdos dicit. per oia scl'a scl'oꝝ. Et rn̄dent amen. Sacerdos salutat ppl'm dicēs. Dn̄s vobiscū. de qua salutatione dictū est sup̄ra. Et qꝛ in isto sacro requirit̄ magna

eleuatio mētis in deū: iō dicit sacerdos. Sursum corda
q̄si dicat. hēre corda sursum eleuata ad deū. Juxta v̄bū
apl'i dicētis. Que sursū sunt / querite. Et populus quasi
obediēs ⁊ ꝯsentiens dicit. Habem⁹ ad dn̄m corda eleua
ta. Et qꝛ pro oib⁹ que nobis deus ꝯtulit gr̄as eis impen
dere debem⁹ subiūgit sacerdos. Gr̄as agamus dn̄o deo
nr̄o. Et ppl's q̄si cōsentiens respōdet / dignū et iustū est.
Postea d̄r prefatio. Et d̄r prefatio quasi p̄locutio .i. ad
ministeriū preparatio. ita q̄ in prefatiōe noiant᷑ aliqui
ordines angeloꝝ q̄a in missa angelos p̄ntes eē credim⁹
⁊ assistere sacerdoti. Dicta p̄fatiōe subiūgit᷑ cātus ange-
loꝝ. s. sctūs sctūs sctūs: dn̄s deus sabaoth. i. exercituū ⁊c̄.
Osanna .i. salua. obsecro. Et d̄r sctūs ter: ad denotandū
trinitatē psonaꝝ. ⁊ d̄r dn̄s deus in singulari ad ondēdū
q̄ vna est essentia in trib⁹ psonis. Et sumit᷑ istd̄ isaie. vi.
Isaias eni dixit se vidisse seraphi ⁊ cherubin clamātes.
Sctūs. ⁊c̄. vn̄d nos cātica angeloꝝ cātam⁹: q̄a per hoc sa
crificiū hoies assumi ad angeloꝝ ordines nō dubitam⁹
ideo cū eis saluari clamam⁹. Subsequēter d̄r ali⁹ v̄sus
scꝫ bn̄dictus qui venit. ⁊c̄. qui v̄sus sumitur ex euāgelio
matthei. xxi. Et dū cantat᷑ dꝫ fieri signū crucis in signū
qd̄ sumit᷑ de euāgelio qd̄ est liber crucifixi. Ideo cōfite-
mur xp̄m in mūdū venisse: ⁊ ab eo saluari rogam⁹. Dei
de sequit᷑ canon ⁊ incipit ibi / Te igit᷑. ⁊c̄. ⁊ durat vsqꝫ ad
pax dn̄i. Et d̄r canon quod est nomen grecū et est idem
qd̄ regula in latino. qꝛ per huiusmodi verba fit regula-
riter hui⁹ sacramēti ꝯsecratio. qꝛ celebrās in oibus regu
lariter dꝫ se hēre. vn̄ totū qd̄ ꝯtinet᷑ in canone (excepto
pater noster) dicitur sub silentio. Cui⁹ causa est triplex.
Prima qꝛ de⁹ nō attēdit clamorem oris / sed cordis. vn̄
dicit btūs Bern̄. Non vox sed votum: nō chordula mu
sica vocū. Non clamor sed amor sonat in ore dei. Scd̄a
causa est vt minister q̄ cū summa reuerētia et deuotiōe
ac mētis recollectiōe dꝫ dicere ⁊ pferre oia v̄ba canonis

ne lōgo clamore fatigatus impediat vel deficiat a sua deuotiōe. Tertia causa est. ne per quotidianū ⁊ frequē-tem vsum v̄ba vilescāt: ⁊ in locis nō ꝯpetentib⁹ dicant et sic fiat in iniuriā. vt supra de pastoribus dixi. In de-creto ꝓhibet sub anathemate. vt nullus nisi sacris ve-stibus indutus: ⁊ in libro ⁊ sup altare consecratū ꝓferat verba canonis. Et ideo qꝛ vir pollutus labiis ego sum: et ista sc̄tissima v̄ba sunt archana que nō licet hoi pc̄tōri loqui de ipsis taceo. De quibus quidē v̄bis nulli ꝓpria auctoritate nisi dn̄o pape licet aliq̄d subtrahere vel ad-dere. Notādū etiā q͛ canon signāter incipit p istā lr̄am T. que antiquit⁹ fiebat per modū crucis/ qm̄ sacrificiū quod fit virtute ipsoꝝ verboꝝ est memoratiuum dn̄ice passionis. vn̄ xp̄s qui instituit hoc sacr̄m dixit. Hoc fa-cite in meā cōmemorationē. Lu. xxii. Et qm̄ ista verba habent efficaciam a passione xp̄i: bene propter hoc ima go christi crucifixi solet ibi depingi. In istis etiam sacra tissimis verbis oratio generalis pro sancta ecclesia ca-tholica fit pro papa/ pro episcopo qui ordinauit celebrā tem oratur etiam pro rege qui est dn̄s tēporalis. oratur etiam pro oibus orthodoxis id est christianie catholice ⁊ apostolice ⁊ fidei cultorib⁹ que verba exponūtur in ter-tia parte huius operis qn̄ agetur de credo in deū. vn̄ per ista verba excluduntur scismatici/ heretici/ iudei/ sar racent ⁊ pagani. Et sic nota q͛ hic non oratur pro excōi-catis. Postea fit oratio pro illis quib⁹ est obligatus sa-cerdos. Et credo q͛ sicut est eis obligatus ex ordine ca-ritatis: ita tenetur eos ordinare in missa: ita q͛ p̄mo po-nat illum cui primo est obligat⁹ sacerdos ita tamen q͛ si specialiter dicit missam pro aliquo: q͛ virtutem sacrifi cii referat ad ipsuz: ⁊ propter hoc nō excluditur q̄ possit et debeat orare pro aliis. ⁊c̄. Est tū circa istā orationem aduertendū q͛ debet esse mentalis et non vocalis. cuius est duplex ratio. Prima ratio est. vt sacerdos sit magis

recollectus ꝛ attentus: q꞉ sermo aliqñ impedit intentionem. Secũda est ad ostẽdendũ ꝙ deus nõ attendit clamorem oris sed cordis. vt dictũ est. Notãdũ etiã ꝙ nullus fidelis cuius occurrit memoria est ab illa orõne excludend⁹: immo ꝗlibet cui⁹ occurrit memoria est semp̱ dño cõmendãdus / alias sacerdos peccaret. Notandũ etiã ꝙ sacerdos anteq̃ dicat missã põt facere istã rõnẽ. dicendo vocaliter deo. Dñe de⁹ ego in missa intẽdo tibi recõmẽdare istũ. ꝛc̃. Postea sufficit ꝙ dicat mẽtaliter in missa. Memẽto dñe famuloꝝ quos tibi antea recõmendaui. Postea vocant multi sc̃i ꝛ sc̃e ꝗ ꝓ xp̃o oẽs se sacrificauerunt exponẽdo se morti. Et ista sufficiãt pro nunc de verbis canonis. ¶ Sed aliud dicendũ est de signis que fiunt in canone. Vñ scd̃m ꝙ dicit dñs innocẽtius papa in libro de missa. Crucis signationes que fiunt in missa sunt in nũero. xxv. ꝛ fiũt septẽ vicib⁹ que signãt expresse xp̃i passionẽ. Prima vice fiunt tres / dicendo illa verba Hec dona / hec munera. ꝛc̃. ꝛ significãt ternã traditionẽ xp̃i. Nam primo fuit traditus a deo patre qui eũ misit in mũdo. scd̃o a iuda traditore qui eũ vendidit. tertio a iudeis qui eum pylato ad crucifigendum tradiderũt. In scd̃a vice fiũt quinq꞉ / dicendo illa verba. Bñdictam ascriptã / ratã. ꝛc̃. ꝛ signãt quinq꞉ personas que fuerũt in passione xp̃i sc꞉ personã xp̃i vendenti: personã iude vẽdentis / et personas emẽtium que fuerunt tres sc꞉ põtifices / pharisei / ꝛ scribe. In tertia vice fiunt due / dicendo illud v̄bum. Benedixit. Et iste due cruces fiunt primo super panem. scd̃o super vinum ꝓpter duplicis materie panis / sc꞉ ꝛ vini cõuersionem. In quarta vice fiũt ꝗnq꞉ dicendo ista verba. Hostiã puram. ꝛc̃. Et signant quinq꞉ vulnera xp̃i que ipse pertulit in cruce. In quinta fiunt due vna super corpus. alia super sanguinem / dicẽdo ista verba sacrosc̃m̃ filii tui. ꝛc̃. Et signant vincula quibus ligatus fuit christus / et flagella quib⁹ fuit flagellatus.

In sexta vice fiunt tres dicēdo ista v̄ba: sctificas / viuifi
cas. &c̄. et signant tres crucifixiones christi. Nam primo
fuit crucifixus linguis iudeorum. scdo sententia pylati.
tertio manib⁹ militū. In septima vice fiunt q̄nq3 dicen
do illa v̄ba: per ipsum &c̄. s. tres cū corpore super calicē
et due a latere. & signant tres cruciatus videl3 passionis
propassionis & cōpassionis. alie due signant aquā & san
guinem que fluxerunt de latere ipsius xp̄i. Et sic fiunt
in vniuerso .xxv. qui est numerus cubitus ad designādū
q̄ q̄tūcūq3 multiplicetur hoc sacramentum: semper est
vnū. Et istud sufficit de signū canonis. et per ꝯsequēs de
scd̄a p̄te misse que p̄tinet ad materie sacramēti ꝯsecra-
tionē. Excepto q̄ q̄n d̄r pax vobis fiūt tres cruces. Se-
quit tertia pars misse que est ad materie sacri susceptio
nem. Et in ista p̄te primo sacerdos frāgit hostiā in tres
partes. prima signat corp⁹ xp̄i mysticū .i. fideles q̄ pere-
grinant in hoc mūdo. scd̄a illos qui sunt in purgatorio.
tertia illos q̄ sunt in paradyso. Dicto per oīa scl̄a scl̄oꝝ
cū responso amen. dicit sacerdos. Pax dn̄i sit semp̄ vo-
biscū. faciēdo tres cruces cū vna p̄te hostie supra calicē.
Et significāt q̄ p̄ mortē xp̄i fuit pax in terra inter deū &
hoiem reformata. Postea d̄r ter Agnus dei. vnd̄ agnus
d̄r ab agnoscēdo. q2 sicut solo balatu agn⁹ m̄rem suā co
gnoscit: ita xp̄s m̄rem suā in sua passiōe cognoscit. vl' d̄r
ab agnitio qd̄ est piū. q2 xp̄s sua pietate nos redemit. et
d̄r ter Agnus dei. q2 xp̄s in passione sua pēdens in cruce
tria agnouit. sc3 patrē suū ei obediēdo. & matrē suā v̄gi
nem v̄gini ꝯmēdādo: & genus humanū ip̄m redimēdo.
Et d̄r bis miserere nobis. & vltimo d̄r dona nobis pacē.
ad ostēdēdū q̄ in mūdo isto & in purgatorio indigemus
mia dei. & in paradiso habem⁹ pacē & requiem opulētis-
simā. In missa aūt p̄ defunctis d̄r dona eis requiē. q2 mis-
sa p̄ eis d̄r vt veniāt ad requiē paradisi. Deide ponit sa
cerdos vnā partē hostie in calicē & signat vt dictū est il-

los q̄ sunt in paradiso q̄ sunt inebriati glia paradisi. Fm̄
illud ps. ho. cxxv. Inebriabunt ab vbertate domus tue
et torrēte voluptatis tue ptabis eos. Accepto dehic oscu
lo fm̄ quosdā ab eucharistia. fm̄ alios a calice. et fm̄ ali
os ab altari dat pacē diacono. et ille subdiacono. et sic per
istos descēdit ad alios ad designādū q̄ pax dn̄i que exu-
perat oēm sensum: et per xp̄m descēdit ad plātos. et a p̄e
latis ad subditos. etiā signat q̄ oēs q̄ volūt esse pticipes
fruct⁹ istius sacri debēt esse in viculo pacis et charitatis
astricti. Dictis aūt duab⁹ oronib⁹ sacerdos recipit istud
sacrm̄ sub specie panis et vini. Laicis vo nō dat sub spe
cie vini pp̄ter periculū effusionis. Post sumptionē sacri
dz sacerdos aliqd recipere de vino et abluere os nisi eēt
illa die aliā missā celebraturus. Et sic tmiat tertia pars
misse que pertinet ad sacri sumptionē. Sequit quarta
pars que ptinet ad gēsactionē. in qua primo dz cōmu-
nio. a con qd est simul et vnio q̄si simul vnio. ad denotan-
dū q̄ vtute hui⁹ sacri sum⁹ p charitatē vniti deo et pxi-
mo. Post cōionem dz oro quedā que vocatur postcōio,
so q̄ dz post cōionem. Et debent dici iste orationes in eo-
dem numero sicut collecte. Postmodū populo salutato
et rn̄so Et cū spū tuo. dicit sacerdos Ite missa est. et est
sensus. Ite post me ad xp̄m et seqmini ip̄m. qz hostia est
missa p vobis ad deū patrē placādū. vel ite ad ppa. qa
missa est cōpleta. Et nota q̄ ite missa est non dz dici nisi
dicat Glia in excelsis. sed dz Bn̄dicam⁹ dn̄o. et in missa
pro defunctis dz Requiescāt in pace. Si qrat quare nō in
fine cuiuslibz misse dz Ite missa est? Dico corp⁹ xp̄i my-
sticū qd est triplex. i. illud qd est in celo glorificatū. i. scti
qui sunt in paradiso. Aliud qd in terris adhuc ambulat
. i. fideles q̄ sūt in hoc mūdo. Aliud qd iā recessit ab hoc
mundo. non tn̄ adhuc est in paradiso. i. fideles q̄ sunt in
purgatorio. lz ergo quelibet missa totū corpus mysticū
respiciat sicut pz p triplicē hostie partitionē: tn̄ fm̄ ista

triplicẽ dr̃am cõiter misse cõparari debẽt aut appropa-
ri. Quedã eni celebrant ad honorẽ sctõꝝ. et q̃a ipsi iam
sunt corã deo. ideo in talibus missis licentiat ppl's et
dicit Ite missa est. quasi dicat. Ite festinate ingredi illã
requiẽ. Quedã specialr̃ ad salutẽ viuoꝝ. Et qꝛ nõ sumꝰ
certi de salute nr̃a: ideo debemꝰ solliciti esse ne per nr̃am
negligentiã in nobis misse efficacia euanescat. ideo dici-
tur in istis missis omni tẽpore. Benedicamꝰ dño. scd̃m
illud ps. po. xxiii. Bñdicam dñm in oi tẽpore. Quedam
specialiter celebrãtur ad requiẽ defunctoꝝ/ et in illis dʒ
Requiescant in pace. ¶ Nota q̄ sacerdos in missa quin
quies vertit se ad ppl'm/ ⁊ septies salutat ipʒ. Qd̃ quin-
quies vertit se ad ppl'm/ signat q̄ q̃nquies xp̃s apparuit
in die resurrectionis sue. Primo marie magdalene in
orto. scd̃o mulieribus euntibus ⁊ redeũtibus de monu-
mento. tertio beato petro. sed q̃ñ ⁊ vbi nescitur. ideo q̃ñ
vertit se tertio sacerdos nõ loquitur alte. quarto appa
ruit discipulis in vnũ cõgregatis q̃ñ intrauit ad eos ia-
nuis clausis. et thomas nõ erat cũ eis. quinto apparuit
duobus discipl'is eũtibus in emaus. Quod autẽ septies
sacerdos salutat populũ signat q̄ virtute misse cõsequi-
mur vitã eternã in qua habemus septẽ dotes. quattuor
ex parte corporis. ⁊ tres ex parte aie. Nota q̄ sacerdos
incipit missam a dextra parte altaris. ⁊ postea vadit ad
sinistrã. ⁊ redit iterũ ad dextrã. Et signat q̄ xp̃s de dex-
tra patris venit in mundũ. ⁊ iterũ redit in die ascẽsio-
nis ad dexterã p̃ris. iuxta illud Iohis xvi. Exiui a pa-
tre ⁊ veni in mundũ/ iteꝝ relinquo mũdũ ⁊ vado ad pa
trẽ. Si querat vtrũ canon debeat dici tarde vl' cito. i. an
sacerdos debeat multũ morari in canone vl' nõ: Dicen
dũ est q̄ sacerdos dʒ cũ bona maturitate/ ⁊ cũ magna at-
tentiõe dicere oia verba canonis. nõ tñ dʒ ibi multum
morari ne musce venĩetes. i. diabolice tẽtationes pdant
suauitatẽ vnguenti. i. suauitatẽ huius sacri. q̃a volũtas

hois mutabilis est ⁊ nūq̄ in eodē statu pmanet. Jō sub figura hui⁹ fuit dictū filiis israel q̄ comederēt agnum paschalē festināter. Notandū aūt q̄ missa nunq̄ dꝫ dici sine lumine. Et hec de ritu misse sufficiant.

¶ De defectibus q̄ possunt occurrere in missa. Cap. xi.

Ubi maius periculū intendiť: ibi est plenius consulendū. Et qꝛ in celebꝛatione misse nisi debito modo fiat imminet maximū periculū: ideo de defectibus qui possunt in missa cōtingere dꝫ sumope pꝛecaueri. et si cōtingant: sunt vt melius poterūt coꝛrigendi. Possūt ergo defectus esse in missa ante ꝯsecrationem. vel post ꝯsecratione. vel in ipsa ꝯsecratione. Ante ꝯsecrationē pñt esse defectus si non ministretur debita materia. puta si loco vini ministreť aqua. vnde pone q̄ sacerdos vl' minister qui seruit sibi in missa posuit in calice aquā credens esse vinū albū: quid debet facere sacerdos? Dicendū est q̄ sacerdos aut percipit istū erroꝛem ante cōsecrationē vel post. si ante cōsecrationē / debet aquā eiicere ⁊ vinū miscere cū aqua: ⁊ sic potest pagere mysteriū suū. Si autē aduertit post cōsecrationē coꝛpoꝛis: aut aduertit anteq̄ sumat ipsum aut post. si ante debet miscere vinuꝫ cum aqua in calice ⁊ reincipere ab illo loco. Simili modo ⁊c. et ꝓsequi vsq; ad finem. Si autē pcipit post sumptionē coꝛpoꝛis / debet administrare vnam hostiam non consecratā et ibi ponere vinū cū aqua in calice ⁊ reincipere a pꝛincipio canonis ꝭm quosdā. tamen credo q̄ sufficeret reincipere ab illo loco canonis. Cōicantes. ⁊ pficere ministeriū suū. Si dicas q̄ iste foꝛte non pcipit istum erroꝛem donec sumpsit aquā que loco vini fuit posita in calice ⁊ si nō est ieiunus: sic vt videtur nō debet celebꝛare in isto casu dico q̄ hoc est tenēdū pꝛo regula generali q̄ qñcūq; circa vnā materiā sunt duo pꝛecepta: foꝛti⁹ magis obligat. modo circa celebꝛationē misse sunt duo pꝛecepta. vnū q̄ missa dicať a ieiuno: aliud q̄ sacramētum

ꝑficiat .i. ꝙ celebrās semper ꝯsecret sub vtraqꝫ specie scꝫ panis ⁊ vini. Constat aūt ꝙ p̄ceptū de integritate sacramenti fortius est q̄ꝫ preceptū ꝙ sumat a ieiuno: cū illud respiciat essentiā sacramenti. et istud eius vsum quare q̄ꝫtūcūqꝫ iste sumpserit aquam ⁊ nō sit ieiunus: tñ dꝫ facere sicut dictū est supra. s. ꝙ habeat hostiam nō cōsecratam/ vinū ⁊ aquā: et reincipiat a principio canonis/ vel ab illo loco. Cōicātes ⁊c. ⁊ sic totū ꝓsequat vsqꝫ ad finē. Sed si ille q̄ ministrat vinū nō apposuit ibi aquā in calice quid agendū est in hoc casu? Dico ꝙ si sacerdos percipit istud ante cōsecrationē sanguinis dꝫ ponere aquā in calice ⁊ sic ꝯsecrare. Si autē percipit post ꝯsecrationē sanguinis: debet cōfiteri de negligētia ⁊ conteri et procedere in missa. qꝛ vinum est propria materia huius sacramenti ⁊ non aqua vt dictū est supra: debet tñ admisceri ex q̄dā cōgruitate. Sed q̄d si sacerdos aduertat venenū esse immissum calice/ vel araneā/ vel muscā ibi cecidisse nūquid debet sumere? Certe quātum ad venenum vel araneā dico ꝙ nō/ ne calix vite fiat calix mortis. sed sanguis iste debet poni inter reliquias in aliquo vase mūdo ⁊ apto cū aliqua scriptura notificante ibi esse sanguinem xp̄i. ⁊ ꝙ non sumat ab aliquo. qꝛ speciebus illis est admixtū venenū. Et si sacerdos nō sumpserit corp⁹ xp̄i debet ponere aliud vinū in calice cū aqua et reincipere ab illo loco. Simili modo. Si autē iam sumpserit corpus xp̄i/ debet habere aliam hostiam non consecratam vt dictum est supra. Quātum ad muscā dico ꝙ propter muscā non debet dimittere quī sumat nō tñ credo ꝙ debeat trāsglutire muscā vt dicūt quidā. sed sufficit ꝙ lauetur ⁊ lotio sumat. ⁊ si timeat de vomitu comedat aliquid ꝓhibēs vomitū ⁊ musca cōburat et cinis in sacrario reseruet. Et idē dico de aranea. s. ꝙ debeat cōburi ⁊ cinis in sacrario reseruari. Sed pone ꝙ qñ sacerdos leuat hostiam appareat ibi species pueri vel carnis. quid

faciet? Dico aut apparet ita oib⁹: aut sacerdoti tm̄ / aut ppl'o tm̄. Si apparet oibus ita scꝫ ppl'o ꝛ sacerdoti debẽt effundi p̄ces ad deũ vt reuertaꝛ in specie panis. ꝛ si fiat dꝫ sumi. sin autẽ debet haberi alia materia ꝛ consecrari. Si autẽ nõ apparet sacerdoti sed ppl'o tm̄ dꝫ sumi a sacerdote. Sed quid põt ꝯtingere si calix cadat ꝛ sanguis effundaꝛ. qd ergo agendũ est? Dico ꝙ quid sit agendum in hoc casu: edoceꝛ in quodã decreto. pu. xp̄e in quo dicitur sic. Si per negligentiã aliqd stillauer. t super terram: lingua lãbaꝛ ꝛ tabula seu terra radaꝛ ꝛ in igne cõsummaꝛ. ꝛ cinis intra altare abscõdaꝛ / ꝛ sacerdos. x. diebus peniteat. si sup altare stillauerit calix: sorbeat minister stillã ꝛ trib⁹ dieb⁹ peniteat. si vsqꝫ ad tertiũ lintheũ stilla ꝑuenerit. ix. dieb⁹ peniteat. si ad q̄rtũ. xx. dieb⁹ peniteat ꝛ lintheamina que stilla cõstiterit tribus vicibus abluat minister calice supposito: et aq̄ ablutiõis sumaꝛ ꝛ in aliq̄ vase iuxta altare recõdaꝛ. Si q̄s per ebrietatẽ vel vorацitatẽ eucharistiã euomerit. si laicus est. xl. diebus penitet. clerici vero monachi / diaconi / vel p̄bři. lxx. dieb⁹ peniteãt. ep̄i aũt. lxxx. Si vero infirmitatis causa euomerit. vii. diebus peniteat. Ista habẽtur de ꝯse. dist. ii. c. Si ꝑ negligẽtiã. ꝛ. c. Si q̄s ꝑ ebrietatẽ. Et materia illi⁹ vomitus dꝫ accipi ꝛ cõburi ꝛ cineres iuxta altare recõdi. Que penitẽtia dꝫ esse ista? Dicũt aliq̄ ꝙ oibus diebus illius ꝑnitẽtie dꝫ ieiunare in pane ꝛ aqua ꝛ cessare a cõione. Alii dicũt ꝙ sufficit ꝙ faciat aliquã abstinentiã ꝛ dicat aliquas orones. Sed pone ꝙ aliq̄s sacerdos induat se ad celebrãdũ ꝛ postq̄ ꝓcessit ad missã recollit se aliqd pc̄m̄ mortale cõmisisse de quo nõ fuit ꝯfessus / vel recollit se fuisse excõicatũ. quid faciet? Si ꝓcedat videꝛ peccare mortaľr: qꝛ iudiciũ sibi mãducat et bibit. si autẽ ex toto dimittat magnũ scãdalũ i ppl'o generat. Dicũt quidã ꝙ talis sacerdos nõ dꝫ dicere v̄ba ꝯsecratiõis / sed simpliciẽ hostiã dꝫ sumere. sꝫ istud nõ est verũ / imo erro-

nerim. q2 talis deũ illuderet faciẽdo irreuerentiã sacro ⁊ ppl'm deciperet/q2 faceret eũ ydolatrare. Ita habetur de cse.c.de hoie. Et ideo dico ꝙ si iste sacerdos nõ posset dimittere missã absq3 scãdalo sufficit ꝙ doleat ⁊ peniteat ⁊ cõteratur de pctõ suo. Doleat etiã ꝙ ita tarde penitet pponat ↄfiteri q̄ cito poterit habere opportunitatem/⁊ ↄsecret in noie dñi/q2 in isto casu summ⁹ sacerdos sc3 deus absoluit eũ. Et l3 quidã dicãt simile esse in sentẽtia excõicatiõis. tñ credo ꝙ i isto casu si sacerdos nõ pcessit ad ↄsecrationẽ d3 dimittere fingẽdo se eẽ infirmũ vel habẽs aliquã necessitatẽ legitimã/vel si non põt dimittere doleat ⁊ peniteat ⁊ pponat ⁊ faciat se absolui ⁊ credo ꝙ quantũ ad illud pctm̃ est absolut⁹ a summo sacerdote/sc3 a deo:⁊ hoc est quãtũ ad culpã. Utrũ autem quãtũ ad penã irregularitatis sit absolut⁹/nõ determino quo ad nunc. Sed pone ꝙ sacerdos omiserit aliquid de verbis canonis. nunquid debet ea repetere? Dico ꝙ aut habet cõscientiã pbabilem ꝙ dimisit aliquid de verbis ⁊ sic d3 ea repetere potissime si habeat cõscientiã de verbis ↄsecratiõis/q2 intelligit iteratũ: q̄d dubitat dimissũ supple pbabiliter/vl' nescit esse factũ. vt d2 de ↄse. di. iiii. c. Cũ nulla. extra de psby. nõ bapti. c. Ueniens. Si tamen vt credo sacerdos habeat istã intentionẽ: si dixi ista verba nõ intendo ea repetere cũ intentione cõsecrandi: sed si nõ dixi dico ea. ar. extra de bap. et eius effectu. c. ii. vbi d2. Si tu es baptizat⁹ ego nõ te baptizo: sed si tu non es baptizatus ego te baptizo. In noie patris ⁊c. Propter autẽ leuã ⁊ scrupulosam cõscientiã nõ debẽt iterari huiusmodi verba. ideo d3 esse multũ recollectus ⁊ attẽtus qñ dicit vba hec. Sed pone qñ sacerdos celebrat faciendo signa cũ hostia forte pp̄ter frigus vel inaduertẽtiã: vel pp̄ter aliq̄d aliud cadit hostia in sanguinẽ. quid d3 fieri? Dico ꝙ debet eã dimittere: nec extrahat eam inde sed sumat eã cũ sanguine: q2 signa et fractiões que fiũt

cū hostia magis fiūt in significationē q̄ sunt de essentia misse. Pone etiā q̄ ꝓpter frigus sanguis congeletur in calice quid agēdum est? Dico q̄ tunc sacerdos debet tn̄ exalare .i. anhelare in calicem q̄ liquefiat: tn̄ credo q̄ tu tius esset q̄ calix inuolueretur in pānis calidis. et si non ꝑficeret: ponatur in aqua calida ⁊ feruenti / cauendo tn̄ ne aqua subintret. Sed pone q̄ qñ sacerdos dicit missam moritur vel percutitur aliqua infirmitate: ita q̄ non potest finire missam. quid agēdū est? Dico q̄ circa istā materiā est vna ratio generalis. q̄ semꝑ ille qui dicit missam dꝫ ꝑficere ⁊ sumere illud sacr̄m. si nō pōt: alius dꝫ sumere et perficere loco eius. In proposito ergo q̄ aut sacerdos moritur vel impedit̄ ante inceptionē canonis aut post: si ante nō est curādū. si post. aut ante ꝯsecrationē aut post. si ante: alius sacerdos dꝫ se induere ⁊ incipe vbi dimisit. sꝫ si moriat̄ vl̄ īpediat̄ post ꝯsecrationē ali⁹ sacerdos dꝫ supplere illud q̄d remanet ⁊ suscipere sacramentū. Sed pone q̄ morit̄ postq̄ sūpserit corpus ⁊ anteq̄ sumat sanguinē. In isto casu dico q̄ ali⁹ sacerdos dꝫ sumere sanguinē ⁊ ꝯplere officiū misse. Sed pone q̄ mus vel aliq̄ alia bestia sūpserit species ꝯsecratas: q̄d agēdū est? Dico q̄ si possent extrahi ille spēs ab illo aīali: illud aīal dꝫ aperiri ⁊ spēs ille reuerēter in sacrario reponi. ⁊ aīal cōburi: ⁊ cineres itra altare recōdi. Sed pone q̄ sacerdos tāto tēpore reseruauit illas spēs q̄ iā sunt putrefacte ⁊ corrupte: q̄d faciendū est de istis speciebꝰ? Dico q̄ istud in ista materia habendū est pro regula generali: q̄ tādiu manet sub istis speciebꝰ corpꝰ ⁊ sanguis xp̄i q̄diu sub ipsis maneret substātia panis ⁊ vini ante consecrationē: ⁊ tācito corpꝰ ⁊ sanguis desinūt esse sub illis speciebus: q̄cito desineret ibi esse substantia panis et vini. Et ideo si ille species venirēt ad tantā corruptionē q̄ substantia vel apparētia panis ⁊ vini sub eis non maneret nec posset manere. iā ibi non est corpus nec sanguis xp̄i.

& ideo non deberent sumi ut consecrate: sed sacerdos postquam in missa sumpsit corpus christi: sumat eas reverenter: sed non ut consecratas. Si autem non venerint ad tantam corruptionem quin sub eis posset manere substantia panis & vini debent sumi consecrate. Sed quid si ex illis speciebus corruptis sint vermes generati. quid debet fieri ex illis vermibus? Dico quod debent comburi et cineres infra altare recondi. & sacerdos ex cuius negligentia istud accidit debet graviter puniri. ideo sacerdos debet cavere ne nimis longo tempore reservet eucharistiam. & quod non servet eam in loco nimis humido: ita quod ille species possent de facili corrumpi. Hec circa eucharistie sacramentum & eius ministrum ac ornamenta conscripsi simpliciter ac breviter: ut simplices in talibus certitudinem invenirent: & in aliis longum tractatum que exigunt daretur eis occasio cogitandi/dubitandi/et interrogandi.

¶ Tractatus quintus prime partis principalis est de sacramento ordinis.

Ordinem in principio huius libri positum prosequendo. Dicto de sacramentis que producunt & promovent & conservant hominem in esse spirituali: que sunt baptismus/confirmatio & eucharistie sacramentum. dicendum est nunc de sacramentis que si homo ceciderit: faciunt ut resurgat. Et ista sunt penitentia que sanat hominem a peccato. & extrema unctio que sanat reliquias peccatorum. verum quoniam in secunda particula huius libelli agetur de confessionum audientia/& penitentiarum impositione. ideo tractatus de sacramento penitentie usque tunc differetur ne sepe eadem iterare oporteat: quia etiam dignius debet precedere minus dignum: cum sacramentum ordinis maius sit & dignius sacramento extreme unctionis. ideo prius dicendum est de sacramento ordinis quam de sacramento extreme unctionis. Quoniam conferre sacramentum ordinis de iure et regulariter pertinet ad solos episcopos qui unctionem que eos docet teste beato iohanne recipiunt. ideo circa materiam sacramenti ordinis pauca dicam: cum sanctos ac venerabiles episcopos in patres ac dominos sicut habeo habere desiderem in magistros: verum quia sacerdotibus omnibus tota corporis potestas in collatione ordinum tribuitur: non aliqua

de sacro ordis expedit eos scire. que sub breui ꝯpendio cō
prehēdā. Et hec quasi nūc ad quinq; reduci pñt. de qb⁹ per
ordinē est agēdū. Primo qd sit ordo. scdo qt sunt ordines.
tertio si in qlibȝ ordie iprimat caracter. qrto in q actu ipri
mit caracter. qnto que reqrunt in suscipiēte ordines.

¶ Quid est ordo. Cap. i.

ORdo ab hugone de scō victore sic describitur. ordo est signaculū quoddam in quo ꝛ per quod spūalis potestas seu officium tribuitur ordinato / et ponitur ibi potestas quoad ordines proprie dictos: sed officium ponitur ibi quoad ordines cōiter dictos.

¶ Quot sunt ordines. Cap. ii.

IN numero ordinū diuersificant doctores canoniste ꝛ theologi. Doctores eni canoniste dicunt ꝙ sunt nouē ordines. s. psalmistat⁹ / hostiariat⁹ / lectoriat⁹ / exorcistatus / accolitat⁹ / subdiaconat⁹ / diaconat⁹ / presbyteratus ꝛ epatus. Et forte ratio que mouet eos est. Nā cuȝ in qlibet ordine tribuat spūalis ptās vel officiū: ibi est spūalis ptās et spūalis ordo / sed in epatu tribuit spūalis ptās / ꝛ in psalmistatu spūale officiū: ergo epatus est spūalis ordo ꝛ est psalmistatus: vt ergo ecclia militans corrñdeat triūphanti: sicut eni in triūphāti sunt nouem ordies angeloꝝ. ita in militāti sunt nouē ordines ministroꝝ ꝛ est satis apta cōgruentia. Doctores vo theologi multi ꝛ ꝗplures ex eis tenēt ꝙ nō sunt nisi septē. qre ponūt ꝙ psalmistatus nō est ordo / nec epatus / vt sic septiformi grē spūsācti corrñdeant septē ordines. Quicqd sit de hoc satis puto ꝙ psalmistatus non sit ordo / sicut nec prima tōsura. de qua magis videret ꝗ psalmistat⁹ cum conferat a simplici sacerdote. prima aūt tōsura ordinarie ab epo ꝯfert. vñ dicūt doctores pma tōsura nō est ordo: sȝ dispositio ad ordies dispositio inꝗ nō est necessitatis sȝ ꝯgruētie. De epatu vo vtrū sit spūalis ordo dubito: iō dimitto istud determinationi maioꝝ. Mgrs aūt tho

mas in q̄rto suo dicit q̄ ordo tripl'r d̄r. vno mō est nomē officii. ⁊ sic psalmistat⁹ ē ordo. Sc̄do mō est nomē dignitatis: ⁊ sic epāt⁹ est ordo. Tertio est nomē cuiusdā sp̄ualis ptātis. ⁊ sic nō sunt nisi septē. Et isto mō p̄nt cōcordari doctores. Numer⁹ aūt ⁊ sufficiētia istoꝝ septē ordinum cōiter a doctorib⁹ sic habet. ois eni ordo ideo d̄r ordo q̄r ordinat ad corp⁹ xp̄i put in sacro eucharistie ꝯtinetur. Et sm̄ q̄ dicit btūs Aug. sm̄ q̄ magis accedit ad sacrm̄ eucharistie ordo d̄r maior ⁊ dignior pōt ergo aliq̄s ordo ordinari ad corp⁹ xp̄i ꝯsecrādū/ ⁊ sic est p̄sbyterat⁹: cui⁹ est corp⁹ xp̄i ꝯsecrare vel ad ipsum ꝯsecratū pp̄io ministrādū/ ⁊ sic est dyaconat⁹: cui⁹ officiū erat antiq̄tus sanguinē xp̄i ppl's dispēsare. vn̄ dicit btūs laurētius btō sixto. Nunq̄d degenerem me pbasti cui cōmisisti dn̄ici corporis ⁊ sanguinis cōsecrationē. vel ordinat ad materiā de qua ꝯficitur ipam corpus xp̄i p̄sbytero p̄sentandā: et sic est subdiaconat⁹. cuius est panē calicem cū vino ⁊ aqua preparare. vel ordinatur ad hm̄oi materiam ad altare apportandā. et sic est accolitatus. cuius est pixidem cum pane ⁊ vrceolos cū vino ⁊ aqua ad altare portare vl' ordinatur ad dyabolū effugandū: ne hoies a susceptione huius sacramenti impediāt: et sic est exorcistatus: cuius est demones adiuuare/ vel ordinatur ad dignos in ecclesia admittendum ⁊ indignos excludendum/ et sic est ostiariatus cuius est ostiū ecclesie custodire/ ne indigni intrent/ vel ordinat ad ea que de xp̄o in hoc sacro ꝯtēto in veteri testamēto dicta erāt p̄ponendū/ et sic est lectoriatus cuius est pphetias veteris testamēti legere. Et sic habet numerus ⁊ sufficiētia septē ordinū proprie dictorum. Hoꝝ autem ordinū quidā vocātur minores nō sacri scʒ lectoriatus/ ostiariatus/ exorcistat⁹ ⁊ accolitat⁹. alii autem tres scʒ subdiaconatus/ dyaconus et presbyteratus vocantur maiores et sacri.

¶ Si in quolibet ordine imprimatur caracter. Cap. iii.

CUm scdm q dictum fuit supra qn agebat de sacris in generali caracter sit quedã ptãs spũalis p quã recipiẽs sacrm imprimẽs caracterẽ põt facere vel recipe aliqd spũale: qd nõ põt ille q non recipit hmõi sacrm: ꝛ cũ qlibz recipiẽs ordinẽ possit facere aliqd spũale qd nõ põt facere ille q caret illo ordine sicut pſbyt põt ꝯsecrare ille q nõ est pſbyter. ꝛ sic de aliis. ideo in qlibz ordine imprimit caracter. Et si dicas q nõ ordinat⁹ põt facere ea q sunt ordinis. sicut nõ acolitus põt portare pixidem cum pane ꝛ vrceolos cũ vino ꝛ aqua ad altare: ergo nõ optz q in qlibet ordine imprimat caracter? Dico q nõ obstat. qr sm q cõiter dicit. Illud possumus quod de iure possumus. Null⁹ aũt de iure põt facere ea que sunt ordinis nisi sit ordinatus. Notandũ q caracteres oim ordinũ psupponũt caracterẽ baptismalẽ: cũ baptismus sit ianua ꝛ fundamentũ oim sacramẽtorꝝ. vnde sm apl'm. Ubi fundamẽtũ nõ est supedificari nõ põt. Ideo null⁹ nisi sit baptizatus nõ põt esse capax hui⁹ sacramenti. extra de presby. non bapti. c. Ueniens. Sed nũquid caracter vnius ordinis psupponit caracterem alterius ordinis. i. vtrum ille qui nõ est subdiaconus possit ordinari in diaconum / vel nõ diaconus in presbyterũ? Dico q de necessitate caracter vnius ordinis nõ presupponit caracterem alterius ordinis. vnde subdiaconus põt ordiari in diaconũ: et nõ diaconus potest ordinari in pſbyterũ / licet non debeat: immo de rigore iuris debz deponi. si ex malicia vel ignorãtia aliquẽ ordinẽ ptermiserit: sed ex licentia epi imposita ei penitentia pro eo q sic negligenter vel ignoranter egerit mediũ ordinem ptermittendo poterit promoueri interim a superioris ordinis executione suspẽsus. Qr sm Grego. gradatim est ad ordines accedendũ / nam casum appetit q ad summi loci fastigia postpositis gradibus querit ascensum. xlviii. dist. Sicut olim extra de clerico per saltum pmoto. c. vnico. Sed

nunqd caracter ordinis presupponit primã tonsurã vel caracterẽ cõfirmationis. licet Hugo dicat q nullus nisi habeat primã tõsurã potest ordinari in sacerdotem .ar. xl.di.sicut. Tñ doctores theologi cõiter dicũt et tenẽt q caracter ordinis nõ presupponit de necessitate primam tonsurã/nec etiã cõfirmationẽ immo nõ tõsuratus vel non cõfirmat9 potest ordinari.licet nõ debeat. Dictum est enim supra q prima tõsura est dispositio ad ordines cõgruẽtie/tñ nõ necessitatis. ¶ Notandũ tñ scdm illos qui ponũt q epat9 est ordo: q caracter ordis epalis presupponit caracterẽ sacerdotalẽ: qz nõ sacerdos nullo mõ põt esse eps. Et istud videt sentire illud capitulũ.extra de excessu presbyterorum.c. Ex litteris. Ordo eni sacerdotalis est quasi substãtiale fundamentũ ordinis epatus.

¶ In q actu in qlibet ordine impmit caracter. Cap. iiii.

Viso q in quolibet ordine imprimitur caracter videdum est in quo actu impmitur in quolibet ordine. Et est sciendũ q cũ in sacro ordinis caracter sit res et sacrm optz q ad ipressionẽ caracteris cõcurrãt duo que reqrunt in oi sacro.s. aliqd visibile/vl sensibile signum qd est materia sacramẽti.et aliqua verba determinata que sunt verba sacramenti. In actu ergo in quo imprimitur caracter in sacramẽto ordis optz q sint ista duo/ scz traditio alicui9 instrumẽti deputatis ad executionẽ illius ordinis.et platio aliquorum verborum. In ordine ergo sacerdotii impmitur caracter sm sctm Tho.in traditione calicis cũ pane et vino et platione vborum que tũc dicit eps.s. accipe ptãtẽ cõsecrãdi.etc. Alii dicũt q in vnctione manuũ sibi impmitur caracter.primũ tñ reputo veri9. In dyacono impmit caracter in traditiõe libri euãgeliorum cũ verbis ad hoc deputatis. Subdiacono in traditione calicis: tamen sine pane et vino per quod differt a sacerdote cui traditur cũ pane et vino: acolito vt qdaz dicũt in traditiõe cãdelabri. Tho. tñ dixit q in traditiõe

vrceoli. ⁊ istud reputo veri⁹: q₂ vrceolus directius respi
cit eucharistiā q̄ cādelabrū. Exorciste ipmit in traditiōe
libri exorcismor̄. Lectori in traditiōe libri lcōnū pphār̄.
Ostiario in traditione clauiū eccl'ie. us tn̄ q̄ in q̄libz or-
dine dicātur simul cū traditiōe instrumēti v̄ba ad hoc
deputata. q₂ sine verbis illis nichil fieret. Credo etiā q̄
nō sufficit q̄ ep̄s porrigat hmōi instrumēta: immo opꝫ
q̄ ordinādus dicat ea corporal'r cū istō videant sonare
v̄ba que pfert ep̄s dū porrigit instrumēta. vn̄ dicit acci-
pe. ideo aduertat circa hoc quilibet ordinādus.

¶ Que requiruntur in suscipiente ordines. Cap̄. v.

Quoniam scd̄m philosophū / actus actiuorū sunt in
patiente et disposito: ideo vt ordines digne susci-
piant sciēdū q̄ ad hoc vt ordines rite / legitime ⁊ digne
recipiātur in generali / quattuor requirūtur. Primū se-
xus debit⁹ scꝫ q̄ sit masculus. vn̄ mulier nō posset ordi-
nari: nec posset recipere caracterē alicuius ordinis cleri
calis. vn̄ dicit Ambro. sup epl'am ad Thymo. vt habet
dist. xxiiii. Mulier. xxiii. q. i. Mulierē. extra de sen. excōi.
Demonis lib⁹. Ratio autē quare mulier nō potest reci-
pere caracterem alicuius ordinis est. q̄a xp̄s fuit institu
tor hui⁹ sacri qui non pmouit aliquā mulierem ad ali-
quē sacrū ordinē. l3 eni btissima virgo maria dignior et
excellētior fuerit vniuersis apl'is: nō tn̄ illi sꝫ illis claues
regni celor̄ cōmisit. extra de pe. ⁊ re. c. Noua quedam. ⁊
si forte in aliquo capit'lo mulier inueniat vocari diaco-
nissa vel presbytera / intelligendū est q̄ illa vocat diaco
nissa supra quā fundabat aliqua benedictio: rōne cuius
cōsequebatur aliquod beneficiū seu officiū sp̄uale sicut
forte legendi omelias in matutinis / vel aliq̄d aliud q̄d
non licet aliis monialib⁹. Presbytera autē vocatur: q̄a
scd̄m morem primitiue eccl'ie erat vxor presbyteri / vel
forte aliqua vidua de rebus eccl'ie curā habēs ad instar
matrisfamilias vocabat presbytera. Et ita exponenda

sunt oia capitula que loquūtur de ista materia. Scdm qd requirit est etas legitima. circa qd est sciendū q licet doctores canonū multas faciūt restrictiōes circa istam materiā tñ videmus nr̄is tēporibus ad sacros ordines pmoueri pueros & imberbes: immo videm9 aliquos ad dignitates & personat9/ac etiā ad epatū et cardinalatū infra tēpus taxatū ad subdiaconat9 susceptionem promotos qd fit ex dispēsatiōe sedis aplice que scto spū regitur nō dz ab aliquo reprobari. Istud tñ regularit est tenendū q nisi in fauorē religionis fiat: nullus dz pmoueri ad subdiaconatū nisi attigerit vicesimū annū: nec ad ordinem sacerdotii/nisi attigerit vicesimū quintum annum. Credo tñ q dñi epi possunt in his dispensare. et dispēsant q̄tidie put exigit eccl'ie necessitas que nō habz legē. extra de re. iu. Qd non est licitū que in oib9 istis dz attēdi. Tertiū qd requirit in suscipiēte ordies est morꝝ honestas. Cū eni porte dignitatū vel ordinū infamibus vel suspectis patere nō debeāt. lxxx. di. de ireiu. c. Relatū. Suū oia req̄ritur in pmouēdo ad ordines seu ecclesiasticas dignitates q sine bone fame & honeste in morib9 & vita. Cuius aūt zditiones sit & quos mores debeat habere pmouēdus ad sacros ordines. ostēdit apl's in epl'a ad thimotheū & in epl'a ad tytum v. dicens. Optz epm esse sine crimine: vni9 vxoris virū/sobriū/prudētem/pudicū/ornatū/hospitalē/doctorē/nō vinolētū/nō neophitum/nō litigiosum/sed modestū/nō cupidū/domi sue bene presidentē. Et lz ista auctoritas nō videat intelligi de epo. tñ fm Augu. & Ambro. extēdenda est ad alios ordines. lxxx. di. Cognoscam9. Natādū aūt q de singl'is conditionibus auctoritate predicta multa essent dicēda: tñ qz requirerēt magnum tractatum quasi superficialiter trāseundo pauca dicā. Dicitur autē sine crimine qd non est intelligendū de oi crimine cū nemo sine crimine viuat. Et vt ait Hiero. i. ad thymo. iii. c. Res pene contra

naturā est vt aliqs sine pctō sit. ⁊ ideo intelligēdum est sine pctō enormi/mediocri/notorio/et vulgato. Sz exi:stēs in pctō mortali qcunqz siue occulto siue manifesto peccat mortalr recipiēdo sacros ordines sicut recipiēdo alia sacra. xl. di. Multi. lxxxv. dist. Illud. xi. q. iii. Audi. Ideo quilibet dz cōfiteri antecꝙ̄ recipiat sacros ordīes. Scdo dixit vnius vxoris virꝝ. Et istud est intelligendū negatiue. i. non pluriū. lxxxii. di. Proposuisti. qa si intel:ligeretur affirmatiue: sequeret ꝙ virgines et qui nullā habuissent vxorem nō possent pmoueri/qd est absurdū Et loquitur apl's scdm morem primitiue eccl'ie in qua licitū erat ordiatos vnā habere vxorē dūmodo habuis:sent ipam vginē. modo autē nō est licitū cū votū castita tis sacris ordinib9 sit ānexū. De bigamis aūt quare nō pmoueant/⁊ qd est bigama. ⁊ quot modis ꝯtrahit quo ad nūc taceo. qz excedit metas hui9 tractatus. Alii autē ꝯditiōes. s. sobriū/prudentē ⁊c. satis sunt note. ideo de eis nichil dico. Notandū aūt ꝙ in diuersis capt'is decretorꝝ ⁊ decretaliū colligunt alie ꝯditiōes q̄ debēt esse in ordi:nādo. scz ꝙ nō sit solēniter penitēs. nō curialis nō seru9 seu ad ratiocinia obligatus. nō corpore viciatus. nō ille gitime aut de pſbytero natus. nō adultus. nō in egritu dine baptizatus. nō peregrinus. non ignot9. nō minoris etatis. De quolibet istorꝝ ꝓsequi exigeret maiorē tracta tū ꝙ̄ presens opusculū expostulet. Quartū qd reqritur in suscipiēte ordines est peritia lrāꝝ. vn̄ pmouēdus ad sacros ordines vel ad regimen aiaꝝ/ dz habere noticiā sacre scripture ad aias informandas. Et ꝓpter hoc sta:tutū est vt in ecclesiis metropolitanis teneant doctores theologie/et ꝙ clerici exeuntes ꝓuinciā ad audiendum theologiā percipiāt integre stipendia sua. et si non suffi:ciant eis eccl'ia dz eis ꝓuidere et ministrare necessaria. extra de magistris. qz nōnulli. Debz etiā habere peritiā sciaꝝ secularīū: ⁊ hoc ad eruditionē/vt possit discernere

verũ a falso. & per eas hẽt aditũ ad theologiã. ideo statutũ est vt teneant magistri liberaliũ artiũ in singulis ecclesiis cathedralib⁹. & in aliis q̃tũ sufficere p̄nt facultates q̄ earũdẽ eccl'iarũ clericos & alios scl'ares paupes gratis instruãt: ppterq̃d cõpetẽs bñficiũ magr̃o in ecclesia assignabat. ex. c. p̄allegato. Et intelligo de sciẽtiis sermocinalib⁹/ scz grãmatica/ logica/ & rhetorica. et maxime de grãmatica: qz quadriuales sciẽtie scz arismetica/ geometria/ musica/ & astronomia: parũ aut nichil faciũt ad sciẽtias pietatis. vt ait Hiero. xxxvii. dis. Si q̃s grãmaticã. De hoc scz quã scientiã debẽt hẽre sacerdotes. require supra in p̄hemio hui⁹ tractat⁹. Et lz multa alia circa materiã sacri ordinis possent tñ dici/ ista sufficiant quantũ ad hoc q̃d presens libellus expostulat.

¶ Tractat⁹. vi. p̄me partis p̄ncipalis est de sacr̃o extreme vnctionis. ¶ Que est eius materia. Cap. i.

Nunc de sacr̃o extreme vnctionis dicendũ est. Circa q̃d cõsideranda sunt septẽ. Primo que est eius materia. scd̃o que est eius forma. tertio quis sit eius minister. quarto quis sit eius effectus. quĩto q̃bus dz dari. sexto in q̃bus partib⁹ corporis dz fieri. septimo vtrũ debeat iterari. ¶ Materia hui⁹ sacri est oleum oliuarũ ab ep̃o benedictũ. Et rõ hui⁹ est istitutio xp̄i q̄ instituit ip̄m fieri i oleo qñ misit apl'os vngere ifirmos oleo & sanare eos. Et huic cõcordat p̄mulgatio scti iacobi/ dicentis Infirmat̃ q̃s ex vobis iducat p̄sbyt'os eccl'ie vt orẽt sup eũ vngentes eũ oleo sctõ. Sciendũ aũt q̄ qñ in scripturis sctis inuenit̃ simpliciter oleũ/ dz intelligi de oleo oliuarũ. qz illud simpl'r est oleũ: alia autem nõ. sed fuerũt inuẽta ppter defectũ illius: sicut oleũ nucũ/ oleũ lini/ et siĩa. vel ppter aliquã medicinã: sicut oleũ amigdalarũ & siĩa. Ratio aũt cõgruẽtie quare tale oleũ est materia hui⁹ sacri est. qz p̄p̄etas hui⁹ olei maxime cõuenit effectui hui⁹ sacri. Est eni oleũ mitigatiuũ dolorũ. ideo ponit̃ in

vulnerib⁹. Unde ille samaritan⁹ infudit oleū in vulnerib⁹ sauciati. vt dr̄ in Lu. Sz effect⁹ huius sacr̄i est mitigare dolorē spūalē ꝛ corporalē. Notādū insup q̄ ad hoc q̄ oleū sit ꝑpa materia hui⁹ sacr̄i: optz q̄ p̄mo sit ab ep̄o benedictū. ꝛ istud innuit btūs Jacob⁹ qn̄ dicit vngētes eum oleo sctō. scz sctificato. Ratio autē quare opz q̄ sit sctificatū/posita est in tractatu de ꝯfirmatione.ii.c.

¶ De forma vnctionis. Cap̄.ii.

Forma hui⁹ sacramēti sunt v̄ba que dicit sacerdos qn̄ vngit infirmū/scz ista Per istā vnctionē et suā piissimā miam indulgeat tibi deus quicquid deliq̄sti per visum/auditū ꝛc̄. ita q̄ in ista forma tāgitur virt⁹ istius sacr̄i. de qua dicet̄ infra qn̄ agetur de eius effectu. Et est sciendū q̄ differētia est inter formas alioꝝ sacramētoꝝ et istius. q̄a forme alioꝝ sacroꝝ f̄m Ambro. sunt indicatiue. vt ptz discurrēdo per singulas: sed forma isti⁹ sacr̄i est optatiua. vt ptz aspiciēti. Notandū q̄ in missali ambrosiano inuenit̄ ista forma scz. Ungo oc̄los tuos v̄l aures tuas ꝛc̄. Et ꝑ istā vnctionē ꝛc̄. De hac autē nō est curandū: sed forma qua vtitur romana eccl̄ia est obseruāda. Sed querit̄ quare in forma isti⁹ sacramēti romana eccl̄ia magis vtit̄ verbo optatiuo q̄ꝫ in aliis formis. Dicendū est q̄ istud est: q̄z vt dicet̄ infra istud sacr̄m nō dꝫ dari nisi ꝓpiquis morti q̄ iā sūt in recessu. ideo sicut moris est q̄ illis q̄ sunt in recessu optatur salus. ita ecclesia in ista forma optat salutē recedētibus ab hac vita.

¶ De ministro extreme vnctionis. Cap̄.iii.

Minister huius sacramēti est presbyter ꝛ nō alius. vn̄ nullus nisi sit presbyter potest ministrare istud sacramentum. Qđ ptz ex predicta auctoritate bti iacobi Infirmatur quis ex vobis ꝛc̄. Cui⁹ ratio est. q̄a ille qui habet dispēsare sacramenta corporis xp̄i mistici/optz q̄ habeat ptātem supra corp⁹ xp̄i veꝝ. sed iste est sol⁹ p̄sbyter: quare solus presbyter habet ministrare istud sacr̄m

Nec est instātia de baptismo.qꝛ baptism⁹ est sacramentum maxime necessitatis:ideo opꝫ ꝙ habeat ministrum maxie cōe.vide de hoc supra de baptismo.c iii. Utrū autē oporteat ꝙ sint plures pbři vl' sufficiat vn⁹. Videt̄ ex auctoritate allegata ꝙ debeāt esse plures.qꝛ dicit pbřos in plurali. Tho.aūt in q̄rto suo videt̄ dicere ꝙ si nō pūt habere plures sufficit vn⁹ cū mistris.ita tñ ꝙ semp pbř debet inūgere ⁊ dicere v̄ba. Et si anteq̄ ꝑfecerit moriatur vel impediatur/alius debꝫ perficere quod remanet scꝫ residuū sacramenti huiuscemodi extreme unctionis Et hec sufficiant pro presenti.

¶ De effectu extreme unctionis. Cap.iiii.

Effectus istius sacramēti est iste.sicut eni est in infirmitate corporali:ita suo mō dꝫ esse in infirmitate spūali. In infirmitate aūt corporali sic est ꝙ posito ꝙ aliq̄s sit curatus ab infirmitate adhuc quedā debilitas corporis ꝓueniēs ex pristina infirmitate remanet: ideo indiget duplici medicina.vna que sit egritudinis sanatiua vel expulsiua.alia q̄ sit debilitatis q̄ remanet reparatiua sic est spūaliter. Infirmitas eni spūalis est pctm̄ vnde psal.in ꝑsona pctōris. Miserere mei dñe qm̄ infirmus sum.medicina aūt sanatiua istius infirmitatis est pñia. Sed postq̄ hō sanatus est ab ista infirmitate adhuc remanet in eo quedā debilitas spūalis.⁊ ꝯtra istam infirmitatē ordinatur istud sacrm̄.vñ effectus istius sacramēti est sanatio istius debilitatis spūalis.est etiam alius effectus.qꝛ per ipm̄ pctā venialia et etiā mortalia oblita remittunt̄ et gr̄a habita auget̄ vel noua ꝯfertur. Intellige si digne suscipiat̄.est ⁊ alius effect⁹ qꝛ si sit expediēs aīe suscipiētis sanitas corꝑalis sibi restituit̄ v̄tute istius sacri. Probātur oīa p̄dicta per auctoritatē iā dictā Jaco.v.c. Infirmat̄ q̄s ex vobis iducat pbřos ecclie vt orent sup eū vngētes eū oleo sctō ⁊ alleuiabit eū dñs a languorib⁹ spūs.et si in pctīs sit dimittētur ei.⁊c̄.

¶ Quibus debʒ dari sacrm̄ extreme vnctionis. Cap̄.v.

Ex p̄dicta auctoritate colligitur q̄ istud sacrm̄ nō dʒ dari nisi infirmis.qꝛ dʒ Jacobi.v. Infirmatur q̄s.ꝛc̄.nō autē q̄buscūq̄ infirmis sed solū illis q̄ sunt in periculo ꝛ sunt ꝓpinqui morti q̄ cū deuotiōe ante petierat istud sacrm̄/posito etiā q̄ sunt frenetici. Cū enī istd̄ sacrm̄ sit sacrm̄ exeuntiū/nō dʒ dari nisi exeūtibus vel illis qui parati sunt ad exitum huius vite.

¶ In quibus partibus corporis debet fieri sacramentū extreme vnctionis. Cap̄.vi.

Quia purgata materia medicina dʒ applicari particule patiēti. ideo materia pc̄ti purgati p̄ pn̄iam istud sacrm̄ qd̄ est medicina cōtra debilitatē derelictam ex pc̄tō vt dictū est/dʒ applicari mēbris que sūt organa sensuū per que morb⁹ pc̄ti in aīam itrat. vn̄ in sacro isto debēt inungi oculi/aures/os/nares/manus/pedes ꝛ renes.ita q̄ ad oculos dicat̄. Per istā sc̄tā̄m vnctionē ꝛ per suā piissimā miam indulgeat tibi deus q̄cq̄d deliq̄sti per visū. Ad aures/p̄ auditū.ad os/p̄ gustū.ad nares/p̄ odoratū.ad man⁹/p̄ tactū.ad pedes/p̄ gressum.ad renes/per ardorē libidinis ꝑmittēdo in singulis.per ista sc̄tā̄m vnctionē.ꝛc̄. Sed q̄d fiet de ceco a natiuitate q̄ nō peccauit per visū.vel de surdo a natitate q̄ nō peccauit p̄ auditū vel de claudo q̄ nō peccauit p̄ gressū.nunq̄d dʒ inungi in istis mēbris? Dico q̄ sic.qꝛ lʒ secus nō peccauerit vidēdo tn̄ forte peccauit inordinate visum appetēdo. Et idē dico de surdo ꝛ claudo. Estimo etiā q̄ꝙ̄ aliq̄s nō haberet oculos vel alia mēbra in q̄b⁹ fit vnctio: deberet inungi in locis circūuicinis ꝓpter rōnem iam dictam.

¶ Utrum extrema vnctio debeat iterari. Cap̄.vii.

Cum in isto sacramēto nō imp̄mat̄ caracter manifestū est q̄ istud sacrm̄ pōt iterari cum homo possit multotiēs ad mortē infirmari. Utrū aūt in eadē infirmitate possit multotiēs inūgi? Dico q̄ infirmitatū q̄dā

sint breuis terminatiōis sicut sinochia vl' causum ꝛc. Tn̄
si recidiuaret aliq̄s cū recidiuū sit alia ifirmitas a pma
in recidiuo posset iterato inūgi. alie sūt ifirmitates diu-
turne sicut tussis/febris/ethica ꝛc. que durāt per annū ꝛ
plus. Et sic cū in talib' ifirmitatib' hō possit multotiēs
venire ad pūctum mortis: in talibus posset istud sacr̄m
multiens iterari. Et ista est sn̄ia sc̄ti Tho. in q̄rto. Dicit
tn̄ q̄ si inueniat̄ sn̄ia alicuius doctoris in cōtrariū q̄ nō
condēnat eā. Illud aūt qd̄ dicunt quidā q̄ ille qui fuit
inūctus: si curet̄ q̄ nō dz se postea balneare: est quedā fa
tuitas. qz sequeret̄ q̄ ep̄s cuius caput fuit inūctum cris-
mate nō dz lauare caput: cū eius vnctio sit dignior ista.
Vn̄ qn̄ aliquis infirmus inungit̄ dz esse ibi aliquis mi-
nister qui cū stupa absterget locum vnctionis et postea
illa stupa debet comburi.

¶ Tractatus. vii. prime partis principalis est de sacra-
mento matrimonii. ¶ Quid sint sponsalia. Cap. i.

Expedito cū dei adiutorio tractatu de sacramentis
que generant/vegetāt/nutriunt/promouent ꝛ repa
rant hoiem in vita spūali. restat tractandū de sacramē-
to qd̄ producit ꝛ generat eundē in esse ꝛ vita corporali/scz
de sacramēto matrimonii. Qz vero libellus iste est cō-
positus propter simplices q̄ nō sunt in iure tam canonico
q̄ ciuili multū prouecti. Allegationes vero quorūcunqz
multorum iuriū tam de iure canonico q̄ ciuili que in ista
materia plusq̄ in precedētibus tractatib' adducunt̄: ne
simplicibus ꝛ minus prouectis cōfusionē inducāt. ab hu-
iusmodi allegatiōib' quātū potero abstinebo: cū simpli
ces hmōi allegatiōes nec legere nec intelligere scirent
Qm̄ aūt fm̄ philosophū dispositio p̄cedit formā: sic spō
salia precedūt matrimoniū. ideo pmo de spōsalibus est
agendū. Circa spōsalia ergo ꝯsiderāda sunt q̄nqz. Primo
qd̄ sint sponsalia ꝛ vnde dicant̄. scd̄o qualiter ꝯtrahant̄
tertio in quo etate cōtrahi possūt. quarto qd̄ sit effectus

sponsaliū.quinto quib⁹ casibus dissoluuntur sponsalia
Spōsalia sunt futurarū nuptiarū ꝓmissio.ex qua diffinitione que cōis est canonistis ⁊ legistis/ptz ꝙ spōsalia debent precedere matrimoniū.sicut presens futurū:dicunt autē de spōdeo des.qđ est idē ꝙ ꝓmitto ꝓmittis.

¶Qualiter contrahantur sponsalia. Cap.ii.

Contrahant aūt spōsalia q̄ttuoz modis.vno modo nuda ꝓmissione.sicut qn̄ dz.Accipiā te in vxorem.⁊ accipiā te in virū.Scđo mō datis arris spōsaliū:puta pecunia vl' aliq̄bus aliis rebus.Tertio modo anuli subarratione.Et dz vulgariter despōsatio:sed ꝓprie subarratio nuncupat̄.Quarto modo interueniēte iuramēto:ita tn̄ ꝙ semꝑ sūt v̄ba de futuro vt iā dictū est.qz si eēnt v̄ba de pn̄ti/iam nō essent spōsalia/sed matrimoniū.

¶Qua etate contrahantur sponsalia. Cap.iii.

Quoniā post septenniū.i.post etatē septē annorū tā pueri ꝙ puelle incipiūt hr̄e discretionē:que req̄ritur in spōsalib⁹ ꝯtrahēdis:ideo post septēniū pn̄t ꝯtrahi spōsalia.Si vō ante septēniū/ipsi vel parētes eorū vice ⁊ noie ipsorū spōsalia ꝯtrahāt:nichil agūt nisi dū venerit ad septēniū īcipiāt eis placere.⁊ tūc valēt/ita ꝙ lz spōs⁹ nō cognoscat eā carnal'r.ꝯsanguineā tū eius nō poterit hr̄e in vxorē.nec ecōtra.Et nota ꝙ etas ꝯtrahēdi matrimoniū apta in puellis est.xii.annorū.In puero vō.xiiii.
Et si ante ꝯtrahāt nō est mr̄imoniū:lz tm̄ sponsalia nisi fuerint etate nubili vl' ita ꝓpinqui ꝙ possint carnaliter cōmisceri.cū tunc etatē videat̄ malicia supplere.

zuel puer

¶Quis sit effectus sponsalium. Cap.iiii.

Sponsalia cōtrahūtur duobus modis.q̄nq₃ eni cōtrahunt̄ sub ꝯditione:q̄nq₃ pure.Si cōtrahant̄ cōditione apposita pōt esse multis modis.qm̄ aut cōditions apposita est possibilis:aut īpossibilis:aut necessaria.Si sit impossibilis:puta si diceret.cōtrahā tecū si digito tetigero celū.Si sit necessaria:puta si dicat.cōtrahā tecū

si sol oriatur cras. vel aliqd aliud simile. Iste ꝯditiões dñt haberi pro nõ adiectis .i. nõ appositis. Si aũt cõditio sit possibilis/aut est honesta aut inhonesta. si sit honesta: puta qꝫ dicit Contrahã tecũ si pater meus voluerit/vel si dederis michi centũ marcas. si cõditio nõ impleat/nõ tenetur matrimoniũ consummare donec cõditio fuerit adimpleta. etiã si in ꝯtrahendo spõsalia fuerit appositũ juramẽtũ. Et istud intellige semꝑ nisi carnalis copula fuerit subsecuta inter eos. qa tunc dꝫ verum matrimoniũ inter eos esse: qm videtur cõditionẽ recessisse. Si vero cõditio sit inhonesta: ⁊ sit ꝯtra naturã ⁊ substãtiã matrimonij: puta qꝫ dicit Contrahã tecũ si ꝓcures tibi venena sterilitatis. vel si ꝑ pecunia adulterãdã te tradas vel donec inueniã aliã pulchriorẽ. Ista cõditio viciat cõtractũ: ita ꝙ nõ sunt spõsalia nec matrimoniũ. Si vero cõditio sit inhonesta: nõ tñ est ꝯtra naturã matrimonij puta qꝫ dicit Cõtrahã tecũ si hoiem interfeceris. vel furtũ feceris ⁊ silia. Ista cõditio pro nõ adiecta dꝫ haberi: ⁊ est abiiciẽda: ⁊ tenẽt spõsalia. ¶ Notandũ tñ ꝙ lꝫ dictũ sit ꝙ sponsalia possunt cõtrahi sub cõditione ꝓmisse pecunie/nõ tñ põt ꝓmitti pecunia ꝑ modũ pene. ⁊ si ꝓmissa fuerit nõ tenet pene ꝓmissio nec põt repeti. vt si dicat sic. Nisi ꝯtrahã tecũ dabo tibi centũ marcas. nõ eni valet ꝯditio pecunie/cũ libera debeãt esse ꝯiugia. ff. de ver. obli. l. tua. c. de spõsalibus. Uelut. Si autẽ cõtrahantur sponsalia pure. i. sine cõditione. et sint ambo apti ad matrimoniũ cõtrahendũ. ⁊ in spõsalibꝰ cõtrahendis interuenerit iuramentũ sunt ꝯpellendi per excõicationẽ consummare mrimoniũ. nisi forte timeat de exorcidio vel de aliq alio ꝑiculo. sed si alter eoꝝ ꝯtraxerit cũ alio per vba de pñti iniũget ei penitẽtia de piurio ⁊ fide mẽtita vel absoluet ab excõicatiõe. Si aũt nõ interuenerit iuramẽtũ monẽdi sũt mrimoniũ ꝯsũmare/nõ cogẽdi. qa inuite nuptie malos ꝯsueuerũt hre exitꝰ xxx. q. ij. c. i. ⁊ ij.

Si aūt neuter est in etate nubili:tenent̄ expectare donec veniāt ad annos etatis legitimos ad ꝯtrahendū matrimoniū.⁊ idē dico si vnus est in etate legitima/ali⁹ non qꝛ ille qui est in etate legitima dꝫ expectare aliū.vel si se mutuo absoluerit poterunt iudicio ecclesie separari.

¶ Quibus casibus soluuntur sponsalia. Cap̄.v.

Ex quo spōsalia semel cōtracta sunt:semꝑ ligāt ita ꝙ si ꝯtrahāt spōsalia postmodū cū alia:⁊ nō sit ꝓcessum ad carnalē copula cū illa scd̄a:cōpellēdus est redire ad primā. si vero cognouerit carnaliter scd̄aꝫ cum iam matrimoniū dicat̄:dꝫ cum scd̄a manere: et non redire ad primā.Soluūtur aūt sponsalia in octo casibus Prim⁹ est si alter eoꝝ vult trāsire ad religionem.qđ pōtest facere altero inuito etiā si fuerit mr̄imoniū per verba de p̄nti cōtractū:dūmō nō fuerit per carnalē copulā ꝯsūmatū.Et ille ꝗ remanet in sclo remanet absolutus et hoc qñ alter fuerit ꝓfessus in religiōe. Habet̄ iste casus.ex̄ de ꝯuers̄.ꝯiuga.c.ex publico.extra de spō.duoꝝ.licet preter solitū.Scd̄s casus est qñ spōsus nō inuenit̄ qꝛ se transfert ad aliā regionē/tñ prius recepta pn̄ia de piurio vl' fide mētita.aut nō seruata/si ꝑ eū steterit matrimoniū quomin⁹ fuerit ꝯsummatū. Habet̄ iste casus extra de spon.c.Illis autē. Tertius casus est.Si alter eoꝝ post cōtracta sponsalia incurrit leprā vel paralisim aut oculos manus/pedes/vel nasum amiserit/vel ꝗcꝗ̄ sibi turpius euenerit:ponitur iste casus.extra de coniugio leprosoꝝ.c.Lr̄as de iuramēto.c.Quemadmodum. Quartus casus est.Si supueniat affinitas puta si sponsus cognouit consanguineā sponse.vel ecōuerso.Et ad hoc probandū sufficit sola fama.Habetur iste casus.vii.q.iii.c.Quidam desponsauit.extra de ꝯsang.⁊ affini.ca. Super eo.Quitus casus est.Si mutuo se absoluerint. Habetur iste casus.extra de sponsa.c.Preterea.Quidā tñ nō recipiūt istū casum vn̄ dꝫ ꝙ ista decretalis allega

ca nō est decretalis. vel ꝙ loq̄tur de ꝓmissiōe ꝯparatiua Sextus casus est. si alter eoꝝ fuerit fornicatus. Habet̄ iste casus. extra de iureiurā. ca. Quemadmodū. Septimus casus est. qñ spōsus de facto cū alia vel spōsa cum alio cōtraxerit per ṽba de p̄nti/vel per ṽba de futuro. ꝛ sequat̄ carnalis copula: tūc soluunt̄ spōsalia ꝓpter maius vinculū seu pactū supueniēs: sed dʒ agere p̄niam de piurio vel fide mētita. Ponit̄ iste casus. extra de spō. c. Cōsuenisti de spō. c. Tua nos. Octauus casus est. qñ minoꝝ ad etatē legitimā venit ꝛ petit absolui a vīculo spōsaliū ꝛ dari sibi licentiā nubēdi alibi. Habetur iste casus extra de spon. impu. c. de illis. ꝛ. ca. a nobis. Nota ꝙ oēs isti casus p̄ter p̄mū. qñ scʒ alter eoꝝ vult intrare religionē. intelligēdi sūt de spōsalibꝰ de futuro que vere ꝛ ꝓpe dicunt̄ spōsalia. Nota etiā ꝙ in duobꝰ casibus predictis ipso iure soluūtur sponsalia/scʒ anteq̄ intrat religionē et qñ ꝯtrahit matrimoniū cū alio vł cū alia. In ceteris vero casibus soluenda sunt per iudicium ecclesie.

¶ Sequitur scd̄a pars septimi tractatus prime partis principalis/que est de matrimonio.

¶ Quid est matrimoniū et vnde dicatur. Cap. i.

Postq̄ tractatū est de sponsalibus/dicendum est de matrimonio. Circa ꝙ consideranda sunt octo. Primo q̄d est matrimonium et vnde dicatur. scd̄o qualiter ꝯtrahitur matrimoniū. Tertio qñ ꝛ vbi ꝛ quibꝰ verbis fuit institutū. quarto q̄ fuit causa institutiōis matrimonii. Quinto q̄ p̄nt ꝯtrahere mr̄imoniū. Sexto ꝙ modis d̄r matrimoniū. Septimo quot sūt bona matrimonii. octauo que īpediūt matrimoniū. Matrimoniū a doctoribus sic diffinit̄: mr̄imoniū est viri ꝛ mulieris legitima ꝯiūctio/īdiuiduā vite ꝯsuetudinē retinēs nō aūt d̄r viri ꝛ mulieꝝ/nec viroꝝ ꝛ mulierū. qꝛ nec vnꝰ vir plures mulieres: nec vna mulier plures viros hr̄e pōt. Dicit indiuiduā vite. ꝛc̄. hoc est ꝙ neuter absqꝫ cōsensu alterius pōt

cōtinētiā p̄fiteri vel orōni vacare ꝫ ꝗ̄ iter eos dū viuūt p̄manet vīculū ꝯiugale. Alit diffinit mt̄imoniū sic. Est viri ꝫ mulieꝝ ꝯiūctio vite cōis ꝯsortiū diuini ꝫ hūani iuris cōicatio. Dr̄ aūt mt̄imōiū de mat .18. ꝫ munio .18. vn̄ mt̄imoniū q̄si mr̄is muniū .i. officiū. q2 dat mulierib⁹ eē mr̄es/vl' ideo magis denoiat a matre ꝙ̄ a patre. q2 eius officiū magis apparet in matrimonio ꝙ̄ officiū viri.

¶ Qualiter contrahitur matrimonium. Cap̄. ii.

Solo aūt ꝯsensu cōtrahit matrimoniū. q̄ si sol⁹ desit cetera etiā ip̄o coitu celebrata frustrant. ex quo eni p̄ v̄ba de p̄nti vir ꝯsentit maritali affectu in mulierē ꝫ mulier in virū sine v̄bis ꝯsuetis. vt si vir dicat. accipio te in meā vxorē/ꝫ ip̄a r̄ndeat. accipio te in meū virū. vl' si vir dicat volo te de ceto hēre in vxorē ꝫ ipsa r̄ndeat. volo te de ceto hēre in virū vel quibuscūq3 aliis verbis vl' signis exp̄mat cōsensus stati est matrimoniū. verūtn̄ si loqui p̄nt ꝯtrahētes verba sunt necessaria quantum ad ecc̄iam cōsensum mutuū cōtinentia vel exprimentia.

¶ Quando et vbi/et quibus verbis fuit institutum matrimonium. Cap̄. iii.

In paradiso terrestri fuit matrimoniū institutū et ante pc̄m. Quibus autē verbis fuit istitutū. Dicūt aliqui ꝙ illis v̄bis Genes. ix. c. Crescite ꝫ multiplicamini et replete terrā. Sed istud non credo verū. Fuerunt eni illa v̄ba poti⁹ b̄ndictio nubentiū. Vn̄ dico ꝙ verbis ade p̄phetico ore p̄latis fuit institutū cū dī. Nunc os ex ossib⁹ meis et caro de carne mea: p̄pter hoc dimittet hō patrē ꝫ matrē ꝫ adherebit vxori sue. ꝫ erunt duo in carne vna. vide de hoc supra in sacramētis in gn̄ali. c. i.

¶ Que fuit causa institutionis matrimonii. Cap̄. iiii.

Que sūt cause p̄ncipales istitutiōis mt̄imōii/l3 sūt multe secūdarie. Pria tn̄ p̄ncipalis cā est susceptio p̄lis. ꝫ p̄pter hāc cām istituit de⁹ matrimoniū in p̄adiso ante pc̄m inter p̄mos parētes q̄b⁹ dixit Gen̄. ix. Crescite

⁊ multiplicami ⁊c̃. Scd̃a cã est vitatio fornicatiõis. ⁊ ista cã hʒ locũ post pctm̃. Et de ista dicit apl's. i. ad cor. vii. c. ppt fornicationẽ vitãdã: vnusq̃sq; vxorẽ hẽat ⁊ vnaq̃q; vir suũ. Cause sedarie sunt multe. s. pacis reformatio / pulchritudo vxoris / diuitie ⁊ scia / ita tñ q̃ principalis intẽtio eor̃ q̃ ɔtrahũt nõ feratur ad ista / sʒ ad duo prima principalia.

¶ Qui pñt cõtrahere m̃rimoniũ. Cap. v.

Omnis hõ q̃ põt cõsentire in cõiugalẽ effectũ et carnalẽ copulã exercere: nisi expresse ꝓhibeat: põt contrahere m̃rimoniũ. Dico q̃ ɔsentire põt. q2 lʒ puer infra etatẽ illegitimã cõstitut⁹: hoc est infra. xiiii. ãnũ. ⁊ puella infra. xii. dicãt v̱ba ad matrimoniũ ɔtrahendũ q2 cõsentire nõ possunt nullũ est matrimoniũ. extra de spõ. c. Tue fraternitati. Silr̃ ille qui insanus est vl' furiosus lʒ dicat v̱ba req̃sita ad matrimoniũ ɔtrahẽdũ / nõ ɔtrahit: q2 ɔsentire nõ põt. xxx. q. ii. neq; furiosus. Et hoc est verũ q̃diu est in furia cõstitut⁹: qm̃ si aliqñ hẽat lucida interualla: ⁊ aliqñ redit ad sanã mentẽ nubere põt ⁊ testari. Et oĩa que alii põt: pñt et ipse facere. vt. c. de codicil. l. nec codicillos. vii. q. i. q̃uis. Dico etiã q̃ carnalẽ copulã põt exercere. qm̃ ille q̃ caret virga virili vl' vtroq; testiculo / vel q̃ est naturalr̃ frigid⁹ ɔtrahere nõ põt. extra de fri. ⁊ malefi. c. q̃ si. Dico etiã nisi expresse ꝓhibeatur. q2 edictũ de matrimonio ɔtrahendo est ꝓhibitoriũ. ideo oĩs cui nõ ꝓhibet cõtrahere põt. extra de spõ. c. Cũ apud sedẽ. Prohibetur eni aliqua ꝓpter votũ: et etiam ꝓpter ordinẽ. Et ita in aliis impedimẽtis / de quib⁹ dicetur infra. ¶ Nota q̃ matrimoniũ potest cõtrahi inter absentes per ꝓcuratores. sicut factum fuit inter regem vngarie ⁊ dñam albam filiam regis francie.

¶ Quot modis dicitur matrimonium. Cap. vi.

Matrimoniũ dr̃ multis modis. Nã aliud est legitimũ: aliud clandestinũ. M̃rimoniũ legitimũ est qñ ab his q̃ sup feminã habẽt ptãtẽ vxor petit a parẽtibus

spōsalr ⁊ legib⁹ dotatr/ac a sacerdotib⁹ vt moris est bñdi
cit/⁊ a paranymphis custodit/ac solēnitr accipitr:non tn̄
intelligas q̄ sine istis solēnitatib⁹ nō pōt eē vex m̄rimo
niū. Sȝ sicut est in aliis sacr̄is q̄ q̄dā sunt de necessitate
sacri:quedā aūt de solennitate tm̄.ita in m̄rimonio q̄dā
sūt ptinētia ad substātiā m̄rimonii:sicut ꝯsensus p v̄ba
de p̄nti exp̄ssus ⁊ iste solus facit m̄rimoniū. Quedā aūt
sūt ad solēnitatē ⁊ decorē:sicut solēnitates predicte sine
quib⁹ est matrimoniū verū ⁊ legitimū quātū ad v̄tutē
ꝯtus nō quātū ad honestatē. Clandestinū matrimoniū
est qđ fit sine solēnitatibus predictis. Et q̄ sic ꝯtrahunt
exponūt se magno periculo. Posset eni alter alterū di-
mittere qñ vellet ⁊ de facto cū alio vel alia cōtrahere ⁊
sic in adulterio manere. vñ talib⁹ ꝯsulēdū est in foro cō
scientie vt de nouo in facie eccl'ie ꝯtrahant. Itē m̄rimo-
nioꝝ:aliud est initiatū:aliud pfectū siue ꝯsummatū per
carnalē copulā initiatū v̄o p v̄ba de p̄nti. Notādū tn̄ q̄
m̄rimoniū pōt esse pfectū duob⁹ modis. vno mō sctitate
alio mō signatiōe. M̄rimoniū ergo pōt eē pfectū sctita-
te ante carnalē copulā. vñ Aug. ad quandā q̄ simul ⁊ se-
mel cū marito suo votū emiserat castitatis dicit sic inter
cetera. Nō q̄ȝ tēperabatis parit a ꝯmixtiōe carnali:ideo
marit⁹ tuus desiderat esse/imo tāto sancti⁹ cōiuges ma
nebat quāto sāctiora ꝯcordit placida seruabat. Sȝ m̄ri
moniū nō est pfectū signatiōe ante carnalē copulā. Cō-
iūctio ei corpis viri ⁊ mulier signat ꝯiūctionē diuine na
ture ⁊ humane in psona filii dei. vide de hoc supra de sa
cr̄is in gn̄ali.c.i. Et sic soluitr ista q̄stio. Utrū inter btīssi-
mā v̄ginē mariā ⁊ ioseph fuerit pfectū sctitate m̄rimo-
niū. Dr eni q̄ fuit pfectū sctitate sȝ nō signatiōe. Quidā
dicūt m̄rimoniū initiatū p spōsalia de futuro:ratū p cō
sensum de p̄nti ꝯsūmatū p carnalē copulā. Itē m̄rimo-
nioꝝ:aliud est legitimū ⁊ nō ratū aliud ratū ⁊ nō legi-
timū. aliud ratū ⁊ legitimū. M̄rimoniū legitimū et nō

ratū est inter ifideles. Et dr legitimū qr legali istitutiõe et puincie moribꝰ nõ ↄtra iussionẽ dñi ↄtrahit: sz nõ est ratū qr sine fide fit. vñ Aug. Nõ est ratū ↄiugiū qd sine deo est. Mrimoniū ratū ⁊ nõ legitimū est qd fit iter fideles psonas: sed sine debita solẽnitate ↄtrahitur. Matrimoniū ratū ⁊ legitimū est qd inter legitimas ⁊ fideles personas cū debita solennitate est cõtractum.

Quot sunt bona matrimonii. Cap. vii.

Bona matrimonii pricipalr sunt tria. s. fides / ples / ⁊ sacrm. Fides attẽdit ne post vinculū cõiugale cū alio vel alia coeatur. Scdm in ple vt amet / suscipiat ⁊ religiose educat. Tertiū in sacro vt ↄiugiū nõ separet. Et nota q duo pma bona qñqz sunt in mrimonio / qñqz non. tertiū vero inseparabiliter adheret mrimonio.

Ca. viii. qd i se ↄtinet. xvi. c. est de ipedimẽto mrimõii.

Impedimẽta mrimonii sũt. xii. que ipediũt mrimoniū ↄtrahendū ⁊ dirimũt iā ↄtractū. Si eni ipa vel aliqd ipoꝝ pcedãt mrimoniū: ↄsensū ↄiugalẽ excludũt. Si vo sequant mrimoniū: nullũ pstãt impedimẽtū. sicut ptz p ista exẽpla. Furiosꝰ nõ põt ↄtrahere mrimoniū. si tñ postq̃ ↄtraxerit efficiat furiosus. nõ ppter hoc soluit mrimoniū. Itẽ q hz vtrũqz testiculū sectū. i. eunusum nõ põt ↄtrahere mrimoniū. si vero postq̃ ↄtraxerit scinderet / nõ ppter hoc soluit mrimoniū. Et ita intelligendū est de aliis ipedimẽtis mrimonii que in his vsibꝰ ↄtinent. Error / ↄditio / votū / cognatio / crimen. Cultꝰ / disparitas / vis / ordo / ligamẽ / honestas. Si sis affinis: si forte coire neqbis. Hec facienda vetãt / ↄnubia fcã retractãt. Pteter aũt ista duodeci impedimẽta q ipediũt mrimoniū ↄtrahẽdū ⁊ dirimũt iā ↄtractū. sunt alia que ipediũt ↄtrahendū: sed nõ dirimũt ↄtractũ / sz tẽpus feriarū et interdictū eccl'ie. Versus. Eccl'ie vetitū: necnõ tẽpus feriaꝝ. Ista vetãt fieri pmittũt facta teneri. Que ⁊ qualr intelligi debeãt / dicendū est de vnoquoqz coꝝ.

¶De impedimento erroris. Cap.ꝑmo.

NUmeratis oībus impedimētis erroris.dicēdū est de q̄libꝫ ipoꝝ.Et ꝑmo de īpedimēto erroris ꝑsone que ex sui natura nō ex institutiōe eccl'ie matrimonialē ꝯsensum excludit.qm̄ qui errat nō ꝯsentit.vt.ff.de iu.o. iudi.l.ii.vi.Per errorē ⁊ errātiū volūtas nulla est.vt.C. de iu.⁊ facti igno.l.cū ꝑ testamentū.⁊.l.nō idcirco.vn̄ si vir vel mulier erret in mr̄imonio ꝯtrahēdo:null⁹ est cōsensus q̄ sol⁹ facit mr̄imoniū. Nota tn̄ ꝙ triplex pōt eē error circa ꝑsonā.vnus ipi⁹ ꝑsone/vt si de petro credat ꝙ sit guillerm⁹.erratr̄ circa ꝑsonā.Alius est error fortune.vt si de paupere credatr̄ ꝙ sit diues.Tertius est error q̄litatis.vt si de ignobili credatr̄ ꝙ sit nobilis.vl' de corrupta ꝙ sit v̄go.modo error ꝑsone īpedit mr̄imoniū.vt si credēs ꝯtrahere cū petro ꝯtrahit cū guillermo/vel credēs ꝯtrahere cū martha ꝯtrahit cū maria.nullū est matrimoniū.Error aūt q̄litatis ⁊ fortūe nō īpedit mr̄imoniū. Vbi grā.Aliq̄s cōtrahit cū aliq̄ credēs eā esse v̄ginē vl' filiā regis:⁊ tn̄ ipa est corrupta/vel filia rustici:tenet matrimoniū.vl' credit ꝯtrahi cū diuite ⁊ ꝯtrahit cū paupere/tenet matrimoniū.xxix.q.i.c.His ita.⁊c̄.

¶De impedimento conditionis. Cap.ii.

IMpedimētum cōditionis introductū est ad eccl'ia in fauorē libertatis.Et de hoc breuiter est tenendū ꝙ si libera ꝯtrahatr̄ scient̄er cū seruo.vel liber cū ancilla: tenet matrimoniū īter eos.Si v̄o libera ꝯtrahat cū seruo ignorāter q2 credit ipm̄ eē liberū.vl' liber cū ancilla q̄ credit eā eē liberā.nullū est mr̄imoniū inter eos/si hoc ignorāter egerint.nisi postq̄ alter nouerit ꝯditionē alterius eē talē ꝯsentiat in eū vl' eā v̄bo vl' facto vl' carnali copula.Nota tn̄ ꝙ error deterioris ꝯditionis interimit matrimoniū ꝯtrahendū ⁊ dirimit iā contractū.nō autē error paris vel melioris.vt si seruus cōtrahat cū serua quā credit esse liberā.vel cū libera quā credit eē seruā.

q̄ nō decipitur nec habꝫ qđ obiiciatur ei. De cōditionibus appositis in matrimonio/vide supra.de spon.c.iiii. quia idem est iudicium hic et ibi.

¶ De impedimento voti. Cap.iii.

CIrca impedimentū voti nota ꝙ intelligit̃ de voto ꝯtinētie siue de voto castitatis. Circa qđ notādū ꝙ duplex est votū ꝯtinētie. Nā qđdā est simplex aliđ solēne. Votū simplex ip̄edit m̃rimoniū ꝯtrahēdū/sꝫ nō dirimit iā ꝯtractū. Qđ autē votū simplex sit solēne: lꝫ olim altercatio fuerit inter doctores: tū hodie est declaratū p̄ dñm Bonifa.viii.ex. de voto et voti redē.c.vnico.li.vi. vbi đꝛ ꝙ votū solēnizat̃ quātū ad dirimēdū m̃rimoniū duobus modis. vno mō p̄ susceptionē sacri ordis.s.subdiaconatus/diaconat⁹/ꝛ p̄sbyteratus. alio mō p̄ ꝯfessionē expressam vel tacitā factā alicui de religiōib⁹ approbatis. Promoti ergo ad sacros ordines ꝛ religiosi non p̄nt ꝯtrahere matrimoniū. Nota penalē institutionē in ꝯstitutiōib⁹ dñi Clemētis pape ꝯtra religiosos ꝯtrahētes matrimoniū de facto.scꝫ ꝙ sunt excōicati ꝛ irregulares/nec potest cū eis nisi per sedē ap̄licam dispēsari.

¶ De impedimento cognationis naturalis. Cap.iiii.

COgnatio est triplex. quedā est carnalis.q̄dā sp̄ualis.ꝛ quedā legalis. Et p̄mo videndū est de cognatione carnali q̄ naturalr̃ alias p̄cedit.ꝛ ista vocat̃ ꝯsanguinitas. Videndū est ergo q̄d est ꝯsanguinitas ꝛ vñ dicat̃. q̄d est linea ꝯsanguinitat̃. quot sunt linee. q̄t grad⁹. et quō cōputant̃.ꝛ vsqꝫ ad quē gradū matrimoniū p̄hibeat̃. Cōsanguinitas est vinculū p̄sonarꝫ ab eodē stipite descēdētiū carnali ꝓpagine ꝯtractū. Stipitē dico illam personā a qua alij duxerūt originē. sicut adā fuit stipes cayn ꝛ enoch.ꝛ eorꝫ q̄ descēderūt ab eis. Dr̃ aūt ꝯsanguinitas a con qđ est sil' ꝛ sanguis/quasi cōem sanguinē habētes/vl' de vno sanguine ꝓcedētes. Linea est ordinata collectio p̄sonarꝫ cōsanguinitate cōiunctarꝫ ab eodē sti-

ꝑte descēdentiū diuersos gradus ꝯtinēs. Linee sūt tres scꝫ ascēdentiū descēdentiū ⁊ trāsuersaliū. Pꝛia scꝫ ascēdentiū est illoꝝ a q̄bus traximus oꝛigine. sicut pat/ mr̄/ auus/ aua/ pauus/ paua/ abau⁹/ abauā. Scd̄a scꝫ descendentiū. est illoꝝ q̄ duxerunt oꝛiginē a nobis sicut filius filia/ nepos/ neptis/ ꝓnepos/ ꝓneptis/ abnepos/ abnept. Tertia est trāsuersaliū siue coꝛrelariū. et ista est a q̄bus nō duximus oꝛiginem/ nec ipsi a nobis. vt frater/ soroꝛ/ filii duoꝝ fratrū q̄ dn̄t patrueles/ filii duaꝝ soroꝝ q̄ dicunt̄ ꝯsobꝛini ⁊ eoꝝ filii ⁊ nepotes vsqꝫ ad quartū gradū noient̄ ista. xxxv. q. v. Pꝛio gradu. Et nota ꝙ due linee descēdētes faciūt vnā lineā trāsuersalē. vt ptꝫ in hoc exemplo filii duoꝝ fratrū attinēt sibi linea trāsuersali. et q̄libꝫ ipoꝝ in recta linea descendit ab auo eoꝝ cōi q̄ fuit stipes cōis a quo traxerūt oꝛiginem. ⁊ sic de oibus aliis est intelligēdū. Nūc ergo dicēdum est q̄d sit grad⁹. Pꝛo quo sciendū ꝙ alter ꝯputāt grad⁹ canoniste. ⁊ alter legiste. Nā ſm canonistas due ꝑsone in linea trāsuersali faciūt vnū gradū. sed ſm legistas quelibꝫ ꝑsona facit vnū gradū. vt puta: duo fratres sunt in vno gradu. pꝛio ſm canonistas. qui ſm legistas sunt in duob⁹: ⁊ sic de singulis. Sed qꝛ istud paꝝ aut nichil facit ad ꝓpositū: ideo dimittat̄. ⁊ videam⁹ quid sit gradus. Gradus est habitudo distantiū ꝑsonaꝝ qua cognoscit̄ quota generatiōis distātia due ꝑsone inter se differūt. Gradus itaqꝫ in linea ascendenti sic ꝯputant̄. pater ⁊ mater sunt in pꝛimo gradu. auus aua sunt in scd̄o. pauus/ paua/ in tertio. abau⁹ abaua/ in quarto. In descēdenti autē sic ꝯputant̄ filius et filia sunt in pꝛimo gradu. nepos neptis/ sunt in scd̄o pꝛonepos ꝓneptis/ in tertio. abnepos abneptis/ in q̄rto. In trāsuersali vero linea cōputant̄ sic. duo fratres sūt in pꝛio gradu. filii duoꝝ fratrū in scd̄o nepotes eoꝛūdē scꝫ duoꝝ fratrū in tertio. ꝓnepotes eoꝛūdem in quarto vltra quē gradū nulla cōputat̄ hodie ꝯsanguinitas. vel

ptendit̄ quātū ad mrimoniū ipediendū/lz antiq̄t⁹ ptē-
deret vsq̧ ad .vii. gradū. Uidendū est igit̄ sm istā doctri
nam qualiter ɔsanguinitas computāda est inter aliq̄s.
Cum eniz vis scire de aliquibus: puta de bartholomeo
⁊ bertha quoto gradu cōsanguinitatis attinēt sibi accipe
aliquē cōem stipitē a q̄ ambo traxerūt originē. Ubi gr̄a.
Petrus generauit iacobū ⁊ iohānem q̄ fuerūt fratres/
ecce pmus gradus. vel si nō potes scire quis sit pr̄ eoꝝ/
dicēs. Jacob⁹ ⁊ iohānes sunt fratres qui vt dictū est fa-
ciūt pꝛimū gradū. et hoc ideo dico: qꝛ fratres sunt sem-
per ponendi in pmo gradu. sicut frater ⁊ soroꝛ ⁊ due so-
roꝛes. Pꝛocede ergo in cōputatione Jacobus et iohan-
nes fuerūt fratres: qui vt dictū est faciūt pꝛimū gradū.
Jacobus generauit andꝛeā. ecce scd̄s gradus. Andꝛeas
generauit philippū. ecce tertius gradus. Philippus ge-
nerauit bartholomeū. ecce quartus gradus de quo nūc
agitur. Modo reuertetur ad iohannē qui fuit frater ia-
cobi. et pcede sic. Jacobus et iohānes vt dictum est fue-
runt fratres. Johannes genuit thomam. ecce scd̄s gra-
dus. Thomas genuit bertham de qua nunc agitur. ecce
tertius grad⁹. vides ergo quomō bartholomeus ⁊ ber-
tha sibi attinent ex vna parte in tertio gradu. et ex alia
in quarto. ⁊ hoc loquēdo vsualr̄. qꝛ sm veritatē nō atti-
nēt sibi nisi in quarto gradu/⁊ sic nō pōt esse matrimo
niū inter eos. Illud idē faciēdū est de illis q̄ magis vel
minus vicini sunt in cōsanguinitate/ dicēdo: tales ⁊ ta-
les attinēt sibi in tali gradu. Et q̄ ita numerādi sūt gra
dus ⁊ numerāde ꝑsone: colligit̄ expꝛesse ex illis duabus
decretalib⁹. extra de ɔsan. ⁊ affi. c. Tua nos. Et extra de
testib⁹. licet q̄dē. Sed pone q̄ due ꝑsone attinent sibi ex
vna pte in scd̄o vel in tertio gradu. et ex altera in q̄rto.
nūquid poterunt cōtrahere mrimoniū inter se? Dico q̄
sic. qꝛ semꝑ stādū est remotioꝛi ꝑsone in ɔsan. ⁊ affi. c. ex
de ɔsan. ⁊ affi. c. Inter. In hoc eni casu remotioꝛ ꝑsona

existit extremitas ꝯsanguinitatis.vñ nõ attinent sibi ex quo ꝯsanguinitas est inter eos extra gradũ ꝯsanguinitatis inclusiue.q̄a sicut antiq̄tus oĩs ꝯsanguinitas t̄minabatᷣ in septimo gradu:ita hodie in q̄rto terminatᷣ. Ex ꝓdictis pꝫ ꝙ oĩs ꝯsanguinitas īpedit ⁊ dirimit matrimoniũ vsq̄ ad q̄rtũ gradũ ꝯsanguinitatis inclusiue et non vltra. Et intellige in trãsuersali linea nõ autē in ascendēti qꝛ in illis infinitũ extēditᷣ cõsanguinitas inclusiue sed in trãsuersali vsq̄ ad quartũ gradũ ꝓtenditur consanguinitas ⁊ non vltra quasi dicat ꝙ quintus gradus aperit portam ad matrimonium.

¶ De cognatione spirituali. Cap̄.v.

Uiso de cognatione carnali/videndũ est de cognatione spirituali.vnde videndum est quid sit cognatio spũali. vñ vidēdũ est q̄d sit cognatio spũalis/⁊ quot sunt ei⁹ species:⁊ quõ īpedit matrimoniũ ⁊ in q̄b⁹ sacr̄is cõtrahitᷣ. Cognatio spũalis est ꝓpinquitas ꝓueniēs ex sacramēti datione vel susceptione.verbi gratia. Sacerdos baptizat puerum. tu suscipias eum vterq̄ vestrum est inter spũalis pueri: ⁊ estis cõpatres ꝓut legitur.iii. q.i.Oĩs.Species cognatiõis spũalis sunt tres. Prima dꝛ ꝯpaternitas.Scd̄a paternitas.et ista attēditur inter illũ qui suscipitᷣ ⁊ eũ q̄ suscipit.s.inter patrinũ ⁊ puerũ. tertia dꝛ fraternitas.⁊ ista attēditᷣ inter filiũ tuũ spũalē ⁊ filios tuos carnales. Cõpaternitas dꝛ a con q̄d ē sil' ⁊ p̄nitas/q̄si sil' vel cõis patnitas.Nã vn⁹ cõpater semper spũalis est.⁊ ali⁹ carnalis.Restat ergo videre q̄d iuris de m̄rimonio taliũ.⁊ ꝑmo de ꝯp̄nitate. Notãdũ ergo ꝙ duplex est ꝯpaternitas.s.q̄dã est directa.s.illa quã ego ꝯtraho ꝑ meip̄m et illa īpedit m̄rimoniũ. vt si ego suscipio filiũ berthe mulieris vel ipsa meũ nũq̄ꝫ potero eã hr̄e in vxorē.⁊ si accipio eã separandũ est m̄rimoniũ Ita dꝛ extra de cog.spũali.c.Ueniens.Alia dꝛ ꝯpaternitas indirecta siue emergēs scꝫ illa que vn⁹ ꝯiugũ postq̄ꝫ

sunt vna caro effecti cōtrahit per actū alterius. quia illa quā cōtraho per actū vxoris mee postq̄ est a me carnaliter cognita. sicut si vxor mea suscipit filiū aliquorum ambo parētes pueri sunt cōpatres mei. q̄uis ego nō suscipiā eū qm̄ cōicant sibi cōiuges adinuicē actiones. Et de hoc ponit̄ euidētissimū exēplū in quadā decretali de cognatiōe spūali. c. Martin⁹. vbi dr. Martin⁹ duxit bertham et leonard⁹ brigidā: post matrimoniū leonard⁹ leuauit de sacro fonte filiū martini ⁊ berthe. demū mortui sunt leonard⁹ ⁊ bertha. remāserūt martin⁹ ⁊ brigida cui maritus suus leonardus acq̄sierat cōpaternitatē per filiū martini. q̄rit̄ vtrū p̄fat⁹ martin⁹ posset ɔtrahere matrimoniū cū p̄fata brigida. Et dn̄s papa rn̄dit q̄ nullo mō. Et sic p3 q̄ ɔpaternitas tam directa q̄ indirecta īpedit m̄rimōiū ɔtrahēdū: ⁊ dirimit iā ɔtractū. Modo videndū est de paternitate spūali que attēdit̄ inter suscipientē ⁊ susceptū. i. īter p̄rinū vl̄ matrinā filiolū vel filiolā. Et dicēdū est q̄ nūq̄ pōt eē m̄rimoniū īter tales. ⁊ si de facto ɔtraxerint sūt separādi. xxx. q. i. De eo q̄ interrogasti xxii. q. ii. Si q̄s cū m̄re spūali. Ultimo videndū est de fraternitate spūali q̄ attēdit̄ inter filiolū vel filiolā ⁊ filiū vel filiā patrini matrine carnales. Et l3 doctores antiq̄ varia dixerūt circa istā materiā: tn̄ firmiter et sine vlla dubitatiōe tenēdū est q̄ oēs filii duorum ɔpatrū siue ante ɔpaternitatē siue post geniti p̄nt legitie m̄rimōialr copulari. excepta illa p̄sona mediāte q̄ ꝑuētū est ad ɔp̄rnitatē. q3 illa nūq̄ pōt m̄rial'r cop'lari alicui filiorum sui patris spūalis. xxx. q. iii. sup q̄b⁹. ex̄ de cā. spūali. c. i. ⁊. c. Laudabilē. ⁊. c. Tua nos. Itē notādū q̄ ɔpater pōt licite accipere in vxorē filiā ɔpatris sui nisi sit illa mediāte qua ɔpatres effecti sūt. xxx. q. iii. Illud. Solet etiā queri vtrū aliq̄s posset hr̄e duas ɔmatres in vxores. s. vnā post aliā. Ad qd̄ dicendū q̄ refert vtrū ɔmaternitas p̄cedat matrimoniū vel sequat̄. Si p̄cedat licite pōt habere duas

cōmatres in vxores. vbi gr̄a. Maria ⁊ martha sūt ꝯma
tres. postea martin⁹ ꝯtrahit cū maria ⁊ cognoscit eā: et
ea mortua pōt ꝯtrahere cū martha. Et cā est: qꝛ ꝑ vnio=
nē carnis seq̄ntē nō trāsit ad vnionē spūs ꝓcedētē. xxx.
q. ii. Post obitū. Si aūt ꝯmatnitas sequat᷑ mr̄imoniuꝫ
supple ꝑ carnalē copulā ꝯsummatū: tūc distingue: q̄a si
vxor tua suscepit filiū alteri⁹. tunc illa cui⁹ fili⁹ suscipit᷑
efficit᷑ ꝯmater tua ꝑ factū vxoris tue ⁊ sic mortua vxore
tua: nō poteris eā habere in vxorē. Et eādē ꝯpaternita
tē intelligas acq̄ri vxori per virū. Si vero filiū vxoris
tue quē de alio viro genuit aliqua mulier de sacro fonte
leuauerit/vel ad cōfirmationem tenuerit corā ep̄o illa
mulier est ꝯmater vxoris tue ⁊ non tua. quia nō fuit ibi
cōmaternitas acquisita. vnde mortua vxore tua poteris
eā habere in vxorē. Idē est si fili⁹ tuus quē de aliq̄ mu
liere genuisti suscipiat᷑ ab aliq̄. qꝛ nō est acq̄sita paterni
tas vxori tue. Et in hoc casu sicut in alio pōt aliq̄s hr̄e
duas cōmatres in vxores. ⁊ aliq̄ duos cōpatres in mari
tos. Et istud pōt hr̄i ꝑ hos v⁹. Qui michi vl᷑ cuius mea
natū fōte leuauit. Hec mea ꝯmater: fieri mea nō valet
vxor. Si q̄ mee natū: nō ex me fōte leuauit. Hāc post fa
cta mee nō interdicetabor hr̄e. Cōpater ei⁹ nati ꝯiugi nō
ꝓhibent᷑. Ambo cōmatres facit actio passio nūq̄. Notā
dum etiā ꝙ laicus nō pōt ꝯtrahere matrimoniū cū illa
quā baptizauit. Et si de facto ꝯtraxerit/matrimoniū est
dissoluendū. ex᷑ de cogna spūali. li. vi. c. Nedū. Itē nota
ꝙ filius sacerdotis vel alterius viri: q̄ baptizauit puellā
nō pōt ꝯtrahere cū illa puella. vt. c. ꝓallegato. Nedum
Notādū insuꝑ ꝙ solū per sacr̄m baptismi ⁊ ꝯfirmatio=
nis ꝯtrahit᷑ cognatio spūalis que impedit matrimoniū
ꝯtrahendū ⁊ dirimit iā cōtractū. Per cathecismū aūt lꝫ
cōtrahat᷑ cognatio talis que īpediat matrimoniū ꝯtra=
hendū: nō tn̄ ꝯtrahit᷑ que dirimat iā contractū. extra de
cogna. spūali per cathecismum. li. vi.

Cap. vi.

¶ De cognatione legali.

Quia cognatio legalis que adoptio dr vix aut nunq habet in vsu. & paru tractat de ea in iure canonico ideo de hac supersedeo quo ad nunc.

Cap. vii.

¶ De impedimento criminis.

Criminu queda ipediut mrimoniu ztrahendu: sed no dirimut ia ztractu sicut sunt incestus. vxori tediu. raptus aliene vxoris. solenis pnia. & si qs insidiado mrimonio pprium filiu de fonte suscepit vt posset puare vxore. vel vxor viro debito carnali & copula sui. Ite homicidiu pbri. oia ista crimia & forte multa alia crimina ipediut mrimoniu ztrahendu: sz no dirimut ia ztractu/ imo si sint adolescetes & timeant de eor ztinetia: eccia dz eis dare licetia nubedi. ex de eo q cognouit vxore. c. ex ltis. Sut aut tria crimina que no solu dirimut mrimoniu ztrahedu imo dirimut ia ztractu. Primu qn aliqs adulterat cu aliq ziugata: & ipse vel ipa machinat cu effectu in morte mariti ipsi⁹ adultere/ vel mulier cu qua vir fuerit adulterat⁹ machiat in morte vxoris viri adulteri/ vl' ipe adulter vt sil' ztrahat. In hoc casu ztrahere no debet: & si ztraxerit sunt separadi. xxxi. q. Si qs viuete. extra de eo q duxit i mrimoniu qua polluit p adulteriu. c. Sup eo. & c. i. & ii. Scdm est si adulter pstet fide adultere q ducet ea post morte legitimi eius mariti/ vl' adultera adultero post morte vxoris viri adulteri. xxxi. q. i. Relatu. & in oib⁹ pdictis. c. Tertiu est qn no pstat fidem de ea ducedo: sz pncipalr ea ducit: & cu ea cotrahit qz vt ait Celestin⁹ papa. Plus est ducere q fidem dare de ducedo. extra de eo q ducit in ma. qua pol. p adul. ca. Cu hec. & c. Ex lrar. Et istu casu intellige qn pmu mrimoniu est ver & legitimu. qm si no fuerit ver/ sed putabat ee veru nullu prestat ipedimentu scdo mrimonio Si vero null⁹ casuu pdictor interuenerit/ bene pot qs cotrahere cu illa qua polluit p adulteriu. Nota etia q

si mulier que cōtrahit cū cōiugato scit esse coniugatum nūq̄ pōt eā habere etiā post morte ̄ vxoris si aūt ignoraret eū esse cōiugatū immo crederet eū esse solutū. nō obstāte eo q̄ ꝯtrahit cū eo viuēte vxore legitima poterit cōtrahere cū eo post mortē vxoris legitie. extra de eo q̄ ducit vxorē in ma. que pol. p̄ adulteriū. Proposuisti. ⁊ .ca. Veniens. extra de spon. c. cum apostolica. ⁊c̄.

¶ De impedimento disparitatis cultus. Cap̄. viii.

Ad hoc vt matrimoniū sit ratū ⁊ legitimū opꝫ q̄ vterq̄ꝫ cōiugiū sit fidelis. fidelis eni nō pōt cōtrahere mr̄imoniū cū iudea/sarracena/gētili/vł' pagana. ⁊ si ꝯtraxerit de factō nō est mr̄imōiū. Spōsalia tn̄ pōt fidelis cū ifideli ꝯtrahere sub ista forma vł' ꝯditiōe q̄ ifidelis ꝯuertat' ad fidē. xxviii. q. ii. c. Xp̄iane. Infidelis autē pōt cū fideli ꝯtrahere/dū tn̄ sint eiusdē ritus. s. iude⁹ cū iudea: sarracenus cū sarracena. Sed pone alter ꝯuertitur ad fidē: alt' remanet in infidelitate. q̄d fiet de istis? Dico q̄ si infidelis nō vult cohitare cū fideli/vel si vult habitare: non tn̄ vult sine contumelia creatoris vł' sine hoc q̄ trahat eū ad infidelitatē vel ad pc̄m̄ mortale. in trib⁹ casibus contumelia creatoris soluit ius mr̄imonii q̄tū ad fidelē. ⁊ pōt fidelis licite ꝯtrahē. extra de diuor. c. Quātomagis. ⁊ c. Gaudem⁹. nec est dr̄a quantū ad hoc vtrū ꝯuersus fuerit iudeus vł' pagan⁹: q̄ꝫ idē ius hodie in vtrisq̄ꝫ. extra de ꝯuer. in fi. c. Interrogasti. Si autē infidelis vult cohabitare cū fideli absq̄ꝫ aliquo p̄dictōꝝ casuū: et fidelis vult cohabitare secū: bene facit. vt ap̄ls. i. ad Chor. vii. Si vero nō vult cohabitare secū: non est cōpellendus cōtrahere tn̄ illo vel illa viuēte nō poterit cōtrahere cū alio vel alia: cū adhuc daret matrioniū vt tenet in p̄allega. decretc. Interrogasti. Sed q̄d vn⁹ iudeus/vel paganus contrahit cū consanguinea sua scd̄m ritū suū: postea cōuertit' ad fidē. nunq̄d post cōuersionē remanebit tale mr̄imoniū. dico q̄ sic dūmodo nō ꝯtra-

xerint in gradib⁹ a lege diuina ꝓhibitis q̄ ponūtur Le=
uitici. xviii. Qꝛ infideles nō arcētur canonicis institutio
nibus: et per sacrū baptisma nō soluenť ꝯiugia: sꝫ crimi
na dimittūtur. Itē vn⁹ pagan⁹ plures hn̄s vxores ꝯuer
tiť ad fidē. nūq̄d retinebit oēs vxores vľ solū vnā ex illˀ.
Dico ꝙ solū retinebit illā q̄ pꝛimo fuit vxoꝛ ei⁹ qꝛ nulla
aliaꝝ fuit de ei⁹ vxoꝛ. Si aūt alť ꝯiugū labať i heresim
vľ in ifidelitatē: ille q̄ manet ifide nō pōt ꝯtrahere / sꝫ te
neť ꝯtinere: qꝛ lꝫ i isto casu magis appareat ꝯtumelia cre=
atoꝛis q̄ꝫ in pncipio mt̄imōii / tn̄ fideliū ratū ē: ⁊ nullo ca
su supueniēte pōt dissolui: qꝛ q̄s de⁹ ꝯiūxit: hō nō separet
Matrimoniū aūt ifideliū nō est ratū. ideo pōt legitime
dissolui / si alter ꝯiugū ꝯuertať ad fidē. extra de diuoꝛ. c.
Quāto magis. circa finē ⁊ pꝛeallega. superius.

¶ De impedimento violentie. Cap. ix.

Violētia de sui natura etiā sine ꝯstitutiōe ecclie im
pedit mt̄rimoniū qꝛ excludit ꝯsensum liberū q̄ solus
facit mt̄rimoniū. nā vbi met⁹ vľ coactio interuenit: nō pōt
ꝯsensus locū hr̄e. extra de spō. c. Cū locū. xxxii. q. ii. Suf=
ficit. Et qꝛ magna ē dr̄ia inť vi ⁊ metū: iō videndū est q̄d
sit vis vľ coactio ⁊ q̄d met⁹ ⁊ q̄ violētia excuset ⁊ q̄s me=
t⁹. Vis siue coactio vľ violētia q̄ ꝓ eodē accipio est maio
ris rei ipetus q̄ repelli nō pōt. ff. ꝙ me. cau. li. i. Met⁹ est
instantis / vel futuri periculi mt̄is trepidantis. vt dꝛ in
eodē li. i. Vis coactio vel violentia: que pꝛo eodem acci
pio / alia leuis / alia violētia. Leuis nō excludit consen=
sum matrimonialē: sed violenta excludit eum. ar. li. di.
Pꝛesbyteros. extra de spon. c. Veniens. Violēta coactio
est cum aliquis capitur inuitus trahitur / ducitur vel li=
gatur. Item metus alius cadit in ꝯstantem virū / alius
nō. Ille q̄ cadit in ꝯstātem viꝝ excusat ⁊ excludit cōsen=
sum mt̄rimōialem. ff. ꝙ metus. cā. l. metus. extra. eo. ti. c.
. ii. ⁊ . iii. relatū. extra de spōs. c. ii. Met⁹ cadēs in ꝯstātem
virum est sicut met⁹ moꝛtis: cruciatus coꝛpoꝛis: seruitus

et stupri. visus. Excusare met⁹ hos posse putatqꝫ nostis. Stupri siue stat⁹ vberis atqꝫ necis. Notādū ꝙ vn⁹ metus posset cadere in vna ꝑsona qui nō caderet in alia: sicut talis metus caderet in me qui nō caderet in rege: qꝛ nō est verisimile hoīes clare dignitatis ꝓpter metū in vrbe timuisse/vel ꝙ rex metu parui limitis timeat. ff. ꝙ metus cau. non est verisimile. Verūtñ si per potissimas ꝓbatiōes cōstaret de metu repellit̄ p̄sūptio que cōtra eū est/vt dꝫ ibidē. ⁊ sic iudex ſm statū ⁊ diuersitatē perso nax ⁊ tēpox: ⁊ locox iudicabit qualis sit metus vl' violentia: ⁊ scd̄m hoc iudicabit p̄o matrimonio vel cōtra.

¶ Notādū tñ ꝙ q̄licūqꝫ sit metus vl' violētia/si mulier que allegat metū vl' violētiā steterit ꝑ annū ⁊ dimidiū cū viro vel si cōsenserit in carnalē copulā nō dꝫ postea audiri si alleget metū vel violentiā. extra de spō. Ad audientiā ⁊ de his q̄ ma. ac apo. c. Insuꝑ abiecisti. ⁊ de eo q̄ ducit in ma. quā pol. per adul. c. Cōsignificamus.

¶ De impedimento ordinis. Cap̄. x.

ORdinū/vt dictū est supra: q̄dā sunt minores sicut ostiarius/lectoriat⁹/exorcistatus ⁊ acolitatus ⁊ isti nō īpediūt mr̄imoniū ꝯtrahēdū/nec dirimūt iā ꝯtractū Alii sunt maiores. s. subdiaconat⁹/diaconat⁹ ⁊ p̄sbyteratus. ⁊ isti īpediūt mr̄imoniū ꝯtrahēdū ⁊ dirimūt iam cōtractū/qꝛ istis ordinibus votū solenne p̄nie est annexū. extra de voto ⁊ voti redemptione. c. ꝙ votum. li. vi.

¶ De impedimento ligaminis. Cap̄. xi.

IMpedimētū ligamīs est illud. s. cū quis est ligatus alteri vxori qd̄ a deo semꝑ fuit validū ꝙ añq̄ aliq̄ cōstitutio eccl'ie suꝑ hoc emaneret: nūq̄ alligatus vxori potuit aliā recipe nec vnq̄ hoc licuit absqꝫ speciali dispēsatiōe dei q̄ fuit istitutor mr̄imonii. sicut dispēsauit de⁹ cū abrahā/iacob. ⁊ aliis pr̄iarchis. Sꝫ qm̄ aliq̄s pōt esse ligat⁹ vni ꝑ spōsalia tm̄. ⁊ alteri ꝑ mr̄imoniū. iō vidēdū q̄d sit iuris in vtroqꝫ. Pro q̄ notādū est ꝙ si q̄s ꝯtraxerit

matrimonīū vel spōsalia cū aliq̄ p vba de futuro .nō dz ɔtrahere cū alia; nec alia cū alio.sz dz dimittere scdam et redire ad p̄mā .sed si ɔtraxerit cū alia vel alia cū alio spōsalia per vba de p̄nti/vel per vba de futuro.⁊ secuta fuerit copula carnalis:tn̄ matrimoniū dz stare cuz scda vel scdo etiā si spōsalia cōtracta cū p̄ma fuerint iuramento vallata.sed dz agere p̄niam de piurio ⁊ fide mētita.extra de spō.du.c.i.⁊ de spō.sicut ex lr̄is. Si aūt est alligatus alteri vxori matrimonialiter et nō secuta sit inter eos carnalis copula pōtest alter altero inuito religionē intrare.⁊ q̄ manet in seculo/pōt cū alia vel alio cōtrahere.extra de cōuer.cōiug.ex publico de diuor.verūtn̄ post ɔsen.⁊ de spon.du.lz p̄ter solitū. Si aūt fuerit inter eos secuta carnalis copula nūq̄ q̄diu vixerint pos sunt seinuicē dimittere/nisi causa fornicationis:⁊ tūc si se dimiserit aut recōsilientr̄/aut remaneāt inupti.qz ſm vbū saluatoris. Math.v. Si alteri nupserint mechantur. Sed pone q̄ vxor credit maritū suū esse mortuum: et cōtrahit cū alio:postea ille reuertitur quid fiet? Dico q̄ q̄diu ita credit.nec q̄ ipse reuertitur ipa excusatur ab adulterio ⁊ fornicatione ꝓpter ignorantiā facti. et filii si q̄s suscepit ex scdo iudicātur legitimi:sed statim q̄ primus reuertitr̄ dz recedere a scdo ⁊ redire ad primum qd si non fecerit adultera iudicatr̄ xxxiii.q.ii.cū per bellica. c.Si vgo. Sz q̄d si vir nō reuertitr̄ vxor tn̄ credit eū viuere q̄d faciet? Nō exigat debitū a marito quē accepit: reddat tn̄ exigenti. Istud ɔsiliū sibi datr̄.extra de secun. nup.dn̄s ac redēptor Itē pone q̄ vir ierit ad sarracenos in exercitū vl' i regionē lōgiquā nō reuertitr̄:nescit vxor vtrū sit mortu⁹ vl' viu⁹ q̄d faciet ipa? Dico q̄ q̄ntūcūqz sit iuuēcula ɔtrahere nō pōt donec sit certificata de morte mariti.extra de spō.c. In p̄ntia.sz q̄liter certificabitr̄? Dico q̄ p iuramētū illi⁹ sub quo militauit vel etiā sociorꝝ qui ei⁹ mortē nouerāt. Et ſm leges adhuc dz expectare

per annū post iuramentū anteq̄ nubat. Scd̄m vo canones stati post iuramentū p̄stitū pōt ztrahere. extra de secun. nup. c. sup specula. Et ad hoc facit illud apocal'.i. ad cor. vii. s. mortuo viro nubet mulier cui vult in dn̄o. Et Hiero. etiā. viii. nuptias nō cōdemnat/immo approbat. xxxii. q. i. aperiant.

De impedimēto publice honestatis iusticie. Cap. xii.

Publice honestatis iusticia est ip̄dimentū ab ecc'ia introductū ppt ei⁹ honestatē. cui⁹ due species antiq̄tus erāt: nūc aūt est vna tm̄ q̄ ztrahit ex despōsatiōe/puta si q̄s despōsauerit puellā. vii. ānor lz eā nō cognoscat null⁹ tn̄ de zsanguinitate ei⁹ viri poterit eā hēre in vxorē: nec ipse aliā de zsanguinitate mulieris. extra de spō. c. Juuenis. Ideo dixi. vii. ānor/qz si ante septēniū spōsalia pura z recta. i. sine zditione cōtrahātur nullū p̄stant ip̄dimētū nec sūt alicui⁹ momēti nisi post septennium approbauerint ipsa. ex̄ de spon. ipu. ca. Accessit. z. c. Lr̄as. Nota etiā q̄ declaratū est hodie de iure nouo: q̄ licet spōsalia sint nulla rōne zsanguinitatis/affinitatis/ fraternitatis/aut religionis/aut frigiditatis/aut q̄cūq̄z alia cā dūmō nō sint nulla rōne etatis p̄stāt ip̄dimētū publice honestatis iusticie. extra de spō. ipu. c. i. li. vi.

De impedimento affinitatis. Cap. xiii.

Affinitas est ppinq̄tas personar ex carnali copula pueniēs oi carēs parētela. Dixi ex carnali copula qz tā per fornicariā q̄ p m̄rimonialē copulā ztrahit affinitas. xxxv. q. iii. Nec eā. extra de eo q̄ cogno. zsan. vxo. sue discretiōi. z de zsā. z affi. tue fratnitati. Et lz oli eēnt tria genera affinitatis hodie tn̄ p̄mum genus stat tm̄: scd̄o z tertio de medio sublatis. Notādū ergo q̄ p̄mū gen⁹ affinitatis ztrahit ex psona addita cōsanguinitati per carnalē copulā iuxta illā regulā q̄ dicit Persona addita psone p carnis ppagationē mutat gradū attinētie sed nō mutat genus: persona vero addita psone per car

nis ↄiunctionẽ siue copulã mutat genus attinentie. sed non mutat gradũ. Vsus. Mutat nupta genus: sed generata gradum. Et vt melius intelligas ponatur exemplum. Ecce ego ⁊ soror mea sumus vna cõsanguinitas / accipiat soror mea maritũ vel amasium scꝫ petrũ. Iste petrus qui est persona addita consanguinitati mee per carnis cõiunctionem mutat genus attinẽtie: sed est michi affinis in pᵒmo gradu sicut soror mea ⁊ idem intelligas de maritis ⁊ amasiis oim ↄsanguineaꝝ meaꝝ: quia quoto gradu ↄsanguinitatis ipsi attinent michi in toto gradu affinitatis viri vel amasii eaꝝ attinẽt michi. ⁊ que dixi de maritis ⁊ amasiis cõsanguineaꝝ mearum intelligas etiã de vxorib⁹ ⁊ amasiis ↄsanguineoꝝ meoꝝ. Qꝛ in quoto gradu ipsi sũt michi ↄsanguinei: in toto gradu sunt michi affines. Nã si aliqͥs est michi cõsanguineus in scđo gradu: vxor eius vł amasia sua est michi affinis in scđo gradu. Idẽ dico de ↄsãguineis vxoris mee. qꝛ in quoto sunt ei ↄsãguinei: in toto sũt michi affines. et oẽs cõsanguinei mei sunt affines vxoris mee i illo gradu in q̃ sunt michi ↄsanguinei. Ideo notãdũ ꝙ sicut ↄsãguinitas vsqꝫ ad quartũ gradũ impedit mꝛimoniũ ↄtrahẽdũ ⁊ dirimit iã ↄtractũ / ita affinitas vsqꝫ ad eũdẽ gradũ facit hoc idẽ. Notãdũ insup ꝙ cũ grad⁹ affinitatis habeãt ortũ ex ↄsanguinitate cũ dubitaꝛ de affinitate aliquoꝝ recurrẽdũ est ad illã ꝓsonã mediãtẽ q̃ fuit ventũ ad affinitatẽ. ⁊ reqrẽdũ est in q̃to gradu distat ab illa ꝓsona de q̃ agiꝛ ſm modũ supra assignatũ de ↄsãguinitate vbi dꝫ quõ sunt ↄputãdi grad⁹ in ↄsãguinitate. qꝛ in q̃to gradu distant in ↄsanguinitate: in toto distãt in affinitate. Nota etiã ꝙ lꝫ vxor ↄsanguinei mei sit michi affinis: tñ fili⁹ quẽ suscepit ex ↄsanguineo meo nõ est michi affinis sed ↄsanguine⁹. sed si ipsa hẽret filiũ ex alio q̃ michi nõ attineret: ille fili⁹ nec michi esset affinis nec ↄsanguine⁹ filius aũt ↄsãguinei vxoris mee erit michi affinis sicut

ꝓl cuius ſꝫ nõ in illo gradu.qꝛ ſi pat eſt in ꝑmo gradu:fi lius erit in ſcđo.Nota vlteri⁹ ꝙ lꝫ ꝯſanguine⁹ me⁹ me= diãte q̃ cõtrahiť affinitas:ꝑſona tñ q̃ ſupuiuit remanet michi affinis.Sciẽdũ aũt ꝙ lꝫ dictũ ſit ꝙ affinitas cõtra hiť per ꝯcubitũ fornicariũ.intelligẽdũ eſt ſi fiat ordine et modo nature.qꝛ ſi aliquis cognoſceret aliquã ꝯtra naturã:hoc eſt ſi aliquis extra vas debitũ pollueret ali quam quãuis talis pollutio ſit execrabilis/criminoſa ⁊ dãnoſa:nulla tñ ex tali ꝯcubitu ꝯtrahiť affinitas:qꝛ ta= lis ꝯcubit⁹ nõ facit ꝯmixtionẽ nec carnis vnitatẽ ꝑ quã ꝯtrahiť affinitas.Et idẽ michi videť dicendũ ꝙ ſi aliq̃s inuaſit clauſtrũ pudoris alicui⁹/vel poſuit vgã virilem infra membrũ muliebre non tñ peruenit ad ꝯſũmatio= nem operis ꝙ ex hoc nulla cõtrahatur affinitas. Ita di= cunt Rap.⁊ Hoſtien.quia cõmixtio ſeminis requiritur ad affinitatem contrahendam.

¶ De impedimento impotentie coeundi. Cap.xiiii.

INter alia ipedimẽta matrimonii ipotẽtia coeundi obtinet maximũ locũ.qꝛ cõtrariať directe ex natu= ra ſui mřimonio qđ ordinať ad ꝓlẽ ſuſcipiẽdã ⁊ fornica= tionẽ vitandã.⁊ vtrumqꝫ iſtoꝝ ꝯtrariať ipotẽtie coeũdi.qꝛ vero nõ ois ipotẽtia hoc facit:ideo videndũ eſt q̃d ſit ipo= tẽtia coeũdi.q̃t ſunt ei⁹ ſpecies.⁊ que ipedit mřimoniũ ⁊ que nõ. Impotẽtia coeũdi eſt viciũ aie vł corꝑis vel al teri⁹ quo q̃s impediť alteri carnaliť cõmiſceri.Species ipſi⁹ ipotẽtie ſũt multe.alia eſt naturalis alia accidẽta lis.Naturalis vt frigiditas in viro.artatio in muliere. defect⁹ etatis in puero.Accidẽtalis vt caſtratio.malefi= ciũ qđ fit ꝑ q̃dã maleficia que dicunť forte vel fracture Itẽ naturalis ipotẽtia alia ꝑpetualis/alia ꝑpetua.Natura lis ipotẽtia ſi eſt ꝑpetualis ipedit mřimoniũ ꝑ tp̃e q̃ durat. ſicut defect⁹ etatis in puero.qꝛ q̃diu eſt minoris etatis nõ põt ꝯtrahere mřimoniũ.xxx.q.ii.c.i.extra de fri.⁊ ma le.qđ ad ſedẽ.vide ſupra de ſpõ.c.iiii.Naturalis ipotẽtia

sicut frigiditas i viro si sit ppetua ipedit mr̄imoīū ɔtra hēdū ⁊ dirimit iā ɔtractū.xxxiii.q.i.c.ii.de fri.⁊ male.c. Laudabilē fidē.De artatione q̄ est in muliere ita dicas qꝛ si pōt ei subueniri bn̄ficio medicine vl' p ɔtinuū vsū cū hoīe ɔueniētis stature nō ipedit mr̄imoniū cū illo a q̄ pōt carnal'r cognosci.extra de fri.⁊ male.ca.Ex lr̄is. Et nota ꝙ si ppter artationē separat̄ ab eo q̄ eā cognoscere nō pōt ⁊ per assiduū vsum alterius cui⁹ se copulauit sit facta idonea pͥmo:separāda est a scdo ⁊ reddēda est pͥmo.extra de fri.⁊ male.c.Fraternitati.Si vero sit talis artatio ꝙ ei nullo modo subueniri possit bn̄ficio medicine/ipedit matrimoniū ɔtrahendū ⁊ dirimit iam cōtractū.vt in p̄dictis capl'is.Ex lr̄is.et Fratnitati habet̄. Si autē sit ipotētia accidētalis sicut castratio.firmiter tenendū est talis ipotētia ipedit matrimoniū ɔtrahēdū ⁊ dirimit iam ɔtractū.extra de fri.⁊ ma.c.Per sedē. De maleficio aūt distigue qꝛ aut est tp̄ale.aut ppetuū.si sit tp̄ale nullū pͥestat ipedimentū.si sit ppetuū:ipedit matrimoniū ɔtrahēdū et dirimit iā ɔtractū.xxx.q.i.Si per sortiarios.Si querat̄ quō scietur:aut sit tp̄ale vel ppetuū?Dico ꝙ a pͥncipio omne maleficiū reputat̄ tp̄ale. sed ex quo per triennium cohabitauerūt dātes studiose operā carnali copule:si adhuc durat maleficii ipedimētum:reputat̄ maleficiū ppetuū. Notandū tn̄ ꝙ illd̄ qd̄ dictū est de castratione et maleficio intelligendū est qn̄ p̄cedunt matrimoniū: qꝛ si sequant̄ matrimoniū nullū pͥestant impedimentū.xxx.q.vii. Illi q̄ sani.extra.vt li.nō ɔtest.Qui frequēter.ff.de iure do.l.fi.Et idē intelligēdū est de quolibet alio ipedimēto.⁊ intellige oīa que dicta sunt de matrimonio fideliū.quia de matrimonio qd̄ est inter infideles nichil ad nos. De diuoͥtio qd̄ fit per ista impedimēta nichil ad p̄sens dico.qꝛ istud ɔtinet ad officiales et pͥelatos non autem ad curatos quibus dirigitur iste libellus.

trien

¶ De impedimento tempoꝛis feriarum. Cap̃.xv.

Dicto de ĩpedimẽtis que ĩpediũt matrimoniũ ꝯtrahendũ ⁊ dirimũt iam ꝯtractũ. dicendũ est de ĩpedimẽtis que ĩpediũt ꝯtrahẽdũ/sed nõ dirimũt iam cõtractum. Et ista sunt duo. puta tẽp⁹ feriaꝝ ⁊ interdicti eccl'ie Circa tẽp⁹ feriaꝝ notãdũ est ꝙ tp̃e feriaꝝ pñt ꝯtrahere spõsalia ⁊ etiã matrimoniũ. qđ solo ꝯsensu ꝯtrahit᷑. sed traductio vxoꝛis. nuptiaꝝ solẽnitas. carnalis copula ꝓhibent᷑. xxxiii. q. iiii. c. Nõ opꝫ. ⁊ c. Nõ liceat. extra de matrimõio con. ꝯtra interdi. eccl'ie. c. Ex l'cis. Et nota ꝙ tẽpus feriaꝝ est ab aduẽtu dñi vsqꝫ ad octauas epiphanie ⁊ a lxx. vsqꝫ ad octauas pasche. ⁊ a trib⁹ dieb⁹ ante ascẽsionẽ dñi inclusiue vsqꝫ ad octauas pẽthecostes. extra de feriis. capellan⁹. v⁹. Cõiugiũ ꝓhibet aduẽtus/hylariqꝫ relaxat. Septuagena vetat octaua pasche relaxat. Rogãtẽ restat/cõcedit trina potestas. Item. Aspiciẽs veterem: circũ/quasi/quis/benedicta. Aduẽ. septuage. vetant rogatio nuptũ. Octaue stelle: pascheqꝫ relaxant.

¶ De interdicto ecclesie. Cap̃.xvi.

Circa interdictũ ecclesie firmiter tenendũ est ꝙ qñ aliqˀs ꝓhibet᷑ ꝯtrahere cũ aliqua: vt qꝫ foꝛte dꝫ ꝯsãguinea vel affinis ei⁹: vł spõsa alteri⁹ nõ dꝫ ꝯtrahere. sꝫ foꝛte si ꝯtrahat᷑ nisi aliud sit ĩpedimẽtũ ꝙ̃ interdictũ eccl'ie ĩpediat pñt sił manere ⁊ nõ sunt separãdi. Argumẽtum ꝯtra hoc in p̃mo casu scꝫ ꝓpter ꝯsanguinitatẽ separat᷑ matrimoniũ. de ꝯsan. ⁊ affi. c. Nõ dꝫ. Et etiã in scđo scꝫ ꝓpter affinitatem separat᷑. vt in. c. Ex l'cis. et. c. spon. extra. de spõsa. Et sił'r in tertio/scꝫ qñ alter ꝯtrahentiũ est per v̾ba de p̃nti alteri despõsatus/ si ꝯtrahat postea dirimit᷑ scđs ꝯtractus. extra de spon. du. c. Accepisti. et. c. Licet. Solutio. dicẽduꝫ ꝙ nõ sunt separãdi nisi ad tẽp⁹ vt agãt pñiam. qꝫ mãdatũ eccl'ie ꝯtẽpserũt. et ita exp̃sse dꝫ. extra de spõ. c. De muliere. extra de matri. con. contra interdi. eccle. c. Lr̃as. Et ita sũt intelligẽdi oẽs canones

qui dicũt eos separãdos tho2e.q2 exponendũ est nõ semp sed ad tẽpus. Sane vt diuersa circa hãc materiã matrimonii euitent pericula statutũ fuit in cõsilio generali/ vt cũ matrimonia fuerit cõtrahenda in eccl'iis a p̄sbyteris publice p̄ponatur cõpetẽti termino p2efinito vt infra illud tẽpus q̃ voluerit ⁊ valuerit legitimũ impedimendũ apponat. et ipsi p̄sbyteri nichilomin⁹ inuestigẽt vtrũ aliquod impedimentũ obstet. Cũ autẽ apparuerit p̄babilis cõiectura cõtra matrimoniũ ↄtrahendũ/contractus exp2esse p̄hibeatur eis donec q̃d sit faciendũ sup eo manifestis cõstiterit documẽtis. Si autẽ parrochialis sacerdos istud facere ↄtempserit vel q̃libꝫ regularis q̃ matrimonio clãdestino interfuerit trienniũ ab officio suspẽdat/grauius puniẽdus si culpe q̃litas postulauerit Sed ⁊ his q̃ aliter copulari ↄtẽpserint etiã in gradu cõcesso cõdigna p̄nia iniungat. Si quos autem maliciose cõtra m̃rimoniũ legitimũ impedimentũ obiecerit p̄ter p̄niam quã dꝫ agere de p̄ctis canonis cã non dꝫ effugere vltionẽ. et istud optime seruat in eccl'iis gallicanis vbi per tres dies dñicos vel per tres dies solẽnes añq̃ ↄtrahat m̃rimoniũ indicit in eccl'ia q2 si aliq̃s aliqd̃ impedimẽtũ sciuerit p̄pterqd̃ m̃rimoniũ nõ debeat fieri/illud p̄ponat. ⁊ istud vocãt bãna in frãcia. ⁊ q̃cunqꝫ istis bãnis p2etermissis ↄtrahũt sunt excõicati. vnaqueqꝫ tñ eccl'ia in suo sensu abundet. Et hec de matrimonio sufficiant. Et sic terminat p2ima particula huius lib2i in quo de omissis ⁊ min⁹ bene dictis veniã petes. obsecro lecto2em beniuolũ ⁊ cõtra sagittas detracto2 clipeũ o2atiõis opponẽs. minus bñdicta co2rigat ⁊ emẽdet. ¶ Finit p̄ma pars huius libelli manipuli curato2 que v̄satur circa sacramenta ⁊ eo2 administrationẽ. ¶ Incipit scd̃a pars p̄ncipalis in qua agitur de p̄nia: ⁊ de his que pertinẽt ad ↄfessionẽ audiendã ⁊ p̄nia2 impositionẽ. que in q̃ttuo2 tractatus diuiditur. ¶ P2ologus.

Prologus.

Verus deus ac pius samaritan⁹ dulcis iesus qui vi
nū ⁊ oleū infudit in vulnerib⁹ sauciati ad hierusa
lē in hierico descēdentis q̄ incidit in latrones: statū rui
nāqꝫ pcti ei⁹ medelā ac remediū signi ac mirabili para
bola declarauit. Hierusalē eni que visio pacis interpre=
taƀ innocētia baptismalis est per quā bersabee q̄ puteus
sanitatis dr̄ .i. aia cuius ubꝫ xp̄iani baptismalis aque pu
teo sanitatis vero ⁊ pacifico salomoni pio scꝫ Jesu q̄ est
vera pax faciēs vtraqꝫ vnū: iuxta verbū pphete despō=
satura in fide ꝯgrue representaƀ. hierico nāqꝫ luna inter=
pretaƀ que nūq̄ in eodē statu pmanet: statū pcti quo hō
stult⁹ .i. pctōꝝ teste sapiēte velut luna mutaƀ: euidentissi
me pfigurat. A hierl'm ergo in hierico hō descēdens est
pctōꝝ q̄ baptismalē innocētiā derelinquēs p deuia viciorꝝ p=
labitur ⁊ descēdit: ⁊ sic ab inferni latrōib⁹ spoliaƀ bonis
seu donis gratuitus ⁊ in naturalibus sauciaƀ. Hūc autē
pietatis ⁊ mie oculis respiciēs dn̄s nr̄ iesus xp̄s pro eius
sanatiōe de sūmis celorꝝ ad ima mūdi descēdit ⁊ in vte=
ro intemerate virginis carnē assumens: ⁊ sauciati vulne
ra in ara crucis alligās funiculis charitatis vinū modi
ficātis vel mortificātis penitētie ⁊ oleū indulgētie cle=
mēter infudit in ipis. In cui⁹ rei testimoniū siue signū
siue salutifere pdicationis exordiū isto salubri ac suauis
simo themate insinuit pniam agite appropiquabit eni
regnū celorꝝ vbi dicit pniam ⁊ p ea pniaꝫ repromisit de=
mū ope qd pr sibi dederat ꝯsūmato sauciato .s. hoi sana
to: ne eū absqꝫ custode desereret ipꝫ sauciatū ꝯmēdauit
stabulario .i. sacerdoti curato/⁊ dedit eis duos denarios
.s. duas claues ecclie q̄ sūt discernēdi scia ⁊ soluēdi atqꝫ
ligādi ptās q̄s adhibēs dixit. curā illi⁹ habe. Ut ergo sa=
cerdotes q̄ nō sunt multū in iure canonico vl' sacra theo
logia pueciti aliquā noticiā habeāt p quā possēt inter le=
prā ⁊ leprā discernere. ⁊ sic penitētie salutaris ministrare
medelā: in scd'a pte huius opis aliq̄ ex diuersorꝝ doctorꝝ

sente͂tus ꝛ maioꝝ meoꝝ dict diligēti studio vt meli⁹ ac breuius potui cōpilaui. vt si aliqn̄ neophiti ꝛ min⁹ puecti curati in foro penitētie dubitauerint: istud opusculū sit eis qualecūqꝫ introductoriū ꝛ directiuū. hoc aūt non presumēs de virib⁹ ppriis cū nulle sint: sed ꝯfidēs de clemētia saluatoris. q̄ bene oīa faciēs surdos fecit audire ꝛ mutos loqui. vn̄ lector affectū meū ꝯsiderās me lingua torticata nō mordeas. sed si aliqua inuenias vtilia ea attribue soli deo. min⁹ aūt vtilia vel prorsus inutilia michi et ea fruens charitate corrigas ꝛ emendes.

¶ Tractatus primus scd̄e partis est de penitentia in generali / habens quattuor capitula.

De penitētia ergo tractaturus primo dicā aliqua de penitētia in generali. postea dicā de q̄libet ei⁹ parte in speciali ꝛ p̄mo q̄d sit penitētia. ꝛ vn̄ dicat. ꝛ q̄t sunt species. scd̄o de penitētia solēni. tertio de publica penitentia. quarto de penitentia priuata.

¶ Quid est pnia ꝛ vn̄ dicat ꝛ q̄t sunt species ei⁹. Cap. i.

Penitētia s̄m Ambro. sic diffinit. Est preterita pctā plāgere: ꝛ plāgenda nō iterū cōmittere. s̄m autem Augu. diffinit sic. Penitētia est quedā dolosis vindicta puniēs in se q̄d se dolet cōmisisse. Et d̄r penitētia de pena ne. ꝛ teneo es. quasi pene tētio inquantū scꝫ penitēs per penā quā sustinet punit se ppter illicita que ꝯmisit. pbant ista de pe. di. iii. circa prin. aug. li. v. respō. vel aliter diffinit sic. Penitētia est quedā res optima ꝛ pfecta oēs defectus reuocās ad pfectū. Verū licet a doctorib⁹ varie et multe ponant distinctiōes de penitētia. quō scꝫ est virtus. ꝛ quō sacr̄m moueant etiā circa hāc materiā questiōes multe: oibus illis omissis que magis cōfusionem q̄ edificationē ꝯtinēt aiaꝝ: de diffinitione pnie est agēdū. ¶ Sciendū ergo q̄ penitētia vno mō diffinit sicut gen⁹ in spēs. alio mō sicut totū in ptes. Pria diuisio est pniaꝝ. alia est solēnis. alia publica. alia priuata.

¶ De penitentia solenni. Cap. li.

Circa penitentiā solēnem q̄ttuor sūt notāda. Primo qualis vl' que sit eius forma. Vn̄ sciēdū q̄ ista pn̄ia nō d͛ solēnis: q2 fit in publico. sed q2 īponit cū tali solēnitate. vn̄ sciendū q̄ feria .iiii. in capite ieiunii .i. in die cinerū illi q̄ debēt agere pn̄iam istā. p̄sentāt se in ecc'lis corā ep̄o ⁊ sacerdotib⁹. Et ep̄s p̄missa aliqua monitione ostēdit eis grauitatē ⁊ enormitatē pctōr̄ suor̄. Et indutos cilicio eiicit illos de eccl'ia cātādo illō respō sorium. Gen̄. iii. c. In sudore vult⁹ tui ⁊c̄. Et sic sunt extra eccl'iam vsq3 ad diē cene: qua die recipiunt ⁊ amittūtur ad ingressu3 eccl'ie: nō t\u0304n ad cōionē quousq3 sunt p̄ ep̄m recōciliati. ⁊ de hoc habet plane ⁊ p̄fecte .l. di. in capite. Scdo notāda est ratio hui⁹ solēnitatis que est triplex. vna ad exemplar ⁊ terrorē alior̄. alia ad erubescētiam delinquentū. alia est ad significationē electionis ade de paradiso. vn̄ cū grādib⁹ suspiriis et gemitib⁹ d͛ eis ep̄s denūciare q̄ sicut adā p̄pter pc̄m suū fuit eiectus de paradiso. ita ipsi p̄pter pc̄m suū eiiciūtur ab eccl'ia: ⁊ ideo sicut habet .xxvi. q. v. c. vlti. talis pn̄ia nō est iteranda. et sic intelligitur verbū bti Ambro. de pe. dis. i. q̄ dicit q̄ sicut vnicū est baptisma: ita vnica est pn̄ia. q2 loquitur de pn̄ia solēni que nō d͛ iterari: nisi de p̄suetudine alicui⁹ eccl'ie aliquid aliud obtineret: tūc enim posset sine periculo iterari de pe. di. iii. Ex p̄sona. Tertio notandū p̄ quibus criminib⁹ ⁊ quibus p̄sonis d͛ imponi ista pn̄ia. vn̄ sciendū est q̄ nō d͛ imponi nisi p̄ graui et enormi ac vulgarissimo crimine: qd̄ totā cōmouerit vrbē vel cōmunitatē. nec d͛ imponi clerico nisi deposito: ⁊ q̄ semel eā egerit: nō pōt p̄moueri ad sacros ordines: nec ministrare in ordine suscepto .li. di. ca. Ex penitētibus .xxvi. Illiteratos. Ratio autem p̄hibitionis est quadruplex. Prima est ordinis excellētia. q2 nō sunt digni suscipere vasa sacror̄. i. ordines qui dudū fuerūt vasa viciorum.

licet enim pctm deletū sit per pniam: remanet tn̄ aliqua cicatrix.i.aliqua irregularitas que ipsum impedit a susceptione sacri ordinis. Secūda causa est timor habēdi ex pristina ꝯsuetudine cōsurgens fratres enim memorandi criminis labem nō habet sacerdotii lucidā dignitatem. lxi.di.in sacerdotibus. Tertia causa est ꝓpter scandalū ppli. Cū enim talis pnia nō imponatur nisi pro crimine enormi ꝛ vulgarissimo: qđ totā cōmouerit vrbē non posset sine magno scādalo ministrare.li.di. De his vo. Quarta causa.qz nō hz frontē redarguēdi alios cū ipse sit cōscius sibi se cōmisisse illa eadē vel maiora que corriperet.xxvi.di.c. Primū.ꝛ li.di.iudei.dispēsatur autem cū solēniter penitētie in minorib⁹ ordinibus ꝓpter necessitatē vel vtilitatē eccl'ie.vt dz in li.di. Placuit. Et si queras quis pōt facere dispēsatiōez: Dico ꝙ eps̄ ex quo nō est sibi specialiter ꝓhibitū.extra de sen.exco. Nu.ꝛ si dicas cōtra per illud qđ dz.li.di.c. Expe.vbi dz ꝙ eps̄ ordinās scīēter solēnitr penitētem dz ꝓuari ꝑtāte ordinādi Dico ꝙ nō obstat.qz istud intelligit cū ordinat sine causa legitima ꝛ absqz dispēsatiōe siue cū inordinate dispēsat.li.di. Si in aliquo. Solēniter enī penitēs nō potest cōtrahere matrimoniū: si tn̄ ꝯtraxerit tenebit.ꝓbantur ista.li di.ꝯfirmādi.ꝛ.xxvi.q.vi.ca.vi. Quarto notandū est a quo pōt imponi penitētia solēnis. Et est sciendū ꝙ solēnis penitentia non dz imponi nisi ab epo̅ vel mandato eius a sacerdote. Solus etiam eps̄ vel in articulo necessitatis de mandato eius sacerdos poterit reconsiliare solenniter penitentes: et si bene penituerint poterunt recōsiliari infra octauas pasche ꝛ cōmunicare ꝛ habere ingressum ecclesie. Sin autē: manebunt sic vsqz ad finem vite. Et de hoc habetur.xxvi.q.vi.ca.fi. Et qa ista materia magis tangit reuerendos ꝛ sanctissimos epos quorum seruus et discipulus ego sum: ꝙ simplices sacerdotes: ideo nichil plus dico de ista materia.

¶ De penitentia publica. Cap. iii.

Publica penitētia vocaꝛ ꝓpꝛie illa que in facie ecclesie: nō tñ cū ꝑdicta solēnitate fit. sicut qñ iniungitur ꝑegrinatio ꝑ mundū cū baculo cubitali vel cū veste aliqua/vel cū aliquo tali. Et hāc posset vt credo iponere quilibet cōfessoꝛ ꝯfitēti sibi: qꝛ nō inuenio ꝓhibitum nisi foꝛte cōsuetudo eccl'ie in oppositū esset/vel nisi eps reseruauerit sibi. Et nota ꝙ ista penitētia nō dꝫ imponi clerico: nisi deposito. nec etiā dꝫ imponi laico nisi ꝓ crimine graui ꝛ manifesto. ꝛ qꝛ iudicare de criminib⁹ grauibus ꝛ manifestis. etiā ꝑtinet ad ipsos credo ꝛ consulo ꝙ ille cui est talis penitētia imponenda: esset ad epm remittendus. Pꝛobanꝛ ista de pe. di. vi. Sacerdos. ꝛ credo ꝙ talis pnia posset iterari totiēs quotiēs iteraretꝛ pctm̄ pꝛo q̄ est iponēda de pe. di. iii. c. Reperiūtur. ꝛc. Septies in die cadit iustus. ꝛc. Adhuc instant perfidi.

¶ De pꝛiuata penitentia. Cap. iiii.

Penitētia pꝛiuata est illa que singulariter ꝛ pꝛiuate fit: cū quis quotidie pctā sua secrete ꝯfiteꝛ sacerdoti: et de ista specialiter hic intēdiꝛ. Pꝛo quo sciendū ꝙ quelibꝫ ꝑfecta pnia hꝫ tres ꝑtes. s. coꝛdis ꝯtritionē/oꝛis ꝯfessionē/ꝛ opis satisfactionē. ꝛ hec est scda diffinitio penitētie. vñ Jo. cris. Perfecta pnia cogit pctōꝛē oia sufferre. in coꝛde eni est ꝯtritio/in oꝛe ꝯfessio/ꝛ in ope satisfactio ꝛ tota hūilitas. ꝛ hec ē fructifera pnia. de pe. di. ꝑ. ca. Perfecta. Qꝛ eni trib⁹ modis offēdim⁹ deū. s. cogitatione delectationis/ipꝛudētia locutionis/ꝛ supbia opis: vt ſm regulā medicoꝝ: cōtraria ꝯtrariis curētur. trib⁹ modis opꝫ ꝙ satisfaciam⁹. s. coꝛdis cōtritione/oꝛis ꝯfessiōe/et opis satisfactiōe. vñ pnie sic perfecte est illud felix et bñficiū triduū. qđ petebāt filii israel. i. xp̄iani deū ꝑfidē vidētes in egyptū. i. in tenebꝛis pctōꝝ existētes dū dicebāt. Deus hebꝛeoꝝ vocauit nos/vt eamus viam trium dieꝝ. s. ꝯtritionis/ꝯfessionis ꝛ satisfactiōis in solitudine

huius mūdi ꝛ sacrificemus sacrificiū. s. pñie dño deo nostro ne forte accidat nobis pestis .i. culpa in p̄senti ꝛ gladius .i. pena in futuro. Pñia etiā sic perfecta est illa scala bñdicta cū istis trib⁹ gradib⁹ quā vidit Jacob erectā a terra vsq3 ad celū et dñm innixū scale. Et hoc ꝓpter tria. Primo vt ascēdentē per eā fortiter sustineat. Scdo vt si necessitas forte fuerit ascēdenti per eā manū porrigat. Tertio vt ascēdens per eā cū fatigat⁹ fuerit in ipm respiciat ꝛ iactet totā fiduciā suā in eū. Non eni ita crudelis (vt ait aug.) vt ipsum cadere ꝑmittat. In p̄mo gradu est dolor. in scdo pudor. in tertio labor. De his ergo tribus partibus penitentie/per ordinem est dicendum. et primo de contritione.

¶ Tractatus scds secunde partis principalis de contritione/septem habet capitula.

Circa cōtritionē septē sunt per ordinē cōsiderāda. Primo qd est ꝯtritio. in scdo de quātitate cōtritionis. Tertio de eius q̄litate. Quarto de eius duratione. Quito de q̄b⁹ dz esse. Sexto que est causa inductiua ei⁹. Septimo de eius effectu. ¶ Quid est cōtritio. Ca. i.

Ad videndū qd est ꝯtritio. notandū ꝙ ꝯtritio hic sumitur ad similitudinē cōtritionis que fit in corporalibus. vñ sciēdū ꝙ res d̄r corporaliter cōteri qñ in minutas partes terit̄ sicut spēs aromatice terūtur in mortariolo. Vñ differētia est inter cōtritionē ꝛ fractionem Nam fractio est qñ res frangit̄ in magnas partes. contritio est qñ frāgitur seu teritur in minutas partes. dolor ergo de pc̄tis d̄r cōtritio/non fractio. ad desinandum ꝙ non solū penitēs dz de pc̄tis suis in generali conteri: immo de quolibet in speciali. de hoc tñ magis dicetur in quito. c. huius tractatus. Sed quare dicitur magis contritio dolor. sciēdum ꝙ scdm ꝙ dicit beatus bernardus. super cātica. ideo dicit̄ cōtritio ꝛ non dolor. q̄a sicut vnguētum sanatiuum cōficitur ex multis herbis tritis in

mortariolo:sic vnguentum cōpunctionis seu contritio=
nis cōficitur in verbis multorum peccatorꝝ natis in aīa
peccatoris q̄ā vt dicit psal.lxii. In terra deserta inuia et
inaq̄sa.tritis in mortariolo ꝯtritiōe.⁊ lꝫ illud sit vere et
sctissime dictū:nō tñ bene reddit rōnē illi⁹ qđ q̄rit/qꝛ ꝯm
hoc hō magis diceret ꝯterēs q̄ꝫ cōteri et pctm̄ diceretur
cōtritū. Ideo sciēdū q̄ in ꝯtritiōe tria sunt attendenda.
pmū q̄d est illđ qđ ꝯterit.scđm a quo cōterit.tertiū ad
q̄d cōterit seu ad q̄d cōtritio terminat. Illud qđ ꝯterit
est cor pctōris.qđ est quasi vas fictile repletum veneno
pcti.⁊ ideo iohel pphā iudicēs auctoritate dei ꝯtritionē/
dixit. Cōuertimini ad me in toto corde vr̄o in ieiunio ⁊
fletu ⁊ planctu ⁊ scindite corda vr̄a.i.cōtritione. Illđ a
quo ꝯterit cor pctōris est duplex mola quarꝝ vna est su=
perior.i.sursū eleuās:⁊ ista est spes venie ⁊ ꝯsideratiōe di
uine mīe ꝓueniēs.alia aūt mola est deorsū depmens et
ista est timor pene veniēs ex ꝯsideratiōe diuine iusticie.
Et istas duas molas dꝫ tenere semꝑ verus penitēs/nec
vnq̄ dꝫ eas diaboli pignori tradere. In cui⁹ figura dꝫ in
deut.iiii. Nō accipias loco pignoris superiorē ⁊ inferiorē
molā.i.non desperes ꝓpter magnitudinē ⁊ enormitatē
pctōꝝ tuorꝝ sed semꝑ spera in dei mīa.nec presumas/sed
time grauitatem tormētorꝝ ex dei iusticia. Illud ad qđ
cōtritio t̄minat est vt cor pctōꝝ durꝝ vt lapis emolescat
⁊ liquefiat vt cera.iō scriptū est. Cor durꝝ male habebit
in nouissimo die. Ideo vere cōtritus potest dicere. Fa=
ctum est cor meū vt cera liquescens. Et de tali corde dꝫ
psal.l. Cor cōtritū ⁊ humiliatū deus nō despicies. Uisa
ergo ꝓprietate hui⁹ nōis ꝯtritio videndū est quid est cō
tritio.vñ sciēdū q̄ ꝯtritio a magr̄is sic diffinit. Cōtritio
est dolor volūtarie pro pctis assumptus cū ꝓposito con
fitendi ⁊ satisfaciēdi. Ad euidentiā istius diffinitiōis vi=
dendū est de singulis partib⁹ positis in ipsa diffinitiōe.
Dꝫ enim cōtritio est dolor. Cū enī ꝯm q̄ dictū est cōtrari

cõtrariis curãtur/ ⁊ cũ medicina dʒ esse ꝯtraria infirmitati/ ⁊ ꝯtritio sit medela pcti/ ⁊ in pctõ fuerit delectatio/ optʒ ꝙ in contritione sit doloꝛ. ⁊ ita dʒ in apocal'.xviii.c. Quãtũ gloꝛificauit se/ ⁊ in deliciis fuit in pcti ꝑpetratione: tñ eni toꝛmentũ ⁊ luctũ in contritione. Notandũ tñ ꝙ in cõtritione nõ solũ est doloꝛ/ sed etiã est gaudiũ/ qñ cum pctoꝛ recoꝛdat' se per pctm̃ offendisse deũ creatoꝛem suũ: qui eũ creauit ad imaginẽ suã: ⁊ patrẽ suũ celestem qui eũ pascit coꝛpoꝛaliter ⁊ spũaliter: ⁊ redẽptoꝛem suũ qui eũ liberauit ꝑ suũ ꝓpꝛiũ sanguinẽ a pena ⁊ ꝑpetua dãnatione. recolit etiã se per pctm̃ suũ amisisse gloꝛiam paradisi ⁊ incurrisse penã inferni dolere dʒ: sʒ qñ cogitat se ꝑ istũ doloꝛẽ a pctõ liberari ⁊ recõsiliari deo: gaudet ⁊ nõ immerito. sicut eni gaudet ille q̃ pꝛimo in naufragio existẽs naufragiũ euasit: sic vere cõtritus debʒ gaudere dũ se videt pcti naufragiũ euasisse. Sequit' volũtarie assumpt⁹. cũ eni deo nõ placeãt coacta seruitia: nisi doloꝛ ꝯtritiõis esset volũtarius: nõ esset deo acceptus nec gratus. Si enim pctm̃ (teste btõ Augustino) coacte agimus nec est voluntariũ: iã nõ est pctm̃. Si ꝯtritio dʒ eẽ a deo volũtarie assũpta: ꝙ si nõ est voluntaria nõ est ꝯtritio. Et ratio istoꝝ est. qa optʒ ꝙ ois actus meritoꝛius et demeritoꝛius sit a volũtate elicitus siue iꝑat⁹ alias non esset meritoꝛi⁹ nec demeritoꝛi⁹. Sequit' cũ ꝓposito ꝯfitendi ⁊ satisfaciẽdi. vere eni cõtritus dʒ esse in pꝛoposito cõfitendi ⁊ satisfaciendi. qñ habebit opoꝛtunitatẽ alias cõtritio sua esset falsa ⁊ nulla ratio est. qꝛ cũ ad ꝑfectionem toti⁹ integritatis requirat' ꝙ oẽs partes eius sint simul. sicut ad perfectionẽ domus requirit' ꝙ tectũ ⁊ parietes: ⁊ fundamentũ sint simul: ita ad perfectionẽ vere penitẽtie requiritur ꝙ ista tria. s. cõtritio/ confessio/ ⁊ satisfactio. que sunt partes integrales eius inquãtũ est sacramentum simul sint vel in re vel in voto.

¶ De quantitate contritionis. Cap. ii.

De quātitate cōtritionis.

Quantitas ꝯtritiōis mēsurat᷑ penes quātitatē dolo
ris que essentialiter est ipsa contritio/vl' est causa-
tus vsus a ꝯtritiōe. Vn̄ notādū ꝙ in ꝯtritiōe est duplex
doloꝛ ſm ꝙ doloꝛ dr̄ duob⁹ modis. Nā doloꝛ vno modo
idē est ꝙ displicētia volūtatꝭ iquātū .s. volūtati displicet
rē aliquā foꝛe vel fuisse. Alio mō idē est ꝙ passio resul-
tās siue redūdās in sensualitate.i.in carne inquātū .s. in
pte sensitiua sentit᷑ aliqͣs doloꝛ ex illatione alicui⁹ nocu
mēti sicut qn̄ pscindit᷑ mēbꝛū vl' vulnerat᷑ coꝛp⁹ vl' ꝯbu
rit᷑ vl' aliqd tale patit᷑ loquendo de doloꝛe pmo mō put
doloꝛ est displicētia volūtatꝭ: talis doloꝛ est eēntialr ip-
sa ꝯtritio. ⁊ sic doloꝛ ꝯtritiōis dz eē. ⁊ est maxim⁹. s. vera
cōtritio. vn̄ dico ꝙ pctm̄ dz displicere volūtati ⁊ rōni: tn̄
ꝙ nec pctō nec cōmodo/vel incōmodo pꝛo vlla re velles
in ipm̄ cōsentire/vel cōsensisse. ratio huius est qꝛ cōtri-
tio si sit vera nō pōt esse sine charitate. Ad hoc ꝙ aliqͣs
habeat caritatē quātumcūqꝫ paruā/necesse est ꝙ diligat
deū sup oia sic ꝙ pꝛo nullo dāno vl' cōmodo velit offen
dere vel offendisse deū: et iō cū pctm̄ sit offensa dei: tunc
pctm̄ dz displicere volūtati infoꝛmāte charitate qualis
debet esse. et est volūtas vere cōtriti quare volūtas ve-
re contriti debet esse ꝙ nullo modo/ nulla soꝛte/ nullo
damno/vel cōmodo velit ipsum pctm̄ facere vl' fecisse.
Et hoc ꝙ dicitur in Hiere. vi. c. vbi dicit᷑ Luctum vnige-
niti fac tibi. vbi dicit glo. Docet penitentem quid facere
debeat. ⁊ sequitur. Nichil dolentius est moꝛte vnigeniti
ita nichil dolentius debet esse ꝙ̄ offendisse deū per pctm̄
Et sic dico ꝙ loquendo de doloꝛe pꝛout doloꝛ dr̄ displi-
cētia volūtatis/doloꝛ ꝯtritionis est maximus ita ꝙ nō
pōt esse maioꝛ. Si autē loquat᷑ de doloꝛe put noīat do-
loꝛē creatū siue causatū in sensualitate: sic talis doloꝛē
effectus ꝯtritionis inquātū .s. aliquis vere ⁊ perfecte fue
rit cōtritus ex doloꝛe. pꝛimo. s. ex displicentia volūtatis
et detestatiōe pcti et inquātū est offensiuū dei ꝯtāpit in

fletus lamēta ⁊ lachrymas. Sicut legitur de btā maria magdalena/⁊ de btō petro aplo. ⁊ sic dico ꝙ nō opz ꝙ in ꝯtritiōe iste dolor sit maior quocūqꝫ alio dolore. Uidemus eni multos viros ⁊ mulieres vere penitentes fm ꝙ humanitas potest cognoscere qui magis flent et plorant pro morte consanguineoꝝ vl' amicoꝝ suorum vel amissione alicuiꝰ rei tēporalis. ꝙ plorant vl' fleant pro pctis suis. Et ratio huius est. cū eni iste dolor sit in afflictione sensualitatis. ⁊ affectio que est in sensualitate sequatur experimētalē ⁊ sensualem cognitionem ⁊ pauci immo paucissimi sūt q̄ hēant ita sensualē seu expimētalem cognitionē diuine deuotiōis sicut habēt delectationes illoꝝ corporaliū seu rerū tēporaliū: ideo pauci imo paucissimi sūt q̄ ita sensualiter doleāt de pctō sicut dolēt de aliquo tpali seu corporali. ⁊ si inuenirent aliq̄ essent multū laudādi ⁊ multū pfecti. Sic ergo ptꝫ ꝙ loq̄ndo de dolore put dolor dicit displicentiā voluntatis ꝙ dolor contritionis debet esse maximus. i. maior quocūqꝫ alio dolore. Loquendo autē de dolore prout dicit passionem resultantem in sensualitate: sic non est necessariū ꝙ dolor contritionis sit maior quocunqꝫ alio dolore esset tñ multū congruū. Sed q̄d vere penitēs ⁊ ꝯtritus. nunq̄d dꝫ plus velle sustinere ꝙcūqꝫ aliā penā tēporalem sicut infirmitatē vel mortē vel ꝙcūqꝫ aliā penam ꝙ peccasse vel peccare? Dico ꝙ nullus in mēte sua dꝫ sibi ponere talē questionē: nec etiā alicui alii. qꝛ illud esset seipsum vl' aliū ponere in tētationē. Et mēs humana est multū infirma ex pte sensualitatis: q̄ semp refugit mortē ⁊ mala tēporalia ⁊ corporalia etiā ꝙtūcunqꝫ sit homo pfectꝰ Sicut ptꝫ in saluatore dño iesu xpo qui imminēte hora passionis dicebat. Tristis est aia mea vsqꝫ ad mortem. ⁊ hoc quātū ad sēsualitatē vsqꝫ ad mortē. ⁊ exponēs seipz dicit. Spūs. i. rōnalis volūtas prōptꝰ ad sustinendū mortē. caro aūt. i. sensualitas est infirma. q̄a refugit mortē.

quare nemo dȝ se ponere in tali ꝑplexitate nec cõfessoꝛ dȝ hoc interrogare. Istud aũt reqritur in quolibȝ solenniter penitẽte de necessitate ꝙ vbi necessitas foꝛet pꝛius sustineret oẽm penã q̃ offenderet deũ per peccatum.

¶ De qualitate contritionis. Cap. iii.

Nunc de qualitate ꝯtritionis agendũ est. Circa qd sciẽdũ est ꝯtritio dȝ hẽre septẽ ꝯditiones. Pꝛimo dȝ esse discreta. vnde dȝ esse cũ spe venie ita ꝙ vere ꝯtritus nunq̃ dȝ desperare de venia/sed semꝑ dȝ spectare de dei mia. qꝛ deus põt plus parcere q̃ homo peccare. August. suꝑ illud vbũ qd dicit cayn. Gen. iiii. ca. Maioꝛ est iniqtas mea q̃ vt veniã merear. dicit mentiris cayn. qꝛ maioꝛ est dei pietas q̃ tua iniqtas. et Ambꝛo. Nemo desperet/qꝛ iudã ꝓditoꝛẽ nõ scelus qd ꝯmisit: sed sua desperatio fecit penitus interire. Sed qꝛ nemo scit vtrũ dignus sit amoꝛe vel odio dei. ideo nõ dȝ nimis pꝛesumere: sed semꝑ debet timere. qꝛ initiũ sapientie timoꝛ dñi. et ideo verus penitens granũ .i. aiam suã dȝ tenere inter duas molas .s. timoꝛis ⁊ spei: vt ex farina sic trita barutelo discretionis mũdata aqua lachꝛymaꝝ .i. cõpunctionie cõmixta. panẽ bonũ in clibano coꝛdis igne charitatis decoctũ faciat hospiti suo .s. xp̃o/ ita ꝙ in die iudicii dicat ei. Esuriui ⁊ dedisti michi mãducare. Scđo dȝ esse amara: ⁊ ita dicebat iste scũs rex ezechias. Isaie. xxxviii. c. Recogitabo tibi oẽs annos meos in amaritudīe aīe mee. Et si sit talis faciet pacẽ inter deũ ⁊ aiam peccatricẽ. Unde idẽ ezechias. Ecce in pace amaritudo mea amarissima amara ergo dȝ esse ꝯtritio. qꝛ pctõꝛ dȝ esse cõtritus eo ꝙ delectatus fuit in cogitatiõe illicita. amarioꝛ. qꝛ ꝯsensit amarissima: qꝛ opꝰ illicitũ ꝑpetrauit. ⁊ si sic faciat: poterit dicere sic ꝯtritꝰ illd qd sequit. Tu autẽ eruisti aiam meã vt nõ periret/ piecisti post tergũ tuũ oia pctã mea. Tertio dȝ esse lachꝛymosa. vnd psal. p̃o. vi. Lauabo per singulas noctes lectũ meũ .s. cõscientie: lachꝛymis meis

stratum meū rigabo. Et sic fecit btā maria magdalena
que lachrymis suis lauit pedes dñi nr̃i iesu xp̄i: et ideo
sibi fuerūt pctā remissa. Quarto debꝫ esse premeditata.
vt in preallegata auctoritate. Recogitabo tibi oēs an=
nos ꝛc. de hoc dicit Isaias loquendo aie peccatrici. Su=
me cytharā .i. penitētie / circuiui ciuitatē .i. sanitatem aie
mee cogitando ꝛ memorādo singula pctā meretricis .i.
aie peccatricis que peccādo cū dyabolo fornicata est et
obliuioni tradita est .i. a deo ꝓpter pctm̄ suum oblita.
Quinto dꝫ eē vniuersalis .i. de oib⁹ pctis. Sexto dꝫ esse
durabilis .i. ꝯtinua. ꝛ de his duob⁹ dicet in duob⁹ capl'is
sequētibus. Septimo dꝫ esse integra .i. cū ꝓposito confi
tendi ꝛ satisfaciendi. alias nō esset contritio sed diuisio.
Et de hoc dictū est supra in primo capitulo.

¶ De duratione contritionis. Cap. iiii.

AD sciendū quantū debeat durare ꝯtritio. Notādū
q̄ fm̄ qd̄ dictū est supra ca. ii. In cōtritione est du
plex dolor. vnus q̄ idē qd̄ detestatio siue displicētia vo
lūtatis. ꝛ iste dꝫ semp durare q̄diu homo viuit. Notādū
tñ q̄ cū preceptū de ꝯtritione sit affirmatiuū. ꝛ preceptū
affirmatiuū obligat semp / sed nō ad sēp: sꝫ p loco ꝛ tpe
preceptū de ꝯtritiōe sic obligat q̄ nō optꝫ q̄ hō sit semp
in actu ꝯterēdi. sed qñcūqꝫ occurret ei memoria de pctō
q̄ displiceat sibi illud pctm̄ fecisse. ꝛ ita itelligit illd̄ ver=
bū bti Aug. in li. de pe. vbi dꝫ. Semp doleat et de dolo=
re gaudeat. ꝛ sequit. vbi dolor finit: ibi penitētia deficit.
Unde qñ dicit semp doleat: intelligendū est semp .i. qñ
occurret sibi memoria de pctō. Silr qñ dicit vbi dolor
finit intelligēdū est semp vel actu vel habitu. Et causa
quare sic dꝫ durare cōtritio est: qꝛ nemo est cert⁹ ad mi
nus de lege cōi si pctm̄ est sibi remissum per cōtritionē /
qm̄ nescit si ꝯtritio sit sufficiēs. vnde dꝫ in eccl'iastico. De
ꝓpiciatu pctōꝝ noli esse sine metu. posito eni q̄ aliquis
sciret per reuelationem diuinā pctm̄ sibi fore remissum

adhuc deb; sibi displicere peccasse q̄ncūq; occurret sibi memoria de pctō: alias peccaret nouo pctō. q: sicut culpa est velle peccare / ita culpa est velle peccasse. Ali⁹ dolor est in cōtritiōe .s. dolor q̄ resultat ꝛ redūdat in sensualitate: q̄n .s. hō ex displicētia pcti ꝓrūpit in fletū ꝛ lachrimas: ꝛ talis dolor non opt; ꝙ semꝑ duret cū pauci immo paucissimi sint qui etiā vna hora possint sic pctā sua plorare: quāto minus tanto tempore vite sue: ꝛ esset tn̄ multe ꝑfectiōis q̄ semꝑ dum recordaret̄ de pctis: posset ea plāgere: sicut legitur de beato petro ap̄lo ꝙ portabat sudariū in sinu suo cū quo tergebat lachrymas suas. q: q̄n recordabatur peccati qd̄ fecerat q̄n negauerat xp̄m: non poterat lachrymas continere. ꝛ tamen bene sciebat xp̄m sibi dimisisse peccatum.

¶ De quibus debet esse contritio. Cap. v.

Peccatoꝝ quoddā est actuale et quoddā originale. Actuale est qd̄ ꝯtrahit̄ actu ꝓprio. sc; q̄n homo agit qd̄ agere nō d;. vel q̄n non agit qd̄ agere d;. Et isto mō diffinit̄ sic pctm̄. Est oē factū vel dictū vel cōcupitū ꝯtra legē dei. Originale pctm̄ est qd̄ hō ex origine contraxit. inquātū sc; hō descēdit ab adā ꝫm rōnem seminalē: ita ꝙ pctm̄ originale formal'r nichil aliud est ꝙ̄ carētia iusticie originalis. vn̄ sciēdū est ꝙ adā in sui creatiōe acceperat a deo quoddā donū sup̄naturale qd̄ vocabat̄ iusticia originalis q̄ iusticia ita ordinabat hoiem ad deum ꝙ aia hois in oib⁹ obediebat deo ita ꝙ nullo mō mouebat̄ ꝯtra dei volūtatē. ꝛ corp⁹ ita obediebat aio ꝙ nullo mō mouebat̄ ꝯtra volūtatē aie vl' ꝯtra iperiū rōnis. Et ꝑ illud donū oia aialia erāt subiecta hoi ꝛ obediebant ei ad nutū. Iuxta illud psal. ꝓo. viii. Oia subiecisti sub pedib⁹ eius ꝛc. Illud donū acceꝑat nō solū adā pro se: sed etiā pro tota posteritate sua. ita ꝙ in oēs q̄ descēderāt ab ei⁹ semine ipse trāsfunderet illud donū .i. istā iusticiā originalē. Et isto dono ꝑ pctm̄ suū ipse priuauit se ꝛ totā po

steritatē suā ita ꝙ oēs q̄ descēdūt ex ei⁹ semine carēt isto
dono. ⁊ talis carētia vocaꝛ pctm̄ originale. Ad vidēdū er-
go de q̄b⁹ dꝫ esse ꝯtritio. Primo vidēdū est vtrū hō debeat
cōteri de pctō originali: Ad qd̄ dicēdum est ꝙ nō. Cuius
ratio est. qꝛ solū dꝫ hō de illo cōteri ⁊ dolere qd̄ est actu
ꝓpo ꝯmissum. vel qd̄ fuit in ptāte nō ꝯmittere. Sꝫ pec-
catū originale nō fuit actu ꝓpo ꝯmissū nec fuit in ptāte
alicui⁹ nō ꝯmittere illud. quare nō teneꝛ dolere vel cō-
teri de pctō originali. Et dico nullū ꝯteri de necessitate
congruū tñ esset adulto q̄ accedit ad baptismū vt ei di-
spliceat pctm̄ originale. nō in speciali quasi fuerit ꝯtra-
ctū ꝑ ipm. sꝫ in generali q̄tū scꝫ oē qd̄ separat a deo dꝫ
displicere. De pctō aūt actuali quō hō dꝫ ꝯteri de eo no-
tandū ꝙ in genere duplex est pctm̄ actuale. quoddā est
mortale aliud veniale. De pctō aūt mortali hō dꝫ ꝯteri
⁊ confiteri singulariter ⁊ sigillati de quolibet ita ꝙ non
sufficit ꝯtritio siue ꝯfessio generalis/imo q̄libꝫ verus pe-
nitēs dꝫ diligēter examinare suā ꝯscientiā et discutere:
ita ꝙ recogitet dies/horas/tpa/loca et ꝑsonas ⁊ oēs cir-
cūstantias in quibus ⁊ cū quibus peccaret potuit pecca-
tor ⁊ peccauit. Et ita sicut occurret sibi memoria de pctō
qd̄ signāter ⁊ singulariter ꝑpetrauit. ꝯteratur ⁊ cōfitea-
tur de q̄libꝫ pctō mortali. ita tñ ꝙ lꝫ de q̄libꝫ pctō morta-
li verus penitēs debeat sūme ⁊ maxime dolere. tñ scdm
ꝙ vnū pctm̄ est grauius q̄ aliud attētius ⁊ intētius dꝫ do-
lere ⁊ ꝯteri de vno q̄ de alio. Sꝫ qd̄ fiet de pctis oblitis?
Dico ꝙ aliq̄s pōt esse oblit⁹ pctōꝝ suorū duob⁹ modis.
Uno mō ꝙ sit oblitus in in speciali. sed nō in generali. i.
ꝙ bene recordeꝛ se peccasse mortaliter. sꝫ nō recordaꝛ de
specie pcti. puta si furatus fuerit aliq̄d vl' fornicat⁹. ⁊ sic
de aliis. Et talis teneꝛ dolere ⁊ ꝯteri in generali de pctō
et in speciali ꝯteri de negligētia sua ꝑ quā venit in obli-
uionē pcti sui ⁊ teneꝛ facere qd̄ in se est est ad hoc. s. ꝙ re-
cordeꝛ in speciali de pctō suo vl' recogitādo vias suas vl'

ozādo deū q̄ reducat sibi ad memoriā. Alio mō pōt esse oblitus pcti sui ita q̄ nō recordak nec in generali nec in speciali/ ꝛ adhuc tenek ↄteri in gn̄ali. Et voco ↄteri in generali nō sub ↄditiōe.i.dicēdo vl' cogitādo. Doleo ꝛ cōtero; si peccaui s; voco cōteri in speciali sub estimatiōe ꝓbabili dz eni hō ꝓbabil'r credere q̄ in multis offenderit deū: quoꝝ nō recordak. ꝛ si sub ista estimatiōe doleat ꝛ peniteat sicut si cert⁹ esset ↄtrit⁹ est ꝛ penitēs. vn̄ q̄libet dz frequēter dicere ꝟbū psalmiste. psal. xxx. Delicta iuuentutis mee ꝛ ignorantias meas ne memineris dn̄e.
¶ Quō aūt dz hō conteri de pctō veniali. Notandū q̄ tria sunt gn̄alia pctōꝝ venialiū. qđdā est veniale subitū nō ꝓpria volūtate contractū: sed ex quadā surreptione ꝛ de tali nō tenek hō ↄteri in speciali nisi de ↄgruo. Aliud est pctm̄ veniale ex volūtate. cui si consentiat hō incidit in mortale. sicut delectatio morosa in cogitando de actu carnali est pctm̄ veniale/ sed si sit ibi cōsensus/ est peccatum mortale. Et de tali veniali qn̄ occurrit memorie/ hō dz conteri ꝛ penitere et diligēter aduertere ne sit ibi vel fuerit cōsensus. Quoddā autem est veniale qđ per frequentationem sui auget libidinem peccandi. ꝛ tanta poterit ibi esse libido q̄ illud qđ de natura sua erat veniale: ex illa libidine fieret mortale sicut mendaciū iocosum de natura sua est veniale/ sed totiens pōt iterari q̄ augebit tantā libidinem mentiendi q̄ ex illa libidine poterit hō totiens mētiri iocose q̄ peccabit mortaliter. Et de tali dz hō cōteri ꝛ penitere aduertēdo ꝛ ꝑcauēdo ne multiplicet. De hoc tn̄ magis dicek infra qn̄ agetur de cōfessione pctōꝝ venialiū. q̄a eodē modo tenetur hō de eis conteri/ qui tenetur ea confiteri.
¶ Que sunt cause inductiue contritionis. Cap. vi.
Cause inductiue ↄtritiōis sunt multe. Prima ꝛ principalis est amor dei. Illud eni qđ principaliter dz retrahere hoiem a pctō. et si peccauerit q̄ corrigat se et

emēdet est amor dei. ⁊ iste amor sic generat̄ in aīa pctō-
ris. Cū eni amor sequat̄ cogitationē ⁊ cognitionē. vt di
cit Augu. Cognita diligim⁹/incognita nequaꝗ̄. qn̄ ergo
pctōr cogitat ⁊ recognoscit dei bonitatē ⁊ iusticiā cui di-
splicet oē malū. ⁊ ꝙ nullo mō relinqt aliqđ malū ipuni-
tū ⁊ recogitat se multa mala cōmisisse que displicēt di-
uine bonitati ⁊ ꝓpter que est dignus puniri grauiter: ti-
met. qn̄ etiā cogitat vlterius dei pietatē ⁊ miam ꝗ para
tus est oī dolenti ⁊ penitēti parcere ⁊ dimittere culpam
quātūcūqꝫ magnā: sperat de venia. ⁊ sic mouet̄ ad dete-
standū pctm̄. Et iste motus vocat̄ attritio .i. quedā ꝯtri
to iꝑfecta. ⁊ ita deus ꝗ nūꝗ̄ deficit infūdit lumen grē in
aīaꝝ pctōꝝ. ⁊ illo lumīe pctōr illustrat⁹ calefit in amo
re dei ⁊ detestatione pctī. ita ꝙ timor seruilis ꝓcedat ⁊
ꝑparat cor pctōris ad ꝯtritionē: sed amor ⁊ feruor chari
tatis perficit ipm̄. Et de hoc ponit exēplū Aug. dicēs ꝙ
sicut in sutura sotulariū seta porci ꝑcedit ⁊ facit viā filo
nō tn̄ remanet in sutura. sic ꝯtritionē ꝑcedit timor pene
⁊ iste timor ꝑparat ad amorē ⁊ charitatē dei ꝗ postꝗ̄ est
in aīa expellit oēm timorē. Et ita dicit btūs Jo. in pᵃma
sua canonica. Perfecta charitas foras mittit timorē scꝫ
seruilē ꝗ est timor pene. nō aūt timorē filialē ꝗ est timor
offense. Scđa causa est pudor .i. verecūdia de pctīs ꝯmis-
sis. vn̄ ꝓuer. xii. Res dignas ꝯfusiōe agūt. Job. Res in-
digne ꝯfessionē agūt. Et numeri. iii. c. Reuelabo puden
da tua in facie. Qn̄ eni pctōr cogitat ꝙ oīa ei⁹ pctā ꝗ̄tū-
cunqꝫ secreta ⁊ occulta sint: sunt deo manifesta ⁊ aperta
⁊ ꝙ nisi peniteat ⁊ ꝯterat̄ de eisdē: deus reuelabit ⁊ mani
festabit ea toti mūdo: mouet̄ ad ꝯtritionē ⁊ penitētiam
de pctīs. vnđ dicit Boeti⁹. Magna est nobis indicta ne-
cessitas ꝓbitatis cū oīa agamus corā oculis iudicis cun
cta cernētis. Tertia causa est detestatio .i. abhoīatio vili
tatis pctī. Tāta eni est vilitas pctī ꝙ de filio dei facit ser
uū dyaboli. vn̄ dicit btūs Petr⁹. Qui facit pctm̄/ seruus

est pcti.a quo eni qs superatus est eius seruus est. Cum ergo pctōr sit ꝑpter pctm̄ a diabolo superatus: propter pctm̄ seruus diaboli factus est. vñ Ansel. Fecisti me dñe ad tuā ymaginē ⁊ ego supinduxi horribilē ymaginē. vñ aia peccatrix vidēs ⁊ ꝯsiderās vtilitatē pcti: pōt dicere verbū qd̄ dicit Hiere. Vide dñe ⁊ ꝯsidera: qꝛ factus sum vilis. Quarta causa est ꝯsideratio de die iudicii: ⁊ penis inferni: qñ eni pctōr ꝯsiderat ꝙ de oi dicto/facto/⁊ cogitato ꝯtra legē dei oportet reddere rōnem in die iudicii iuxta verbū saluatoris in matheo dicētis. De oi verbo ocioso qd̄ fuerint locuti hoies sup terrā: reddāt rōnem in die iudicii. Et xxxii.q.vii.c.penul ⁊ .c. Quotiēs mouetur ad cōtritionem ⁊ pñiam de pctis suis. vñ Hiero. loquēs de die iudicii dicit sic. Quotiensc̄uqꝫ illū diem considero: toto corde ꝯtremisco. Et idē. Siue comedo/siue bibo/siue aliqd̄ aliud facio/semp vid etur michi in auribus meis ista tuba terribilis insonare. Surgite mortui venite ad iudiciū. qñ pctōr ista cogitat attenta mēte totus cōtremiscit in corde suo. Si eni vt dicit btūs petrus apl's .i. petri .iiii .c. Vix iustus saluabit̄: impi⁹ aūt ⁊ pctōr vbi parebunt. Et Grego. Quid faciet virgula deserti .i. pctōr. vbi concutietur cedrus paradisi .i. iustus. Quinta causa est dolor de amissione celestis patrie. qñ eni pctōr cogitat se ꝑpter pctm̄ suū gl'iaꝫ paradisi amisisse nō est mirum si dolet: imo est mirū si nō crepat p mediū. Si eni dolet ⁊ plorat hō p amissionē pecunie: quātomagis dꝫ dolere ⁊ plorare pro amissione celestis gl'ie. Et ideo dicebat btūs iohēs in apoc̄ .iii .c. Tene qd̄ habes ne alius accipiat coronā tuā. Sexta causa est dolor de multiplici offensa creatoris. qñ eni pctōr cogitat ⁊ ꝯsiderat se offendisse deū qui eū creauit de nichilo: ⁊ insigniuit eū ymagine sua/et redemit preciosissimo sanguine suo: et bene mirum si nō doleat ⁊ peniteat de pctō suo. De hoc dicit Bernard. Dolor de pctis dꝫ esse acer/acrior/acerrimus.

acer qꝛ offendim⁹ deū creatorem oim. acrioꝝ qꝛ offendimus patrē nr̄m q̄ pascit nos multipliciter et gubernat acerrim⁹ qꝛ offendim⁹ redēptorē nostrū q̄ nos liberauit sanguine suo a vinculo pc̄toꝝ. a credulitate demonū. ab acerbitate gehenne. Notādū tñ ꝙ lꝫ pc̄tor sicut dictū est debeat dolere ⁊ ꝯteri de pc̄tis. tñ semꝑ dꝫ sperare in dn̄o et in pietate ⁊ mia eius ita ꝙ dꝫ sperare de venia ⁊ gloria. quia vt dicit sapiens ꝓuerb. xxvii. Sperans in dn̄o non cōfundetur / nec confusione culpe / nec pene.

¶ De effectu contritionis. Cap. vii.

Effectus ꝯtritiōis est multiplex. Primus ptꝫ ex vi nois ipsius. dꝛ eni ꝯtritio: quasi simꝉ ex toto tritio qđ sic intelligendū est. qꝛ in ꝯtritiōe totū coꝛ pc̄toris ad lr̄am scidit / vel ꝯteritur pre nimia angustia / dolore / ira ⁊ indignatione que ꝯcepit ꝯtra pc̄tā. vn̄ dn̄s ꝑ ꝓphetam Johel. ii. c. Scidite corda vr̄a. Itē psal. Sacrificiū deo spūs ꝯtribulatus coꝛ cōtritū ⁊ humiliatū deus nō despicies. Et sm̄ qđ dicit btūs Bernar. Cōtritio mūdat animā a reatu culpe: ⁊ liberat a penis gehēne. ⁊ ab horrēda demonū societate ⁊ a vilissima pc̄ti seruitute. tribuit bona spūalia que pc̄tor amiserat ꝑ pc̄tm̄. restituit etiā societatē ⁊ spūalem eccl̄ie cōionem. et bonoꝝ oim que in ea fiūt ꝑ participationē. de filio ire efficit filiū grē. de filio dyaboli facit filiū dei. ⁊ ꝑ ꝯsequēs participē hereditatis eterne. Utrū aūt sola ꝯtritōe remittat̄ pc̄tm̄. sunt varie opiniones. Quidā eni dicūt ꝙ sicut tribus modis offendimus deū. scꝫ corde ore ⁊ opere: ita tribus modis est necessario deo satisfaciēdū. s. ꝯtritione cordis / ꝯfessiōe oris et satisfactiōe operis: ita ꝙ alias nō dimittit̄ pc̄tm̄. Et isti fundant intētionē suā suꝑ illud. c. de pe. di. iiii. Perfecta. Et dicūt isti ꝙ oēs auctoritates que dicūt pc̄tā sola cordis cōtritione dimitti: sūt intelligēde cū articulis necessitatis excludit oris ꝯfessionē. s. qñ aliqs amittit loquelā / qñ aliquis nō potest presbyterū reperire in cōfessione.

Alii dicũt ꝙ in ꝯtritione dimittunt̃ pctã sub condition
si scꝫ cõfiteantur ⁊ fundant isti intentionẽ suã per illu
qđ dr de pe.di.iii.c.Sane.Tertii dicunt sola cordis co
tritione dimitti pctm̃ cuilibet adulto si vere ꝯteratur
ꝓponat ab aliis abstinere ⁊ cõfiteri.et de eo satisfacer
fm iudiciũ eccl'ie.Et fundãt isti intentionẽ suã sup illi
de pe.di.i.Magna est pietas dei vt ad solã ꝓmissionen
pctã dimittat.mundũ ꝓnũciat ore.⁊ tñ iam deus audi
in corde. Et hec opinio est verior et magis tenet̃ cõite
a doctoribus. Et ꝙ ista opinio sit verior ptꝫ per exẽpli
lazari quem primo suscitauit xp̃s anteꝙ̃ a discipl'is ab
solueretur. Lazarus enim mortuus est pctõr/q̃ per pctm̃
mortuus est. Iuxta vbũ Eze.viii.c.dicẽtis.Anima qu
peccauerit ip̃a morietur.Et iste suscitatur a dño qñ sib
remittit̃ pctm̃ in cõtritione ⁊ postea absoluit̃ a discipu
lis.i.soluitur a sacerdotibus in cõfessione. Ptꝫ etiã pe
exemplũ de decẽ leprosis a dño mũdatis q̃ in via ãteq̃
venirẽt ad sacerdotes mũdati sunt. Isti eni leprosi sun
pctõres:q̃ dũ vadũt ad sacerdotes.i.dũ ꝯtritionẽ hñt e
ꝓpositũ cõfitẽdi mũdant̃ in pctis.Et ita dicit psalmist
psal.xxxi.Dixi ꝯfitebor aduersuꝫ me iniusticiã meã dño
et tu remisisti ipietatẽ pcti mei.i.firmiter in aio ꝓposui
Notandũ ergo ꝙ ista tria simul sunt tp̃e/lꝫ habeãt ord
nem naturalẽ inter se.s.iustificatio/cõtritio/⁊ pctõꝝ re-
missio.necessario eni habeo intelligere ꝙ prius q̃s hẽat
grãm q̃ꝫ conterat̃.ꝑcedit ergo grã sequit̃ dilectio qm̃ qu
grãm hꝫ diligit ⁊ sequitur cõtritio:qm̃ qui diligit ꝯteritur
ad cõtritionem sequit̃ pctõꝝ remissio. Iste ꝓcessus col-
ligit̃ de pe.di.i.oĩs q̃ nõ diligit manet in morte.et Aug.
Sine charitate quõ quis verã cordis cõtritionẽ habere
poterit?ptꝫ ergo quõ sola cordis cõtritione pctm̃ dimit
titur.quid ergo faciat absolutio sacerdotis ad remissio-
nem pctõꝝ:dicet̃ infra qñ agetur de confessione.Et hec
sufficiant de contritione.

¶ Tractatus tertius secũde partis principalis/est de confessione .xi. habens capitula.

Circa cõfessionẽ .xi. sunt ɔsiderãda. Primo de institutione cõfessionis. scdo de illis qui tenẽtur ad cõfessionẽ. tertio de tẽpore quo quis tenet ad cõfessionẽ. quarto cui faciẽda est cõfessio. quīto de q̃bus est faciẽda cõfessio. sexto de cõditionibꝰ quas debꝫ habere cõfessio. septimo de iteratione cõfessionis. octauo quõ debeat se habere sacerdos ad ɔfitentẽ. nono de interrogationibꝰ faciẽdis in cõfessione. decimo de ptãte clauiũ/et effectu cõfessionis. vltimo de sigillo confessionis.

¶ De institutione confessionis. Cap. i.

Ad euidẽtiã eoꝝ q̃ dicẽda sunt de ɔfessiõe notandũ ꝙ in sacra scriptura duobꝰ modis accipit cõfessio. Uno mõ idem est ꝙ dei laudatio. Uñ cõfiteri isto modo idẽ est ꝙ deũ laudare. Et hoc mõ accipit qñ dr. Confitemini .i. laudate dñm qm̃ bonus. ꝛc. Alio mõ idem est ꝙ pctõꝝ corã sacerdote manifestatio. Et isto mõ diffinitur sic ɔfessio est legitima corã sacerdote q̃ claues hꝫ ⁊ ptãtẽ absoluẽdi pctõꝝ declaratio. Ad euidẽtiã istiꝰ diffinitiõis vidẽdũ est de singulis mẽbris que in ipsa ponunt. Dicit pmo Cõfessio est legitima pctõꝝ declaratio. cõtra illos qui pctã sua occultãt vel excusando/vel celãdo. Dr etiã cõtra illos qui recitant bona sua in ɔfessione/vel confitent per abnegationem pctõꝝ/vt nõ sum adulter gulosus. ꝛc. Dicit corã sacerdote qui clauẽ hꝫ ⁊ ptãtem absoluẽdi/vt oẽs cõditiones que ad verã ɔditionem reqruntur ostendãtur. Et dr confessio quasi simul/vel ex toto/siue vndiqꝫ fassio. Et de ɔfessione isto mõ dicta hic intẽdit. Uidẽdũ est igit qñ fuit instituta/⁊ q̃s fuit institutor ɔfessionis. ¶ Quantũ ad pmũ sciendũ est ꝙ duplex est confessio pctõꝝ/scꝫ mẽtalis ⁊ vocalis. Mentalis ɔfessio peccatoꝝ est de dictamine legis nature adiute quodãmõ per fidem. qñ enim homo scit ⁊ perpendit offendere/vel

offendisse deũ quem nõ videt/nisi per aliquem radiu
fidei:natura dictat sibi ꝙ ab eo mia est sibi humilit po
stulãda.⁊ hoc nũꝗ fit nisi recognoscat culpa que fit p
cõfessionẽ mẽtalem. Cõfessio autẽ vocalis est duplex
quedã que fit deo.quedã que fit hoi. Loquẽdo ergo d
cõfessione vocali que fit deo.credo ꝙ cõfessio fuit de ne
cessitate salutis statim pꝰt lapsum pꝛimi hois.Et rati
que me mouet est ista.Omni tꝑe in quo est/vel fuit in
firmitas/fuit necessaria medicina ꝯtra illã infirmitat
sed stati post lapsum ꝑmi hois fuit infirmitas pcti/no
solũ oꝛiginalis/sed etiã actualis ad minus quo ad mu
tos.ergo necessaria fuit post lapsũ ꝑmi hois cõfessio a
minꝰ quo ad multos etiã vocaliter.Et istud ptꝫ ex q̃da
glo.que ponit super illud ꝟbũ Geñ.iiii.Adã vbi es:vb
dicit glo.Uerba sunt increpãtis ⁊ ad cõfessionẽ cogẽti
nõ ignoꝛãtis. Et cõstat ꝙ loquat de ꝯfessione vocali fa
cienda deo.qꝛ tũc deus nõ loquebat vocaliter ipsi ade
ergo ab illo tꝑe fuit necessaria ꝯfessio isto mõ dicta.Lo
quẽdo autẽ de ꝯfessione vocali facienda hoi/dico ꝙ fui
instituta in lege noua xp̄o vlꝫ icarnato.⁊ tũc nõ añ fui
cõgruũ talẽ cõfessionẽ institui. Et ratio que mouet a
hoc est duplex scđm ꝙ cõfessio oꝛdinat ad duo.s.ad pct
deletionẽ ⁊ manifestationẽ ⁊ ad duo.s.ad pcti deletion
et ad recõciliationẽ faciendã deo et eccl'ie eius.Ex qu
ptꝫ ꝙ solũ ex lege noua debuit institui cõfessio.Notãd
tñ ad euidẽtiã eoꝝ que dicẽda sunt ꝙ statꝰ pcti vocat te
nebꝛe/statꝰ aũt gr̃e lux.Et ita dicit ap̄ls loq̃ns ephesii
postꝗ fuerũt cõuersi ad fidẽ ⁊ fuerũt in statu gratie A
Ephe.v.c.Eratis aliqñ tenebꝛe:aũt nũc lux in dño. E
in ep̄la ad Rom.xiii. Abiiciamꝰ opa tenebꝛaꝝ:glo.i.opa
pcti/⁊ induamur arma lucis.i.virtutis.In ea ergo leg
dꝫ institui ꝯfessio facienda hoi in qua lux vera fuit oꝛta
que lux illuminat oẽm hoiem veniẽtem in hũc mũdũ
⁊ ista est lux noua xp̄o s.incarnato.Igitur in lege noua

debuit institui cõfessio facienda hoi. Ex scdo .i. ex hoc ꝙ cõfessio ordinat ad recõciliationẽ faciendã deo ⁊ eccl'ie eius: ptz etiã ꝙ debuit institui in lege noua. ideo eni cõfessio fit homini vt homo sit iudex ⁊ arbiter inter deũ et hoiem pctõrem. Arbiter autẽ dz esse talis ꝙ possit ponere manũ in vtrãqz partem. ideo optz ꝙ ille cui facienda est confessio possit ponere manũ in deum cui confitens vult recõciliari / ⁊ in hoiem qui cõfitetur. Talis autem nõ potuit esse quisqz deus fact⁹ est hõ. qz datus est nobis mediator dei ⁊ hois: homo xp̃s iesus. Et hic postq̃ corporaliter ascẽdit in celũ reliquit in eccl'ia aliquos quos loco sui cõstituit rectores eccl'ie / ⁊ arbitros quibus ꝯmisit auctoritatẽ reconciliandi pctõres deo ⁊ eccl'ie sue. Ideo in lege noua xp̃o incarnato debuit institui ꝯfessio. Cum enim cõfessio habeat efficaciã ab absolutione: ⁊ absolutio ex virtute clauiũ / quequidẽ claues fuerunt date hoi in noua lege dicente xp̃o btõ petro apl'o / et in ipso oib⁹ aliis Math.xvi.c. Tibi dabo claues regni celoꝝ. ⁊ Joh. xx. Quoꝝ remiseritis pctã / remittũtur eis: et quoꝝ retinueritis / retenta sunt. Manifestũ est ꝙ cõfessio faciẽda hoi in lege noua fuit istituta. ꝑcessit tñ in figura in lege antiqua in hoc ꝙ sacerdotib⁹ data erat auctoritas ⁊ potestas discernẽdi inter leprã ⁊ leprã / ⁊ inter ꝓphanum ⁊ scm̃ / sed ista erant quedã corporalia et non sp̃ualia. Et hanc figurã ostẽdit xp̃s in lege noua fuisse adimpletã: qñ leprosos mundatos mittebat ad sacerdotes / dicens Ite ostendite vos sacerdotibus. De scdo autẽ quis fuit institutor ꝯfessiõis? Dico ꝙ fuit xp̃s ipsemet. Et rõ fuit tacta supra in ꝑma parte hui⁹ opis qñ agebat de sacris in generali. Et intelligo ꝙ fuit institutor auctoritatiue et credo ꝙ btũs Jacob⁹ minor q̃ fuit ep̃s hierosolimitanus. ⁊ q̃ ꝑm⁹ inter apl'os celebrauit missã / qñ dixit. Cõfitemini alterutrũ pctã vrã / fuit ꝓmulgator hui⁹ sacri. sicut fuit dictũ supra de sacramẽto extreme vnctionis.

¶ De illis qui tenentur ad confessionem. Cap. ii.

OMnes adulti postq̄ ad annos discretionis peruenerint: ita q̄ possint discernere inter bonū et malū tenentur semel in anno .s. in q̄dragesima cōfiteri ex statuto cōsilii generalis quod ponit̄ .extra de pe. et re. c. Omis vtriusq̄ sexus. Et cōtra trāsgressores illi⁹ statuti ponitur ibidem talis pena .s. q̄ ipsi viuētes ab ingressu ecclesie arceātur: et morientes xp̄iana careant sepultura. Et huius sacratissimi ac saluberrimi consilii potest esse triplex ratio. Prima fuit vniuersalis indigētia. oēs enim peccauerunt vt dicit ap̄lus. et egent gratia dei. Non est enim qui faciat bonū / et nō peccet. vt dicit sapiens. Ideo quilibz dz deū glorificare cōfitendo se esse pctōrē: q̄ enim cōfitet̄ se esse pctōrē deū glorificat. ostēdēs se dei mia: et grā indigere. Scda rō est sacre cōionis reuerētia. Cum eni oēs teneant̄ in pascha cōicare vt digne et mūde possint accedere ad tm̄ sacramētū: oportuit p̄mitti remediū purgationis et lotionis pcti que fit in cōfessione. Tertia rō fuit discretio gregis dn̄ici: ne .s. lupi abscōderēt in grege q̄ mādūcarēt agnos. Ideo statutū est vt rectores ecclesiarū agnoscerēt vultū ouiū suarū: ne heretici sub pelle innocētie maliciā suā palliarēt. Ideo oēs q̄cūq̄ et cuiuscūq̄ cōditionis sint tenent̄ semel in anno cōfiteri al's peccāt mortaliter: et debēt pena supradicta puniri. Sed pone aliquis est qui nō habz cōscientiam de aliquo pctō mortali: sed solum de venialibus: sed homo nō tenetur pctā venialia confiteri. ergo ad minus talis nō tenetur cōfiteri. Dico sine preiudicio et saluo meliori iudicio seu consilio q̄ aliq̄s potest teneri ad confessionē p̄pter duo. Uno modo p̄pter vinculum peccati. Alio modo propter vinculū precepti. Pctā venialia nō tenetur quis cōfiteri p̄pter vinculū pcti: cū possint sine cōfessione dimitti / tm̄ sunt cōfitēda p̄pter preceptū quo tenetur q̄libet cōfiteri semel in anno q̄n scz cōfitens nō hz nisi venialia: vn̄ si

haberet mortalia que confiteretur non teneret de necessitate venialia cōfiteri. De hoc tñ infra magis late dicet. Ulterius pone q aliqs est ita attētus circa divina q nō habz morsum cōscientie de aliquo pctō / nec mortali / nec veniali. an iste tenet confiteri vel nō. Si nō: tūc nō oēs tenent et obligātur ad cōfessionē / cuius cōtrariū dictū est. Si aūt tenet et nō habeat conscientiā de aliquo pctō nec mortali nec veniali: tūc tenet ad confitendū et dicēdū contra cōscientiā suā et ita mētiri / qd nefas esset dicere / ergo ad min⁹ talis non tenet cōfiteri. Dico ad hoc q cū sapiens dicat q septies in die cadit iustus. ipossibile credo sm statum viatoris q aliqs habēs intellectū et vsum rationis trāseat vnā diē vel vnā septimanā sine remorsu alicui⁹ pcti venialis q aūt totū annū trāseat: hoc habeo magis pro ipossibili. nec credo q vnq istud donū fuerit collatū alicui sancto nisi xpo et marie virgini eius genitrici: nec credo aplos hoc donū habuisse: qz venialiter peccaverūt. vt dicit Greg. et Aug. in li. de natura et gra. Si oēs sancti et sancte adhuc viverēt et interrogati essent vtrum sine pctō forent oēs vna voce dicerent. Si dixerim⁹ q pctm non habemus: nos ipsos seducimus et veritas in nobis non est. Excepta beata virgine de qua cū de pctis agitur ppter honorē filii dei / nullā prorsus volo qōnem haberi. et Hiero. s. ad Thi. iii. ca. Res pene contra naturā est vt sine pctō aliqs sit. ideo hō qtūcunqz sit pfectus dz cogitare corde et confiteri ore se esse pctōrem. qz vt dicit Gre. Bonarū mētiū est ibi culpā vereri. i. timere vbi culpa nō est. de obser. ieiu. c. Consiliū. Un de cōi lege tenent oēs ad confessionē. Et si deus de specialissima gra daret istud donū alicui q nec mortaliter nec venialiter peccaret: credo q adhuc vt nō cōtēneret preceptū ecclie / talis deberet presentare se suo confessori: nō qz diceret se pctōrem: quia mentiret. sed deberet dicere. Dñe nō habeo cōscientiā de aliquo pctō: tñ ppter preceptū ecclie presento me vobis

sicut dixi supra qꝫ satificat⁹ in vtero deberet recipere sa
cramentū baptismi/lꝫ nō habeat pctm̄ originale.

¶ De tēpore quo quis tenetur ad cōfessionē. Cap. iii

TEste sapiēte. Oia tēpus habēt. ideo nūc videndū
est de tpe quo faciēda est ꝯfessio scꝫ vtrū facienda
sit stati cū hō peccauerit vel possit differri vsqꝫ ad tēpus
statutū in decre. Ois vtriusqꝫ sexus. s. vsqꝫ ad q̄dragesi-
mam. Ad huius ergo euidentiā sciendū qꝫ nos possum⁹
loqui de cōfessione/vel quantū ad ꝓpositū interius/vel
quantū ad verbū exterius. si p̄mo modo sic dicūt cōiter
oēs doctores qꝫ tenet quis ꝓponere cōfiteri q̄n tenetur
primo de pctō cōteri. ꝛ qꝫ sine ꝓposito cōfitendi ꝛ satisfa
ciendi nō dimittit pctm̄ in cōtritione. ꝛ dico q̄n tenetur
p̄mo ꝯteri. qꝫ sicut dictū est supra. semp ꝛ q̄cito occurrit
memoriā de pctō tenet hō dolere ꝛ cōteri de eo mō quo
dictū est supra: lꝫ etiā fuerit ipm̄ cōfessus: tn̄ ex quo legi
time. esset ipm̄ cōfessus/non tenet ipm̄ iterū ꝯfiteri. De
hoc tn̄ magis dicet infra q̄n aget de iteratiōe ꝯfessiōis.
Nm̄ igitur statim cū homo aduertit se peccasse mortal'r
tenetur conteri/ideo tūc tenetur ꝓponere cōfiteri. sed si
loquamur de ꝯfessione actuali. s. q̄n hō tenet actualiter
cōfiteri. In ista materia sentiūt diuersimode doctores
Quidā eni dicūt indistincte qꝫ q̄tūcunqꝫ ꝛ q̄ncūqꝫ aliqs
peccauerit nō tenet cōfiteri ante pascha/sed bene tenet
cōteri ꝛ esse in ꝓposito ꝯfitendi. Et fundāt intentionem
suā ex duob⁹. Primo qꝫ preceptū de ꝯfitēdo est affirma-
tiuū. et ideo nō obligat nisi pro loco ꝛ tpe determinatis
Tēpus aūt detminatū ab eccl'ia est quadragesima. ideo
nullus imo nec in natali seu etiā in pēthecoste. p. c. Se-
culares. de ꝯse. di. ii. c. Ois hō. ꝛ. c. Si non frequēti. tenet
ante. xl. confiteri. nisi esset in periculo mortis. Scdo: qꝛ
actus ꝯfessionis non est necessarius ad iustificationē. qꝛ
per cōtritionē est iustificatio. ꝛ ita cōfessio solū est neces
saria ex precepto ꝛ obligatiōe eccl'ie: sed eccl'ia nō exigit

ante pascha nisi periculū mortis imineat.ergo ante tē-
pus illud nemo tenet confiteri/nisi in periculo mortis.
Alii dicūt q̄ pctōr existens in pctō mortali tenet statim
qn̄ habz discreti ⁊ idonei ɔfessoris copiam ⁊ pcti cōmissi
memoriā cōfiteri pctm̄ suū.nec obstat illa decre. Omnis
vtriusq3 sexus.qz illa decre.nō dicit q̄ vsq3 tunc differat
sed q̄ non expectet vltra:sicut eccl'ia ꝓhibet ne q̄s vltra
annū remaneat in excōicatiōe.nō tn̄ dat licentiā rema-
nēdi vsq3 ad illā horā. Itē illa decre.fuit edita nō ꝓ ne-
gligētibus:sed cōtra negligētes. Sed anteq̄ ipsa eēt edi
ta:pctōr tenebat cōfiteri statim qn̄ offerebat se oportu-
nitas.ergo videt q̄ sic teneant post eius editionē. Que
istarū opinionū sit verior:fateor me nescire.tn̄ dicere si-
cut pma dicit videt michi periculū.dicere aūt sicut scd̄a
videt michi durū. Sctūs vo Tho.in q̄dā q̄stiōe de q̄libe
tis ponit aliq̄s casus in q̄b9 tenet existēs in pctō mortali
stati ɔfiteri. Prim9 est qn̄ est in infirmitate de q̄ iminet
sibi periculū mortis. Et iste casus colligit ex his que di
cunt extra de pe.⁊ re.ca. Cū infirmitas. Scd̄s casus est
qn̄ hz facere aliqd de quo iminet sibi periculū mortis: lz
ꝓ tpe illo sit sanus sicut qn̄ hz trāsire mare vl' viā lōgā
facere/vel pugnare/vel aliqd tale. Tertius casus est si
hz facere aliqd qd̄ existēs in pcō mortali pōt facere sine
peccādo mortal'r sicut si hz dicere missam vl' recipe/aut
ministrare aliqd̄ sacm̄ eccl'ie. Quartus cas9 est qn̄ cō
misit aliqd̄ pctm̄ de q̄ curatus suus nō pōt eū absoluere
⁊ timet q̄ tēpore statuto nō possit hr̄e copiā idonei ɔfesso
ris. Quintus casus est qn̄ cōsciētia sua dictat sibi stati
esse confitendū.qz aut tenet deponere eā/aut facere fm̄
eā cū nō sit erronea sed salubris. Oēs eni dicūt q̄ lz nō
sit necessariū stati cōfiteri:est tn̄ multū congruū. Iuxta
dictū sapiētis dicētis. Non tardes cōuerti ad dn̄m ⁊ ne
differas de die in diē.subito eni veniet ira illi9 et in tpe
vindicte disꝑdet te. Notandū q̄ Ray.ponit in sūma sua

quinqȝ rationes ꝑpter quas multū vtile est ⁊ cōgruum statim ↄfiteri. Prima est ꝑpter incertitudinē hore mortis. vn̄ dn̄s in euāgelio. Luce. xii. Veniet dn̄s serui illi⁹ in die quo nō sperat. ⁊ hoc qꝛ nescit. ⁊ partē eius cū infidelib⁹ ponet. Itē diuiti petēti sibi longā vitā fuit dictū Stulte hac nocte demones repetēt aiam tuā a te: et ea que aceruasti cui⁹ erūt. Scd̄a causa est. qꝛ morās in pctō semp accumulat pctm̄ pctō. ⁊ p ↄsequēs penā pene. vnde apl's ad Ro. ii. c. An ignoras qm̄ benignitas dei ad penitentiā te adduxit: scd̄m aūt duritiā tuā ⁊ impenitēs cor thesaurizas tibi irā dei in die tribulatiōis ⁊ reuelatiōis iusti iudicis dei q̄ reddet vnicuiqȝ sm̄ opa sua. Et Osee. iiii. c. dꝛ. Maledictū mendaciū/ furtū/ ⁊ homicidū inundauerūt. ⁊ sāguis sanguinē tetigit. i. pctm̄ adduxit aliud pctm̄. vn̄ Greg. Pctm̄ qd̄ per pn̄iam nō diluitur: mox pōdere suo ad aliud trahit. Tertia causa est: qꝛ quāto maiorē morā fecerit q̄s in pctō: tātomagis elōgabit̄ a deo. et per ↄsequēs tāto difficilior erit cōuersio. Iuxta id qd̄ cōiter dꝛ in Ouidio de remedio amoris. Ne te venturas differ in horas. Qui nō est hodie: cras min⁹ aptus erit. et Ouid. Principiis obsta sero medicina parat̄. Cū mala per lōgas cōualuere moras. et psal. lxxii. Dn̄e q̄ elongāt se a te peribūt. Quarta causa est/ qꝛ in magna ⁊ angusta egritudine vix pōt aliq̄s bene penitere seu etiā de pctis cogitare. vn̄ Hiero. Cū egritudine oppꝛimeris vix potes aliud cogitare q̄ qd̄ sentis. ⁊ illic rapitur intentio mētis vbi est vis doloris. multa eni (vt ait Aug.) tūc incurrūt impedimēta. Nā morb⁹ viget/ pena tenet/ filii/ vxor/ mūdus/ ⁊ q̄s illicite dilexit: eū ad se vocāt. de pe. di. vii. l. i. Tene ergo certū ⁊ dimitte incertū. i. pn̄iam age. et cōfitere dū san⁹ es ⁊ nō differas vsqȝ ad infirmitatē. iuxta cōsiliū sapiētis dicētis. Viuus ⁊ sanus ↄfiteberis. Quita causa ē. qꝛ nisi pctōr in vita sua audierit dn̄z clamantē q̄ confiteat̄ ⁊ faciat pn̄iam: clamabit postea ipse

ad dñm ⁊ non exaudietur. Exemplũ de diuite epulone qui in inferno sepultus est: qui etiã pro vna gutta aque nõ est exauditus. ꝑpter qđ nõ est differẽda vel tardãda confessio: sed est multũ congruũ ⁊ vtile statim confiteri. Richardus autẽ in quarto suo super sen. loquẽs de hac materia dicit ꝙ aliter sentiẽdũ est in isto casu de religioso ⁊ aliter de laico. Nam religiosus cũ totũ tp̃s vite sue sit sibi tp̃s p̃nie habita copia sacerdotis ydonei si peccauerit mortal'r credo ꝙ stati sine mora tenet̃ cõfiteri. Et intelligit̃ sine mora sicut recta rõ ordinabit. Laicus ṽo rõnabiliter põt expectare tp̃s .xl. qđ est tp̃s p̃nie. vnđ cũ illud tp̃s sit magis laicis oportunũ ad ꝯfitẽdũ ⁊ satisfaciendũ si expectãt illđ rõnabiliter audeo iudicare ꝙ non peccãt dũ tñ ꝓponãt firmiter cõfiteri tũc tp̃is. De clericis aũt nõ audeo iudicare. cõsiliũ autẽ sanũ do ꝙ oẽs ꝗ cadũt ꝑ pctm̃ mortale cõfiteãt̃ stati cũ p̃nt. nõ eni videt̃ vere ꝯtrit⁹ ꝗ tãdiu vuln⁹ pctĩ portat occultũ. Verba sũt richardi. Quicqđ sit de ista materia. credo ꝙ in casibus ꝗs ponit sctũs Tho. de necessitate tenet̃ ꝗlz stati habita oportunitate cõfiteri. Credo etiã ꝙ ꝯsiliũ richardi sanũ est et salubre. et dz exequi cũ diligẽtia ⁊ virtute.

¶ Cui est facienda confessio. Cap. iiii.

Quoniã ille cui est faciẽda confessio sacramentalis optz ꝙ habeat claues: videndũ est primo de clauibus. Pro quo notãdũ ꝙ hoc nomen clauis trãslatũ est a corporalib⁹ ad sp̃ũalia. Clauis eni in corporalibus est instrumentũ ad remouendũ aliqđ obstaculũ qđ ipediebat ne posset bene haberi aditus ad domũ. sic etiã in spiritualibus illud quod remouet pctm̃ mortale qđ est obstaculũ ad ingrediendũ regnũ celeste vocatur clauis. et ista clauis est triplex. Nã ꝗdã est auctoritas ⁊ istã hz solus deus. De qua claue loquebãtur iudei dum dicebãt. Quis põt dimittere pctã nisi solus deus? quasi dicerẽt / nullus. ⁊ hoc verum est auctoritatiue. Alia est clauis et

solus hz xp̄s nō hō. Et de hoc claue loquit isayas in persona dei de xp̄o dicens. Dabo clauē dauid sup humerū eius. Et dr̄ xp̄o nō habere clauē excellētie inquantū per passionē suā ipse satisfecit p pctis nr̄is. ⁊ nō solū p nr̄is sed p pctis toti⁹ mūdi. vt dicit btūs Joh. et hoc est verū quantū ad efficaciā ⁊ sufficientiā. Uel dr̄ hō xp̄s habere clauē excellētie inquantū effectū sacramētoꝝ pōt dare sine sacramenti. Tertia est clauis ministerii: ⁊ istā clauē habēt sacerdotes. ⁊ datur eis in collatiōe ordis sacerdotalis. Et de ista dictum fuit btō petro. Tibi dabo claues regni celoꝝ. et de tali claue loquitur hic. ¶ Sciendum ergo q duplex est clauis ministerii. Una est scientia discernēdi: alia est ptās soluēdi atqȝ ligādi. De sciētia autem discernēdi quomō est clauis ⁊ quō non, ⁊ si est alia clauis sm rem a potestate ligandi ⁊ soluēdi est magna diuersitas inter doctores theologos. ideo nūc nichil dico de ista materia: p̄sertim cū papa dn̄s Johānes quodāmodo loquens in quadā sua extrauagāti que incipit Quia quoꝝdā. faciat mētionē de ista diuersitate doctoꝝ et nichil super hoc determinet. vn̄ ex quo reliquit indeterminatū temerariū esset aliqd diffinire. Istō tn̄ firmiter est tenendū q iste claues dātur cuilibet sacerdoti in sua ordinatione. Sz nō possunt exire in actum donec sacerdos habeat materiā in qua ligat. ⁊ hoc vel per ꝯmissionē cure aiaꝝ sicut habēt archiepi ⁊ oēs habētes curā aiaꝝ, vel p priuilegiū sicut habent fratres predicatores et minores vel alii qui ex priuilegiis dn̄i pape vel epoꝝ possunt predicare ⁊ ꝯfessiones audire. Ex his ergo patet cui est facienda cōfessio sacramentalis. et dico confessio sacramētalis ad excludendū cōfessionem cōsiliatiuam siue directiuā: qn̄ scz pctōr ꝯfitetur alicui pctā sua, nō vt eū absoluat, sed eū sup illo cōsulat et ille eū dirigat: qz talis pōt fieri cuicunqȝ hoi qui eū pōt iuuare vel consulere orando vel instruendo. sed loquēdo de confessione

sacramẽtali que fit ꝓpter absolutionẽ dico ꝙ ex ꝑdictis due patẽt ꝯclusiones. Prima est ꝙ ꝯfessio sacramẽtalis est faciẽda sacerdoti ⁊ nõ alii .i. nõ põt fieri nec debz nisi habẽti claues. ⁊ iste est solus sacerdos. cuius ratio est: qꝛ absolutio fit virtute clauiũ/ita ꝙ nullus põt absoluere in foro penitẽtie/nisi habeat claues/cũ claues ordinenꝰ ad absolutionẽ. Istud tñ melius dicetꝰ infra qñ agetꝰ de ptãte clauiũ. sed nullus hz claues nisi sacerdos: cum claues dẽtur in collatiõe ordinis sacerdotalis. ergo ꝯfessio sacramẽtalis non põt nec debet fieri nisi soli sacerdoti. Et ita dicit Aug. ⁊ ponitꝰ de pe. di. vi. Qui vult confiteri pctã sua vt inueniat grãm: querat sacerdotẽ. Scḋa ꝯclusio est ꝙ ꝯfessio faciẽda est ꝓꝓo sacerdoti. lz eni vt dictũ est oẽs sacerdotes habeãt claues/nõ tñ habẽt materiã .s. parrochianos in quã possint exercere vsum clauiũ/ sed solũ illi qbus cõmissa est regulariter cura aiaꝝ. regulariter qͥ hz vsum potestatis respectu illoꝝ scz hoim quoꝝ cura est eis cõmissa. Et ideo solũ talibꝰ est ꝯfessio faciẽda: ⁊ tales sunt ꝓprii sacerdotes. ergo ꝓpriis sacerdotibus est faciẽda ꝯfessio. Sed posset aliqs dicere/quis est ꝓprius sacerdos? Aliqui dicũt ꝙ ꝓpus sacerdos est parrochialis sacerdos qͥ hz ministrare sacramẽta eccl'iastica et ꝙ isti faciẽda est ꝯfessio. Et videtꝰ dictũ istoꝝ fundari in rõne ista. Illi dz fieri ꝯfessio qui hz ministrare sacramentũ eucharistie. ad hoc eni est datũ preceptũ de confitendo in quadragesima: vt fideles digne accederẽt ad sacramẽtũ eucharistie in pascha. Cũ ergo sacerdos parrochialis sit obligatus ex officio suo ministrare parrochianis suis sacrm̃ eucharistie. ideo oẽs parrochiani sui de necessitate ad minus in .xl. vel pascha tenentur ei cõfiteri. Et ita videtꝰ intẽtio illius decretalis. Ois vtriusqꝫ sexus. Et illius de pe. di. vi. Patuit etiã videtꝰ de intentione sacre scripture in veteri testamẽto. vt videtꝰ puer. xxvii. Diligẽter agnosce vultũ pecoris tui. ſm glo. vultꝰ

perozis est ꝯsciētia illius q̄ nō pōt agnosci nisi p ꝯfessio-nem.ergo opz ille q̄ hz curā aiaꝝ cognoscat ꝯfessionem. qd nō pōt fieri nisi audiat eā.Hoc idē videt dicere scri-ptura in nouo testamēto.ad Heb.c.xi.Serui obedite p oīa ppositis vr̄is. Ipsi eni puigilāt quasi reddāt ra-tionē p aiabus vr̄is.Si ergo ile q̄ hz curā tenet reddere rōnem p aia subditi videt necessario q sciat statū ipius aie subditi qd non pōt fieri nisi audiat cōfessionē illius quare opz q quilibz subditus ꝯfiteatur curato suo.Alii distingūt de pprio:⁊ dicunt q ppriū duobus modis dr. vno mō dr ppriū bm qd distiguit ꝯtra alienū. Alio mō dr ppriū bm qd distinguitur ꝯtra cōe.modo dicūt isti q q̄libet tenet ꝯfiteri pprio sacerdoti bm qd ppriū oppo-nitur alieno.nō aūt bm qd opponit cōi.Nā cōstat ⁊ cer-tum est q si aliq̄s cōfessus esset pctā sua dn̄o pape.archi epō vl' epō suo fatuū esset dicere ⁊ temerariū q tenetur illa eadem pctā cōfiteri suo parrochiali curato.cū ergo isti q̄ predicāt ex priuilegio ⁊ audiunt ꝯfessiones sunt vi carii dn̄i pape ⁊ epoꝝ:ideo ꝯfessi eis tenent iterū ꝯfiteri suo sacerdoti parrochiali.cū tale sint quasi penitētiarii particulares.Et ideo sicut ꝯfessi penitētiariis dn̄i pap vel epoꝝ nō tenētur iterū confiteri curatis suis:ita nec cōfessi illis.Et ita hodie determinatū est p dn̄m Johan nem papā.xxii.in quadā decretali siue extrauagāti sua que incipit.Uas electiōis.Istud etiā videt de intētione illius decretalis bonifaciane.Sup cathedrā que ponit extra de sepulturis.⁊ de pe.⁊ re.in ꝯstitutionib⁹ dn̄i cle-mētis.c.Dudū a bone.vbi dr q fratres p̄dicatores ⁊ mi nores tm̄ habēt de ptāte in cōfessionib⁹ audiēdū:quātū parrochiales sacerdotes de iure noscunt habere.Sz cō-fessi parrochialib⁹ sacerdotib⁹ nō tenent iterū cōfiteri. ergo nec ꝯfessi illis. Et bm istā viā illa decretalis. Ois vtriusqz sexus.loquit de sacerdote pprio put ppriū di-stinguit cōtra alienū.nō aūt put distinguit cōtra cōe:⁊

est sensus ꝙ ꝯfiteat̄ ꝓprio sacerdoti .i. nō alieno. Quicqd sit de hoc: tn̄ si illi q̄ audiūt cōfessiones ex priuilegio dn̄i pape inducerēt sibi ꝯfitētes ad ꝯfitendū semel in anno suis curatis: bene facerēt. et ad hoc inducitur ista decre. dn̄i Bn̄dicti. xi. q̄ fuit de ordine predicatoꝝ / que incipit Inter cūctas. Et tenētur ad hoc. q2 lȝ illa decre. sit reuocata inquātum cōtrariat̄ decre. bonifaciane que incipit Sup cathedrā. nō tn̄ q̄tū ad ea que cōtinet eqtas ⁊ rōnis est reuocata. Sed nunqd sacerdos parrochialis pōt absoluere parrochianū de oi pctō? Dicēduȝ ꝙ Raym̄. in summa sua ponit quinqȝ casus de quibus sacerdos parrochialis non pōt se intromittere nisi specialiter fuerit sibi ꝯmissum. Primus est qn̄ est solēnis penitētia pctōꝝ iniungenda. Scd̄s est qn̄ peccato annexa est excōicatio. Tertius est qn̄cunqȝ ⁊ vbicūqȝ inuenit irregularitatem contrariā. Quartus est de incēdiariis. Istis aūt q̄ttuor casibꝰ addit Hostieñ. alios tres casus: ita ꝙ sic sunt. vii. Vn̄ quintus casus est de publico pctōre sicut de publico blasphemio. Sextus est de falsariis litteraꝝ dn̄i pape. Septimus est si sit consuetudo in ep̄atu ꝙ aliqua certa crimina ad ep̄atum reseruētur. sicut obtinet cōsuetudo in plerisqȝ locis ⁊ ep̄atibus de homicidio / sacrilegio / sortilegio / falsario. et de violatoribus imunitatibus eccl̄ie sodomitis / incestuosis / periuris / ⁊ aliis enormibꝰ criminibus / que ep̄i sibi retinēt ſm qđ eis expediens videtur de quibꝰ certa regula dari nō pōt: sed vnusquisqȝ curatus habeat sinodale suū cū quo se dirigat ī ista materia Dn̄s Guil. du. in repertorio suo dicit ꝙ ponere tot casus non est nisi auferre curatis ptātem suā. cum possint oia de iure que nō sunt eis prohibita expresse hoc ꝓbat. ca. Nup. de sen. excō. ante finē. Notandū ꝙ Ray. in summa sua ponit sex casus in q̄bus vnus sacerdos parrochialis pōt absoluere ⁊ audire ꝯfessiōes subditoꝝ alteriꝰ sacerdotis. Primꝰ est qn̄ ille extraneus delinqt in parrochia

sua. Scd̃s si mutauit domiciliũ: sicut est de scholaribus studẽtibus parisius vel alibi. ¶Tertius si sit vagabũdus sicut sunt isti paupes vagabũdi per mundũ. Quart⁹ qñ aliqs hz sacerdotẽ imperitũ vel maliciosum et oĩno insufficientẽ ⁊ vult ire ad magis peritũ ⁊ sufficiẽtem q̃ ibi cõsulat: põt ire ad eũ ꝑtita tñ prius ⁊ obtenta licentia a ꝓprio rectore vl' sacerdote ⁊ sacerdos tenet eã sibi dare. Quintus casus est si aliquis volẽs facere longũ iter: vt pote ire ad sctm̃ Jacobũ. vel aliã quãcũqz peregrinationẽ siue locũ ꝑtita licẽtia a curato suo ꝙ possit in itinere cõfiteri: qz tũc q̃libet q̃ põt audire ꝯfessiones poterit ei⁹ cõfessionẽ audire. Sextus casus est qñ pctõr est in articulo necessitatis: qz in istc casu poterit cuilibet cõfiteri. In aliis aũt casibus prefatis nõ põt cõfiteri nisi potẽti audire ꝯfessionis vel ex ꝯmissione vel ex ꝓuilegio. Sed q̃d fiet de militib⁹ ⁊ nobilib⁹ siue quibuscũqz aliis q̃ hñt domicilia diuersa in diuersis parrochiis. Et ꝑ vnã ꝑtem anni morant in vno domicilio/⁊ ꝑ aliã in alio. cui ꝯfitebũtur isti? ¶Dicẽdũ ꝙ tales ꝯfiteri debẽt illi curato in cui⁹ parrochia habẽt ꝓncipale domiciliũ/vel in cui⁹ parrochia morãtur ꝑ maiorẽ partẽ anni. Sed pone hec est vna mulier fragilis ⁊ ad pctm̃ ꝓna: timet de curato qui est levis ⁊ lubricus ꝙ si cõfiteat ei ne solicitet eã de peccato/vel ꝙ reuelet ei⁹ cõfessionẽ. nunq̃d ista ꝯfitebit ei? Dico ꝙ si timeat verisimilit vl' ꝓbabiliter de istis/vl' de aliquo istoꝝ dz petere licẽtiã curato suo/ꝙ cõfiteat alii vel si põt hr̃e copiã superioris/sicut epĩ vel penitẽtiarii vel alicui⁹ religiosi hñtis ꝑtãtẽ audiẽdi ꝯfessiones ⁊ cõfiteat ei. Sz q̃d si forte ista nõ põt hr̃e copiã alicui⁹ istorũ/⁊ curat⁹ est ita maliciosus ꝙ nõ vult sibi dare licẽtiã ꝯfitẽdi alteri. quid faciet ista ꝑsona? Dico ꝙ si timet de sollicitudine ꝯmẽdet se deo/orãdo ꝙ eã eripiat a tẽtatione/et donet sibi virtutẽ ⁊ cõstantiã resistẽdi/⁊ ꝯfiteatur in loco publico: et deus qui (teste apl'o) neminem tẽtare

permittit vltra id qd pōt: faciet cū tētatione ꝓuentum et adiuuabit eā: ꝛ sic nō ꝯmouebit. In casu autē ꝙ timeret de reuelatione confessionis: credo ꝙ si timor esset iustus ꝛ rōnabilis/nō leuis vel fatuus ꝙ sine licētia sua si ipse eā negaret/ius concedit sibi .s. alteri habēti ptātem audiendi cōfessiones possit confiteri: ita tn̄ ꝙ sit in ꝓposito ꝙ si haberet curatū sufficientē cōfiteretur ei. Sicut est ille qui cōtrahit spōsalia vel matrimoniū apponendo cōditionem inhonestā cōtra substantiā matrimonii priuatur iure matrimōii. vt dz .xxii. q. iiii. Inter cetera. xxii. q. ii. aliqn̄ solet queri. extra de condi. appo. c. iii. de spon. c. fi. Ita sacerdos nō seruās ea que sunt de substātia cōfessionis/imo faciēs ꝯtra ea est ꝑuatus iure qd habebat in audiēdo cōfessiones. Cū ergo tenere secretum sit de substātia cōfessionis quantū est ex parte ꝯfitētis ꝛ cōfessoris/sacerdos reuelatꝰ ꝯfessionē est ꝑuatꝰ iure qd habeat audiēdo ꝯfessiōes. Et iō si timeat iuste ꝛ rōnabiliter ꝙ iste curatus reuelabit cōfessionē: nullꝰ tenet ꝯfiteri sibi. Uerū est ꝙ ista ratio nō ꝯcludit nisi ꝯtra eū q iam reuelauit cōfessionē/ꝛ nō ꝯtra eū q reuelaturus est. sed hoc facit sequēs rō. Fm enī btm Ber. qd ꝓ charitate institutū est: ꝯtra charitatē militare nō dz sz ꝯfessio est instituta ꝓ charitate q̄ qlibz tenet se diligere ad honorē dei eū glorificādo ꝛ se humiliādo: ꝛ eū sibi recōsiliādo: ergo nō tenet militare cōtra charitatē eū ꝓdēdo ꝛ diffamādo qd fieret si hō teneret cōfiteri illi de quo iuste ꝛ rōnabilis timeret seu ꝑsumaret ꝙ reuelaret ꝯfessionē. Un̄ Augu. ad quendā eū hortādo ad cōfessionē ꝛ pniam dicit. Nō dico tibi vt prodas: sed si aliqs sciēter confiteret alicui qui confessionem reuelaret prodere se: ergo non dz sibi cōfiteri: sed pone ꝓprius sacerdos est hereticus vel scismaticus/vel notorie symoniacus/vel excōicatus. nūqd dz sibi cōfiteri? Dico sine preiudicio ꝙ non. Et ratio generalis quantū ad oēs talis est. Cum enim participare

eum excōicato in sacramētis sit pctm̄ mortale/⁊ oēs ta‑
les sint excōicati de iure/et cōfessio sacramētalis sit sa‑
cramentū: quicūqꝫ talibus cōfiteretur/peccaret morta‑
liter. Sed quantū ad hereticū est specialis ratio. qꝛ he‑
reticus de facili poneret ɔfitentem sibi in errorem/vel
duceret in desperationē. sicut fecerūt pharisei iude qui
cōfessus est eis/dicens. Peccaui/tradēs sanguinē iustū.
Et ipsi loco boni cōsilij dixerūt ei. Quid ad nos. Tu vi‑
deris. Ulterius pone dꝫ eni cōiter ⁊ verū est vt declara‑
bitur infra ꝙ nullus dꝫ diffamare vel accusare aliū in
cōfessione. Sed pōt cōtingere ꝙ si aliquis ɔfiteatur cu‑
rato suo/oportebit ꝙ diffamet aliū/sicut: ponatur ꝙ ali
quis peccauerit cū matre sua que bene nota est curato/
vel cū filia et vxore/quas etiā curatus bene nouit: optꝫ
eni ꝙ talis exprimat nomen ⁊ personam in cōfessione/
dicēdo. habui talē rem cū matre vel filia/vel cū sorore
⁊ sic cū iste vt dictū est sunt note curato remanebūt dif‑
famate apud eū/ Dicēdū ꝙ ille dꝫ ɔfiteri si habeat opor
tunitatē tali q̄ nō habeat noticiā ꝑsonarū. vñ talis dꝫ ire
ad curatū exponēdo ⁊ dicēdo sibi. Dñe habeo casū quem
non debeo cōfiteri vobis: non quin vos sitis sufficiens/
sed casus est talis ꝙ non debeo dicere vobis/ideo peto
licentiā ɔfiteri alteri. ⁊ sacerdos tenetur eā dare sibi. et
ea habita tenetur querere ɔfessorē ydoneū qui nullā no
ticiā habeat de ꝑsona cū qua peccauit ipse. Et cōsulo sa
cerdotibus curatis ꝙ sint faciles ad tales licētias conce
dendas. qꝛ ex hoc ꝓuenit duplex bonum. vnū ꝙ ipsi exo‑
nerētur aliud. qꝛ pctōres melius ⁊ aptius et securiꝰ con
fitentur. Sed nunqd mulier que peccauit cū curato suo
dꝫ illi cōfiteri? Dico ꝙ cū verecūdia sit magna pars sa‑
tisfactionis: ⁊ hō non tm̄ verecundaretur de illo qui est
cōscius sceleris q̄tum de vno alio/mulier ista nō dꝫ isti
confiteri: nec ipse dꝫ eā audire/imo dꝫ ei dicere vade ad
aliū. tū si cōfiteref ei ⁊ ipse absolueret eā esset absoluta.

Sacerdos autē curatus/cui cōfitebitur? Dico ꝙ qñ sibi cōmittitur curā aīaꝝ ab epo/si ipse peteret licētiam vt posset sibi eligere ꝯfessorē/vel in ꝯmissione cure/diceret ei eps. Ne ex hoc ꝙ habes curā alioꝝ detrimētū aīe tue patiaris/concedim⁹ tibi ꝙ possis tibi eligere cōfessorem ydoneū q̄ te absoluere valeat/esset multū securū. tenet tñ cōiter ꝙ in cōmissione cure detur eis licentia iplicite. alias ꝯmissio cure eēt eis multū nociua. Sed nunqd ex hoc pñt ꝯfiteri simplicib⁹ sacerdotib⁹ q̄ nō habēt auctoritatē/vel ptātem audiēdi cōfessiones? Dico ꝙ nō de rigore iuris. cui⁹ est duplex ratio. vna qz iste nō est mod⁹ dādi iurisdictionē illi q̄ alias nō hz. Alia est. qz lz curati sint licētiati ꝙ pñt cōfiteri: tñ isti nō sunt licētiati ꝙ possint eos audire. tñ credo ꝙ ex quo epi sciūt ꝙ curati confitent̄ istis: ⁊ ipsi absoluāt eos ⁊ nō ꝓhibēt/imo dissimulant: vident̄ eis tacite dare ptātem audiēdi ⁊ absoluēdi eos. s. sacerdotes curatos. Notādum insup ꝙ si aliqs sit in piculo mortis/⁊ nō possit hr̄e copiā sacerdotis pōt et dz ꝯfiteri laico fideli/⁊ nō excōicato: vt habet̄ de pe. di. i. ca. Qui penitet. de ꝯse. di. iiii. Sanctū. et Aug. dicit. Tāta est vis ꝯfessiōis/ vt si īmineat articul⁹ mortis ⁊ deest sacerdos: ꝯfiteat̄ pximo. ita tñ ꝙ talis confessio non est sacramentū: cū desit ibi illud quod est formale in sacramento. s. ptās clauiū. Ratione tñ bone voluntatis quā pretēdit in verecūdia quā habet confitendo: absoluitur a deo. et ille qui audit eius cōfessionē tenetur orare pro eo/dicēdo. Misereatur tui. c. si sciat. vł Pater noster. ita tñ ꝙ si euadat periculum tenetur iterum confiteri illi qui eum potest absoluere.

¶ De quibus debet fieri confessio. Cap. v.

Expedito quasi superficialiter cui faciēda est ꝯfessio Restat videre de quibus dz fieri. Et est sciendum ꝙ dz fieri de pctīs. ita dr̄ in psal. Dixi ꝯfitebor aduersum me iniusticiā meā dño. Iniusticiā dicit ⁊ non iusticiam.

Et i canonica bti Jaco. Cōfitemini alterutrū pctā vrā nō bona vel virtutes sicut faciebat pharise⁹ dicēs. Gratias ago tibi dñe. qꝫ nō sum vt ceti hoies/fornicatores/adulteri/velut etiā hic publicanus. Jeiuno bis in sabbato/decimas do de oibus que possideo. Dꝫ ergo ↄfessio esse de pctis. Pro quo notandū ꝙ pctōꝝ quedā sunt venialia/quedā mortalia. quantū ad pctā venialia loqndo simplr nō sunt ↄfitēda de necessitate. cū eniꝫ de natura sua sint venialia qd etiā ipm verbū iportat pñt etiā pso ne cōsequi veniā: siue habēdo pniam interiorē siue ↄtritionē in gñali de ipsis. siue per exteriorē pñiam assūptā/siue p ꝑcussionē pectoris/et silr. Vñ notādū ꝙ pctā venialia multis modis remittunt: etiā absqꝫ ↄfessione sacramētali. Uno mō p ↄfessionē gñalē que fit in pma et in ↄpletorio: ꝛ in principio misse. Alio mō p bñdictionē epalē. Et idē credo nō tñ assero de bñdictione sacerdotis que fit in fine misse. Alio mō p aspsionē aque bñdicte. de ↄse. di. iiii. Aquā sale aspsaꝫ bñdixim⁹ vt cūcti ea aspsi bñdicant ꝛ scificent. Alio mō p ꝑcussionē pectoris. Alio mō qñ qs dicit deuote orationē dñicam. s. Pr nr. ꝛc. Et hoc vtute istius verbi dimitte nobis debita nra. ꝛc. Alio mō vt dicūt aliq̄ p igressū eccl'ie ↄsecrate. qd itelligo qñ ingredit causa ocōnis. Alio mō p elemosine largitionē vñ in Dan. iiii. c. Pctā tua elemosinis redime. de pe. di. i. Medicinā. Et credo ꝙ p qdlibꝫ op⁹ bonū deleant in ca. pallegato. Alio mō per deuotā susceptionē alicuius sacramēti potissime eucharistie. de ↄse. di. ii. Cū oē crimen. Intelligas tñ qñ dico sic vl' sic pctā venialia dimitti qñ scꝫ persona non hꝫ nisi venialia: qꝫ si haberet mortalia/nūq̄ sibi dimitterent venialia quousqꝫ mortalia essent remissa. Quis aūt venialia quātum est de natura sui nō sint de necessitate cōfitenda. tñ est multū congruū maxime viris pfectis sicut sunt plati ꝛ religiosi ꝙ ↄfiteant ea/qꝫ pñia coꝝ multū minuit virtute clauiū. Notādū

etiã q in aliquo casu cõtigit q homo tenetur ꝯfiteri pctm veniale. ⁊ hoc ꝑpter dubium/ scȝ qñ homo dubitat probabiliter de aliquo pctõ vtrum sit mortale vel veniale qꝛ si non peniteat sicut de mortali: discrimini se exponit ideo dȝ cõfiteri sicut iacet in cõscientia sua. ⁊ iudicio sacerdotis relinquitur vtrum sit mortale vel veniale. Et consulo sacerdoti qd non sit nimis pronus ad iudicãdũ pctã esse mortalia/ sed potest dicere magnum esse pctm/ et inducere hoiem ad penitẽtiam. Tenetur etiã homo confiteri pctm veniale propter ecclesiasticum statutum: qñ scilȝ non habet remorsum cõscientie de aliquo pctõ mortali. qꝛ cũ ex statuto eccl'ie teneatur quilibet ꝯfiteri in quadragesima/ talis tenetur cõfiteri/ et cũ nõ habeat pctã mortalia que cõfiteatur opȝ q cõfiteatur pctã sua venialia. dicunt tñ aliqui q sufficit q presentet se sacerdoti/ dicens. Dñe non habeo conscientiã de aliquo pctõ mortali. tñ presento me vobis vt videatis consciẽtiam meã. Tenendum est igitur q non necessariũ est cõfiteri pctã venialia scdm q talia sunt: tñ multũ vtile est ⁊ expediẽs. nec tenet quis ad ꝯfitẽdũ ea nisi de bono ⁊ equo nisi in duobus casibus/ qꝛ scȝ vl' ligatur a propria ꝯsciẽtia/ scȝ qñ dubitat vtrum sit mortale vel veniale/ vel ex constitutione eccl'iastica/ scȝ qñ non hȝ mortalia que cõfiteatur. Quantũ autẽ ad pctã mortalia dico q omnia tam manifesta q̃ occulta tenetur quilibet distincte ⁊ sigillati ꝯfiteri. ⁊ si exciderint a memoria sua tenet laborare q̃tũ põt q recordetur. q autẽ tenеatur ꝯfiteri pctã mortalia etiã manifesta sacerdoti ptȝ. qꝛ ad hoc qd sacerdos absoluat pctõrem optȝ q sciat pctã/ vt deus cuius locũ tenet et cuius auctoritate absoluit. sed nõ põt scire vt deus/ nisi dicãtur ei in cõfessione. ergo quantũcunqȝ pctm sit manifestũ ꝯfessori/ pctõr dȝ sibi dicere pctm suũ in cõfessione. vt sicut in foro iudiciali nõ sufficit q iudex sciat causam vt priuata persona: immo optȝ q sciat eam

vt iudex. ita in foro penitētiali nō sufficit q̄ ɔfessor sciat pctm̄ vt hō: immo opꝫ q̄ sciat ip̄m pctm̄ vt deus. i. q̄ in ɔfessione sibi dicat. Tenetur etiā ɔfiteri pctā q̄ntūcunqꝫ occulta. Cuius ratio est sicut enim medicus corporalis nō pōt dare remediū salubre nisi cognoscat infirmitatem. ita confessor q̄ est medicus aīe/ nūq̄ pōt imponere pn̄iam salutarē/ nisi cognoscat pctm̄. nō aūt pōt cognoscere pctm̄ occultū nisi reuelet ei in cōfessione. ergo opꝫ q̄ pctm̄ q̄ntūcunqꝫ occultū ɔfiteat. Justū est eni vt pctōr qui nō erubuit peccare in ɔspectu dei/ cui nichil pōt occultari/ nō erubescat ɔfiteri hoī pctōri. apparet ergo q̄ pctā mortalia quecūqꝫ sint siue manifesta siue occulta: oīa ꝛ singula distincte ꝛ sigillatī sunt ɔfitēda. Sed nūqd circūstātie pctōꝝ sunt ɔfitēde. Dicendū q̄ circūstātie pctōꝝ que sunt attēdende in ɔfessiōe ɔtinent in hoc vsu. Quis quid/ vbi/ q̄s/ quotiēs/ cur quō/ qn̄. Quilibꝫ attendit aīe medicamina dando. Quis querit vtrū pctōr sit mascul⁹ vel femina. senex vel iuuenis. nobilis vl' ignobilis. liber vel seruus in dignitate vel officio ɔstitutus. aut p̄latus sane mētis vel insanus. scius vl' nescius. solut⁹ vel coniugatus. claustralis. clericus vel laicus. ɔsanguine⁹. affinis vel extraneus. xp̄ianus. hereticus. iudeus vel paganus ꝛc̄. Quid. i. vtrū ɔmisit adulteriū/ fornicationē/ stuprū/ homicidiū/ sacrilegiū/ ꝛ silr̄a. Itē vtrū illd̄ qd̄ ɔmisit sit enorme/ mediocre vel paruū. Item vtrū illud sit manifestū vel occultū/ antiquū vel nouū/ ꝛ silr̄a. Ubi. s. aut in p̄phano loco vel sacro. aut in domo dn̄i/ vl' alibi scꝫ per q̄s mediatores aut nūcios. qꝛ oēs tales facti esse participes criminis ꝛ dānatiōis ꝛ ipse reus p̄ pctīs eoꝝ. Item p̄ quos. i. cū quib⁹ ꝛ pro q̄bus. ꝛ ɔtra q̄s. Quotiēs scꝫ quotiēs cognouit adulterā vel fornicariā. et vtrum vnā vel plures. quotiēs dicit v̄ba iniuriosa vel ɔtumeliosa p̄rimo. ꝛ quotiēs iterauit iniurias/ ꝛ silr̄a. vulnus eni iteratū/ tardi⁹ sanat. Cur. s. q̄si tētatiōe vel occasiōe

hoc fecerit. et vtrū pzeuenerit ipsam tētationē vel occa-
sionē/vel fuit pzeuētus ab ea. Itē vtrū spōte vł coacte
⁊ qua coactiōe an ɔditiōali vel absoluta. Itē vtrū cupi
ditate vel pauptate/vtrū ludēdo vel nocēdi aīo. Quo-
modo .i. de modo agēdi vel patiendi. qđ melius actu ꝙ
lectiōe vel locutione scitur. Qñ. scȝ a tēpoze sacro/puta
diebus festiuis. xl. ieiuniozū. vel aliis diebus. Item an
ante acceptā penitentiā aut post frāgendo ipsam. Item
ergo sunt circūstātie que in oī pctō sunt attēdende. quaꝝ
quedā respiciūt ꝑsonā ipsius pctōꝛis aut ꝑsonam illius
cui facta est iniquitas. ⁊ sic est quis. Quedam respiciunt
pctm̄ suū: ⁊ hoc quantū ad substantiā facti. et sic est quid
vel quantū ad modū agēdi. ⁊ sic est quō. vel quantū ad
causam finalē. ⁊ sic est cur. vł quātū ad causam initiatiā-
tem. ⁊ sic est ꝑ quos. vel quantū ad frequentiā actus. et
sic est quotiens. quedā respiciunt tēpus. ⁊ sic est quando.
quedā respiciūt locū. ⁊ sic est vbi. Haꝝ autē circūstātia-
rum quedā mutāt speciem pcti: sicut accipere rem alie-
nam inuito dño est pctm̄ furti. modo isti pctō addatur
ista circūstātia vbi. s. ꝙ accipiat de loco sacro. mō muta-
tur species pcti: qꝛ nō solū est furtū/imo sacrilegiū. Silr
cognoscere mulierē que nō est ꝓpꝛia vxoꝛ est foꝛnicatio
addat ista circūstantia. s. ꝙ ista nō sit cōiugata sua: iam
est adulterium. vł ꝙ sit virgo: iam est stupꝛum. vel ꝙ sit
ɔsanguinea sua: iā est incestus. vł addat ista circūstātia
quō. i. nō cognoscat debito mō: iam mutat spēs pcti/qa
est pctm̄ cōtra naturā. Silr ebꝛietas de natura sui non
est pctm̄ moꝛtale. addat ista circūstantia quotiēs. i. ꝙ iā
habeat in vsu ꝙ inebꝛiet se: iam est pctm̄ moꝛtale. Silr
ꝑcutere aliū furiose est pctm̄. addatur ista circūstantia
quis. s. ille q̄ ꝑcutit sit cleric⁹: iam mutat species pcti: qꝛ
iam est excōicatio. ⁊ sic de aliis circūstantiis. Quedā ħo
circūstantie nō mutāt speciē pcti: sed aggrauāt pctm̄. vbi
grā. Cognoscere solutā nō suam est foꝛnicatio. addatur

circūstantia ista q̄n .i. ꝙ cognoscat eā t̄pe sacro .l₃ nō mu tet sp̄es p̄cti:t̄n aggrauat p̄ctm̄/vl' addat ista circūstātia quō .i. publice ⁊ manifeste:certe iā aggrauat p̄ctm̄. et sic de aliis circūstantiis. ¶Quedā vero circūstantie sunt que alleuiant p̄ctm̄:sicut ꝑcutere clericū est p̄ctm̄. addat ista circūstantia cur scʒ ꝙ aliq̇s ꝑcutiat eū in ludo: iam mi nuitur p̄ctm̄. Silr̄ accipere rem alienā p̄ctm̄ est addat ista circūstantia q̄n .i. q̄n aliq̇s accipiat eam t̄pe magne necessitatis:certe minuit p̄ctm̄. ⁊ sic de aliis. P₃ ergo ꝙ circūstantiaꝝ quedā sunt que mutāt speciē p̄ci. quedaʒ que aggrauāt sed nō mutant. quedā que alleuiāt. modo de circūstantiis mutantibus speciē p̄ci dicūt cōcorditer doctores ꝙ sunt de necessitate ɔfitende. vnd̄ nō sufficit ꝙ in ɔfessiōe dicere accepi rem alienā/imo si accepta fue rit de loco sacro opt₃ ꝙ exp̄mat dicendo accepi illud de ecc̄lia vel de tali loco. nec etiā sufficit dicere peccaui cuʒ muliere/imo opt₃ exp̄mere si erat ɔiugata/virgo/ɔsan guinea vel religiosa. ⁊ sic de aliis circūstātiis. De circū stantiis aūt aggrauātibus sed nō mutātibus speciē p̄ci est diuersitas inter doctores. Nā q̇dā dicūt ꝙ sunt de ne cessitate ɔfitēde. alii aūt dicūt ꝙ non sunt de necessitate nisi de ɔgruo ⁊ vtili maxime viris ꝑfectis ⁊ intelligētib⁹ bus. Et credo ꝙ ɔfessores debēt interrogare de hmōi cir cūstantiis ⁊ potissime apud simplices. de hoc t̄n magis dicet infra. De circūstantiis aūt alleuiātib⁹ dicūt docto res ꝙ nō debēt ɔfiteri nisi forte interrogetur ab eis. Ex p̄dictis p₃ quō tam p̄ctā mortalia q̄̄ venialia sunt ɔfi tenda. Que autē sunt p̄ctā mortalia dicet infra q̄n aget de interrogationibus faciēdis in cōfessione. q₃ si hic po nerentur oporteret iterū ponere ibi.

¶Qualis debet esse confessio. Cap̄. vi.

AD sciendū qualis d₃ esse cōfessio. notandum ꝙ da uid ꝓpheta in sc̄do psalmo penitētiali/qui .xxx. in ordine est:ponit summarie ɔditiones ɔfessionis/dicens

Dixi ɀfitebor aduersum me iniusticiã meã dño:ꝛ tu remisisti impietatem pctī mei.vbi innuit ꝙ cõfessio debet esse premeditata cuz dicit.dixi.i.in corde meo disposui. Scdo dz esse aperta nõ palliata/ideo dicit confitebor.i. non tacebo neq palliabo nõ excusando neq defendēdo me.Tertio dz esse accusatoria:ideo dicit aduersum me id est cõtra.Quarto debet esse verecunda/ideo dicit iniusticiã.i.pctm̄ de quo homo verecũdatur.Quinto debz esse ꝓpria/ideo dicit meã ꝛ nõ alienã. Sexto dz esse meritoria.Nã seqtur ꝛ tu remisisti ipietatē pctī mei.vt aũt magis pticulariter ꝓcedam⁹.notandũ ꝙ ad hoc ꝙ confessio pficiat dz habere.xvi.ɀditiones que in his v̾sibus cõtinent. Sit simplex/humilis/confessio pura/fidelis. Atq frequēs/nuda/discreta/libens/verecunda. Integra/secreta/lachrymabilis accelerata. Fortis ꝛ accusans et sit parere parata. ¶ Prima ergo ɀditio est qđ sit simplex. Simplex eni dz quasi sine plica.vnđ ɀfessio dz esse sine plica alicuius falsitatis/ita ꝙ nõ taceat verum nec admisceat falsum etiã humilitatis causa.vnđ Aug.Cũ humilitatis causa mētiris si nõ erras anteꝗ̃ mentiris. mētiendo pctõz efficieris.vñ pctõz nõ dz celare qđ fecit/ nec dicere qđ nõ fecit.sed simpl'r ꝛ plane dz dicere omia pctã sua/qz vt dicit sapiēs.Qui ambulat simpl'r/ambulat ɀfidēter. ¶ Scđa ɀditio ꝙ sit humilis.talis enī fuit cõfessio publicani.de quo ait xp̄s in Lu.ꝙ non audebat oculos ad celũ leuare.sed ꝑcutiebat pectus suũ/dicens. Dñe ꝓpici⁹ esto michi pctõri.et iõ recessit iustificat⁹. Jõ dicit btũs Petrus.Humiliamini sub potēti manu dei/ vt vos exaltet i tp̄e visitatiõis.qz vt dicit Job.Humilē spm̄ suscipiet gl'ia. ¶ Tertia ɀditio est ꝙ sit pura ꝛ non fiat ꝓpter ypocrisim vel vanã gloriã/sed fiat pure ꝓp̄ deũ/nec fiat timore seruili.i.timore pene inferni/sed timore filiali.i.timore offense diuine maiestatꝭ sicut dictũ fuit supra de ɀtritione.Fiat etiã sine vlla fictione.quis

cõfessio talis esset cõfessio lupi. De qua fabulose narratur ꝙ semel cõfitebatur. ⁊ ɔfessoꝛ dixit ei. pacis signa facis. animū tñ tuū pꝛauū reputo ⁊ fallacem vix solitam vitā depones. solit⁹ es rapere. vix amicus eris ouibus. quicqđ dicas q̄ſi diceret. lʒ pñiam et ɔtritionē pꝛetēdas exteri⁹ in facie: maliciā tñ retines in aio iteri⁹. i. in coꝛde.
¶ Quarta ɔditio ꝙ sit fidelis. s. vt tam ɔfitēs ꝙ̄ ɔfessoꝛ sint in fide catholica. ⁊ fiat ſm doctrinā eccłe ⁊ nō ſm doctrinā hereticoꝝ ita ꝙ fiat sub spe venie. nec sit sicut confessio iude ꝓditoꝛis q̄ postq̄ fuit optime cõfessus/dicēs. peccaui tradēs sāguinē iustū: despauit de venia. ⁊ abiens laqueo se suspendit. ꝓbanꝛ ista de pe. dist. vi. Qui vult.
¶ Quita ɔditio est ꝙ sit frequēs qđ dupliciꝛ intelligiꝛ. Uno mō qui frequēter ceciderit ꝑ pctm̄ moꝛtale. frequēter resurgat ꝑ pñiam. Et de hoc habeꝛ de pe. di. iii. c. Reperiunꝛ. ⁊ c. Septies in die cadit iust⁹. ⁊ c. Adhuc instāt ꝓdidi. Alio mō vt eadē pctā frequēter ɔfiteanꝛ. vñ Aug. Quāto cõfitetur quis pluribus turpitudinē sui criminis: tāto facili⁹ ɔsequeꝛ veniā remissionis. De hoc tñ quō q̄s teneꝛ ad hoc diceꝛ infra qñ ageꝛ de iteratione ɔfessiōis.
¶ Sexta ɔditio ꝙ sit nuda. qꝛ nō dz ɔfiteri ꝑ nūciū nec ꝑ epłam/sʒ viua voce. oꝛe ꝓꝑo ⁊ pñtialr̄ siue ꝑsonaliter vt q̄ per se peccauit. ꝑ se erubescat. Itē nō dz ɔfiteri verbis vel noibus crimina palliantis/ sed quodlibet pctm̄ suo ꝓꝑꝛio noie quantūcunqꝫ turpe expꝛimatur: honeste tamen et oēs circūstantie quantūcūqꝫ turpes ⁊ abhominabiles expꝛimanꝛ. vt sic tota sanies apostematis expellatur. De circūstantiis aūt qñ sunt cõfitende habemus supꝛa. c. pꝛeceđ. Nota etiā ꝙ mutus potest ⁊ debet confiteri per signa. et qui est alterius lingue et ydiomatis. ita ꝙ si cõfessoꝛ non intelligat eū debet confiteri per interpꝛetē. ⁊ interpꝛes teneꝛ secrete tenere ɔfessionē sicut sacerdos. Nota etiā ꝙ si aliquis scribat sua in carta vt melius recoꝛdetur de eis/et legat cartam coꝛā sacerdote

vene facit. ¶ Septima cōditio ꝙ sit discreta scꝫ ꝙ distin
cte ⁊ separatim cōfiteatur pctā sua nō ꝯfuse. iuxta illud
psal. Lauabo ꝑ singulas noctes lectū meū. lauabo inꝙ
per singulas noctes. i. per singula pctā. lectū meū. i. con=
sciētiā meā. Itē vt eligat peritū iudicē. vñ Aug. Sacer
dotem quere qui te sciat ligare ⁊ soluere. De hoc quere
supra. c. Cui faciēda. Octaua ꝯditio ꝙ sit libēs. i. volun
taria. vt non sit sicut cōfessor achor ꝗ coact⁹ cōfessus/ est
lapidatus. sed sit sicut confessio dextri latronis in cruce
pendētis. lꝫ eni debeat dolere ꝗs ꝓpter pctā que cōmi=
sit: tñ gaudere dꝫ ꝓpter vitā quā recuperat. vñ cōtingit
gaudiū ⁊ dolorē esse simul ⁊ semel in eodē supposito. vñ
psal. Scḋm multitudinē dolorꝫ meorꝫ in corde meo ꝯso
latiões tue letificauerūt aiam meā. Nona ꝯditio ꝙ sit
verecūda cū magna eni verecūdia dꝫ pctōr ꝯfiteri: et sic
merer veniā. vñ Aug. Laborat mēs patiēdo erubescētiā
⁊ qm verecundū esse est magn⁹ pena. ꝗ erubescit ꝓ xpo
fit dignus venia de pe. di. i. Quā penitet. nō tñ dꝫ esse tā=
ta verecūdia ꝙ ꝓpter eā dimittat dicere veritatē. vñ sa
piens Eccl. iiii. c. Ne ꝯfundaris pro aia tua dicere verū.
Est eni ꝯfessio adducēs ad gloriā vel ad veniā. Decima
cōditio est ꝙ sit integra vt scꝫ dicat oia pctā sua nō dicē=
do ea corā duob⁹ sacerdotib⁹/ sed oia dicat vni nichil pe
nitus omittēdo: de⁹ eni sūme ꝑfectus: opus imꝑfectiōis
nō nouit. aut eni totū hoiem sanat aut nichil. vñ vsus.
Sūma dei pietas veniā nō dimidiabit. Aut nichil aut
totū te ꝑfie dabit. Aug. Caueas ne verecūdia duct⁹: di=
uidas ꝯfessionē. Undecima cōditio ꝙ sit secreta/ tam ex
parte ꝯfitētis ꝗ ex parte ꝯfessoris. Ex parte ꝯfitētis vt
nō dicat vel predicet pctā sua in plateis ne aliꝗ scandali
zentur in pctō suo: ⁊ ne sit de illis qui cuꝫ male fecerint
glorianē. Quō autē debeat esse secreta ex parte ꝯfessorꝫ
dicet infra cū agetur de sigillo cōfessionis. Duodecima
cōditio ꝙ sit lachrymabilis. Et de hoc dicit Hieronim⁹

Per diē ꝛ noctē nō des tibi requiē / neqꝫ taceant pupille oculi tui. Et Joh. criso. Lachꝛyme lauant delictū: qđ est cōfiteri. Et in veritate magnū signū ꝯtritionis sunt lachꝛyme: potissime in hōie adulto. Nam in paruulo ꝛ muliere nō est multū curādū de lachꝛymis. Nā de muliere dicit Ouidius. Ut flerēt oculos erudiere suos. Decima tertia ꝯditio ꝙ sit accelerata .i. festina. Et de ista ꝯditiōe require supꝛa in cap. Quō faciēda. Decimaquarta ꝯditio ꝙ sit foꝛtis. Exēplo beate marie magdalene que a deo fuit foꝛtis in penitēdo ꝓpter amarā interius compūctionē ꝙ nullo pudoꝛe obstāt publice cōfessa fuit turpitudinē pctōꝝ suoꝝ. Sic pctōꝛ dz esse foꝛtis in penitēdo ꝛ ꝯfitēdo pctā sua ꝙ nullo mō retrahat a ꝯfessiōe illoꝝ qꝛ scriptū est foꝛtis est vt moꝛs dilectio. Decimaquinta cōditio ꝙ sit accusatoꝛia: scꝫ ꝙ dicat se cōmisisse pctm̄ ex ꝓpꝛia malicia. accusando se foꝛtiter nō pꝛetēdens accusatiōes in pctis. sicut fecerūt ꝑmi parētes. vñ sapiēs. Justus in pꝛīcipio accusatoꝛ est sui. veniet amic⁹ eius ꝛ accusabit eū. Iste amicus est deus. ꝛ nisi pctōꝛ mō se accuset coꝛā isto amico ꝛ coꝛā sacerdote dei vicario hēbit in futuro multos accusatoꝛes / scꝫ deū. ꝓpꝛiā ꝯsciētiā. dyabolū / pctm̄. ꝛ etiā totū mūdū. qꝛ vt dicit sapiēs. Pugnabit totus oꝛbis terraꝝ ꝯtra insensatos .i. pcōꝛes. Si aūt mō accuset se pctōꝛ. deus excusabit eū in futuro. Sexta decima conditio ꝙ sit patere paratus .i. ꝙ sit obediens. Aug. Ponat se penitēs oīno in ptāte iudicis .i. in iudicio sacerdotis nichil reseruās / vt oīa eo iubente paratus sit facere pꝛo recuperāda vita aīe: quecūqꝫ faceret pꝛo euitando coꝛpoꝛis moꝛte. et hoc cū desiderio. qꝛ recuperat vitā infinitā. Cū gaudio eni dꝫ facere imoꝛtalis futur⁹ que faceret ꝓ differēda moꝛte moꝛitur⁹. Ray. aūt ī summa sua addit alias duas ꝯditiōes. Pꝛia est ꝙ sit ꝓpa scꝫ ꝙ seipm̄ accuset pctōꝛ ꝛ nō aliū. vnđ dicit psal. Deus vitam meā annūciaui tibi. vitā inqt meā nō alienā. alias

si crimen vł pcīm alteri⁹ pderet: nō esset criminis illius correctoꝛ sed pditoꝛ vł detractoꝛ. vñ null⁹ dꝫ aliū noīare in cōfessione: nec sacerdos dꝫ de noīe eū interrogare. Fallit aūt istud ꝙ circūstantia pcti est talis ꝙ aliter nō pōt cōfiteri pcīm: puta si cognouerit matrē vel filiā: qd aūt ⁊ quō faciēdum sit in hoc casu dictū est. s. ca. Cui fa. Scda ɔditio ɔfessionis quā addit Ray. est ꝙ sit moꝛosa vt nō dicant pctā in trāsitu sicut cāpsoꝛes cōputant nūmos. sed cū maturitate ⁊ moꝛosa deliberatiōe. vt ex hoc attendat deuotio ⁊ maioꝛ habeat cōtritio ⁊ verecūdia. Confiteat ergo pctōꝛ iuxta foꝛmā supꝛa dictā. Et habita remissione peccatoꝝ habebit pꝛemia beatoꝛum.

De iteratione confessionis. Cap. vii.

Licet vt dictū est supꝛa multū vtile sit ⁊ fructuosuꝫ frequēter ɔfiteri: aliqñ est necessariū. Notandum ergo ꝙ doctoꝛes ponūt aliquos casus in qbus de necessitate salutis cōfessio est iterāda. pꝛimus est ppter enoꝛmitatē sceleris. s. qñ hꝫ aliquem casum de quo cōfessoꝛ suus nō pōt eū absoluere. ⁊ mittit eū ad superioꝛē debꝫ ɔfessionē quā fecerat inferioꝛi iterare superioꝛi. vt sciat que penitētia sit ei īponēda: nisi foꝛte supioꝛi qñtū ad casum illū cōmitteret vices suas inferioꝛi. pbatur ille casus. xxxiii. q. ii. c. Latoꝛē. de pe. ⁊ re. ca. Significat. Scds casus est ppter ignoꝛantiam ɔfessoꝛis si eni cōfessoꝛ sit imperitus ⁊ nescit sibi imponere pñiam pꝛo pctis ɔfessis dꝫ eū remittere ad ɔfessoꝛem peritū q ei sciat pñiam salutarē imponere. ⁊ iste tenet pctā pꝛimo cōfessa iterum cōfiteri. vñ Aug. Sacerdotē quere qui te sciat soluere ⁊ ligare. Tertius est ppter ɔtemptū satisfactiōis. vnd qñ aliqs fuerit ɔfessus de pctis suis ⁊ ɔtēpsit facere pñiam sibi impositā: ⁊ excidit a memoꝛia sua que fuit illa pñia tenet iterū cōfiteri illa ac eadem pctā si recoꝛdet de eis. pbatur iste casus de pe. di. iii. Si amplius. Distinguendum tñ est in isto casu. qa aut iste ɔfitet eidem cōfessoꝛi

cui primo erat cõfessus. aut alii. Si cõfitetur eidem. aut iste cõfessor recordatur de pctis prius cõfessis: et tũc nõ tenetur nisi velit iterũ cõfiteri ea sibi: sed sufficit dicere. Dñe ego alias fui cõfessus vobis: et vos recordamini de quibus fuatis quod ego cõtẽpsi facere pñiam quã michi imposuistis: nec recordor que fuit: ideo venio ad vos vt illã vel aliã penitentiã michi imponatis. Si aũt cõfessor non recordetur de pctis primo sibi cõfessis: credo quod tenetur iterũ cõfiteri. et idẽ dico si cõfiteatur alii. Quartus casus est propter maliciã fictionis pctõris. scz qñ aliquis scienter retinet aliquod mortale pctm in cõfessione: quis cõfiteatur oia alia peccata sua. tenetur illud qd retinuit et oia alia iterũ cõfiteri. Et ratio est. quia prima cõfessio non facta fuit in charitate. cũ ipse remanet in pctõ mortali. ergo fuit impossibile pctã alia sibi dimitti. ergo si nõ fuerũt dimissa tenetur iterũ ea cõfiteri. vt Aug. Scio dñm inimicũ omni criminoso. quõ ergo si pctm reseruet: de aliis recipiet veniã. de pe. di. iii. Sunt plures. Nota tñ distinctionẽ positã in precedẽti casu. quia si confiteatur eidem sacerdoti sufficit quod dicat qñ fui confessus vobis retinui maliciose illud peccatũ. Et hoc si cõfessor recordetur de aliis pctis: sed si non recordetur tenetur iterũ oia cõfiteri. et idẽ dico si cõfiteatur alteri. Et quod in istis quattuor casibus sit cõfessio iterãda de necessitate cõcordant oẽs doctores. Sũt tñ alii casus in quibus doctores diuersificãtur. Primus est propter peccati obliti recordationẽ. Scds est propter recidiuationem. Dicũt enim doctores aliqui quod qñ aliquis recordatur de aliquo mortali pctõ qd non fuerit cõfessus vel qñ recidiuat in aliqd aliud pctm qd antea fuerat confessus puta quod fuerat cõfessus de adulterio: iterum cõmittit et relabitur in adulteriũ: iterum tenetur oia puta prius cõfessa cõfiteri Et quãtũ ad primũ casuz est ratio. quia alias nõ esset cõfessio integra. Quãtũ ad scdm casũ est ratio istorum. quia dicũt quod oia pctã quãtũcũque prius dimissa redeũt propter ingratitudinẽ

in recidiuatione. Alii dicūt q sufficit dicere in generali se alias peccasse: et de nouo de hoc pctō recordatū fuisse. vel de nouo hoc pctm̄ cōmisisse. Tertii dicunt quasi medio modo dicētes. q in predictis duobus casibus peccata eiusdem generis iterū confiteri in speciali. pctā vero alterius spēi sufficit cōfiteri in generali. Vbi gr̄a. Aliqs recordatur se modo cōmisisse pctm̄ s. furtū si alias fuerit confessus de furto tenet iterū confiteri de eodē furto in speciali/ vt dicit opinio prima. De aliis autē pctīs sufficit cōfiteri in generali. vt dicit scd̄a opinio. et idē dico de recidiuo. Que istarum opinionē sit melior et verior: relinq iudicio meliori. et vnusquisq quā voluerit eligat Magister godefrid9 in fontanis in theologiā parisius magister: in quodā quolibeto suo addit vnā aliā casum scz qn aliqs ꝯfitet aliqd pctm̄ et nō dolet nec penitet de pctīs vel de pctō preterito/ nec ꝓponit abstinere in futuro. talis tenet iterum ꝯfiteri. Et inter multas rōnes quas ad hoc adducit vna est hec. qm̄ in essentialiter ordinatis posteri9 nō pōt esse sine priori. et multominus pōt stare cū opposito prioris: sicut aliqs nō pōt confirmari nisi fuerit baptizatus. qz baptism9 et ꝯfirmatio habent necessariā et essentialē ordinē inter se. sed confessio et cōtritio habent essentialē ordinē inter se. quare ad hoc q confessio hmōi valeat: optz q contritio precedat confessionē vel ad minus sit simul cū ea. Sed in casu proposito ꝯtritio non precedit nec est simul cū cōfessione: imo eius oppositū est simul cū ꝯfessione scz delectatio: et cōplacentia in pctō: quare illa ꝯfessio nichil valuit. et ideo optz q iteretur. Verū est q frater Bern. de galliaco baccalarius in theologia: et quodā electus claromon. in correctorio suo cōtra dictū magistrū Godefridū dicit q talis non tenet de necessitate iterū confiteri/ sed tenetur iterū cōfiteri de pctīs prius cōfessis ficte: et de ipsa fictione/ virtute ꝯfessionis facte et ꝯtritionis presentis remittūtur sibi pctā.

Arguit ergo sic. Tm̄ valet ⁊ pōt ꝯtritioni v̄tute cōfessionis facte q̄tū valet ⁊ pōt in v̄tute cōfessionis faciende/ sed cōtritio in virtute cōfessionis delet oīa pctā (vt tenet doctrina fidei) ergo ⁊ in virtute confessionis iam facte. Cōfessio enim iam facta habuit existentiā realem. ideo virtus eius pōt operari melius q̄ illius cōfessionis que nondū fuit. Que istarum opinionū sit verior/ nescio. tn̄ credo q̄ tenetur confiteri saltem in generali sez q̄ alias fuerat confessus multa pctā de quibus nō penitebat nec proponebat abstinere/ sed modo cōteritur de ipsis et est paratus facere pn̄iam iunctā/ nisi fecerit eā. Et credo q̄ si in speciali confiteretur oīa pctā bene faceret. Et istud videtur sentire Ray. in summa sua. Rationem eius vide in capitulo illo/ vt quartus casus.

Quō debeat se hr̄e sacerdos ad ꝯfitētem. Cap. viii.

Ostensa de ꝯfessiōe que est ⁊ qualis debeat esse/ restat ostēdere de ꝯfessore. ⁊ p̄mo quō debeat se habere ad cōfitētem. Circa q̄ notādū q̄ cōfessor sacerdos dr̄ gerere vicem spūalis medici: pctōr vero vicem spūalis egroti. Sicut eni corporis medicus ad egrotū accedens primo mulcet ipm̄ egrotū/ ⁊ ꝯpatit̄ ei se ꝯfirmādo infirmo/ verbis blāditur: sanitatē pollicet̄ vt eger ꝯfidētias detegat morbi quātitatē ⁊ doloris acerbitatē: sic sacerdos quasi medicus spūalis dū ad eū accedit pctōr q̄ est quasi spūalis egrotus dz pctōrē verbis allicere: blandimētis mulcere vt facilius egrotus .i. pctōr detegat morbum .i. pctm̄. Dz ergo ꝯfessor pctōrem docere/ et monere vt ad pedes eius humiliter sedeat/ nec patiat̄ eū sedere de pari. ⁊ si sit mulier dz eā docere vt sedeat ex trāsuerso ne respiciat sacerdos faciē mulieris. q2 vt dr̄ in abacuch Facies mulieris facies leonis ⁊ vētus vrens: nec etiam respiciat quēcunq3 ꝯfitētem in facie. q2 exinde audacius cōfitebitur. Exinde pio ac dulci suauiq3 colloquio deb3 ipsum inducere ad cōpunctionē: ꝓponens beneficia que

xps ei ꝯtulit potissime in passione sua qñ.s.ꝓ saluandis pctõꝛibus voluit tm̃ doloꝛẽ sustinere. Item qꝛ ipse dixit Nõ veni vocare iustos sed pctõꝛes. Itẽ oñdat ei ꝙ illi q̃ plus peccauerũt/si bene penitent:magis diligunt̃ a deo postea ⁊ exaltant̃.sicut pꝫ in dauid.petro/paulo/maria magdalena et latrone:qui oẽs fuerũt maximi pctõꝛes. Et qꝛ bene peniterũt de pctis suis/postmodũ fuerũt amati:⁊ singulariter a deo exaltati. Et ponat etiã ipsi in xp̃o pietatẽ.miam.charitatẽ ⁊ mãsuetudinẽ:quib⁹ paratus est recipere pctõꝛes. Suadeat etiã ei ꝙ nõ verecũdetur ꝯfiteri sibi qꝛ ipse est pctõꝛ:sicut ⁊ ipse qui cõfitetur/immo foꝛte plusq̃ ipse.⁊ ꝙ nõ ꝯfitebit̃ ei sicut hoi.sꝫ sicut tenẽti locũ dei.et ꝙ ipse dimitteret se citius interfici/q̃ ꝙ reuelaret pctã ipsius. Et si foꝛte ex istis oibus pctõꝛ nõ velit ꝯfiteri.ꝓponat ei ꝯfessoꝛ terroꝛẽ iudicii ⁊ penas inferni.⁊ quanta mala parata sunt pctõꝛibus.et q̃ dire punit deus eos q̃ nolunt penitere.et q̃ misericoꝛditer parcit penitentibus. Et omnibus istis expositis audiat implicite confessionem ipsius. Caueat autem confessoꝛ ne expuat/vel aliquod signũ abhoiationis ostẽdat quãtũcunqꝫ pctõꝛ confiteatur peccatũ flagitiosum et enoꝛme. sed omnia audiat cũ mansuetudine ⁊ pietate.

¶ De interrogatiõibus faciẽdis in ꝯfessione. Cap̃ ix.

Quãuis quidã dicũt ꝙ interrogatiões sunt faciẽde in ꝯfessiõe.tñ qꝛ dictũ eoꝝ est multũ piculosũ ꝓpt̃ simplicitatẽ ⁊ verecundiã hoim.ideo credo ꝯtrariũ.s.ꝙ sunt faciẽde interrogatiões in ꝯfessiõe.vñ Aug.sup illũ locũ. Qui sine pctõ est p̃m⁹ in ipam lapidẽ mittat.inq̃t. Caueat spũalis iudex ꝙ sicut nõ cõmisit crimen neq̃tie.ita nõ careat munere scie.opꝫ eni ꝙ sciat cognoscẽ q̃cq̃d debeat iudicare. Iudiciaria eni ptãs hoc expostulat vt qđ dꝫ iudicare cognoscat diligẽs igitur inq̃sitoꝛ exp̃mat sibi.⁊ subtilis inuestigatoꝛ sapient̃.et quasi astute interroget a pctõꝛe qđ foꝛsitan ignoꝛat vel verecundia velit

occultare. Cognito ergo crimine ꝛ varietatibꝰ eius nō dubitet inuestigare locū. tp̄s. ꝛc̄. Quibus cognitis assit beniuolus. paratus erigere. ꝛ secū onus portare habeat dulsedinē in affectione. pietatē in alteriꝰ crimine: discretionē in varietate. Hec ꝛ multa alia ponunt̄ de pe. di. vi. Et qꝫ vt vult Greg. Clauis aptiōis est s̄mo correctiōis q̄a interrogando ꝛ increpādo culpā detegit: quā sepe nescit ipse etiā q̄ ꝑpetrauit. xliii. di. Sit rector. Et ita s̄m v̄bū bti Job. Subtilit educēdꝰ est de sinu pctōris manu obstetricāte. i. idustria ꝯfessoris coluber tortuosus. Uiso ergo ꝙ interrogatiōes sunt faciēde in ꝯfessiōe videndū est de quibꝰ faciēde sunt: ꝛ quo ordine. vn̄ sciendū ꝙ interrogationes faciēde de pctīs mortalibꝰ ꝛ circūstātiis eorūdem vt ergo sciatur de quibꝰ sunt faciēde interrogatiōes: optꝫ scire quot sunt pctā mortalia. Pro quo notādū ꝙ pctm̄ mortale pōt esse mortale dupliciter. Uno modo ex natura sua sicut fornari est peccatū mortale ex natura sua. Alio mō aliq̄s actus pōt esse pctm̄ mortale: ex intētione sicut cantare in eccl'ia nō est pctm̄ mortale imo pōt esse meritoriū: sꝫ cātare vt placeat mulieri vt alliciat eā ad peccādū: mortale est pctm̄. Et qꝫ intētiōes hūane sūt q̄si infinite: iō de his q̄ sūt pctā mortalia ex intētiōe nō pōt certa regula dari. Loq̄mur ergo de his que pctā mortalia sunt ex natura sua. ¶ Un̄ sciēdū ꝙ oēs trāsgressiōes p̄ceptoꝝ decalogi sūt pctā mortalia. De his tn̄ dicet̄ in tertia parte huiꝰ opis q̄n aget̄ de decē preceptis decalogi. Quedā eni numerant̄ ab apl'o ad Rom. xiii. vt est ydolatria viciū ꝯtra naturā / iniq̄tas / malicia / fornicatio / auaricia / neq̄cia / inuidia / homicidiū / ꝯtētio dolus / malignitas vsura / susurratio / detractio / ꝯtumelia / supbia / elatio / intētio maloꝝ / inobediētia / insipiētia / incōpositio. Et istis adiungit illos qui sunt sine affectione: sine federe: sine mia. ꝛ oia ista sint pctā mortalia ptꝫ ex hoc ꝙ sequitur. s. ꝙ q̄ talia agūt digni sunt morte. nullꝰ aūt est dignꝰ mortis

nisi pro pctō mortali. ergo oīa p̄dicta sūt pctā mortalia. Sed vt de pctis mortalib' certa habeat regula. notādū q̄ oīa pctā mortalia reducūtur ad septē vicia capitalia que ꝯtinent in hac dictiōe saligia. Vñ notandū q̄ in hac dictiōe saligia sunt septē lr̄e quaꝝ q̄libȝ deseruit suo pcō mortali. Nā p lr̄am s. intelligit supbia. p p̄mū a. auaricia. per l. luxuria. per p̄mū i. ira. per g. gula. per scdm i. inuidia. per scdm a. accidia. vñ vsus. Das septem vicia per hoc dictū saligia. Iste autē sunt septē male radices que in terra deserta inuia ⁊ inaq̄sa aiaꝝ hoim pctoꝝ de quib' ego sum vnus radicant. Ex q̄libȝ vero radice eaꝝ m̄lti rami pullulāt. vt tradit Greg. sup Job. Nā ex ista mala radice q̄ est supbia oriūtur septē pessimi rami: vlȝ inobediētia/iactātia/ypocrisis/ptinacia/cōtentio/discordia/presumptio. Et nota q̄ ista vocātur mortalia. quia pp̄ter ista incurrit hō sñiam spūalem. ¶ Primū ergo et principale inter ista est superbia. i. amor inordinatus suipsius. s. pp̄rie excellentie et honoris: nō referēdo ad honorem dei nec actu nec habitu nec ad edificationē alterius proximi. Et sunt quattuor modi supbie. Primus est qñ homo appetit videri ⁊ reputari ab aliquo melior q̄ sit. ⁊ presumit de se q̄ sit bonus ⁊ est tñ malus ⁊ pctor vel q̄ habeat aliqua bona que non hȝ. Scd's modus est qñ hō se reputat hr̄e bona que hȝ nō a deo: sed a seipso. Tertius modus supbie est qñ hō reputat se hr̄e illa que habȝ a deo pp̄riis meritis ⁊ nō p grām dei. Quartus qñ quis per nobilitatē vel diuitias vel quecunq̄ȝ alia vult apparere excellētior sup alios inordinate ⁊ plusq̄ stat' suus exposcat. Et notandum q̄ rami superbie qui supra dicti sunt: ab aliq̄b' nūcupātur filie q̄ aliqualiter pp̄ter simplices sūt describēde. Vñ inobediētia est ꝯtēpt' p̄cepti superioris scȝ dei/vel cuiuscunq̄ȝ hoīs cui tenetur obedire. vt p hoc hō inobediēs videatur nō alteri subiici/vel esse subiectus. Hypocrisis est exterius ostēdere deuotionem

ficte ꝓpter laudē hoim habēdā. Cōtentio vel cōtendere est resistere aliis per vba ⁊ nō velle ab aliis superari in verbis ⁊ lite/ vt ꝑ hoc excellētioꝛ videat̄. Pertinacia est qñ ꝓꝑe opinioni vel scīētie homo nimis inoꝛdinate innitit̄ nolēs credere ꝯsilio maioꝝ/ vt per hoc appareat sapiētioꝛ. Discoꝛdia est qñ aliqͥs rebellat ⁊ ꝯtradicit volūtati melioꝝ ꝓterue ⁊ ex supbia coꝛdis. Pꝛesūptio est qñ quis ꝑ vestes inoꝛdiatas et alia quecūqꝫ mirabilia vult apparere ⁊ gloꝛiari: ⁊ ab aliis a quib⁹ videt̄ valētioꝛ reputari. ¶ De radice auaricie nascūt̄ sex. s. ꝓditio/ fraus fallacia/ piuriū/ inqͥetudo mētis/ cōtra miam coꝛdis obduratio. Pꝛoditio est dol⁹ in reb⁹ interioꝛib⁹. Fraus est deceptio in reb⁹ exterioꝛib⁹ ꝓpter defectū vēdite rei vel empte. Fallacia est deceptio ⁊ dolus in vbo ad decipiendum ꝓximū siue in vēdendo siue in emēdo. Periurium est verbū ꝯtra mētem ꝓlatū cū iuramēto/ vl' iuramētū mēdosuꝫ ꝓpositū vl' affirmatū. Inqͥetudo mētis est sollicitudo circa diuitias acquirēdas ⁊ silia. Coꝛdis obduratio est qñ auarus obdurat ⁊ ꝯfirmat coꝛ suū φ nichil dabit paupib⁹/ nec misericoꝛditer subueniet alteri. Auaricia est appetit⁹ inoꝛdinat⁹ habēdi indebite diuitias vl' quecūqꝫ possūt emi vel vēdi ꝑ pecuniā. Est aūt duplex auaricia. quedā qñ hō nimis ardenter custodit res suas nō iniuste capiēdo alienū. Et talis auaricia ē pctm̄ moꝛtale tm̄ in duob⁹ casib⁹. Pꝛim⁹ est qñ hō tm̄ diligit diuitias suas ⁊ occupat se in eis φ paruipēdit honoꝛē dei et pꝛecepta eius. Scḋs qñ hō nō subuenit ꝓximo pauperi in necessitate ꝯstituto. qꝛ tūc auaricia est pctm̄ moꝛtale. Alia auaricia est qñ aliqͥs cupit alienū capere vel detinere iniuste quoquomō cuꝫ certo ꝓposito. Et auaricia talis semꝑ est pctm̄ moꝛtale nisi qñqꝫ ꝓpt̄ paruitatem rei ablate. puta furari moꝛsellū panis vl' aliqͥd tale nō est pctm̄ moꝛtale. Pꝛeter autē istas filias auaricie sunt alie a qͥbusdā supadditе. scꝫ rapina/ furtū/ ꝓditio/ vsura

Rapina est acceptio rei aliene cũ violẽtia. Furtũ est ac
ceptio iniusta et occulta rei aliene inuito dño possessio.
Proditio est dol⁹ circa psonas. puta cũ vna psona pdit
vel tradit aliã. vt patuit de iuda pditore. Usura est qñ
p dilatione termini vel rõne mutui accipit᷑ aliqd vltra
sortẽ saltẽ in reb⁹ in qb⁹ nõ differt vsus rei et ɔsumptio
eius. vt panis. ❡ De infecta radice vsurie nascunt᷑ octo
filie. s. cecitas mẽtis/ɔsideratio/incõstãtia/precipitatio/
amor sui/odiũ dei/amor pñtis seculi/despatio siue hor-
ror futuri scl'i. Cecitas mẽtis est qñ hõ ppt delectatiõez
hmõi veneris ipedit᷑ ɀ abstrahit᷑ in mẽte. Incõsideratio
est qñ ipedit᷑ ɀ sopit᷑ rõ hois ppter vehementẽ luxuriã.
Incõstãtia est qñ hõ ppter delectationẽ hmõi veneris
retardat᷑ ne faciat vel pficiat bona que incipit facere vl'
proposuit facere. Precipitatio est qñ ppter delectationẽ
hmõi ipedit᷑ ɔsiliũ in agẽdis. Amor sui ɀ odiũ dei est ex
parte voluntatis. qñ scz hõ plus appetit ppetrare luxu-
riã ɀ incurrere odiũ dei q̃ a luxuria abstinere vl' abstra
here. Amor psentis seculi et horror futuri iudicii est qñ
luxuriosus in tãtum delectatur remanere in luxuria q
vellet hic semp manere ɀ viuere nec curat de etna vita.
Luxuria est appetitus inordinatus circa delectationem
veneris. Et hz sex species. Prima est pctm̃ ɔtra naturã
scz qñ fit modo quo nõ ɔuenit generatiõi humane. For
nicatio generaliter est ois ɔcubitus soluti cũ soluta ex-
tra legẽ matrimonii. Adulteriũ est cõcubitus factus in
matrimonio: qñ scz vterqz est matrimonio copulat⁹ vel
saltẽ alter eorp. Incestus est cõcubitus cũ cõsanguinea.
Stuprũ est defloratio ỽginis. Raptus est qñ mulier ra
pitur ɔtra volũtatẽ parẽtũ suorp. Et notãdũ q ois ɔcu-
bitus factus extra legem matrimonii est pctm̃ mortale:
qa ɔtra legẽ nature ɔtra pceptũ dei: ɀ cõtra iusticiã pxi-
mi. Silr ois tactus impudic⁹ factus cũ intentione puo-
cãdi ad actũ luxurie est mortale pctm̃/vel saltem causa

pcti mortalis. ¶ De pestifera radice ire pullulat sex ra
mi. sex rixa/tumor mētis/ɔtumelia/clamor/indignatio
blasphemia. Ira est mot⁹ sanguinis circa cor ꝓpter ap:
petitū vindicte. Ubi sciēdū ꝙ ira qñq3 est ꝟtuosa nec est
pctm: qñ sez appetit⁹ vīdicte est ꝭm debitū ordinē iusticie
et cū charitate. qñ hō querit correctionem pcti ⁊ nō vin:
dictā ꝓpriā nec nocumētum pximi/sed solū offense cul:
pe que vindictā. ⁊ talis vocat̄ zelus. Qñ aūt talis appe:
titus vindicte est ad vindicandū ꝓpriā iniuriā ⁊ ad no:
cendū pximo. talis irā est pctm: et nō l3 hoi talē vindictā
accipere/nisi habēti auctoritatē. Est autē pctm mortale
qñ talis appetit⁹ vīdicte est inferēdi aliqd nocumentū:
q3 est cōtra charitatē pximi. sed prout est mot⁹ sensuali
tatis ꝓueniēs rationē ⁊ inde liberat⁹ sic est pctm venia:
le. Indignatio est qñ iniuriātē sibi despicit in corde suo
⁊ iudicat eū indignū et despiciēdū ɔsiderās defect⁹ ei⁹.
Tumor mētis est qñ hō irat⁹ quasi inflat⁹ cogitat viā
⁊ modū nocēdi ei q̄ fecit sibi iniuriā. Blasphemia est lo
cutio ɔtra deū eo ꝙ pmittit sibi talē iniuriā fieri vł eue:
nire. Clamor est locutio iniuriosa ɔtra pximū sine expꝛ̄s:
siōe determīate iniurie. ⁊ hoc i euāgelio vocat̄ racha .i. sub:
sannatiōis signū. Cōtumelia est locutio ɔtra pximū cū
expꝛ̄ssiōe iniurie. puta cū aliqs vocat ex ira alterū latronē
vel homicida ⁊ silia. Rixa est quantū ad irā in ope exte
riori. s. ꝟberatio/abscissio/vulneratio ⁊ silia. ¶ De vora
ci radice gule nascunt̄ qnq3 .s. inepta leticia/scurrilitas/
imūdicia/multiloquiū/ebetudo sēsuū. Gula est appetit⁹
inordinat⁹ ⁊ imoderat⁹ comedēdi vel bibēdi ɔtra regu
lam recte rōnis sez sumēdo plus de cibo ⁊ potu q̄ꝫ nature
ɔueniat ⁊ ɔplexioni hois sumētis ⁊ ɔuersationi eoꝝ in:
ter quos habitat. Sciēdū eñ ꝙ gula nō est pctm morta:
le ex natura sua nisi in duob⁹ casib⁹. Unus qñ ꝓpt̄ timo
rem vł amorē dei nō retrahit se a pctō gule: s3 intm̄ ap:
petit cibū ⁊ potū ꝙ nō retraheret etiā ꝓpter preceptū di

uinũ. Scd̄os qñ hõ inebriat se libẽter in tali statu q̈ ne-
scit se regere: ⁊ tũc gula est pctm̄ mortale. Ebetudo men
tis est abstractio intellect⁹ circa speculabilia et agibilia
ppter nimiã sũptionẽ cibi ⁊ pot⁹. Inepta leticia est deor
dinatio volũtatis circa delectationẽ cibi ⁊ pot⁹: qñ scꝫ hõ
vage ⁊ incõpositẽ circa talia nimis ⁊ supflue letat. Mul
tiloquiũ est qñ hõ supflue ⁊ nimis verbis incõpositis et
cachinatiõib⁹ deordinat se. Scurrilitas est qñ hõ se ior-
dinate ad exteriores actus admodũ ioculatoris hꝫ. Im
mũdicia est vomit⁹ sequẽs ex inordinata comestiõe vel
potu. vel etiã pollutio seminis pueniẽs ex repletiõe ni
mia. ¶ De sicca radice inuidie nascunt quinqꝫ. scꝫ odiũ
insurratio/detractio/exultatio in aduersis primi/ ⁊ affli
ctio in psperis eius. Inuidia est tristicia de bono alteri⁹
inquãtũ impedimẽtũ est ppe excellẽtie. Odiũ est velle
malũ alicui⁹ ⁊ p hoc bonũ primi diminuere. Susurra
tio est diminutio fame alteri⁹ per v̄ba occulta ⁊ nõ ex-
perimẽta manifeste maliciã seu infamiã ei⁹. Detractio
est alteri⁹ p v̄ba manifesta infamatio. tñ in absẽtia ei⁹
Derisio est vilipẽsio dictor̄ vl' factor̄ alteri⁹ ludibrio ⁊
risu. Exultatio in aduersis primi est cũ aliq̈s gaudet de
aduersitate ⁊ dãno primi. Afflictio in psperis est dolor
et displicẽtia de bonis ⁊ psgitate alior̄ quã nõ põt im-
pedire. ¶ De radice neq̄ accidie pcedunt sex. s. malicia/
rancor/pusillanimitas/desperatio/torpor circa precepta
vagatio mẽtis erga illicita. Accidia vl' pigritia est tediũ
seu fastidiũ diuini boni. s. qñ hõ non hꝫ deuotionẽ bonã/
nec declarationem in amore dei. sed tediũ magis ⁊ fasti
diũ in mẽtalẽ recessum. Et istd̄ repugnat charitati quã
quilibꝫ hõ tenet hẽre diligẽdo deũ sup oĩa ⁊ delectabilia
more tenet ei inherere. et causatur talis pigritia ex re-
bellione carnis ad spm̄. Vagatio mẽtis circa illicita est
qñ aliq̈s nõ inuenit delectationẽ in spũalib⁹. ⁊ vacat de-
lectationib⁹ carnalib⁹ ⁊ querit ea. puta nimis ludendo/

nimis iacendo. Desperatio est recessus a bono diuino / cui firmiter est inherendũ. Torpor circa precepta est propter accidiã negligere & contẽnere diuina precepta que sunt fa ciẽda de necessitate salutis. Rãcor est indignatio quam hõ piger hꝫ contra illos q̃ mouẽt eũ bñfacere illa que te- net benefacere. Malicia est odiũ & indignatio quam hõ piger hꝫ contra illos qui docent pigros habere spũalia bona inquantũ impediũt a delectatiõib⁹ corporalibus. Tepiditas est paruus amor dei & preceptor eius. Molli cies est qñ hõ piger nõ vult sustinere quamcũqꝫ pñiam ppt amorẽ dei: nec facere aliqd bonũ ad qd tenet. Sõ- nolentia est somni nimietas admodũ brutorum & pigritia ad surgendũ: ad bñfaciẽdũ illa que tenet facere & qñ te netur ea facere. Pusillanitas est boni ardui qd cadit sub consilio puta tarde cõfiteri: tarde pñiaꝫ facere. Ociositas est cessatio a bono ope qd tenet hõ facere & qñ tenet fa- cere & attẽtio ad inutilia & nociua. Et vltra sex ramos vl filias isti⁹ accidie supaddite sũt quattuor q̃ dicte sunt mul tũ faciẽtes ad declarationẽ materie. Iste igit sũt septẽ radices cum ramusculis suis que in vniuerso sunt xliii. et sic ipsis cõputatis cũ septẽ radicibus erunt in toto. l. de quo quinquagenario dicit Helyas propheta. Si seruus dei sum descẽdat ignis de celo et deuoret te & quinquage- narios tuos. ita dꝫ dicere confessor confitẽti. Si pro qꝫ: quia seruus dei sum: qꝫ loco dei sum descẽdat ignis de celo. i. ignis spũssancti descẽdat in aiaꝫ tuã & deuoret te. i. veterem hoiem alias errãtẽ: & quinquagenarios tuos. i. radices et ramos. ¶ Nũc ergo vidẽdũ est quõ sacerdos dꝫ interro gare de istis. Si eni pctõr per se vel ad integrationẽ sa- cerdotis confitet de supbia / dicendo peccaui pctõ supbie / sacerdos dꝫ interrogare de mõ dicẽdo. per quẽ modum fuisti superbus? Fuisti vnq̃ inobediẽs mãdatis supiorum tuorum / sicut ecclie / vel prelati vel parẽtum tuorum / vel dñi vel magistri. & hoc scdm conditionẽ psone q̃ semp dꝫ inspici.

Si dicat ꝙ sic.interroget q̄bus mādatis: quomō/q̄tiēs quare/q̄n et vbi.que circūstantie(vt dictum est supra)in oibus pctis sunt attendende ⁊ cōsiderande. Deinde interroget:iactasti te vnq̄ de bonis a deo tibi collatis/siue sint bona nature:sicut pulchritudo/fortitudo/aptitudo/nobilitas/⁊ silia.siue sint bona fortune:sicut sūt diuitie ⁊ denarii/vestes/ornamēta/equi/agri/possessiōes.⁊ silia. tēporalia bona:siue sint bona gratie/sicut sapientia/eloquētia/sciētia/virtutes/⁊ silia.dꝫ igitur confessor dicere Fuisti vnq̄ elatus in mēte tua/vel gloriasti vnq̄ de fortitudine/pulchritudine/aptitudine/nobilitate/diuitiis/sapiētia eloquētia/virtutibus/⁊ ceteris bonis tibi a deo collatis:ita ꝙ nō te hūiliasti corā deo ꝓ hmōi bonis q̄tū debuisti.vel credidisti habere ista ex meritis tuis ⁊ nō ex mera gr̄a dei.vl' ꝓpter ista credidisti plus valere q̄ alii: ita ꝙ facta ⁊ dicta alioꝝ ꝯtēneres et dedignareris eis eē equalis.Si dicat ꝙ sic:interroget q̄tiens ⁊ quomō.et sic de aliis.Deīde interroget adhuc vtrū ad hoc vt cōmendareris ⁊ honorareris pre aliis fuisti vnq̄ ypocrita: ita ꝙ exterius ostēderes scītatē ⁊ bonitatē/⁊ interius retineres maliciā ⁊ iniq̄tatē.Si dicat ꝙ sic.interroget quotiēs quō ⁊c̄.Deīde interroget.nunq̄d qꝛ honorabaris vl' ꝓmouebaris pre aliis mouisti aliq̄n ꝯtētiones ⁊ discordias ī ciuitate/villa/societate/vl' collegio.Si dicat ꝙ sic. interroget si mala fuerūt inde secuta.qꝛ si sic:oīm illoꝝ ipse est reus.Deīde interroget nunq̄d ꝓpt' superbiam ne videaris superari ab aliis fuisti ꝑtinax in sustinēdo cōtra veritatē ⁊ iusticiā ꝯsiliū tuū ⁊ sententiā tuā et v̄bū tuū. Si dicat ꝙ sic.iterroget vtrū aliq̄d dānū est inde secutū qꝛ si sic:ipse tenet̄ reparare.Deīde iterroget eū.p̄sumpsisti vnq̄ aliq̄d facere qđ excederet vires tuas:statū tuū ⁊ cōditionē tuā ⁊ tuoꝝ.Si dicat ꝙ sic.interroget si fuerit inde aliq̄s lesus vl' dānificat⁹.qꝛ si sic/ipse tenet̄ repare. et sic ista radix pessima superbie poterit euelli de corde

pctõꝝ. Eodẽ mõ dicẽdum est de radice auaricie: qñ a
pctõꝝ ꝙ se vel ad interrogationẽ sacerdotis confiteat̃ de
pctõ auaricie. interroget sacerdos de mõ dicẽdũ. Fecisti
vnq̃ fraudẽ vl' fallaciã/vel dixisti vnq̃ mẽdaciũ vl' piu
riũ in emẽdo vel ꝯmutãdo vl' aliquẽ aliũ ꝯtractũ faciẽ
do. Si dicat ꝙ sic. interroget quã fraudẽ vl' fallaciã. sed
ipse sacerdos nõ specificet eã illi. Istud enĩ hñdũ est pro
regula generali ꝙ in istis interrogationib9 sacerdos nõ
dꝫ descẽdere ad specialia pctã vel ad speciales circũstan
tias pctõꝝ. qꝛ forte multi post tales interogatiões delin
querẽt qñ ostẽderent̃ eis modi ꝛ maneries pctõꝝ quos
ipsi nescirẽt cogitare. ꝛ ideo semꝑ interroget in generali
dicendo vt dictũ est fecisti vnq̃ fraudẽ/fallaciã. Et si di
cat ꝙ sic. intꝛoget quã ꝛ q̃re: ꝛ q̃b9 modis: ꝯtra quos/quo
tiens ꝛ quib9 casib9. Deide intꝛoget eũ dicẽdo. Dimisisti
vnq̃ ꝓpter auariciã tuã adiplere septẽ opa mie ꝛ speci-
ficet illi ea dicẽdo. Vidisti vnq̃ esuriẽtem cui nõ dedisti
mãducare/et sic de aliis opibus mie de quibus dicetur
infra in tertia parte hui9 operis. Si dicat ꝙ sic. interro
get eũ de circũstantia vt dictũ est. Circa etiã pctm̃ auari
cie interroget eũ de ludo/furto/rapina/vsura. De q̃bus
aliq̃d dicet̃ ifra. Circa fedissimã radicẽ luxurie notãdũ
ꝙ luxurie septẽ sunt spẽs. Pria est fornicatio. scda adul-
teriũ. tertia stuprũ. quarta incestus. quita raptus. sexta
sacrilegiũ. septima est pctm̃ ꝯtra naturã. Fornicatio est
cõcubitus soluti cuꝫ soluta. Adulteriũ est alterius thori
violatõ. Stuprũ est illicita ṽginis defloratio. Incestus
est affiniũ vel consanguineoꝝ abusus. Raptus est cum
puella de domo parentũ violẽter trahitur vt corrupta
in vxorem vel ꝯcubinã habeatur. Sacrilegiũ prout hic
sumitur: est religiosoꝝ/vel religiosarũ/vel ꝓmotoꝝ ad
sacros ordines cõcubitus. Pctm̃ ꝯtra naturã fit multis
modis. Vno modo qñ non seruat̃ species: sicut qñ fit cũ
sumẽto. Et istud pctm̃ vocatur bestialitas. Et de hoc dr

in lege moysi. Qui coierit cū iumento/morte moriatur. Alio modo qñ seruat species/sed nō sexus. sicut qñ masculus cū masculo/vel femina cū femina. et istud vocatur ꝓprie pctm̄ sodomiticū. q2 isto mō sodomite laborabant. et ideo cremati fuerunt igne sulphureo. Gen. xix. Et alie quattuor ciuitates perierūt ꝓpt vicinitatē eorꝫ de pe. di. i. sed ⁊ ꝯtinuo. Alio mō qñ nō seruatur vas debitū vel mod⁹ debit⁹/lꝫ seruet sexus. sicut qñ vir abutitur vasculo mulieris/vł qñ nō cognoscit eā mō naturali. Alio mō fit qñ idē est agens ⁊ patiēs: sicut qñ vir corrūpit seipm̄/vł mulier seipam. Et vocat istō pctm̄ mollicies. Vñ dicit apl's. Neqꝫ molles/neqꝫ masculorꝫ cōcubitores regnū dei possidebūt. Circa ergo istud maledictū pctm̄ luxurie cautissime dꝫ sacerdos ꝓcedere: ita ꝙ non nimis ad particularia descēdat. qm̄ sic frequēter cōpertū est tā viros ꝙ̄ mulieres. per nimis expssam noiationē ⁊ interrogationē criminū in pctā que nō nouerāt incurrisse. Vñ si pctōr per se vel ad interrogationē sacerdotis dicat se peccasse pctō luxurie. sacerdos introget eū vtrū sit solut⁹ vel nō. ⁊ vtrū peccauit pctō fornicatiōis/vel adulterii/vł stupri/vł incest⁹/vł raptus/vel sacrilegii/vł pctō ꝯtra naturā. i. interroget eū si illa cuꝫ qua peccauit erat soluta/vidua/vel ꝯiugata/affinis/ꝯsanguinea/religiosa/vel ṽgo. ⁊ vtrū illā habuerit p violentiā vel non ⁊ istud sufficit si ꝑsona ꝯfitēs est intelligēs. sed si est ꝑsona simplex: interroget sacerdos vtrū agnouerit eā mō naturali. nō tm̄ descēdēdo ad particularia. i. nō interroget an cognouerit eā ante vel retro. ⁊ sic de aliis introgationibus. Interroget etiā de numero ꝑsonarꝫ. i. si cognouit vnā vł plures. tm̄ nō interroget de noib⁹ ꝑsonarū. Interroget insup de nūero actuū. i. an semel vel bis vł pluries. Introget ēt de tpe. i. si tpe sacro. ⁊ ēt de loco ⁊ qlitātatōe peccauit. ⁊ vtrū ꝓueniēs tētatōeꝫ vł ꝓuct⁹ ab ea: ⁊ vtrū peccauit spōte vł coacte ⁊ qua ꝯditiōe. vtrum

cõditionali/vel absoluta. ꝛ vtrũ peccauit ex libidine/vl' ex pauptate. ꝛ istud hꝫ locũ potissime in mulieribus. Et ita de multis aliis que magistra rerũ experiẽtia docebit eũ. Sed qꝛ ista radix pessima luxurie extẽdit ita palmites suos ꝙ etiã coopertit lectos lege mr̃imonii ꝯiũctos. Sciẽdũ ꝙ maritus peccare põt pctõ luxurie multis modis: etiã mortaliter cũ vxore sua. q̃ modi cõtinent̃ in his versibus. Tẽpore/mẽte/loco/cõditione/modo. Quinqꝫ modis peccat cũ vxore maritus abutens. Tẽpore. i. si in tpe mẽstruoꝝ cognoscat eã: qꝛ si sciẽter hoc faceret: peccaret mortal'r. ꝛ in veteri lege mãdabat̃ interfici. Sꝫ q̃d de muliere mẽstruata. nunq̃d peccat sicut vir? Dico ꝙ si vir tpe mẽstruoꝝ petat debitũ sibi reddi ab vxore: ipa dꝫ ei ꝙ̃tũ põt ꝑsuadere ne petat. dicẽdo se esse ĩfirmã nec eẽ paratã tũc ad opꝰ illud. nõ tñ dꝫ dicere se esse in passiõe illa: nisi ꝯstaret ei de ꝯstãtia viri/prudẽtia/seu discretiõe eius: qꝛ ipse posset tãtam abhoiationẽ ꝯcipere ꝯtra eã: ꝙ dimitteret ipam. Sed si ꝯstaret sibi de discretiõe ꝛ prudentia viri posset ei reuelare. Et si ipse nollet desistere: reddat sibi cũ dolore tñ ꝛ amaritudine cordis. Tpe. i. si vxorẽ cognoscat tẽporibꝰ ieiunioꝝ/vl' diebus sctõꝝ/vel diebus cõicationis/vel tẽpore puerperii. nõ tñ credo ꝙ in isto casu sit pctm̃ mortale: dum tñ non trãsgrediẽtur limites matrimonii. sicut dicet̃ statim: lꝫ sint mouendi quo tpe tali abstineãt ab actu carnali. Et de hoc habetur xxxiii. q. iiii. Sciatis ꝛ. c. seq̃n. Mẽte. i. intẽtione. põt eni vir accedere ad vxorẽ tribꝰ modis. Vno mõ vt generet ex ea ꝓlem que sit ad dei seruitiũ ꝛ cultum. Alio modo vt reddat debitũ qđ ab ea exigitur. Et si cũ tali mẽte ad eã accedat: nõ peccat mortaliter nec venialiter: imo meret̃/dũmõ nichil aliud ꝯmitteret ibi. Alio mõ cã ꝯcupiscẽtie carnis. Et si talis ꝯcupiscẽtia maneat infra limites mr̃imonii. s. ꝙ nullo mõ accederet ad eã nisi eẽt vxor sua est solũ pctm̃ veniale. Si aũt ista ꝯcupiscẽtia trãsgre

distatur limites matrimonii .ita q̄ .s. non accederet ad eā tāq̄ ad vxorē .sed sicut ad mulierē / ita q̄ si haberet aliā in prōptu ita bñ accederet ad eā: iā est pctm̄ mortale. Loco .i. si cognoscat eā in eccl'ia / vel in cymiterio / vl' in alio loco sacro. Et in isto casu credo q̄ vterq̄ peccat mortal'r Cōditione .i. si cognoscat eā ꝯditione inhonesta vel etiā illicita: sicut visum fuit supra qñ agebat̄ de matrimōio. Modo .i. si vir eā cognoscat contra institutū modum a natura. ⁊ illud est grauissimū peccatū in vxore. vñ s'm q̄ dicit Aug. Usus qui est cōtra naturā execrabiliter fit in meretrice. sed execrabilius fit in vxore. xxxii. q. v. Adulterii. Scd'm ista ergo poterit sacerdos formare interrogationes suas de pctō luxurie circa virū et vxorē: saluo tñ q̄ nō descendat ad particularia. Circa peccatum ire. Si pctōr per se vel ad interrogationē sacerdotis cōfitetur de eo: poterit sacerdos interrogare propter irā dixit blasphemiā de deo vel de sanctis eius. Si dicat q̄ sic. interroget eū quō / quotiens / quare. ⁊ sic de aliis. Deinde interroget. dixisti vnq̄ propter iram verba ꝯtumeliosa primo? Si dicat q̄ sic. interroget que v̄ba. quare. q̄tiēs. vbi. et corā quibus. Interroget etiā si fuerit iniuriatus proximo .s. aliquē per irā percutiēdo vel vertrādo. Si dicat q̄ sic. interroget quis erat / ⁊ si erat clericus vl' laicus. religiosus vel secularis. ⁊ vbi. ⁊ quare. et sic de aliis circūstātiis psone. Interroget etiā quotiēs iterauit iniurias. ⁊ vbi / quare. ⁊c. ¶ Circa pctm̄ gule. Si pctōr per se vel ad interrogationē sacerdotis ꝯfiteatur de eo. Interroget si ꝑpter gulā fregerit vnq̄ ieiuniū eccl'ie. vel si comederit carnes in eis. ⁊ quare. ⁊ quotiēs. ⁊ si iebriauit se. et si habeat ꝯsuetudinē q̄ inebriet se. ⁊ si ꝑpt inebrietatē dixit verba scurrilia: inhonesta vl' iniuriosa. ⁊ quotiens. et quibus dixit. ⁊c. ¶ Et nota q̄ s'm q̄ dicit Greg. Quinq̄ modis peccat homo per gulā. qui modi ꝯtinent in his versibus. Certū stat q̄ quinq̄ modis gula dānat

edentē. Dū nimium comedit comedēdi preuenit horā. Querit delicias parat escas deliciose. Aut sumit auide quod nō erat deliciosum. Nota ꝙ multū comedere aut ratione cōplexionis vel etatis/vel laboris nō est pctm̄ dum tñ non studio vel ardore vel auiditate sumatur. Item preciositas ciboꝝ moderata maxime in diuitibus qui talib⁹ vti solent non est pctm̄. dū tñ nimis auide su mat/nec obstet status suus. Et quia facta est mentio de ebrietate. Notādum ꝙ ebrietas dr̄ tribus modis. Uno modo dr̄ plenaria mētis obliuio. ⁊ ita nō est pctm̄. xv. q. i. Scd̄o modo dr̄ ebrietas frequēs actio bibēdi. Et hec vt ait Aug. est pctm̄ veniale. nisi sit assidua. q̄a tūc est pctm̄ mortale. maxime si nouit vires vini ⁊ nō vult apponere aquā. xxv. di. ca. Criminis. Tertio modo dr̄ ebrietas quedā dispositio ⁊ studiū ad inebriandū. et ita semꝑ est pctm̄ mortale. xxv. q. i. c. Ante oia. ¶ Circa pctm̄ inuidie. si pctōr per se vel ad interrogationē sacerdotis ꝯfiteat de eo interroget eū sacerdos si placuit ei dānū vel malū ꝓximi. ⁊ si bonū vel cōmodū sibi displicuit: ⁊ si ex inuidia detraxit vnq̄ꝫ suo ꝓximo falsū crimen ei iponēdo/vel bonū qd̄ in eo erat diminuēdo/vel occultādo/vel qd̄ i eo erat augmētando vel illis q̄ nō nouerūt manifestando. Itē quotiēs fecerit ista. ⁊ quare/⁊ sic de aliis circūstantiis. ¶ Itē si portat odiū vel rācoꝝ vel malā volūtatē ꝯtra ꝓximū suū: ⁊ quare. ⁊ sic de aliis. Circa accidiā interroget sacerdos si potuit pctōr multa bona facere que nō fecit: dicere que non dixit: cogitare que nō cogitauit multa mala vitare que nō vitauit. Itē si ex negligētia omisit ire ad missam: ad ſmonē ⁊ ad alia bona opa. ⁊c. Scd̄m ergo istā doctrinā sacerdos poterit formare interrogationes suas. ⁊ in istis vnctio quā accepit a deo: ⁊ experiētia magis docebit ꝙ aliq̄ lectio. Uerū qm̄ iuxta varietatē cōfitentiū sacerdos dꝫ variare introgatiōes. vñ si cōfitēs sit religiosus introgetur de trib⁹ votis regule

scz de obedietia. de paupertate & castitate. Interrogetur de regularibus observantiis. & potissime de abusionib9 claustri quibus frequeter status religiosoꝝ corrupitur. que sunt duodecim. s. prelatus negliges/discipl's inobediens. iuuenis ociosus. senex obstinatus. monachus curialis. monachus seu canonicus regularis causidic9. habitus preciosus. cibus exquisitus. rumor in claustro. lis in caplo. dissolutio in choro. irreuerētia circa altare. Et fm illas & fm etiā alias observātias regulares/ꝯfessor dz formare interrogatiões. Circa etiā clericos seculares sunt faciēde interrogatiões de symonia. de negociatione & aliis que ptinēt ad symoniā. & ad auariciā. & si habeant administrationē vel officiū. siue bñficiū. interroget de dilapidatiōe bonoꝝ/vel si expēderint in malos vsus bona ecclie. Itē vtrū interfuerit diuinis officiis. & horis canonicis. vtrū portant coronā & habitū cōgruentē. Itē si dicāt integre & pfecte diuinū officiū. Itē interrogentur de luxuria. de venatione. de irregularitate. de ludo aleaꝝ et silibus in quib9 solent sepius peccare. Circa pncipes sunt faciēde interrogatiōes de iusticia. Circa milites de rapina. circa mercatores et alios officiales mechanicas artes exercētes. de fraude & dolo. de mēdacio. de periurio &c. Circa burgēses & ciues cōiter de vsuris & pignorib9. circa rusticos & agricolas. de inuidia. & furte. maxime circa decimas. primitias tributa. census. ¶ Unde notādū qꝫ lz forma generalis suprapolita sit obseruāda in oib9: tñ fm diuersitatē psonaꝝ & officioꝝ studiosi9 & specialis9 est circa specialia crimina insistēdū. Factis ipis interrogatiōib9 si ꝯfitens sit psona simplex interroget eū sacerdos si sciat Pr nr. Aue maria. Credo in deū. Et sciat se signare. & si nesciat/istruat eū vl moneat vt addiscat. Deinde interroget si tētet aliqua tētatione. & qua. & quō se habeat in resistēdo. & doceat eū modū. Si eni tētetur de supbia. cogitet de humilitate filii dei qua humiliauit

semetipsum fact⁹ obediens vsq₃ ad mortē. Cogitet etiā de casu dyaboli qui ꝓpter superbiā suā cecidit de paradiso in infernū. ꝛ de angelo factus est dyabolus. Si tentetur de auaricia. cogitet de breuitate vite ꝛ instabilitate ꝛ vanitate mūdi. ꝛ ꝙ nichil hinc portabit secū de diuitiis suis. Si tētet̄ de luxuria. cogitet de morte ꝛ qualis erit post mortē. vn̄ Nō melius poterit hois caro viua domari. ꝙ q̄lis fuerit hec mortua ꝓmeditari. Cogitet etiā de penis inferni ꝛ gaudiis paradisi. hec ꝛ talia multa d₃ ei ostēdere ꝛ dicere. hoc facto recolligat ꝛ repetat in gn̄ali ꝯfessionē / dicēs. Amice tu fuisti ꝯfessus pctā ista ꝛ ostēdat ei grauitatē pctōꝝ: eū dure increpādo ꝛ inducēdo eū ad lachrymas ꝯpūctionē ꝛ ꝯtritionē. Et ad hoc mltū valet si sacerdos ostēdat vultū dolorosū ꝛ lachrymabilē pctōri. Sicut legit̄ de sctō Ambro. ꝙ qn̄ aliqs ei ꝯfitebat̄ suum lapsū ita amare flebat. ꝛ ꝯfitētē quātūcūq₃ obstiatū ad fletū ꝛ lachrimas ꝓuocabat. Sic etiā d₃ facere sacerdos vt sic pctōr verecūdia duct⁹ ad lachrymas inuitet̄ vt lachrime admonētis excitēt lachrimas penitētis: iō sūmope caueat sacerdos ꝙ ne adulet̄ in ꝯfessiōe / imo ꝗtūcūq₃ sit magna ꝑsona ꝛ reuerēda icrepet ꝛ corrigat eā dure. Caueat tn̄ ꝙ ne nimis exaspet: vl' ꝙ nō sit nimis dur⁹ i v̄bo Sed si pctōr vult bene penitere ꝓmittat ei vitā eternā. et veniā de pctis. ita ꝙ pctōr sēp recedat ꝯsolat⁹ ab eo. Istis rite pactis faciat sibi dicere ꝯfessionē gn̄alem monēs ꝙ si recordet̄ de aliquo pctō reuertet̄ ad ꝯfessionem Et sic iposita pn̄ia absoluat eū in noīe dn̄i: ita tn̄ ꝙ si sit excōicat⁹ excōicatiōe maiori: nullo mō eū absoluat donec sit ab illa excōicatiōe absolut⁹. S₃ fm cōem doctrinā ql̄ib₃ curat⁹ hn̄s curā aiaꝝ pōt absoluere a minori excōicatiōe. iō anꝗ absoluat eū a pctis: absoluat eū a minori excōicatione dicēs. Auctoritate dei michi ꝯmissa absoluo te a vīculo minoris excōicatiōis si quā incurristi ꝑ participationē excōicatoꝝ. ꝛ postea absoluat eū de pctis

cõfessis ₇ oblitis. Sed pone curatus hꝫ aliquos parrochianos surdos/vel mutos/ vel cecos/vel furiosos/vel demoniacos. et forte scit istos esse in pctõ mortali. quid faciet de istis? Si eni moneat surdũ ad pñiam nõ prodest: qꝛ nõ audit. si mutũ/nõ potest ꝯfiteri. cecus nõ potest videre signũ: nec etiã põt legere sicut nec mutus furiosus nõ est capax rõnis/nec etiã demoniacus. Dico ꝙ sacerdos dꝫ facere debitũ suũ vt eos inducat ad contritionem/pñiam ₇ cõpunctionẽ. scđm ꝙ est eis possibile. s. verbis/vel scriptis/vel nutibus/vel signis et oib⁹ aliis modis quibus poterit. et si nõ potest/ oret deũ. et faciat orare pp̄lm suũ vt deus illustret corda eoꝝ ad pñiam. et si nichil omiserit de cõtingẽtibus nõ imputatur sibi. Quõ autẽ se debeat habere sacerdos ad infirmum qui amisit loquelã et nõ potest confiteri. vide supra in p̄ma parte tractatus de eucharistia. cap̄. ix.

¶ De potestate clauium. Cap̄. x.

Quia supra dictũ est: cum ageretur de pñia pctã in contritione dimitti dubiũ existit quid dimittit sacerdos ṽtute clauiũ in absolutione cũ nõ dimittat culpam. qꝛ illa vt dictũ est dimittiꝛ in ꝯtritiõe/nec penã: qꝛ adhuc postq̃ penitens est absolut⁹ remanet obligat⁹ ad penã. Circa istã materiam istud michi videtur esse dicẽdum. Jlle eni qui accedit ad cõfessionem aut est pfecte ꝯtrit⁹ aut nõ. si est pfecte ꝯtritus: tunc deus virtute contritionis remittit sibi pctã. teste Ezech. qui dicit in persona dei. Quacũqꝫ hora ingemuerit pctõr: oim iniqtatum suarũ nõ recordabor. ita ꝙ anteq̃ accedat ad ꝯfessionem mũdatus est a culpa. Si aũt non est perfecte contritus tunc virtute cõfessionis ista iperfecta ꝯtritio reduciꝛ ad perfectã. ita ꝙ de attrito fit virtute cõfessionis cõtritus et sic virtute cõfessionis remittũtur pctã quo ad culpã. Notandũ tñ ꝙ qñ dꝛ in ꝯfessione vel cõtritione pctã dimitti: intelligẽdũ est deũ dimittere pctm̃. nõ ꝯtritionem

vel ↄfessionē. vñ Ambro. ꝛ ponit̄ de pe. di. i. Uerbum dei pctā dimittit. et Aug. ꝛ ponit̄ de ↄse. di. iiii. Nemo tollit pctm̄ nisi solus xp̄s q̄ est agn⁹ tollēs pctā mundi. Tollit aūt dimittēdo pctā que facta sunt. ꝛ adiuuādo ne fiāt: et ꝑducēdo ad vitā vbi pctā fieri nō p̄nt. Qꝫ aūt dicit sol⁹ xp̄s. nō excludit patrē nec sp̄m sctm̄ cū indiuisa sint opa trinitatis. Et istud verū est quantū ad opa que sunt ad extra. Quid ergo faciūt ibi claues vel absolutio sacerdotis? Dicendū ſm aliq̄s ꝙ deus mūdat aiam in ↄtritione a macula culpe: ꝛ sacerdos absoluit eū a viculo pene eterne. Fateor ꝙ nō itelligo istos/qꝛ nō video ꝙ aliq̄s postq̄̄ mūdatus est a macula culpe mortalis sit obligat⁹ pene eterne: cū ista pena nō debeat̄ nisi culpe/vl' pctō mortali Si deus mūdat aiam in ↄtritione a culpa mortali. per ↄsequens absoluit eū a vinculo pene etne. Et ideo dicūt aliī ꝙ q̄uis pctm̄ i ↄtritiōe dimittat̄ q̄tū ad culpā ꝛ q̄tū ad reatū pene eterne: tn̄ pctōr adhuc remanet obligat⁹ ad duo s. ad ↄfitendū pctm̄: et ad aliquā satisfactionem pro pctō faciendā. Et ideo sacerdos virtute clauiū absoluit istū a vinculo quo tenebat̄ ad ↄfessionē ꝛ obligat eū ad satisfactionē. ꝛ sic dꝫ sacerdos v̄tute clauiū soluere ꝛ ligare: q̄uis verū sit ꝙ pctōr sit obligat⁹ ad illa duo/nō tn̄ videt̄ ꝙ ſm viā istā v̄ba forme sacramētalis absolutionis possit bene verificari. nā dicit sacerdos. Absoluo te a pctis. ꝛ nō absoluo te a ↄfessione. ergo ſm istā viā opꝫ ꝙ absoluat eū aliquo mō a pctis. Et ideo dicūt aliq̄ ꝙ peccator per pctm̄ nō solū obligat̄ deo cui offendit/sed etiā eccl'ie cui se peccādo abstraxit. Et ideo q̄uis in ↄtritione recōsiliet̄ deo: tn̄ remanet adhuc recōsiliandus eccl'ie in faciēdo ↄfessionē illi q̄ est rector eccl'ie. Et lꝫ istud sit verū nō tn̄ videt̄ sufficere cū claues nō solū se extēdāt ad soluendū ꝛ ligandū in terris: immo ꝛ in celis. dicente xp̄o. Q̄d cūqꝫ ligaueris super terrā ꝛc. Et ideo dicūt aliq̄ aliī ꝙ sacerdos virtute clauiū nō facit aliq̄d nisi ostēsiue. vñ

dicūt q absoluit.i.absolutū ondit. Unū qsi dicat absoluo te.i.absolutū ostēdo te. Et isti videnē dictū suū fūdare in auctoritate Ambro.dicētis. Sacerdos quidē officium suū exhibet:sed nullius ptātis iura exercet. Sed dictum istor parū videē attribuere clauib⁹. Et vbū Ambr. Intelligendū est q sacerdos nullius ptestatis iura exercet auctoritatiue:sed ministraliter bene.⁊ ideo dicunt alii q sacerdos virtute clauiū absoluit a culpa si inuenit eam dūmodo ↄfitens nō ponat obicē: ⁊ absoluit a pena purgatorii cui pctōr erat obligat⁹.nō eā relaxādo/ sed eā cōmutādo in penā tēporalē vl' corporalē.⁊ hoc sub ↄditiōe scʒ si iplet iniūctā pnīam/ita q si iniūcta pnīa sit ↄdigna absoluiē a tota pena purgatorii.⁊ si nō est cōdigna non absoluiē a tota pena purgatorii/sʒ a tāta.⁊ iō si moriaē expleta pnia ↄdigna nō punieē in purgatorio. Si autē pnia nō fuerit ↄdigna vl' si fuerit ↄdigna nō tñ ↄpleuit eā in vita sua:cōplebit eā in purgatorio.⁊ ista opinio videtur michi satis rōnabilis. Alii dicūt q cū oē mortale pctm̄ sit offensiuū diuine bonitatis que est infinita.pena debita pctō mortali est infinita.et per ↄsequēs est virib⁹ nr̄is iproportionabilis. Vtute aūt clauiū est nobis pportionabilis inquātum vtute clauiū ↄfitenti cōicaē passio xpi que dat efficaciam sacris oibus.et que fuit sufficiens ad satisfaciēdū pro pctis totius mūdi. vñ fm hāc viam vtus clauiū est: quā vtute eap cōicatur cōfitenti passio xpi.in cuius vtute pōt satisfacere pro pctis qd nō faciebat ante. vñ credo q vnū Pater nr̄.impositū in pnia a sacerdote efficacius est ad satisfaciendum pro pctis/q si aliqs diceret centū milia per semetipm:qꝛ illud hʒ meritū a passiōe xpi:illa vero a merito dicētis. Et ista opinio est multum rationabilis.

¶ De sigillo confessionis. Cap.xi.

Sigillū cōfessionis dʒ esse secretū/qꝛ nullo mō nullo pacto:pro nullis re debet frangi: immo sacerdos

sustinere dȝ quācūqȝ penā antq̄ͦ reuelaret ꝯfessionem nec ꝟbo nec scripto nec nutu vl' signo. Et de hoc sigillo dicit Greg. vt hr̄ de pe. di. vi. c. Sacerdos. vbi dȝ sic, Sacerdos aūt oīno caueat ne de his que ei ꝯfitent̄ pctā sua alicui reuelet que ꝯfessus est ei / nō ꝓpiquis / neqȝ extraneis / neqȝ (qd̄ absit) ꝓ scādalo aliquo. nā si hoc fecerit deponat̄ et oibus diebus vite sue ignominiosus peregrinādo vadat. Itē de pe. ꝛ re. c. Oīs vtriusqȝ sexus. Caueat ois sacerdos ne ꝟbo vel signo aut alio quouismō ꝓdat aliquatenus pctōrem. sed si prudētiori ꝯsilio indiget illud caute absqȝ vlla expssione requirat. qm̄ q̄ in pn̄iali iudicio pctm̄ sibi detectū reuelare ꝓsumpserit: non sacerdotali officio deponendū decreuimꝰ. verūetiā ad agendum pn̄iam in arcto monasterio ꝑpetuo detrudendum ita ꝙ in decretali ista instruit̄ ꝯfessor de hoc q̄d agere debeat: ꝛ a quo cauere debeat. Si eni sacerdoti in ꝯfessiōe occurrat casus sup quo nō possit bene ꝯsulere penitentē debȝ sup hoc ꝯsulere peritiorē se vt videat q̄d agere debeat. Sub qua aūt forma reuelabit isti perito pctm̄ qd̄ alter cōfessus est sibi? Credo ꝙ sub ista. si talis casus accideret / quid faciendū esset? Vel si aliquis cōfiteretur de tali pctō. q̄d esset ꝯsulendū? Non aūt dȝ dicere vt credo. Ego audiui istud in ꝯfessione: qȝ dicēdo sic / ipse mētiretur: qm̄ ipse nō audiuit vt ipse / sȝ vt vicariꝰ ꝛ locūtenēs dei. Et multominꝰ dȝ dicere quidā ꝯfessus est michi. q̄a dicēdo sic in generali eȝ iplicite reuelat ꝯfessionē et etiā mētitur. qȝ ꝯfessio fuit facta deo ꝛ nō sibi / nisi vt locūtenēti dei. Sȝ pone sacerdos sup crimen qd̄ audiuit in cōfessione dȝ in testē / ꝛ ꝯpellitur iurare. q̄d faciet? Si dicat ꝙ reuelet ꝯfessionē / punitur. si negat periurat. Dico ꝙ si solū sciat per ꝯfessionē ipse debȝ iurare se nichil scire de ista materia qua interrogat̄. nec periurat. q̄a ipse nichil inde scit. esto eni ꝙ sciat illud crimen fuisse sibi cōfessum nescit tn̄ / vtrū ꝯfitens in cōfitēdo dixerit verū vl' falsum

et ideo pōt vere dicere se nichil scire. Sed qd᷑ iudex erit cavillosus et interrogabit eū per iuramentū vtrum au dierit aliqd de crimine de quo agit᷑? Dicēdū ꝙ iuramentum nō ligat eū ad dicendū aliqd in hac materia cū iuramētū nō fuerit inuētū vt esset viculū iniqtatis. extra de iura. casū. Quita vallis. In nullo qd̄ fit cōtra mandatū dei est obligatoriū iuramentū. Vñ cū reuelare cōfessionē sit ꝯtra mādatū dei/scʒ ꝯtra illud. Nō falsū testimoniū dices. nullū est iuramētū ad hoc obligatoriū. Vñ talis pōt licite iurare nichil se audivisse. Et intelligat ꝙ nichil audiuit vt homo vl' per modū ꝙ debeat testificari. Alteri⁹ pone ꝙ sacerdos sciat per ꝯfessionē aliquē hereticū in parrochia sua vel alibi qui alios filios inducit ad heresim. qd faciet iste sacerdos? Ray. in sūma sua videt᷑ dicere in isto casu ꝯfessionē posse reuelari. Et rō sua est: qꝛ nō seruat fidē eccl'e cū sit heretic⁹ ⁊ ifidelis ideo fides nō est ei seruāda. xxiii. q. i. Noli. Salua tñ reuerētia ei⁹ videt᷑ magis ꝯsona veritati alia opinio quā etiā ipse Ray. recitat. s. ꝙ sacerdos nō dʒ reuelare ꝯfessionem ipsi⁹. sed dʒ ire ad epm vel ad inqsitorem ⁊ dicere. Custodi et vigila sup oues tuas/lupus est in grege tuo. Et ꝙ dicit Ray. ꝙ cū iste nō est fidelis. fides nō est ei seruāda. Dico ꝙ reuelādo ꝯfessionē fides nō frāgitur hoī. sed deo qui est fidelis in oib⁹ viis suis. Sʒ nūqd potest confitēs licētiare cōfessorem ꝙ dicat illa que dicit ei in cōfessione? Dico ꝙ cōfitēs bene pōt facere ꝙ illa que cōfessor sit vt deus. sciat vt hō. dicēdo. s. ei extra ꝯfessionem que idē dixit in cōfessione. ⁊ sic ꝯfessor poterit illa dicere ex quo audiuit illa vt hō extra ꝯfessionē. Sed nunquid sufficit ꝙ cōfitens dicat cōfessori dicēdo. Ego do tibi licentiā dicēdi ea que dixi tibi in cōfessione. vel optʒ ꝙ replicet sibi oia extra cōfessionē. Aliqui doctores dicunt ꝙ sufficit vt licētiat cōfessorē. tñ durādus in quarto suo dicit ꝙ nō. imo tenent᷑ oia replicare sibi extra ꝯfessionem.

Et ratio sua que occurrit est. qz in his que sunt de necessitate sacramēti nullus pōt dispēsare. nec papa de quo magis videt. sed tenere secretū est de necessitate ꝯfessionis sacramētalis vt ꝓbat diffuse. ergo nullus pōt cōtra hoc dispensare. et per cōsequens nullus pōt licētiare ꝙ illa que per eū dicūtur in cōfessione reuelentur. ideo ad hoc ꝙ reuelētur optz ꝙ sciātur aliter ꝙ̄ per ꝯfessionem. Et ex his ptz ꝙ si quis sciat aliqd per cōfessionē ⁊ extra ꝯfessionē pōt illud reuelare ⁊ testificari sup illo. eodem modo quo scit extra ꝯfessionem. ¶ Nota ꝙ sigillū confessionis directe ⁊ pͥncipaliter respicit pctā. vt ptz ex pͥeallegata decre. Oīs vtriusqz sexus. vbi dꝫ. Caueat oīs sacerdos ne verbo / aut signo / aut quouis alio modo / pctā ꝓdat. ex cōsequenti tñ ex quadā ꝯgruitate respicit alia. Et hec de confessione sufficiant.

¶ Tractatus quartus secunde partis pͥncipalis de satisfactione / habens septem capitula pͥncipalia.

Expeditis per dei grām duabꝰ ptibꝰ pnie. s. de cōtritione ⁊ ꝯfessiōe. De tertia. s. de satisfactiōe est agendū. Circa quā notāda sūt sex. Pͥo qd est satisfactio ⁊ in qbꝰ ꝯsistit. Scd̄o de elemosina q̄ est pͥma ps satisfactiōis Tertio de ieiunio q̄ est scd̄a pars. Quarto de orōne q̄ est tertia pars. Quīto de mēsura satisfactōis. s. que pnia est imponēda ꝓ vnoqqz pctō. Sexto vtrū vnꝰ pōt satisfacere pͥo alio. ¶ Quid est satisfactio. Cap. i.

Satisfactio sm̄ Gregoriū: est pctōꝝ causas excidere / ⁊ eaꝝ suggestiōibꝰ aditū nō indulgere: ita ꝙ in ista diffinitiōe duo tāguntꝰ q̄ debēt eē in oī satisfactiōe. sicut eni bona ⁊ ꝯpleta medicina dꝫ eē curatiua ifirmitatꝭ pͥterite / ⁊ ꝓseruatiua respectu future: ita et satisfactio dꝫ esse remediū pcti pͥteriti ⁊ cautela respectu futuri. Pͥmū tāgitꝰ cū dꝫ pctōꝝ causas excidere. Scd̄m cū dꝫ / eaꝝ suggestiōibꝰ aditū nō idulgere. Qꝫ etiā medicia si sit ꝯueniēs dꝫ esse appͥopͥata infirmitati ⁊ ordinari directe cōtra

infirmitatē. teste btō Hiero. qui dicit. Medicina cuilibꝫ morbo est adhibenda. Nō eni sanat oculū qđ sanat calcaneū. Et ſm ꝙ dicit Joh. in pma canonica sua. Omne quod est in mūdo aut est cōcupiscentia carnis aut cōcupiscentia oculoꝝ/aut supbie vite. Et vult dicere ꝙ tres sunt radices oim pctōꝝ. s. auaricia que datur intelligi/ per hoc ꝙ đꝫ ꝯcupiscētia oculoꝝ. Luxuria que datur intelligi ꝑ hoc ꝙ đꝫ ꝯcupiscētia carnis. Et supbia: per hoc qđ dicitur superbia vite. Jdcirco contra istas tres radices peccatoꝝ ordinātur tres partes satisfactionis: scilꝫ elemosina que ordinatur cōtra auariciā. ieiunium ꝯtra luxuriā. oratio cōtra superbiā. Et sic sunt tres partes satisfactionis. s. elemosina. ieiuniū/et oratio. Et de his tribus partibus/per ordinem est agendum.

¶ De elemosyna qđ hꝫ sub se. iiii. parua capl'a. Cap. ii.

Licet multa ⁊ varia ac diuersa de ṽtute elemosine sint a doctoribus satis scripta. tn̄ oia sctūs Thobias breui sermone cōprehendit/dicēs. Elemosyna a morte ⁊ a pctō liberat aiam: ⁊ nā patiet eā ire in tenebras. Elemosyna est triplex. Prima ꝯsistit in cordis ꝯtritione: qn̄ scꝫ aliqs se offert sacrificiū deo. De quo đꝫ i psal. Sacrificiū deo spūs ꝯtribulatus. ⁊ de elemosyna ista dicit sapiēs. Miserere aie tue placēs deo. ⁊ elemosyna sic dicta nō est pars satisfactōis: imo est pars integralis ꝯtritiōis cōdiuisa a satisfactiōe put đꝫ ꝙ pnie tres sunt partes. s. cōtritio/cōfessio/⁊ satisfactio. Alia est elemosyna que cōsistit in cōpassione pximi in qua ꝯpatimur alienis miseriis sicut nr̄is. et de ista dicit Job. Ab initio ꝯualuit mecum miseratio: ⁊ ab vtero mr̄is egressa est mecū. Tertia ꝯsistit in largitiōe manuali. qn̄ scꝫ aliqs exhibet indigēti aliqđ tpale subsidiū ppter deū. Et de ista intēdimus hic. Et de hac dicit saluator in Luca. Date elemosynā/ et ecce oia munda sunt vobis. ⁊ Ambr. Pasce fame morientem. et nisi paueris/occidisti. lxxxv. dist. Et sub ista

do: vt furiosi/ pdigi/ pupilli minores .xv. ānoꝝ/ mēte capti/ surdi/ ceci/ muti. ꝛ ꝗ morbo ꝑpetuo laborāt. qa tales reb⁹ suis supesse nō pñt: iō dant̄ eis tutores ꝛ curatores Idē videt̄ eē de monachis ꝛ ceteris religiosis ꝛ filiisfamilias. ꝗ nō hābēt peculiū castrēse vel quasi castrense. Et de vxore que nō hꝫ res parafernales ꝛ etiā de administratiōe reꝝ ecc'iasticaꝝ que pauperū sunt ꝛ filiꝰ. vñ nec p̄lati nec curati pñt ea remittere debitorib⁹ ne ꝓdigi vel dissipatores videātur. Nā cū talis acqsitio pecunie multiplices iuris ꝛ facti sit culpabilis ꝛ viciosa restituēda nō est. dico ei ꝗ eā amisit in ludo/ sed tutori vl' curatori/ vel marito/ vel patri/ vel eccl'ie/ vel monasterio.

¶ Secundum consideratum circa elemosynam: scꝫ quis potest facere elemosynam.

Elemosynā pōt facere quicūqꝫ sui est iuris. ꝛ hꝫ dominiū vel administrationē aliquoꝝ bonoꝝ tp̄aliū Nunqd ergo monachus aut aliqua ꝑsona religiosa pōt facere elemosynam? Dico ꝙ talis ꝑsona aut hꝫ administrationē aut non. si hꝫ administrationē: pōt ꝛ dꝫ immo quicqd supest sibi. necessitatib⁹ eccl'ie supportatis in causis piis est exponēdū/ dicēte btō Bern. Bona eccl'ie bona pauperū sunt. ꝛ qcqd a ministris eccl'ie vltra victū ꝛ vestitū retinet̄: totū est sacrilegiū ꝛ rapina. Si aūt non hꝫ administrationē saluo meliori iudicio vl' ꝯsilio credo ꝙ non pōt nec dꝫ facere elemosinā: nisi de prelati sui licētia petita ꝛ obtēta. Monach⁹ eni nō pōt tractare etiā vtilitates sui monasterii/ nisi de p̄ceptis abbatis sui. xvi q. i. Monachi. de ꝯse. di. v. Nō optꝫ. Et hoc intelligo nisi ille qui repetit elemosynā sit in extrema necessitate cōstitutus .i. indigeat ad mortē. qꝛ in illo casu debꝫ ei dare si potest. esto etiam ꝙ prelatus expresse inhiberet sibi. qꝛ in tali casu ois homo tenetur ex precepto dei subuenire primo. Iuxta illud. Pasce fame morientē. ꝛc. xxxvi. di. Et etiā tali casu oia sunt cōia. xlvii. di. Sicut hi. Nota ꝙ

si monachus nō habēs administrationē de precepto abbatis vadat ad peregrinationē vl' ad studiū sine aliqua distinctiōe potest dare elemosina nā eoipso q prelatus dedit sibi licentia stādi in scolis/vel eūdi ad peregrinationē: videt sibi dedisse licentiā faciēdi oia que scolares honesti & peregrini solēt facere: ita q moderate faciat. Quilibet eni debet se cōformare moribus illoꝝ inter q̄s viuit.xlvi.di.ca. Si q̄s. Sed nūq̄d vxor pōt elemosinā facere absq3 licētia viri? ¶ Dicendū est q si vxor hz res parafernales.i.ppas pter dotē/dictas a para qd est iuxta. & ferna qd est dos.q̄si iuxta dotē pōt de illis facere elemosynā: etiā inuito marito.C.de pac.l.q̄ ac. De reb9 etiā sui viri sicut de pane & vino & aliis reb9 que bono ac approbato & laudabili more solent ad dispensationē vxoꝝ ptinere pōt facere elemosinā moderate & fm facultatē viri & fm maiorē vel minorē indigentiā & multitudinē pauperꝝ. Et dz sibi formare cōsciētiā q nō displiceat marito in corde etiā si q̄nq3 phibuit ei ore. Solent eni mariti facere talē phibitionē vxoribus/nō vt retrahāt eas a toto: sed ab excessu quē suspicantur eas facturas/si haberet habenas nimis laxas. Pōt etiā sibi formare cōsciētiam de qualitate & miseria paupis cogitās q si marit9 videret illū oibus modis placere ei q faceret sibi elemosynā. Sed oino & pcise dicet sibi q viro displiceat deponat cōscientiā si pōt/si nō pōt non det & valeat q nō potest dare. et sic intelligo illud ca.xxxiiii.q.iiii. Quid deo tibi dr q cū scādalo viri vxor nō debet facere elemosinā: et istud intelligo nisi paup sit in extrema necessitate cōstitutus q2 tūc intrepide dz dare. aliter peccaret. Et qd dixi de rebus viri: etiā de dotalibus dixi: nā rerū dotaliū illibatū dnm apud virū est.c.de iure do.l.in reb9. Dñs autē albertus dicit q si mulier sit lucrosa.i.si ex officio suo vel ministerio lucretur esto q nō habet bona parafernalia: de eo q lucratur pōt facere elemosinam absq3

mādato ⁊ ꝯsensu viri. etiā filiusfamilias nō pōt facere elemosinā de reb⁹ patris sine eius licētia ⁊ mādato/nisi supponat ꝙ placeat pr̄i/sicut supra dixi de vxore. ⁊ intelligo hoc nisi talis filius habeat peculiū castrēse/vel q̄si castrēse. de tale eni peculio pōt facere elemosinā: patre etiā inuito. Peculiū castrense est qđ acq̄siuit ex militia. Peculiū quasi castrēse est qđ acq̄siuit ex sciētia vl' artificis honesto. Intelligo etiā nisi videat pauperem in extrema necessitate ꝯstitutū. De filio etiā eūte ad peregrinatonē vl' eūte in studio itellige vt supra dixi de monacho. Et multominꝰ seruꝰ vl' ancilla pōt facē elemosinā de rebus dn̄oꝝ/nisi forte fuit ei ꝯmissa mistratio bonoꝝ q꞉ tūc possent/tn̄ moderate scito ꝙ dn̄o nō displiceret.

¶ Tertium consideratum circa elemosinam: sc꞉ cui debet dari elemosyna.

Elemosyna non dꝫ dari nisi indigēti. et hoc sonat nomen elemosine. Unde elemosina vt dicit ebrardus dꝛ ab elyos qđ est miseria ⁊ moy qđ est aqua/quasi miseroꝝ. indigentiū aqua. Hoꝝ aūt q̄ petūt elemosynā quidā petūt quasi ex debito: sicut religiosi mēdicantes qui predicāt verbū dei et celebrāt quotidie pro bn̄factorib⁹ suis. Et isti dūmodo ꝯstet eos hr̄e illud officiū sunt oībus aliis preferēdi. ⁊ isti dicūtur petere quasi ex debito/q꞉ nō solū dātur eis tēporalia/imo etiā sp̄ūalia accipiunt ab eis. Un̄ in persona taliū dicit apl's. Si sp̄ūalia vobis seminamꝰ nō est mirū si tp̄alia vestra metamus. Alii petūt tm̄ ꝓ vite sue sustētatione: sicut isti pauperes qui mendicant. Et in isto casu aut hō pōt dare oīb⁹ aut non. si potest dare oībus: tūc dꝫ oībus dare absq꞉ vlla distinctione. ⁊ ad hoc reducūtur exēpla abrahe ⁊ loth. qui q̄n oēs indifferēter recipiebāt hospicio/angelos etiam in hospicio susceperunt. si enim aliq̄uos repulissent forsan inter illos angelos repulissent. Et in hoc casu ait Johan. criso. Quiescamus ab absurda .i. nephanda ac

dyabolica curiositate.s.discernendi inter pauperem.et pauperem.non eni ex vita eoꝝ qui accipiũt vel quibus das mercedem tibi retribuet deus/ sed ex voluntate et honorificẽtia multa/ ⁊ ex mia ⁊ bonitate.xlii.dist.Quiescamus. Itẽ Greg.xi.q.iii.Qm in fine dicit.ꝙ excõicato etiã dãda est elemosyna/et hoc intelligo tam de excõicato ꝙ̃ de quolibet alio pctõre notorio.qd̾ intelligendum est/nisi ob saturitatẽ sibi negligerẽt iusticiã ⁊ fierẽt deteriores/quia in tali casu nõ est eis faciẽda elemosyna. vt ait Aug.v.q.v.Nõ oẽs.⁊ hoc intellige nisi esuriãt ad mortẽ.tũc eni quantũcũqꝫ negligerẽt iusticiã debẽt pasci:nisi forte iudex secularis dãnasset eos ꝓpter scelera sua ad fame moriẽdum.In scdo casu in quo nõ potest oibus dare elemosinã posito ꝙ oẽs equaliter indigeãt. dicit Ambro.decẽ circa hoc esse ↄsiderãda.s.fidẽ/causam locuꝫ/tẽpus/ necessitudinẽ/sanguis ꝓpinq̃tatem/etatẽ/ debilitatẽ/ↄditionẽ siue nobilitatẽ.Fidẽ qꝛ fidelis preferendus est infideli.Causam.qꝛ si duo tenentur captis vnus ꝓpter culpã suã/alius sine culpa. Iste est p̃ferendus illi.Locum qꝛ captus siue detẽtus in carcere preferendus est illi qui libere põt ire quocunqꝫ vult.Tẽpus qꝛ si vn⁹ in tp̃e ꝑsecutionis patitur preferẽdus est illi q̃ nullã ꝑsecutionẽ patit̾.Modũ vt nõ totũ det̾ vni nec sic effundãtur opes/sed discrete dispẽsetur/nisi forte aliq̃s vellet relinq̃re ex toto saculũ. Necessitudinẽ/vt magis indigẽs minus indigenti preferatur.Sãguinis ꝓpinq̃tatem/vt ꝓpinquus preferat̾ extraneo.Etatẽ/qꝛ senes sunt iuuenibus preferẽdi.Debilitatẽ/vt infirm⁹ preferatur sano ⁊ debilis forti.Nobilitatẽ/vt nobilis p̃ferat̾ ignobili. Et istd̾ totũ intelligẽdũ est ceteris parib⁹.Talis eni ↄditio posset esse ex vna parte ꝙ reformaret pactũ in ↄtrariũ. Sicut pone q̃dã hꝫ p̃rem infidelẽ q̃ indiget elemosina/⁊ extrane⁹ fidelis etiã indiget elemosina nec ipse põt subuenire vtriqꝫ sed vni tm̃.cui subueniet

an patri infideli/an extraneo fideli in exhibitiõe nutrimēti? In isto casu dicūt aliqui q pr̄ infidelis preferēd⁹ est extraneo fideli in exhibitiõe nutrimēti:sed extrane⁹ fidelis p̄ferēdus est patri infideli in dilectiõe.argu.xxx.di.c.iii.Et fundat ista opinio sup illud p̄ceptū.Honora patrē tuū.et intelligit si equaliter indigeant. Si enim extrane⁹ idigeret ad mortē.⁊ pr̄ nõ:tūc extrane⁹ eēt p̄fe rēd⁹ pr̄i.Alii dicūt ↄtrariū.s.q boni extranei sūt p̄ferēdi quis istorũ dicat melius:iudicio lectoris relinquo.
¶ Quartum consideratum circa elemosynam:scȝ quomodo debet fieri elemosina.
Quia s̄m q dicit ph̄us in ethicis.mod⁹ imponit spēciē actui vel actioni.qd̄ intelligo de specie moris.nõ enī sufficit facere bonū/nisi bene fiat.Un̄ dn̄s p̄cepit moysi.Juste qd̄ iustū fuerit exequeris.ideo ad hoc q elemosina sit meritoria requirit q debito modo fiat.Und̄ elemosyna dȝ fieri gratāter siue letanter.vt ait ap̄ls.ii.ad Chor.xxi.c.Qui tribuit/tribuat in hylaritate non ex tristicia aut necessitate. Hylarē enī datorē diligit deus. Scd̄o dȝ fieri secrete.Un̄ saluator.Cū facis elemosinā noli tuba canere ante te:sicut ypocrite faciūt.et seqtur. Te aūt faciēte elemosynā/nesciat sinistra qd̄ faciat dextra tua. Tertio dȝ fieri abūdāter ⁊ s̄m facultatē dātis. vn̄ Tho.iiii.Fili si multū fuerit tibi abūdāter tribue:si aūt exiguū/libēter ipartiri stude.Quarto dȝ fieri prudēter/vt fiat s̄m traditā formā in ca.p̄ceđ.Quito dȝ fieri festinãter.vn̄ sapiēs.Qui cito dat bis dat.Sexto dȝ fieri ardēter.i.cū intētiõe recta/vt.s.fiat ppt deū ⁊ nõ ppt vanā gl̄iam.vn̄ sicut ait Grego.Und̄ celū mereri poterat/non ventum transitorii fauoris querat.
¶ Cap.iii.scd̄e partis p̄ncipalis est de ieiunio.que est scd̄a pars satisfactiõis/quattuor habens capitula.
Secūda pars satisfactionis est ieiuniū.de quo dȝ in thob.Bonā est elemosina cū ieiunio.Circa qd̄ ↄsi-

derāda sūt q̄ttuor. Primū quot modis dr ieiuniū. Scdo qn̄ fuit institutū. Tertio qd̄ reqrūtur ad hoc q̄ ieiuniū sit meritoriū. Quarto quot bona facit ieiunium.

¶ Primū ꝯsideratū circa ieiuniū .s. q̄t modis dr ieiuniū

Notandū q̄ triplex est ieiuniū. Primū est corpis a cibo ⁊ potu materiali. Scdz est afflictiōis a gaudio tpali. Tertiū est abstinere a pctō mortali. Et de hoc triplici ieiunio debem⁹ castigare iumentū .s. corpus nr̄m. parꝝ est ieiunare a cibo/nisi ieiunetur a pctō. Vn̄ ysaias Quare ieiunauim⁹ ⁊ nō aspexisti. hūiliauim⁹ aīas nr̄as ⁊ nescisti? Loq̄tur ysaias in psona ieiunātiū in pctō mortali. Et subdit rn̄sionem in psona dei loquens. Ecce ad lites ⁊ ꝯtētiones ieiunatis ⁊ pcutitis pugno ipie. et seq̄tur Nūquid est tale ieiuniū qd̄ elegi? q̄si dicat/nō: imo istd̄. Dissolue colligationes ipietatis solue fasciculos deprimētes. ⁊ oē on⁹ .s. pcti dirūpe. Frāge esurienti panē tuum et egenos vagosq̄ induc in domū tuā. Cū videris nudū operi eū/et carnem tuā ne despexeris.

Scdz ꝯsideratū circa ieiuniū .s. qn̄ fuit īstitutū ieiuniū.

Dominus instituit ieiuniū in paradiso terrestri/qn̄ precepit p̄mis parentibus ne comederent de ligno scientie boni ⁊ mali. Sz postea sctificauit ipm̄ in deserto: qn̄ ieiunauit quadraginta dieb⁹ ⁊ quadraginta noctib⁹.

¶ Tertium consideratum circa ieiunium: scilz quot requiruntur ad ieiunium.

Ad hoc q̄ ieiuniū sit meritoriū/requirūtur q̄ttuor: que debēt ipm̄ ꝯcomitari .s. largitas/leticia/hora ⁊ mēsura. De largitate dicit Hierō. Qd̄ māducatur⁹ cras si non ieiunares da pauperib⁹/vt ieiuniū tuū sit saturitas aīe non marsupii lucrū. Illud ieiuniū de⁹ approbat vt ait Greg. Qd̄ ad aliū manus elemosinaꝝ leuat. ideo illud qd̄ tibi subtrahis alteri largire/vt vn̄ caro tua affligitur: inde indigētis proximi caro releuetur. De leticia dicit christus. Cum ieiunatis nolite fieri sicut ypocrite

tristes.exterminant eni facies suas vt appareant hoib9 ie-iunantes. De tertio.i.de hora.notandu q hora comedendi in diebus ieiunioru est hora nona vel circa.ita tn q sm q dicit sctus iohes in .iiii.suo. No optz aspicere astrola-biu/ sed sufficit q no antipicetur nimis notabiliter pdi-cta hora. Vn legit in pmo lib.Reg.xiiii.c.q ionathas q anticipauit hora comedendi morti fuit adiudicatus. De quarto.s.in mesura.notandu q ieiunas dz multum so-brie comedere.vnd dicit btus Petr9.i.petri.v.c. Sobrii estote zc. Et sobrietas ista attenditur ta in cibi qualitate q in quatitate. In qualitate cibi/ vt scz ho no comedat cibaria no phibita/ sicut carnes vl lacticinia. Et silr no querantur cibaria exquisita: exquisito mo parata. vide de hoc supra.ca.de interrogationib9 faciendis in confessione. Sobrietas etia attendenda est in quatitate vt no sumat cibus nisi quantu sufficit ad nature sustentatione. Sup-fluitas eni cibi multa mala facit.qr puocat ad luxuria et oe opus bonu dissoluit.vn in figura hui9 legit in .iiii. lib.reg.xxv.c.q nabuiarda qui interpretat princeps cocoz per quem intelligit ventris ingluuies/ destruxit muros hierl'm p quos intelligutur vtutes aie fidelis.vn Aug. Mens auiditate cibor laxata pdit orationis vtute. z Hie. Venter mero estuas de facili prumpit in libidinem.

¶ Quartu consideratu circa ieiuniu.s.quot bona facit.

Ieiuniu debito mo obseruatu tria bona facit. Pri-mo repmit stimulu carnaliu vicior. Scdo mentem eleuat ad contemplatione diuinor. Tertio impetrat gram vtutu z celestiu premior. Et ista tria tangunt in pfatione quadragesimali/ in qua dz. Qui corporali ieiunio vicia copmis/ mentem eleuas virtute largiris et pmia. No-tandu insup q per ieiuniu intelligutur oes afflictiones corporales sicut vigilie/ peregrinationes/ flagella zc.

¶ Cap .iiii.et pricipale est de oratione: que est tertia pars satisfactionis.

ORatio que est tertia pars satisfactionis diffinit sic a damasceno. Oro est pius mētis affectus in deum tendēs ⁊ plerūqꝫ ne ais pigritet in vocē prūpens. vl' sic. Oratio est cōgeries vocū ad impetrādū in deū tēdētiū. Notādū ergo ꝙ in orone nō debēt peti tp̄alia ad min⁹ principaliter/sed debēt peti sp̄ūalia ⁊ ptinētia ad salutē Juxta illud vbū saluatoris. Primū querite regnum dei et iusticiā eius: ⁊ hec oīa adiicietur vobis s. tp̄alia. Que autē sunt petēda in orone ostēdit xp̄s qn̄ discipulis dicētibus sibi. Magister doce nos orare/dixit. Cū oratis/dicite Pater noster. Et de hoc dicet in tertia parte vbi de ista materia tractabit in speciali. Ad hoc aūt ꝙ oīno sit interiora ⁊ satisfactoria reqritur ꝙ habeat. xiii. ꝯditiōes scꝫ ꝙ sit fidelis/secura/humilis/discreta/verecūda/deuota/secreta/pura/lachrymosa/attēta/feruida/operosa/ ⁊ assidua. De istis nō plus ꝓsequamur/qꝛ sunt de se nate cuilibet aduertere volenti. valet deniqꝫ oro cōtra vicia sp̄ūalia precipue. Vn̄ Hiero. super illuꝫ locū. hoc genus demonioꝝ nō eiicietur/nisi in orone et ieiunio. dicit sic. Medicina est cuilibꝫ morbo adhibēda. nō eni sanat ocꝫ lū qd̄ sanat calcaneū. Jeiunio sanātur corpales pestes. Orone sanātur pestes aie vel mētis. Si autē queratur que istarū triū partiū satisfactionis sit potior s. oratio/elemosyna ⁊ ieiuniū? Dicendū ꝙ si cōparētur q̄tum ad obiectū qd̄ imediate respiciūt/vel q̄tū ad materiā circa quā sunt. sic oratio est dignior ⁊ potior aliis duab⁹. Oro eni hꝫ deū p̄ imediato obiecto. vt ptꝫ ex ei⁹ diffinitione. Nā oratio est affectus pius mētis tēdēs in deū. Elemosina autē hꝫ p̄ imediato obiecto miseriā ꝓximi. ad hanc eni releuādā ordinat. Jeiuniū autē p̄ imediato obiecto hꝫ lasciuiā carnis. qa ad hāc reprimendā terminatur et ordinatur. Oratio eni est circa sp̄ūalia. elemosina aūt ⁊ ieiuniū circa corporalia. quare manifestum est ꝙ oro est dignior ⁊ potior elemosina et ieiunio. ⁊c. Si autē cōpa=

rētur quātū ad ambitū: sic elemosina est ptior orone ↄ ieiunio. qꝛ elemosina cōtinet in se orōnē ↄ ieiuniū. Ille enim ꝗ dat elemosinā indigenti obligat ipsum ad orandum ꝓ se deū. ↄ sic orō includit in elemosyna. Ille enī ꝗ facit elemosynā est particeps ieiuniū ↄ abstinētie illi⁹ ꝗ recipit eā. ↄ sic ieiuniū in elemosyna ꝯtinet. Vñ credo ꝙ elemosyna sit vtilior ↄ potior ad satisfaciēdū ieiunio ↄ orone. Et ista videt esse intētio bti Pauli aplī in pma epl'a ad timotheū. c. xi. vbi sic indt. Exerce aūt teipm ad pietatē. i. ad elemosynā. nā corporalis exercitatio. i. ieiunium ad modicū vtilis est. pietas aūt ad oia vtilis promissionem vite habens que est nunc et future.

¶ De mensura penitentie. Cap. v.

Quanto pctm̄ est grauius: tāto ceteris parib⁹ debet fieri ↄ imponi maior penitētia seu satisfactio pro eo. et dico ceteris parib⁹. ꝗa talis circūstantia posset esse ex parte psone peccantis / vel etiā ex parte pcti ꝙ minus graui pctō deberet imponi grauior pnia seu satisfactio. verbi gra. Cōstat ꝙ interficere matrē est grauius ꝙ̄ interficere vxorē. et tn̄ de iure grauior pnia est iniūgenda vxoricide ꝙ̄ matricide. Et rō est / qꝛ pnia dꝫ eē talis ꝙ sit remediū pcti preteriti ↄ cautela futuri. ↄ qm̄ hoies sunt magis pni ad vxoricidiū ꝙ̄ ad matricidiū. iō vt magis retrahant maior pnia dꝫ imponi vxoricide ꝙ̄ matricide. Et simi causa pnia maior dꝫ īponi iuueni lubrico ꝙ̄ seni sed ceteris paribus quāto pctm̄ est grauius / tāto maior pnia est imponēda ꝓ eo. Ad videndū ergo que pnia pro vnoquoqꝫ pctō sit imponenda: videndū est de gradibus pctōꝝ. qd scꝫ pctm̄ est grauius altero. Pro quo sciēdum ꝙ grauitas pctōꝝ pōt attendi tribus modis. Uno modo circa idem pctm̄. ↄ hoc duobus modis. Uno mō ex parte cause inducētis ad pctm̄. Nam sm qd dicit Gregorius. Pctm̄ tribus modis ꝯmittit. scꝫ ignorātia / infirmitate / aut certa sciētia / studio vel malicia perpetrat. vñ pctm̄

qd perpetrat ex infirmitate grauius est q̄ ppetratū ex ignorātia.sed multo grauius est si perpetret ex scientia certa.de pe.di.ii.Sciendū.Vñ maior est pnia iponēda pro pctō ppetrato ex infirmitate.i.ex tētatione seu fragilitate:q̄ p pctō ppetrato ex ignorātia.sz multomagis pro pctō ppetrato ex certa malicia.Nec est contra illud Ambro.dicētis.Grauiter peccat qui sibi pmittit impunitatē qui ptēnit.sed nō grauissime q̄ ignorat.exponēdū est grauissime.i.piculosissime.qz specialiter pnia nō agetur de pctō qd ignorat.vñ Johēs criso.vel os aureum. Nullū inuenit tale remediū ptra pctā sicut eor̄ mēoria cótinua.de pe.di.iii.Judas.⁊ hoc intellige cū hō recordatur de pctō ad ptritionē:nō ad delectationē.Alio mō pōt attēdi grauitas circa idem pctm̄ ex parte ipsius pcti. Nā vt dicit Aug.Sicut tribus gradib⁹ peruenit ad pctm̄ scz suggestione/delectatiōe/⁊ psensu.ita ipsius pcti sunt tres differentie.scz pctm̄ in corde:pctm̄ in opere ⁊ ore:et pctm̄ in cōsuetudine.ita q̄ pctm̄ in opere est grauius q̄ pctm̄ in corde.sed grauissimū est in psuetudine.Vñ tres differētie pcōr̄ itelligūt p tres mortuos q̄s xp̄s legit suscitasse filiā.s.archisynagogi.filiū vidue ⁊ lazar̄.puellā suscitauit in domo:ecce pctm̄ cogitatiōis.puer̄ añ portā ciuitatis:ecce pctm̄ opatiōis.lazar̄ q̄triduanū in monumēto:ecce pctm̄ psuetudis.Item puellā suscitauit v̄bo tm̄: puer̄ v̄bo ⁊ motu:lazar̄ vero v̄bo ⁊ fletu ⁊ lachrymis. Et hoc ad ondendū q̄ maior est pnia iponēda pro pctō opatiōis q̄ cogitatiōis.⁊ multo maior p pctō psuetudinis.Alio mō pōt attendi grauitas inter diuersa pctā ita tñ q̄ sint eiusdē gñis.sicut dicit Aug.de pctō luxurie/dicēs.Adulteriū malū vicit fornicationē:vicit adulteriū ab incestu.Peius eni ē cū mre q̄ cū alia muliere pnubere.Sz hor̄ oim pessimū qd ptra naturā fit.Tertio mō pōt attendi grauitas in pctis.⁊ hoc inter pctā diuersor̄ generū.sicut dicit Augu.q̄ graui⁹ est homicidiū/q̄ adul-

tertiū.xxxiiii.q.ii.Si qd veri⁹.Et vl'r oia pcā que directe cōmittūtur ɔtra deum.sicut ydolatria/heresis/blasphemia ⁊ silia sunt grauiora aliis. De hoc tñ dicet in tertia pte qñ aget de decē pcepti. Uiso quō est grad⁹ in pctis.videndū est quō debeat sacerdos se hēre circa ipositionem pñie. ¶ Circa qd sciēdū q cōis snia doctoꝝ tenet q oēs pñie sunt arbitrarie.i.arbitrio sacerdotis sunt taxāde.⁊ hoc ɔsideratis criminū qualitate ⁊ quantitate. Itē psone dignitate/officio/paupertate/infirmitate seu debilitate/ɔplexione/cōsuetudine/societate/lachrymis/deuotione/religione/et tpis qualitate/ac oibus circūstantiis supra positis. Et nota q circa ipositionē pñiaꝝ bonum est scire casus pñiales/quos ponit hostiēsis in sūma sua ti.de pe.vbi dicit q q ipsos ignorat.nō meret hēre nomē sacerdotis ⁊ dꝫ cōfitenti pctōri sacerdos declarare q ad hoc dꝫ esse discret⁹.pñiam tñ pōt moderare fm qlitatē et sic pōt dicere pro qlibꝫ pctō.tu debes sic penitere/sed forte vita tua nō sufficeret.ideo do tibi talē.⁊c̄.pro oib⁹ pctis tuis cōcedo tibi q indulgētie facte ꝓsint tibi.⁊ oia bona que facies.et mala que pro amore dei sustinebis iniungo pro pñia.vnd leo papa. Tēpora penitudinis.i.pnie habita moderatiōe ɔstituēda sunt tuo iudicio ꝓut cōuersoꝝ.i.pñiam agentiū aios ꝓspexeris esse deuotos. Item in octaua synodo fuit positū in iudicio eorū qui ꝑsunt.vel quāto tēpore.vel quali modo penitere debeant q delinquunt.xxvi.q.vi.Tpe.⁊ c.Hoc fit. Hoc idē dicit Hier de pe.di.i.Mēsurā.s.in arbitrio sacerdotis esse derelictū tps pñie. Ut aūt magis particulariter sciāt simplices sacerdotes quō in ipositione pñiaꝝ ꝓcedere debeāt: sciendū q regulariter ꝓ piurio/adulterio/fornicatione/homicidio/volūtario/⁊ ceteris criminib⁹ capitalibus est septēnis pñia iponēda.⁊ hoc duplici rōne. Una qꝫ dñs ꝑcepit mariā sororē moysi ⁊ aaron lepra ꝑcussā.ꝑ quā intelligit lepra cuiuslibꝫ pcti mortalis septē dieb⁹ manere ex

castra:⁊ post mundationē redire ad castra. Hec rō ponit̄ xxxiii.q.ii. Hoc ip̄m. Et s̄m hoc p̄ diē intelligim⁹ annū. Juxta v̄bū dn̄i dicētis p̄ ꝓphetā. Diē p̄o anno tibi dedi Alia ratio est. vt sicut p̄ pctīn mortale pctōr amisit septi formē grām spūsscti/ita p̄ pniam septēnem eā recuperet Notādū q̄ lz dictū sit ꝓ hmōi criminib⁹ sit iponēda se-ptēnis pnia:tn̄ magis vel min⁹ aspera dz iponi ꝓut ma iozitas vel minozitas criminis p̄satis ceteris circūstā-tiis hoc exposcit. vt in sequētib⁹ apparebit. Sūt autem plures casus in quibus ꝓpter peccātis dignitatem/vel pcti enozmitatē:iponit̄ maioz pnia/vl' etiā ex variis cau sis minoz. Nā presbyter si fornicationē fecerit dz agere penitētiam .x. annorū scdm formā traditā .lxxxii. distin. Presbyter. Et istud intelligunt quidā de simplici forni catione. Alii vero ⁊ forte melius de incestu ⁊ adulterio/ et q̄ cognouit cōsanguineā vel affinē. Itē si p̄sbyter co-gnouit filiā suam spūalem quam baptizauit/vel de sa-cro fonte leuauit/vel cuius cōfessionē audiuit/vel in cō firmatione tenuit:dz habere pniam .xii. annoꝝ. et dz de-poni. et ipsa debet etiā relinquere res suas pauperibus et in monasterio deo vsq̄ ad mortē seruire .xxx.q.i. Si q̄s sacerdos. Itē q̄ cognouit monialē dz agere pniaz de-cē annoꝝ. ⁊ silr̄ ip̄a s̄m formā positā .xxvii.q.i. De filia. ⁊ ca. Deuotā. Matricidia dz penitere decē annis s̄m formā satis asperā positā .xxxiii.q.iii. Latorē. Vxoricidie adhuc iponet̄ maioz pnia .xxxiii.q.ii. Admonere. Notandū etiā q̄ parētib⁹ in q̄ꝝ lectis iueniunt̄ filii mortui ille ex cui⁹ culpa ꝯtigit si sit solut⁹/dz induci vt itret monasterium eiusdē ep̄at⁹ vbi pctā sua deploret ꝑpetua pnia. Si tn̄ nō poterit ad hoc ꝓpter carnis fragilitatē induci cōceden-da est ei licētia cōtrahēdi matrimoniū imposita sibi in seculo ꝑmanenti graui pnia. Silr̄ nō dz induci ingredi monasteriū in aliis duob⁹ casibus:q̄ꝝ vnus est q̄n alter coniugium viuit/ nisi forte coniunx vellet silr̄ ingredi.

Alius casus est si habeat filios paruos a quibus nō potest recedere/ nisi aliquis timēs deū sine suspitiōe illos educaret. Si aūt scienter illud acciderit/ puta qꝛ negligenter collocauit filiū secū in lecto ⁊ in mane iuenit eū extinctū: dꝫ vt dicunt aliqui doctores agere pniam .iii. annoꝝ: quoꝝ vn⁹ sit in aqua ⁊ pane. extra de his q̄ occi. fi. ca. i. ii. ⁊ iii. q. i. Consuluisti. Pro homicidio casuali imponēda est pnia. v. annoꝝ qn̄ culpa precessit casum/ aliter nulla: nisi forte ad cautelā. l. di. eos vero. et duobus ca. sequē. Et credo qꝫ idē est iudiciū de homicidio necessario. De ista materia videē in tertia parte de decē p̄ceptis.
De vicio sodomitico quātum sit detestabile ptꝫ p Aug. dicētem qꝫ lōge malus crimen est q̄ꝫ matrē cognoscere. ptꝫ etiā p penā sodomitis inflictā qui in igne sulphure de celo missis perierūt. Istud etiā pctm̄ clamat specialiter in vindicta ad dn̄m. Vn̄ in gen̄. dicit dn̄s clamor sodomorū ⁊ gomorreoꝝ venit ad me. qꝛ vt dicit Aug. Violatur per istud pctm̄ societas que in nobis dꝫ esse cū deo cū ipsa natura cui⁹ ipse est actor: libidinis puersitate polluitur xxxii. q. vii. Flagi. De isto etiā pctō dicit Aug. Vidēs de⁹ in hūana natura tm̄ nefas ꝯtra natura fieri: fere desiit incarnari. ⁊ īfinita mala de ista nefanda crimie pn̄t dici est eni tāte maledictiōis qꝫ nō sol⁹ actus. sed etiā ꝓlatio siue noīatio os loquētis: aures audiētiū: ipasqꝫ quodāmodo polluit elemēta. Et istud male cogitāt hyspani. Pueri eni in cunabulis exītes et etiā mulieres mulieribꝫ postposita verecūdia istud nefandū ⁊ execrabile vbū qd̄ castellani noīant oibus vbis suis immiscēt. vn̄ credo qꝫ pro hmōi nefandissimo crimine sit grauissima iniungēda pena. Multa alia crimina ponūtur in diuersis capitulis in corpore decretoꝝ p q̄b⁹ maior pena q̄ꝫ septennis est iponēda: que dimitto hic qꝛ talia crimina de iure et ꝯsuetudine reseruanē iudicio epōꝝ. quos credo talia iura meli⁹ scire me. ⁊ tm̄ indistīcte credo oēs pnias hodie

esse arbitrarias .i. arbitrio sacerdotũ taxãdas pẽsatã ꝯtri-
tiõe ⁊ ꝯditiõe pctõꝝ/⁊ oibus aliis circũstãtiis. vñ posset
esse tãta ꝯtritio ꝯfitẽtis ꝙ pro maximo pctõ eẽt modica
imo q̃ñ nulla pnia ipõnẽda. Sicut fecit dñs clemẽs pa
pa .iiii. q̃ dũ edtaret q̃daȝ die p romã/q̃dã mulier que de
remotis ptib⁹ venerat accessit ad eũ portãs vnũ puulũ
puer i brachiis ⁊ voce magna cũ magnis lachrimis cla
mauit. Pr̃ scẽ miserere mei peccatricis: ⁊ da michi peni
tentiã ꝗꝛ habui filiũ meũ quẽ hic porto a filio meo. Et
papa corã oib⁹ absoluit eam a pctõ et iposuit ei pniam
vt ieiunaret sextas ferias per annũ in pane ⁊ aqua. Et
mulier recedẽs ⁊ reuoluẽs secũ grauitatẽ pcti et parui-
tatem pnie credidit ꝙ papa nõ bene intellexisset eam: et
in crastinũ accessit ad papã: ⁊ ꝯcessa est sicut prius et pa-
pa absoluit eã imposita pnia sibi ꝙ diceret tria pat nr̃.
Mulier itaꝗꝛ recedẽs ⁊ secũ vt prius pctm̃: pniamꝗꝛ re-
uoluẽs: iterato ad papã rediit et corã oib⁹ vt pus ꝯfessa
est. quã papa absoluit impõnẽs ei pñiam ꝙ diceret vnũ
pr̃ nr̃. et cũ interrogaret papã quare ita modicã pniam
sibi imponeret. Rñdit papa ꝙ plus ascẽdit ꝯtritio/dolor
et verecũdia quã passa est ita publice ꝯfitendo pctm̃ suũ
q̃ si oib⁹ dieb⁹ vite sue ieiunasset cũ pane ⁊ aqua. Exẽplo
ergo iste ꝯfessor in ipõne pnie dȝ attẽdere ꝯtritionẽ/do-
lorẽ ⁊ verecũdiã ꝯfitẽtis/et ẜm ꝙ videbit maiorem vel
minorẽ ꝯtritionẽ dȝ iponere maiorẽ vel minorẽ pniam
Notãdũ tñ ꝙ pctõ vbi dȝ fieri renũciatio sicut in simo-
nia/vel restitutio. sicut in furto/rapina depredatiõe in-
cendio/vsura/fraudulẽtia/⁊ dolosa negociatione. ludo
ẜm distinctionẽ suprapositã dȝ imponi pnia ꝙ renũciet
aut restituat si põt: si nõ põt ꝙ si hẽat animũ restituẽdi
et doleat ꝙ nõ põt. ⁊ pmittat ꝙ si deus det sibi de quo ꝙ
restituet. alias nõ absoluat̃ nec ei pnia iponat̃. Notãdũ
ꝙ sacerdos semp dȝ iponere pniam p cõtrariũ correspõ
dẽtem ipsi pctõ. vt superbo orõnẽ/auaro/elemosinam/

luxurioso ieiuniū. et si videat expediēs pegrinationē vl' loci mutationē: vt sic maceret caro et refrenet a delectatione ex memoria facti vl' aspectu psone vl' loci/cū qua vl' in quo peccauit et ppetratū fuit pctm̄. lxxxi. di. Valet. xv. q. i. mulier. Notādū insup q̄ sacerdos dz cauere ne imponat pniam seruo per quā fiat pīudiciū dn̄o/nec discipl'o p quā fiat pīudiciū magr̄o. nec ecōtra. Et maxime etiā caueat circa virū et vxorē ne iponat pn̄iam talē alteri/p quā ali9 possit deuenire in cognitionē pcti. Sz pone aliqs cōfitetur de pctis suis. et dicit se penitere: non tn̄ vult subi re onus pnie dicēs se delicatū infirmū et male cōplexionatū. et sil'ia qd faciet de isto? Dico q̄ si dicat se penitere de pctis et pponat decetero abstinere/cū allegat infirmitatē/fragilitatē/et accusat asperitatē satisfactionis sacerdos debz ipm̄ reducere/vt animū paratū ad oēm satisfactionē habeat: sibi ondendo magnitudinem pctōr suor. et que et quāta bona amisit propter ista que oia recupabit per pniam: ondendo etiā que et quāta xp̄s sustinuit p pctis nr̄is: q tn̄ erat summe delicat9: et quot et quāta sustinuerunt scti martyres et scte v̄gines tenere et delicate a pctis imunes: subiūgat ergo sacerdos quāta ergo pena debet tot et tātis pctis q̄ tu cōmisisti. Et multa talia dz ostēdere ei. Et si cū oibus istis nō pōt ipm̄ inducere ad pniam: iponat ei talē quā verisil'r credat eum portare posse. Et ad hoc inuitat nos xp̄i exemplū q̄ nūq̄ legit grauē imposuisse pniam nisi vade et amplius noli peccare. Vnd̄ Ioh. criso. super illū locū. Alligant onera grauia. etc̄. dicit. Si erramus ppter pn̄iam modicā imponētes nōne meli9 est ppter miam dei dare rōnem q̄ ppter nimiā crudelitatē succūbere penitētē. xxvi. q. vii. Obligant Aug. Si non pōt gaudere sacerdos de oimoda purgatiōe pctōr gaudet saltē q2 liberatū a gehenna mittit ad purgatoriū. Ex q̄ ptz q̄ si pnia nō sit cōdigna cōplebitur in purgatorio. Referendo ad supradicta que

diligēter volumus annotari. Itē pone aliqs cōfitetur pctā sua ꝛ bn̄ vult abstinere ab vno ꝛ ab altero nō: nūqd admittēdus est ad pniam? Dico ꝙ sacerdos dꝫ cōfessionem illius audire ꝛ recipere. nō tn̄ dꝫ eū absoluere: sed dꝫ de pctis sibi cōfessis salubri⁹ ꝯsiliū qḋ poterit exhibere et cōsulere ꝙ faciat aliquā pniam de pctis suis. et iducat eū ad bona quātū poterit ꝛ oīa bona que ipse de cōsilio sacerdotis faciet quantūcunqꝫ in forma. i. sine charitate facta q̄uis nō valeāt sibi directe ad vitā etnā obtinendā tn̄ valebūt sibi ad quattuoꝛ vł ad aliqua ipoꝝ. Pꝛimo ad extremi iudicii suppliciū tollerabili⁹ subeūdum. de pe. di. iiii. Si qs. Scḋo ad tp̄alē ꝓsperitatē obtinēdam de pe. di. iii. Cauendā. xxii. q. ii. Si qlibꝫ. Tertio ad hoc vt illustreť coꝛ eius ad pniam de pe. di. iii. Flens in fine. Quarto qꝛ dyabolus nō pōt ei tm̄ nocere/ sicut ptꝫ de iudeo de quo narrat Greg. in dyalogo. ꝙ qꝛ se signauerat dyaboli nō potuerūt ei nocere. Ex p̄dictis ptꝫ ꝙ ad hoc ꝙ pnia sit satisfactoꝛia ꝛ meritoꝛia opꝫ ꝙ sit facta in charitate. i. ille q̄ facit eā sit sine pctō moꝛtali. Sꝫ pone alicui fuit iniūcta pnia ꝛ anteq̄ ipleat pniaꝫ suā labit in pctm̄ moꝛtale. ꝛ exn̄s in pctō cōplet pniam iniūctā postea redit ad statū gr̄e: nūquid valet ista pnia vel teneť eā iterare? Ad hoc dicit sctūs Tho. in. iiii. suo. ꝙ qdā sunt opa satisfactoꝛia qꝛ effect⁹ manet postq̄ ipsa facta sunt sicut post ꝙ facta est elemosyna. adhuc manet effectus: scꝫ diminutio substātie tēpoꝛalis dātis. Sil'r postq̄ aliqs ieiunauit. adhuc remanet effectus ieiunii qui est debilitas coꝛpoꝛis ieiunātis. ꝛ illa q̄uis sint in pctō moꝛtali facta tn̄ nō opꝫ ꝙ reiterenť. Alia sūt opa satisfactoꝛia q̄ postq̄ sunt facta nichil remanet de eis sicut ocō. ꝛ ideo si fiant in pctō moꝛtali opꝫ ꝙ reiterāť. Vn̄ si alicui fuit in pnia iūctū ꝙ dicat cētū p̄r nr̄/ si dicat ea exn̄s in pctō moꝛtali. nō iplet pniam. imo opꝫ ꝙ iteret ea exn̄s in gr̄a. sec⁹ est de elemosyna ꝛ ieiunio vt dictū est. ¶ Circa hoc sciēdū

ꝙ opera facta in charitate mortificãtur per sequẽs peccatũ mortale. ⁊ viuificãtur postea post verã pniam si sequatur. Sz illa que nũꝗ̄ fuerũt viua .i. illa que fuerũt facta in pctõ mortali nũꝗ̄ possunt viuificari. Uisus. Illa reuiuiscũt que mortificata fuerunt. Sed non reuiuiscunt que mortua facta fuerunt.

¶ Utrum vnus possit satisfacere pro alio. Cap. vi.

Nunc restat videre. vtrũ vnꝰ possit satisfacẽ ꝓ alio. Circa qḋ notãdũ ꝙ ille ꝓ quo aliꝰ satisfacit / aut ẽ viuus aut mortuus. si sit viuus aut ipse põt ꝑ se satisfacere aut nõ. si põt dico ꝙ vnꝰ nõ põt satisfacere pro alio Et rõ que me mouet ad hoc est ista. Equitas eniz iusticie exigit. vt qui peccauit satisfaciat. ⁊ hoc si põt. sed iste peccauit ⁊ põt per se satisfacere. ergo opz ꝙ satisfaciat. Si aũt nõ põt ꝑ se satisfacere tũc dico ꝙ aliꝰ põt satisfacere ꝓ eo. Sz ad hoc reqrunt multa. quedaz est parte illiꝰ q̄ satisfacit. quedã ex parte vtriusqz. quedã ex parte opis satisfactorii. Ex pte illius qui satisfacit requiritur ꝓpinquitas. s. ille qui satisfacit sit obligatꝰ ꝓpinquitate sanguinis illi pro quo satisfacit sicut credo ꝙ si pr̃ esset impotẽs ad satisfaciendũ. filius posset ceteris ꝯcurrẽtibus satisfacere ꝓ eo. ⁊ rõ est. qz pr̃ ⁊ filiꝰ sunt q̄si vna persona. Ex parte illius pro quo satisfacit requirit necessitas. s. ꝙ indigeat. ⁊ etiã impossibilitas / scz ꝙ nõ possit per se satisfacere. Ex parte vtriusqz requirit charitas / scz ꝙ vterqz sit ĩ charitate. qz charitas est radix merẽdi. ⁊ sine illa nullũ est opus satisfactoriũ. Ex parte operis satisfactorii reqritur ꝙ ille qui satisfacit pro alio satisfaciat plusꝗ̄ ille pro quo satisfacit. Sicut si ille pro quo satisfacit esset obligatus ad ieiunandũ sextã feriã oporteret ꝙ ille qui satisfaceret pro eo amplius ieiunaret. Credo etiã ꝙ optz ꝙ fiat auctoritate superioris. si aũt ille ꝓ quo satisfacit sit mortuꝰ / aut est in paradiso ⁊ tũc nõ indiget ꝙ aliqs pro eo satisfaciat. qz vt dicit Aug. Iniuriã facis

martyri qui pro martyre orat. qd intelligendū est de ꝗli bet existe in paradyso. vt expresse dr de cele. missa. cum marthe. Aut est in inferno: ⁊ tūc ſm opinionē oīm theologoꝝ. nichil qd fit ꝑ eo ꝓficit sibi. qa in inferno nulla est redēptio. Aut est in purgatorio: ⁊ tūc pōt satisfieri a viuis ꝑ eo. Et ita dicit Aug. in li. de agendis circa mortuos. vbi dicit. Nō estimem⁹ ad mortuos pro ꝗbus curā gerimus ꝑuenire/ nisi ꝙ ꝑ eis siue altaris/ siue elemosinaꝝ/ siue oronū suffragiis supplicef. xiii. q. ii. Nō estimemus. Et greg. Aie defunctoꝝ quattuor modis soluūtur aut obligationib⁹ sacerdotū/ aut oronib⁹ scōꝝ/ aut viuoꝝ charoꝝ elemosinis/ aut ieiuniis cognatoꝝ. Lz aūt de pnīs multa essent dicēda: hec tn̄ que dicta sunt breuitatis causa sufficiāt. Sup opis iperfectione veniā postulans a lectore vt que corrigēda viderit ⁊ addēda nō inuidenti aīo/ sed benigno corrigat ⁊ emēdet.

¶ Finit scđa pars principalis huius libri.

¶ Incipit tertia pars de articlis fidei. et his que ptinent ad informationem populi.

Qm̄ dn̄s ac magr̄ nr̄ iesus xp̄s de mūdo ascēsur⁹ ad prēem discipłos quō se haberēt ad fideles quos suo redimerat sanguie instruēs dixit. Eūtes in mūdū vniuersum docete oēs gētes. In quo rectores ecclīaꝝ discipłis succedētes istruxit ⁊ monuit/ vt sibi subditos doctrina sua salutifera iformarēt: qd in veti lege ē pulcherrie figuratū. vbi legif ꝙ in rōnali iudicio qd sacerdos gerebat in pectore/ doctrina ⁊ vitas erat sculpta. In ꝗ re dabaf intelligi ꝙ euāgelici sacerdotes vitā ⁊ doctrinā in se debēt gerere: ⁊ eā suis subditis annūciare alioqn sentētiā maledictiōis incurrūt. sicut eis ꝑ isayā dn̄s ꝯminaf dicēs. Ve vobis canes muti nō volētes latrare. merito ei rector ecclīastic⁹ canis dr/ qz latratu ꝑdicatōis ⁊ doctrine euāgelice lupos .i. demones arcere dz a grege dn̄i: et dormientiū in pctīs aīos excitare. Sed tūc mut⁹ efficif.

dum desidia torpet/vel ex ignorãtia tacet:⁊ ideo merito a dño reprobat̃.q̈a ex ore sumope laborare dʒ:et solerti ac sollicito aio vigilare:ne divine sciẽtie ignar⁹ existat/ quinimmo tm̃ de ea scire tenet̃/ꝙ sciat suũ officiũ debite exequi et sibi ppl'm ꝯmissũ informare:⁊ hoc quantũ ad ea que ppl's dʒ dicere.que quo ad nũc possunt reduci ad quiqʒ.s.ad credẽda ad petẽda/ad faciẽda/ ad fugienda: et ad speranda.Dʒ ergo rector eccl'iasticus sibi subditos instruere quid credendũ/quid petendũ/quid faciẽdum/ quid fugiendũ/⁊ quid sperandũ. Primũ ꝯtinetur in articulis fidei.Scdm in petitionib⁹ dñice orõnis.Tertiũ et quartũ in p̃ceptis decalogi.Quintũ in dotib⁹ gl'ie paradisi.Et de istis in ista tertia pte est agẽdũ.Et fm hoc ista tertia ps dividit̃ in q̈ttuor ca. Ca.i.erit de articulis fidei.Scdm de petitionib⁹ orõnis dñice.Tertiũ de decẽ preceptis.Quartũ de dotibus beatoꝝ.

¶ De articulis fidei. Cap.i.

Teste aplo. Sine fide impossibile est placere deo. Fides eni est fundamentũ oim bonoꝝ opeꝝ:sine qua ois edificatio cõstructa perit atqʒ cadit. Ista autem fides in articulis fidei cõpletissime cõtinet̃:qui articuli in symbolo ꝯtinent̃. Notãdũ ergo ꝙ quattuor sunt symbola.que licet in v̈bis sint varia: in sensu tñ et sentẽtia sunt vnũ. Primũ vocat̃ symbolũ aploꝝ.s.credo.qđ dʒ in cõpletorio ⁊ prima.⁊ vocatur symbolũ aploꝝ.q̈a apl'i recepta spũsancti gr̃a illud cõposuerũt.⁊ vocat̃ ex hoc symbolũ:qꝛ dʒ de singulis ⁊ bolus:q̈a q̈libet ipoꝝ posuit bolũ suũ.Vñ btũs petr⁹ incipit dicẽs.Credo in deũ p̃rem oipotentẽ ⁊c.Ceteri aũt apl'i fuerũt ꝓsecuti.Scdm credo vocat̃ symbolũ nicenũ.qꝛ scti patres in nicena synodo cõposuerũt illud.Et cãtat̃ in missa sicut dictũ fuit in prima parte tractatus de eucharistia.ca.x.Tertiũ vocatur symbolũ athanasii:qꝛ sctũs athanasius ipm ꝯposuit Et istud dʒ in prima diei/scʒ Quicũqʒ vult saluus esse.

Quartū pōt vocari symbolū innocētianū siue lateranē-se.qꝛ fuit cōpositū sub innocētio in cōsilio lateranēsi.ꝛ ponit̄ extra de sum.tri.ꝛ fi.ca.i.Firmiter credim⁹.et ita sicut in quattuoꝛ euangelus tota veritas doctrine fidei xp̄iane ꝯpꝛehendit̄:ita in quattuoꝛ symbolis oēs articu li fidei ꝯtinent̄. Et sicut oim̄ q̄ttuoꝛ euāgelioꝝ est eadē doctrina:ita oim̄ istoꝝ symboloꝝ est vna sn̄ia atqꝫ fides vt sic iuxta visionē ezechiel'.rota sit in medio rote. Ma teria ergo istoꝝ quattuoꝛ symboloꝝ sunt articuli fidei:q̄ quidē articl'i fidei ab aliq̄b⁹ d̄nr esse.xii.ꝛ ab aliq̄b⁹.xiiii. Illi qui dicunt eos esse.xii.distingunt eos penes nume-rum.xii.apl'oꝝ.qui vt dictū est symbolū cōposuerunt/ꝛ fidē catholicā pꝛedicauerūt.atqꝫ eccl'iam fundauerunt. Illi autē qui dicunt esse.xiiii.distingunt eos esse penes materiā de quib⁹ sunt. Cū ergo materia de qua sunt ar ticuli fidei sit diuinitas et humanitas.que dn̄s nr̄ iesus xp̄s verus deus ꝛ verus hō est. Igit̄ s̄m istos sunt septē articuli pertinētes ad diuinitatē ꝛ septē pertinētes ad humanitatē. Articuli pertinentes ad diuinitatē distin-guunt̄ sic.q̄a vn⁹ respicit essentiā.tres respiciūt p̄sonā.ꝛ tres op̄a p̄sonaꝝ. Articulus ille q̄ respicit essentiā est cre dere in vnū trinū deū ꝛ vnū.videlꝫ in essentia.ꝛ trinū in p̄sonis. Et ꝯtra istū articulū errauit manicheus qui po-suit duos deos.vnū bonū ꝛ alteꝝ malū. Et ad remouē-dū istū erroꝛē cū diceret̄ in symbolo apl'oꝝ solū.credo in deū. In symbolo niceno fuit additū.in vnū deū.ꝛ de isto articulo d̄r in symbolo athanasii. Fides autē catholica hec est ꝛ vnū deū in trinitate ꝛ trinitatē in vnitate vene remur.q̄si dicat. Credam⁹ deū eē vnū in eēntia:ꝛ trinū in p̄sonis. Articuli aūt ptinētes ad p̄sonas sūt tres. Pꝛi mus est credere i p̄sona p̄ris.ꝛ de isto articl'o d̄r i vtroqꝫ symbolo. Patrem oīpotētē.ita q̄ p̄r ē p̄ma p̄sona i trinita te.nō q̄d est pꝛioꝛitatē nature.vel t̄pis.sꝫ solū pꝛioꝛitate oꝛiginis.qꝛ p̄sona p̄ris a nullo oꝛiginat̄.sed alie persone

originat ab ea. et istud tāgit in symbolo athanasii/cū dr Pr a nullo est fact⁹. nec creat⁹. nec genit⁹. Scd̄s articulus de illis que ptinēt ad psonas est credere in persona filii. ⁊ de isto dr in vtroqꝫ symbolo. ⁊ in iesum xp̄m filiū eius vnicū dn̄m nostrū. ita q̄ debemus credere q̄ persona filii nō fit nec creatur. sed a p̄re generat. et hoc tangitur in symbolo athanasii/cū dr. Filius a p̄re solo est. non factus nec creatus/sed genitus. Cōtra istū articulum errauit arrius q̄ dicit filiū dei esse creatū ⁊ minorē p̄re. iō cōtra errorē arrii fuit additū in symbolo niceno. Deū de deo lumen de lumine deū verum de deo vero. genitū nō factū. lꝫ eni xp̄s sit minor p̄re inquātū homo tn̄ inquantū de⁹ est eq̄lis p̄ri. ita dicit athanasi⁹: equalis p̄ri s̄m diuinitatē. minor p̄re s̄m humanitatē. Fuerunt eni aliq̄ heretici vocati ambzite q̄ dixerūt filiū esse genitum a p̄re ex t̄p̄e: ⁊ nō fuisse ab eterno. Et ꝯtra istū errorē fuit additū in symbolo niceno. Et ex p̄re natū ante oīa sc̄l'a. Tertius articul⁹ de illis que ptinent ad psonas est credere in psona sp̄ūssc̄ti. Et de isto articulo dr in symbolo apl'oꝝ. Credo in sp̄m sc̄tm: ita q̄ debem⁹ credere sp̄m sc̄tm esse verū deū ex p̄re ⁊ filio pcedentē. Ita dicit athanasius. Sp̄ūssc̄s a p̄re ⁊ filio nō fact⁹ nec creat⁹ nec genitus: sꝫ pcedēs. Cōtra istū articulū errāt greci dicētes sp̄m sc̄tm a solo p̄re pcedere. Et ꝯtra errorem eoꝝ addit eccl'ia romana in symbolo niceno. Qui ex p̄re filioqꝫ pcedit. Fuerūt etiā aliqui heretici q̄ dixerūt sp̄m sc̄tm esse creaturā ⁊ nō deū. vñ ꝯtra errorē illoꝝ additū fuit in niceno symbolo. Qui cū p̄re ⁊ filio sil' adorat ⁊ ꝯglorificat Nulla eni creatura dꝫ adorari equali adoratiōe cū deo. Cōtra istos tres artic'los de trinitate psonaꝝ errauit sabelli⁹ q̄ posuit ꝯfusionē psonaꝝ dicēs q̄ eadē psonā qn̄qꝫ erat p̄r. qn̄qꝫ fili⁹. qn̄qꝫ sp̄ūssc̄tus. Cōtra quē errorē dicit athanasi⁹. Alia est eni psona p̄ris. alia filii. alia sp̄ūssc̄ti. vñ sciēdū q̄ vna psona est alia ab altera/nō tn̄ est aliud.

vñ ista est vera.pater est alius a filio.sz ista est heretica et falsa.pater est aliud a filio.qz hec dictio alius que est masculini gñis dicit diuersitatẽ in psonis sed hec dictio aliud q̄ est neutri gñis dicit diuersitatẽ in essentia. Alii tres articuli ptinẽt ad opa trinitatis. Quoꝝ opeꝝ qdã pertinẽt ad opus nature.s.ad opus creatiõis. Et de hoc est vnus articul⁹ q̄ dicit q̄ debem⁹ credere deũ esse creatorẽ oim creaturaꝝ.⁊ de isto articulo dr in symbolo aplorũ. Creatorẽ celi ⁊ terre. Cõtra istũ articlm errauit manicheus qui dicit q̄ deus bonus bona creauit inuisibilia sed deus malus creauit res visibiles. Vñ ꝯtra errorem suũ fuit additũ in symbolo niceno. Uisibiliũ oim ⁊ inuisibiliũ. Notandũ tñ q̄ in symbolo aploꝝ dr creatorem. In symbolo aũt niceno dr factorẽ. Et dr̃a est inter creare ⁊ facere. Creare eniz est aliq̄d ex nichilo pducere.sed facere est pducere aliq̄d ex aliquo. Qz ergo de⁹ creauit in principio angelos ⁊ materiã oim tã celestiũ q̄ terrestriũ ex q̄ postea fecit alia idõ dr creatorẽ.qz võ postea ex illa materia fecit oẽs alias creaturas/ideo dr factorem Opeꝝ aũt dei quedã ptinẽt ad opus gr̃e.s.ad opus iustificatiõis. Et de hoc est vnus articulus quo credere debemus q̄ p gr̃am fideles spũaliter vniũtur et remittũtur pctã fidelib⁹ vnitis in vnitate ecclesie et catholice fidei. Et de hoc dr in symbolo aploꝝ. Sctãm eccl'iam catholicã.i.vniuersal'r:scõꝝ cõionẽ remissionẽ pcõꝝ. Et in isto articulo cõprehendũtur oia sacra eccl'ie. Et q̄cq̄d sacrosctã romana eccl'ia de baptismo ⁊ eucharistia et aliis sacramẽtis eccl'ie in q̄b⁹ fideles eccl'ie adinuicẽ pticipant et cõicant/et p que fit remissio pcõꝝ p̄cepit et docet esse credẽdũ. Cõtra istũ articulũ errauit pellagius q̄ posuit q̄ p solũ actũ liberi arbitrii absq3 gr̃a dei poterat fieri remissio pcõꝝ. Cõtra etiã istũ articulũ errauerũt iacobite et nicolaite/iouiniani/valdenses: et vniuersaliter oẽs heretici/iudei/sarraceni/gentiles/pagani/⁊ quicunq3 de

baptismo/eucharistia/ꝛ aliis sacris credūt aliter ꝙ scā romana ecclīa. Cōtra etiā hunc articulū errāt specialr greci ꝛ oēs alii scismatici q̄ negāt sacroscām ecclīam romanā eē caput ꝛ magrā oiꝫ ecclīaꝝ. Vñ ꝯtra istū erroꝛē fuit additū in symbolo niceno. vnā aplīcā ecclīaꝫ. Cōtra etiā erroꝛē donati q̄ posuit baptismū iterari: fuit additū in symbolo niceno. Confiteoꝛ vnū baptisma. ꝛc. Operū etiā dei quedā ptinēt ad opus glīe. s. ad op⁹ glificatiōis Et de hoc est vn⁹ articul⁹ vlꝫ ꝙ credim⁹ ṽtute dei oēs resurrecturos tā bonos ꝙ malos. ꝛ bonos esse pꝛemiādos. malos autē puniēdos. et de isto articulo dꝛ in symbolo aplōꝝ. Carnis resurrectionē ꝛ vitā etnā. in symbolo niceno. Et expecto resurrectionē moꝛtuoꝝ. Et vitā vētuti seculi. Cōtra istū articulū errabāt saducei q̄ negabāt resurrectionē esse vēturā. Cōtra etiā istū articulū erravit plato q̄ posuit resurrectionē esse naturalē. ꝛ sic fieri ṽtute nature. s. in fine magni anni q̄ ꝯplebit vt dicebat in. xxxvi. milib⁹ annis. Cōtra etiā istū articulū erravit oꝛigenes q̄ posuit malos in inferno puniri solū vsqꝫ ad diē iudicii. Vñ ꝯtra istos erroꝛes dꝛ i symbolo athanasii Ad cui⁹ adventū hoc est ṽtute cuius ꝯtra erroꝛē platonis/oēs hoies resurgere habēt cū coꝛpoꝛib⁹ suis/contra erroꝛē saduceoꝝ. ꝛ reddituri sūt de factis ꝓpꝛiis rōnem Et q̄ bona egerunt ibunt in vitā eternā: qui vero mala in ignē eternū. ꝯtra oꝛigenis erroꝛē. Isti sūt ergo septē articuli ptinētes ad divinitatē. Alii aūt septē ptinēt ad hūanitatē. ¶ Pꝛim⁹ est de ꝯceptiōe filii dei. s. credere ꝙ filius dei ꝯceptus fuit in vtero matris btē marie virginis virtute spūscti. Et de hoc dicit in symbolo aplōꝝ. Qui cōceptus est de spūscō. Et in symbolo niceno. Qui ꝓpter nos hoies ꝛ ꝓpter nrām salutē descēdit de celis ꝛ incarnat⁹ ē de spūscō. Cōtra istū articulū erravit manicheus/dicēs dei filiū nō verā carnē/ sed fantasticā assūpsisse. Et cōtra istum articulū dꝛ in symbolo athanasii.

Perfectus deus perfectus homo ex anima rationali et humana carne subsistens. Secundus articulus de pertinentibus ad humanitatem est de nativitate christi. scilicet credere filium dei ab eterno natum a patre natum ex maria virgine ex tempore. que virgo extitit ante partum in partu et post partum. Et de isto articulo dicitur in utroque symbolo. Natus ex maria virgine. Contra istum articulum errant perfidi iudei negantes dei filium ex maria virgine natum. Contra etiam istum articulum erravit nefandus ille iovinianus/dicens quod licet beata virgo conceperit virgo/tamen in partu fuit corrupta. Et contra istum errorem dicitur. Natus ex maria virgine. Tertius articulus est de passione christi. scilicet quod credimus dei filium pro salute nostra passum crucifixum/mortuum et sepultum. Et hoc quo ad naturam humanam. quia natura divina nichil patiebatur. Et de isto articulo dicitur in utroque symbolo. Passus sub pontio pylato/crucifixus/mortuus et sepultus. Contra istum articulum erravit spurcissimus machometus. qui quamvis in altero canone suo dicat christum ex maria virgine natum: tamen negat passum vel crucifixum fuisse/sed unum alium loco eius. Contra istum articulum erravit origenes dicens christum non solum passum fuisse pro hominibus: immo etiam pro demonibus in aere quando ascendit ad celum Et contra istum errorem dicitur in symbolo niceno. Qui propter nos homines et propter nostram salutem descendit de celis. Quartus articulus pertinens ad humanitatem est de descensu ad inferos. scilicet quod credimus quod anima christi que in morte separata fuit a corpore unita tamen divinitati. corpore etiam divinitati unito in sepulchro remanente descendit ad lymbum sanctorum patrum qui est quedam pars inferni. et sanctos patres qui in fide de christo incarnando: et in charitate decesserant inde liberavit: peccatoribus in inferno remanentibus damnatis. Et de isto articulo dicitur in utroque symbolo. Descendit ad inferos. ¶ Quintus articulus est de resurrectione/scilicet quod credimus dei filium resurrexisse a mortuis tertia die secundum quod scripture prophetarum predixerant. Et de isto articulo dicitur in symbolo niceno. Tertia die resurrexit a mortuis. Unde notandum quod

xps fuit in sepulchro tm̄.xl.horis.lz dr ibi fuisse trib⁹ die
bus.q̄ sm Aug.intelligendū est per synodochem/vt po
nat pars diei p tota die Vn̄ ipe xps fuit ibi per vltimā
partē diei veneris.qz in cōpletorio illi⁹ diei fuit positus
in sepulchro.⁊ fuit ibi per totā diē sabbati: ⁊ per primā
partē diei dn̄ice.qz in aurora resurrexit.Sextus articu
lus est de ascensu ad celos.s.quo credim⁹ q̄ xl.die a re=
surrectione sua xps cū magna comitiua angelorū ⁊ aiarū
sctōrū patrū quas ab iferno abstraxerat ascēdit ad celos
Et de isto articulo habet in vtroqz symbolo.Ascēdit ad
celos sedet ad dexterā dei pr̄is oipotentis.Septim⁹ ar
ticulus est de aduentu ad iudiciū.s.credere q̄ xps in fine
mūdi in forma humana apparebit cū virtute magna ⁊
ptāte in valle iosaphat ⁊ ibi iudicabit bonos et malos.
Et de illo articulo dr in vtroqz symbolo.Inde vēturus
iudicare viuos et mortuos. Isti ergo sunt.xiiii.articuli
fidei.q̄rū septē ptinēt ad diuinitatē:et septē ad humani=
tatē.Et istos articulos debēt sacerdotes suos subditos
edocere.⁊ maxime istos q̄ pertinēt ad humanitatē.⁊ po
tissime de illis de quib⁹ ecclia solennizat.sicut est articu
lus ɔceptiōis de q̄ fit festū in annūciatione btē marie et
articulus de natiuitate.de quo fit festū in natali dn̄i.et
articul⁹ de passiōe:de quo fit festū in parasceue.⁊ articu
lus de resurrectione.de quo fit festū in pascha.et articu
lus de ascēsione.de quo fit festū in ascēsione dn̄i. Istos
etiā articulos cū articulo de aduentu ad iudiciū quilibz
fidelis postq̄ venit ad annos discretionis tenet scire ex
plicite.Et de istis articulis ad humanitatē pertinētibus
habent.vsus.Nascit/abluit/patitur/descendit ad ima.
Surgit ⁊ ascēdit veniet discernere cūcta. Hec est catho
lica fides quā corde credo et ore ɔfiteor.in qua fide volo
viuere ⁊ mori ptestans me in oibus credere/sicut sacro
sancta romana ecclia credit. Et si quid minus bene dix
erim:totū reuoco.vt non habeatur pro bene dicto.

¶ De petitionibus orationis dominice. Cap.ii.

Modũ et formã orãdi saluator tradẽs discipulis dixit mathei.vi.ca.et Lu.xi. Cũ oratis/dicite Pater nr̃ q̃ es in cel'.&c. Circa qd̃ notãdũ ꝙ ista orõ excellit oẽs alias orões in trib⁹. Pri̊o rõne magri q̃ ea cõposuit qui fuit xp̃s:ver⁹ deus et ver⁹ hõ in quo oẽs thesauri sapie et scie dei sunt abscõditi. Quãto ergo magr̃ q̃ istã orõnẽ cõposuit excellit oẽs alios magr̃os:tãto ista oratio excellit oẽs alias orões. vñ ista orõ vocat̃ dñica orõ.qz dñs dominãtiũ ꝯposuit eã et ordinauit. Scd̃o excellit oẽs alias orões rõne forme. Est eni orõ benignissima et breuissima:ita ꝙ nemo se põt excusare et dicere:ꝙ rõne plixitatis generet tediũ vl' fastidiũ. et lz sit breuis in ṽbis:est tñ multũ pfũda in sensu/et ad ipetrãdũ efficacissima. vñ de ea dicit sapiẽs. Breuis orõ penetrat celos. Tertio excellit oẽs alias orões rõne materie de qua est. In ip̃a eni cõtinent̃ oĩa necessaria tã in ista vita q̃ in alia. vñ notãdũ est ꝙ saluator in ista orõne pcedit sic. Pri̊o docet nos captare dei beniuolentiã. Scd̃o docet modũ orandi/et formã. Pmũ facit cum dicit Pater nr̃.&c. Scd̃m facit cũ dicit. Adueniat regnũ tuũ.&c. Circa pmũ duo facit. Primo docet nos captare dei beniuolentiã. Scd̃o docet nos captare orõnis efficatiã/ibi Sãctificet nomen tuũ. Dicimus ergo Pater noster q̃ es in celis. Primo confitemur deũ esse oĩm rerũ principiũ.qz pater. Scd̃o allegamus priuilegiũ nostrũ:qz dicim⁹ noster. Tertio noĩamus ppriũ nomen eius:qz q̃ es. Quarto assignam⁹ sibi certũ domiciliũ:qz in celis. Dicim⁹ ergo pater noster q̃ es in celis. Ubi sciẽdũ ꝙ s̃m qd̃ dicit ebrard⁹.pater accipit quinq3 modis. Primo mõ dr̃ pater rõne cure.scd̃o ratione geniture.tertio rõne etatis.quarto rõne honoris. quito rõne creatiõis. Istis quinq3 modis deus est pater oĩm. Primo rõne cure.ita ponit ap̃l'us paulus/dicens. Oẽm sollicitudinẽ vestrã ponẽtes in deũ:qm̃ ipse curã

gerit pro oib⁹. ⁊ ipsemet xp̄s in matheo. Nolite solliciti esse dicētes qd mādueabim⁹ aut qd bibemus aut a quo operiemur: scit eni pat̄ vr̄ celestis qꝛ oib⁹ his indigetis. Scd̄o deus est pr̄ oim rōne geniture. vn̄ de eo dicit apl̄s Volūtarie genuit nos v̄bo veritatis vt sim⁹ initiū aliqd creature eius. vn̄ quilibet pōt dicere illud psalmiste Dn̄s dixit ad me fili⁹ me⁹ es tu ego hodie genui te. Et de ql̄ibet dicit deus illud in .ii. li. reg. Ego ero illi in patrē ⁊ ip̄e erit michi in filiū. Tertio de⁹ est pat̄ oim rōne etatis ⁊ antiq̄tatis. vn̄ de eo dicit daniel. Antiquus dierꝝ sedet: ⁊ libri vlꝫ ꝯsciētiarꝫ aperti sūt corā eo. vn̄ possum⁹ dicere illd̄ qd̄ dicit apl̄s. Vnū p̄rem habem⁹ deū. Quarto de⁹ est pr̄ oim rōne honoris. qꝛ debem⁹ deū honorare speciali honore ⁊ reuerētia que a doctorib⁹ latria dr̄: qui honor nulli creature dꝫ exhiberi nec decet. vn̄ ql̄ibet dicere pōt illud qd̄ dr̄ in matheo. Cōfitebor tibi dn̄e deus celi ⁊ terre. ita ꝙ ꝯfiteri ibi idē est ꝙ laudare siue honorare. Quinto de⁹ est pr̄ oiꝫ rōne creatiōis. vn̄ moyses. Nū qd nō ip̄e est pat̄ tu⁹ q̄ possidet ⁊ fecit et creauit te. Vn̄ ex hoc ꝙ dicim⁹ pr̄: habem⁹ fiduciā illi⁹ qd̄ in ista oratione petimus obtinendi. Vn̄ possum⁹ arguere sic. Pater dat filio illud qd̄ petit ab eo: si illud qd̄ petit sit iustū ⁊ filio necessariū. Sed deus est pr̄ oim: ⁊ illud qd̄ in ista orōne petim⁹ est iustissimū ⁊ valde nobis necessariū. quare fiduciā habem⁹ ꝙ de⁹ totū dabit nobis. Et fundat̄ ista rō supra v̄bū saluatoris in luca. vbi dr̄. Si vos cū sitis mali nosciti dare filiis vr̄is: q̄ntomagis pr̄ celestis dabit spm̄ bonū petētibus se. q̄si dicat ꝙ imo dabit. Scd̄o in orōne illa allegam⁹ p̄uilegiū nr̄m cū dicim⁹ noster. vbi notandum ꝙ licet vt supra dictū est deus sit pat̄ oib⁹ illis q̄nqꝫ modis: tn̄ nr̄m q̄ sum⁹ regenerati aqua baptismatis est special̄r pat̄. Vn̄ nos baptizati ⁊ regenerati in xp̄o possum⁹ dicere pater nr̄: qꝛ nos sumus liberati ab eo misericordi⁹: adoptati specialius: educati nobili⁹: ⁊ salubri⁹

informati. Dico ergo q̄ de⁹ est specialr pr nr: q2 nos xpiani sum⁹ ab eo redēpti: ⁊ liberati misericordi⁹. Vn possumus deo dicere illud qd̄ dr in apoc. Redemisti nos deus in sanguie tuo. De q̄ redēptiōe dicit btūs petr⁹. Non ex corruptibilib⁹ auro vl' argēto redēpti estis de vana vr̄a cōuersione: sed p̄ciosissimo sanguine imaculati agni dñi nr̄i iesu xpi. Scd̄o dico q̄ de⁹ est specialr pater nr̄: q2 nos xpiani sum⁹ adoptati specialius. ⁊ de hoc dicit apl's. Misit deus spm̄ filii sui in corda nr̄a in quo clamam⁹ abba pater vt adoptionē filior dei reciperem⁹. Tertio dico q̄ deus est specialr pater nr̄. q2 nos xpiani sum⁹ ab eo educati nobili⁹. In sacro eni eucharistie pascit nos de⁹ corpore ⁊ sanguie xpi. Ita dicit ipsemet iesus in iohē. Caro mea vere est cibus ⁊ sanguis meus vere est pot⁹. De isto cibo dicit psal. Panē angelor mādu cauit hō. de quo pane dicit xps. Qui māducauerit ex hoc pane viuet in eternum. vnde eccl'a tm̄ bñficiū recognoscens in vocē grar actionis prumpens dicit. O q̄ suauis dñe spūs tuus qui vt dulcedinem tuā in filios demonstrares pane de celo prestito. esuriētes humiles replēs bonis. fastidiosos diuites dimittēs inanes. Quarto dico q̄ deus est specialr pater noster. q2 nos xpiani sumus ab eo informati saluberius: ⁊ hoc per euāgelicā doctrinā que sola est doctrina salutifera ⁊ salubrius. ⁊ istā doctrinā dauid petebat cum dicebat. Bonitatē ⁊ disciplinā ⁊ sciētiā doce me. De ista doctrina dicit sapiēs. Audi fili mi doctrinam pr̄is tui. ex hoc ergo q̄ dicimus pater noster habemus fiduciā q̄ a deo in ista orone qd̄ petimus dabit nobis. vt arguamus sic. Principale attrahit ad se min⁹ pncipale ⁊ accessoriū. extra de pse. eccl'. vel altaris. Si eccl'iam. li. vi. sed deus dedit semetipm nobis: iō vocam⁹ eū nr̄m. ⁊ respectu ei⁹ oia sunt accessoria. ergo certi sum⁹ q̄ oia ista dabuntur nobis a deo. Et fundatur ista ratio super vbo apostoli dicētis in epl'a ad romanos. Si deus pro nobis. qs ptra

nos/q̄ etiā ꝓpꝛio filio suo nō pepercit/sed pro nobis oib⁹ eradidit illū. quō etiā non cū illo oia donauit nobis/q̄ſi quasi dicat ꝙ imo. Tertio in ozōne ista nolamus ꝓpꝛiū nomen dei: cū dicim⁹ qui es. Circa qđ sciēdū ꝙ q̄uis ſm doctozes in vita ista nesciam⁹ nomen ꝓpꝛiū dei: tn̄ inter oīa alia noīa que dr̄r de deo: istđ nomen q̄ es/est magis sibi ꝓpꝛiū/qđ pȝ ex hoc: qꝛ moyſi interrogāti q̄d rn̄deret filiis isrl̄ si interrogarēt qđ erat nomen ꝓpꝛiū dei. dixit deus. dices sic filiis israel. qui est. misit me ad vos. Dicimus ergo deo/qui es. qꝛ deus est firma entitas: qꝛ nūq̄ deficiēs/sed oēs ꝑficiēs/sūma bonitas/oibus sufficiens/ pura veritas/oēs erudiēs/vera charitas/ oēs reficiens. Dico ꝙ dicim⁹ deo qui es/qꝛ ipse est firma entitas nūq̄ deficiens. vn̄ ipse de se dicit in exodo. Ego sum qui sum. Et psal. A seculo et vsq̄ in secula tu es. Scđo dicamus deo qui es. q̄a deus est summa bonitas oibus sufficiens vn̄ vocāti se bonū dixit de⁹. Nemo bon⁹ nisi solus deus. Et de eo dicit psal. Bonus es tu ⁊ in bonitate tua doce me iustificationes tuas. Et apl's. Sufficiētia nr̄a ex deo est. Tertio dicim⁹ deo qui es. q̄a deus est pura veritas/ oēs erudiēs. vn̄ dicit xp̄s in iohē. Ego sum via veritas ⁊ vita. Et in math. Magr̄ scim⁹ qꝛ verax es: ⁊ viā dei in veritate doces. Quarto dicim⁹ deo qui es/qꝛ ipse est vera charitas oēs reficiēs. vn̄ in pma canonica iohīs. De⁹ charitas est/⁊ q̄ manet in charitate: in deo manet ⁊ deus in eo. Et ipsemet dicit in math. Venite ad me oēs q̄ laboratis ⁊ onerati estis: ⁊ ego reficiā vos. Dicēdo ergo q̄ es fiduciā habem⁹: ꝙ deus q̄ est firma entitas nulli deficiet sed ꝑficiet: qꝛ est sūma bonitas: oibus sufficiet. qꝛ est pura veritas/oēs erudiet. qꝛ est vera charitas/oēs reficiet Quarto dico ꝙ in ista ozōne captādo dei beniuolētiam assignam⁹ sibi certū domiciliū. cū dicimus in celis. Circa qđ notādum ꝙ celū quoad nūc est quadꝛuplex. q̄a est celū supnaturale/materiale/spūale ⁊ itellectuale. Celū

supnaturale est ipsa trinitas. Et de isto celo dr in Gen. Suspice .i. respice celũ .i. trinitatem. & numera stellas .i. pfectiones si potes. Celũ materiale quoad nũc est celũ empireũ. de quo dr in Gen. In pncipio creauit deus celũ & terrã: et q celũ stellatũ / alias scõm scribit: intelligit celum empireũ. Celũ spũale est deuota aia de quo dr in psal. Dñs in celo sedes eius. Celũ intellectuale est natura angelica de quo ibidẽ. Uerbo dñi celi firmati sunt idest angeli z firmati sunt in bono. Et in qlibet istoꝝ celoꝝ est de⁹. qz in pmo celo .i. in trinitate est indiuisus per essentiã. In scdo celo .s. in empireo est clare visus p gloriã. In tertio celo .i. in aia deuota est inhabitãs p grãm. In qrto celo .i. in angelica natura est ipsam eleuãs p excellentiã. De pmo dr in pma canonica Joh. Tres sunt qui testimoniũ dãt in celo. Pater / vbũ / & spũsctũs: et hi tres vnũ sũt p eẽntiã. De scdo dr in apo. Aptũ est hostiũ in celo. & archa testamenti visa est. Archa testamenti est deus. qui vt dicit apl's. noui testamẽti mediatoꝛ est. De tertio celo dr in psal. Ad te leuaui oculos meos q habitas in celis .i. in aiabus deuotis. De qrto dr in psal. Eleuata est magnificẽtia tua sup celos. glo .i. sup nouẽ choros angeloꝝ. Dicendo ergo in celis habemus fiduciã q qz dñs est in pmo celo: in ipsum trãsfoꝛmabimur. qz in scdo per ipsum inhabitabimur. qz in tertio per ipm viuificabimur. qz in quarto per ipsũ eleuabimur. Et sic finitur pma pars oꝛõnis dñice: in qua captabam⁹ dei beniuolẽtiã. ¶ Sequit scda pars oꝛõnis dñice / in qua optamus seu petim⁹ oꝛõnis efficaciã / dicẽdo. Sctificet nomen tuũ. Et est pma petitio in oꝛdine / sed est vltia in re seu in intẽtione. Pꝛo q notãdũ q ad hoc q nr̃a oro hẽat efficaciã .i. ad hoc q nr̃a oro exaudiat a deo reqrũtur qtuoꝛ .s. q fiat cũ firmitate fidei: cũ bonitate rei: cũ deuotione animi. & q fiat in noie xpi. Dico primo q ad hoc q oꝛatio nr̃a habeat efficaciã. opꝫ q fiat cum infirmitate

fidei. Sicut eni instrumētum ineffica<ins></ins>x est nisi sit debito modo signatū. ita oratio est inefficax nisi sit signaculo fidei signata. et ideo dicebat xp̄s. Quicquid orātes petitis credite i. signaculo fidei signate. et accipietis et fiet vobis vñ dr in Johāne. Scimus qr pctōres non exaudit deus vt aūt dicit apl's. Omne qđ nō est ex fide pctm̄ est. Et ideo vt dicit xp̄s. Ueri adoratores adorabunt pr̄em in spū et veritate. vlz fidei. Scđo optz q fiat cum bonitate rei. i. q in oōne nō petātur nociua sed vtilia. Sicut enim libellus ineptus est nulli⁹. ita oratio inepta est nulla. In cuius signū dicit xp̄s. Petitis et nō accipietis eo q male petitis. Tertio optz q fiat cū deuotione animi. Sicut enim ad hoc q fumus ascēdat a thuribulo optz q sit ibi ignis. ita ad hoc q oratio ascēdat ad deū. optz q sit igne charitatis accēsa. In cuius signū legitur in apo. Stetit angelus iuxta aram tēpli, habens thuribulū aureum in manu sua. et data sunt ei incēsa multa que sunt oōnes sanctoꝝ. Et ascēdit fumus aromatū in conspectu dei de manu angeli. ita petebat dauid in psalmo. Dirigat dñe ad te oratio mea. sicut incensum in cōspectu tuo. Quarto q fiat in nomine xp̄i. Sicut enim pcurator nō debet agere nisi noīe procuratoris. alias istud quod facit non valet. ita cum simus orando procuratores christi. si volimus exaudiri. optz q petamus in nomine christi. vnđ xp̄s dicit. Quicqđ petieritis patrem in noīe meo dabit vobis. Ita quattuor optamus esse in oratione nr̄a cum dicimus. Sāctificetur nomen tuū. tangūtur tria in hoc q dr sanctificet sm q sctm̄ potest capi trib⁹ modis. Uno modo idem est q firmū. in quo est firmitas fidei. Scđo modo idem est q sine terra in quo est vtilitas rei. alio modo idem est q sanguine tinctū. in quo animi deuotio designatur. Quartū tāgitur in hoc. qđ dicimus nomen tuum. De quo noīe dr in marco. In noīe meo demōia eiicient. linguis loquentur nouis serpentes tollent. et si

mortiferum quid biberint non eis nocebit. super egros manus imponēt/et bene habebūt. Et sic terminatˀ scd̃a pars orōnis dñice in qua optamᵘ seu petimᵘ orōnis efficaciā. ¶ Sequitˀ tertia pars pn̄cipalis orōnis dñice in q̄ docemur habere formā ⁊ modū orādi cū dr̄. adueniat regnū tuū. Circa qd̄ sciēdū ꝙ ab hoc loco vsq; in finē ꝯtinētur sex petitiōes in q̄bᵘ petimᵘ oē qd̄ est nobis necessariū tam in vita nr̄a q̄ in alia. Cū eni tota pfectio hoīs ꝯsistat in duobᵘ. s. in declinatiōe mali: ⁊ in ꝓsecutiōe boni (iuxta illud psal. Declina a malo ⁊ fac bonū) ideo in ista orōne petimᵘ a deo vt nobis ꝯferat bonū ⁊ auferat malū. Quantū ad collationē boni ponūtur tres petitiōes. Cū eni sit triplex bonū /scʒ bonū glr̄ie: bonū gratie: ⁊ bonū nature: istd̄ triplex bonū nobis dari petimᵘ. Nā nobis bonū glr̄ie dari petimus/cū dicimus. Adueniat regnum tuū/scʒ regnū paradisi. ⁊ est sensus. O pater noster q̄ es in celis. petimᵘ ꝙ regnū tuū adueniat. i. ad nos veniat. Sed quare melius dicimus. Adueniat regnū tuum. q̄ dicamus. adueniamus in regnū tuum? Dico ꝙ ad denotandū ꝙ gloria paradisi non habetur ex ꝓpriis meritis sed ex mera gratia dei. Juxta v̄bum apl̄i dicētis. Non ex operibus iusticie que fecimᵘ nos/ sed s̄m miam suam saluos nos fecit. ideo dicitur adueniat regnum tuum. i. gratia tua nobis adueniat. Non autem dicimus adueniamus/ qr̄ vt dictū est ex meritis nostris nō possumus ad illd̄ venire. Nemo eni pōt venire ad me nisi pr̄ meᵘ traxerit illū. vt dr̄ in Johāne. De isto regno dicit Aug. loquēs in ꝑsona xp̄i. Venale habeo Quid? Regnū celorū. qd̄ emitur paupertate/rex vtilitate/labore/requie/tristicia/gaudio/morte vita. Bonū gr̄e petimᵘ cū dicimus Fiat volūtas tua sicut in celo ⁊ in terra. Ad cuiᵘ euidentiā sciendū ꝙ hō vocatˀ in sacra scriptura terra. vn̄ psal. Aia mea sicut terra sine aqua tibi. Vnd̄ de hoie iusto dr̄ ibidē. Bn̄dixisti dñe terrā. Angeli aūt et scti in paradiso

stantes vocātur celū. vn psal. Celi enarrant gl'iam dei. Est ergo sensus. O pater noster qui es in celis fiat volūtas tua in terra/hoc est hoībus terrenis. sicut fit in celo .i. sicut fit in angelis et btis. vel per terrā intelligitur ecclesia militans. per celū eccl'ia triūphans/vt sit sensus sicut in eccl'ia triūphāte fit volūtas tua: ita in eccl'ia militante petimus q fiat. Que autē est ista voluntas nos docet apl's dicēs. Hec est volūtas dei sanctificatio vr̄a. Et dr fiat volūtas tua/nō aūt nr̄a. qz vt dicit xp̄s. Non ois q̄ dicit michi dn̄e dn̄e intrabit regnū celoꝝ/sz q̄ facit volūtatē pr̄is mei q̄ est in celis: ipse itrabit regnū celoꝝ. Bonū nature petimus cū dicimus Panē nostrū quotidianū da nobis hodie. Pro quo sciēdū q panis dr a pan grece qd est totū latine. In hoc ergo q petimus panem petimus oia que necessaria sunt ad sustentationē huius miserrime ꝛ trāsitorie vite. nec istud est contra illud qd dictū est supra in scda parte tractatus quarti ca. de oratione vbi dicebat q in orōne nō sunt tēporalia petēda. qd intelligēdū est in orōne nō sūt petēda tpalia directe et p se/sz inquantū sunt necessaria ad habēdum celestia et etna. sic eni bn̄ pnt peti. vn̄ Greg. in coll'a. Si trāseamus p bona tpalia/vt nō amittam⁹ etna. Vel est intelligendū q nō sunt petēda bona tpalia ad supfluitatem sed ad sustētationē. ꝛ sic petimus ea hic/cū dicim⁹ hodie qz non petim⁹/nisi quantū est necessariū pro die. Et ita petebat salomō cū dicebat. Diuitias ꝛ paupertates ne dederis michi/sz tm̄ victui meo tribue necessaria. Et paulus habētes alimēta et quib⁹ tegamur: his cōtenti sim⁹. Notandū etiam q duplex est panis que petimus in ista orōne. Primus est spūalis panis austere pnie. Iste est panis ordeaceus de q̄ dr in Iohē. Est puer vn⁹ hic q̄ hz quinqz ordeaceos panes. q̄nqz panes sunt q̄nqz partes pfecte pnie. s. ɔtritio/ɔfessio/orō/elemosyna ꝛ ieiuniū. De q̄b⁹ dictū est supra in scda parte. Scds panis est sacralis

eucharistie. de quo pane dr in Johē. Hic est panis qui de celo descendit. Si qs mãducauerit ex hoc pane viuet in eternū. In fortitudie istius panis ambulãt fideles vsqz ad mõtem paradisi. Terti⁹ panis est materialis tpalis substãtie. de quo pane dr in Geñ. In sudore vultus tui vesceris pane tuo. Et istos tres panes petimus in ista orõne iuxta vbū saluatoris in Luca dicẽtis. Amice accõmoda michi tres panes. Iste ergo tres petitiones respiciũt collationē boni. Sunt & alie que respiciũt ablationem mali. Circa qđ notãdū q duplex est malū. s. malū culpe & malū pene. Malū culpe est duplex. s. preteritū & futurū. Scdm hoc ergo sunt tres petitiões ablationis mali. In pma petim⁹ malū culpe preteritor nobis dimitti/cū dicimus. Dimitte nobis debita nrã sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Ista debita sunt pctã. iuxta parabolã xpi quã proposuit symoni leproso/ dicens Duo debitores erãt cuidã feneratori. &c. Que parabola sm glosam intelligit de debito pcti. Ista debita petim⁹ nobis dimitti a deo sicut dimittim⁹ debitoribus nris. i. illis q ↄtra nos peccauerũt. Et istud intelligit de debito iniuriar/quas debemus dimittere. Alioquin nisi dimittam⁹: de⁹ nõ dimittet nobis dicẽte xpo. De⁹ pr vester celestis nõ dimittet vobis nisi dimiseritis vnusqsqz de cordibus vris. In qua eni mẽsura mensi fueritis: eadē remetiet vobis. Si ergo vis q de⁹ dimittat tibi pctã tua: dimitte tu illis q ↄtra te peccauerũt/alioquin dicet tibi. Ex ore tuo te iudicio serue neqꝫ. dicis eni dimitte michi sicut dimitto/sed tu nõ dimittis. ergo dicis q tibi nõ dimittã. Sz nũqd ille q existit in fraterno odio dicẽs istã orõnē peccat. Dico q nõ. qz nõ dicit eã in ppa psona/sed in psona ecclie. qđ pz/qz dicit nobis & nõ michi. & ideo cũ vniuersalis ecclia (que regit a spũ scõ) nõ possit errare: nũqꝫ errat in dicẽdo istã orõnē. In scda petitione petimus nobis a malo culpe pcaueri/ cũ dicim⁹. Et ne nos

inducas in tẽtationẽ. Pro quo sciẽdũ ꝙ aliqñ tẽtatio su
mit in bonũ. vt ptz in Geñ. qñ dr. Tẽtauit de⁹ abrahã.
Et in libro sap. Deus autẽ tẽtauit eos: ꝛ inuenit eos di
gnos ſe. Et dr deus duob⁹ modis tẽtare. Uno mõ ꝑmiſ
ſiue vt approbet. ꝛ ita ſumit qñ dr Deus tẽtauit illos. i.
tẽtari ꝑmiſit. ꝛ iſto modo tẽtauit de⁹ iob. Alio modo dr
tẽtare. vt exẽplũ virtutis aliis oñderet / et hoc mõ tẽta
uit deus abrahã vt oñderet virtutẽ obediẽtie eius. et de
tali tẽtatione non intelligim⁹ hic. Aliqñ etiã tẽtatio ſu
mit in malũ: ꝛ eſt duplex. Nã quedã eſt ab hoſte. i. demo
ne / quedã a carne inquãtũ. ſ. caro ꝯſurgit aduerſus ſpiꝛm
Tẽtatio que eſt ab hoſte nõ eſt pctm / niſi cõſentiat ſibi.
immo ſi fiat reſiſtẽtia: eſt multũ meritoria et iſto modo
fuit tẽtatus xp̄s. vt dr matheus. Ductus eſt ieſus in de
ſertum a ſpũ vt tẽtaretur a dyabolo. Tentatio que eſt
in carne ſemper ꝓuenit ex pctõ: inquantũ ſcz ipſa rebel
lio carnis ad ſpm̄ prouenit ex pctõ parentum in nobis:
et eſt materialiter ipſum pctm̄ originale. modo rebellio
iſta quantũ ad ſuũ principiũ non eſt in ꝑteſtate noſtra
ꝓut dr ꝙ primi motus non ſunt in poteſtate noſtra: ſed
reſiſtere illi rebellioni: ſiue allicere iſtos ꝑmos motus
bene eſt in ptãte noſtra. ꝛ ideo ꝯſentire tẽtationi ſiue ſit
ab hoſte ſiue a carne ſemꝑ eſt pctm̄: ita ꝙ ſi ſit cõſenſus
cũ deliberatiõe eſt pctm̄ mortale. ſi ſit cõſenſus ſubitus
ꝛ quaſi ſurreptiu⁹ eſt ſolũ pctm̄ veniale. Modo ergo nõ
petim⁹ in hac petitiõe ne tẽtemur / ſed petimus ne in tẽ
tationẽ inducamur. Tũc aũt i tẽtationẽ inducimur / cũ
tẽtatiõi ꝯſentim⁹. iõ in iſta orõne nichil petim⁹ deo niſi
ꝙ det nobis virtutẽ reſiſtẽdi tẽtationi. qd apl's ꝓmittit
eũ factuꝝ / dicẽs. Fidelis deus ꝗ non ꝑmittit vos tẽtari
ſupra id qd poteſtis: ſed faciet cũ tẽtatione ꝓuentum: ita
vt vos poſſitis reſiſtere. In vltima petitiõe petim⁹ nos
a malo pene liberari / cũ dicimus. Sed libera nos a ma
lo: ita ꝙ hoc intelligit de malo pene eterne qd eſt ſimpli

citer malū. Nā malū pene tēporalis pōt esse: ⁊ est aliqñ bonū. sicut bonū sctis martyrib⁹ fuit pati ⁊ sustinere penas multas ⁊ tormēta multa. vñ a tali malo nos nō petimus liberari / sed a malo pene eterne. Juxta qđ petit eccl'ia / dicēs. Libera me dñe de morte etna. In fine oim petitionū subiūgit Amē. i. ita fiat quasi ꝯfirmatio oim petitionū. Sic ergo in orōne dñica sunt septē petitiōes. in quaꝝ pma petim⁹ orōis efficaciā / cū dicim⁹. Scificet nomē tuū: quasi dicam⁹ sicut nomē tuū est scm ⁊ firmū ita illđ qđ petim⁹ in ista orōne sit firmū. Ideo lȝ ista petitio sit pma in ordine / tñ est vltima in intētione. In aliis sex petitionib⁹ petim⁹ nobis oē bonū cōferri: ⁊ a nobis oē malū auferri. Donet dñs vt hec oia nobis concedantur. Et ista sufficiant quantū ad nūc: q̄a forte alias de ista materia latius loquemur.

¶ De decem preceptis legis. Cap. iii.

Interrogāti iuueni quid faciēdo vitā eternā possideret. respōdet iesus. Si vis ad vitā ingredi serua mādata. quasi diceret. Ingressus ad vitā eternā est obseruatio pceptoꝝ ⁊ mādatoꝝ: queqđē mādata sunt precepta decalogi. Et decalogus đȝ a decas qđ est decem et logos sermo quasi decē pceptoꝝ sermo. Sūt ergo decē pcepta legis / quoꝝ quedā ordināt hoiem ad deū / quedā ad primū. Precepta aūt que ordināt hoiez ad deū sunt tria: fm qđ hō est deo obligat⁹ ad tria. Sicut eni vasallus đȝ dño suo tria. s. fidelitatē / vt nō cognoscat aliū dñz reuerētiā / vt nō faciat ei opprobriū. famulatū / vt impēdat ei debitū obsequiū. sic q̄libet de dictamine iuris naturalis est obligatus deo ad ista tria. ⁊ ideo q̄tū ad primū est istud preceptū. Nō habebis deos alienos coram me. quantū ad fm est istud. Nō assumes nomen dei tui in vanū. quātū ad tertiū est istđ. Memēto vt diē sabbati scificces. Precepta aūt que ordināt hoiem ad primū / sunt septē. Ordinat eni hō ad primū duob⁹ modis: scȝ

vt bonũ sibi faciat/ et ne sibi noceat. Quantũ ad pmũ est vnũ pceptũ/scz Honora patrẽ tuũ et matrẽ tuã. Quãtũ ad scdm sunt sex. potest eni homo nocere primo tribus modis. Uno mõ facto. alio modo vbo. alio modo voluñtate. Facto põt sibi nocere tribus modis/scz vel in ppa psona. vel in psona sibi cõiuncta. vel in ppa substantia. Quantũ ad pmũ est istud pceptũ. Nõ occides. quãtum ad scdm. Nõ mechaberis. quãtum ad tertiũ. Nõ furtũ facies. quantũ ad hoc vt nõ noceat hõ primo suo vbo: est istud. Nõ falsum testimoniũ dices. quantum ad hoc vt nõ noceat homo primo suo volũtate/sunt duo alia. Aut vt nõ noceat sibi volũtate libidinis: et tunc est istud Nõ cõcupisces vxorẽ primi tui Ne autẽ noceat sibi voluntate cupiditatis/est istud. Nõ pcupisces rem alienã scz seruũ vel ancillã. nõ bouẽ vl' asinũ/ne sibi noceat voluntate cupiditatis. Ista ergo sunt decẽ precepta legis. de quoꝝ quolibet aliqua per ordinẽ sunt dicẽda.

De primo precepto.

Primũ preceptũ est. Nõ habebis deos alienos corã me. ita q in isto precepto phibetur ois ydolatria/ ois heresis et oẽs spẽs sortilegii siue diuinatiões qcũq modo fiãt. siue fiãt in igne/ siue in aere/ siue in aqua/ siue in terra/ siue in corpib9 mortuoꝝ/ siue in aspectu garritus vl' volatus auiũ/ siue in caracteribus/ siue in vana aspectiõe psalterii vl' euãgelioꝝ vel alteraꝝ scripturaꝝ et general'r ois diuinatiõe quocũq pdictoꝝ modoꝝ/ vel qualitercũq aliter fiat: phibita est in precepto isto et est maledicta a deo et a sctã matre eccl'ia tanq ydolatria et infidelitas reprobata. Cũ eni futura que soli9 de9 sunt per tales supstitiones inuenire aliq laborãt/ deitatis iura creaturis attribuũt. Ita ponit ysaias/ dicẽs. Priora et nouissima annũcietis michi: et dicam q dii estis vos. Et Aug. Non obseruetis dies q predicuntur egyptiaci. aut kalẽdas ianuarii/ in qbus cãtilene et quedã pstitutiões

et comestiones adinuicē fiebant/dona donant et quasi in principio anni bonifati augurio. aut aliquos mēses/ dies aut tpa/vel annos/aut lune aut solis cursum. qa q̄ has ꝛ quascūqꝫ diuinatiōes/aut auguria facit aut obseruat/aut attendit/aut ꝯsentit obseruātib⁹/aut talib⁹ credit/aut ad domū eoꝝ vadit/aut in sua domo inducit/vel interrogat/sciat se xp̄ianā fidē ꝛ baptismū ꝑuaricasse: ꝛ paganū ꝛ apostatā inimicū dei esse/ꝛ irā dei grauiter et in eternū incurrisse/nisi ecclīastica emendatus pnīa deo reconcilietur. ¶ Nota q̄ agricole qui obseruāt tēpora ad seminādū/vl' ad arbores succidēdas/vl' ad ꝯsilia que certam ꝛ naturalē habēt causam seu rōnem naturalem. ꝛ medici q̄ ad medicinas dādas vel munitiones faciēdas et ad silīa obseruāt dies certos ꝛ tēpora certa/nō hic cōdēnant. Cū eni oīa ista inferiora subsint quantū ad corporalē naturā influētie corporꝫ celestiū nō est ꝓhibitū/ immo est necessariū ꝛ debitū respicere in istis ꝛ attēdere fluxū stellaꝝ et planetaꝝ. Sed cū aīa rōnalis in nullo subsit influētie corpoꝝ celestiū dicēte salomone/ac etiā ptholomeo. Aīa sapiēs dn̄abit astris. respicere talia in his que a libero arbitrio ꝓcedūt est supsticiosū ꝛ vanū. Vn̄ ex clamore cornicis ꝓnosticare pluuiā futuram nō est supsticiosum. cū talia aīalia ex dispōne aeris ꝛ mutatione tp̄is possint in corporib⁹ suis talē sentire mutationem. ¶ Notādū etiā q̄ si aliq̄s vel aliqua colligat aliquā herbā dicēdo symbolū fidei vel orōnē dn̄icā vt ponat eā sup aliquē infirmū: ista intētione vt in istis deus creator oīm vt deus honoretur: nō reprobat dūmō nulla obseruātia supsticiosa obseruet vl' immisceatur. xxvi. q. v. Nō licet. ꝛ. q. v. Nō obseruetis. Et istud habēdū est pro regula generali in ista materia/q̄ oīs inquisitio que fit per inuocationē demonū tacitā vl' expssam q̄cūqꝫ modo fiat/siue per caracteres/siue per figuras/siue alio q̄cūqꝫ modo est in isto precepto ꝓhibita. Sed quid erit de

istis cõiurlis in qbus ponunt ⁊ recitant noīa dei ⁊ angelorū/⁊ ponunt multa bona vba? Dico q in talibus est cauendū ne sub specie boni lateat malum. vnd diligenter est aduertēdū ne inter illa noīa immisceant noīa ignota que magis sunt noīa demonū q angelorū. Cum enī scdm q dicit beda/nulla sit falsa doctrina que nō aliq vera falsis admisceat: īpossibile est q in istis supstitioīb⁹ nō admisceātur aliq vera cū falsis. et aliq bona cū malis. ⁊ qꝛ modicū fermentū totā massā corrūpit: quātūcūq sit ibi multa bona si sint ibi aliqua mala totū est suspectū et corruptum. Qꝛ etiā angelus malus se trāsfigurat in angelū lucis nō est credendū istis fantasticis q dicunt se videre angelos vel aliquos sctōs. Vnd dicit apostolus. Probate spiritus si ex deo sint.

De secundo precepto.

SEcūdū preceptū est. Nō assumes nomen dei tui in vanū. ita q in isto pcepto phibētur primo ⁊ specialiter oēs species periurii que sunt multe. Ad cui⁹ euidentiam sciendū q ad hoc q iuramentū sit licitū optꝫ q ibi sint tria. s. vitas. iudiciū. ⁊ iusticia. Ita dicit dñs per osee pphetā. Jurabūt dicit dñs in veritate ⁊ iusticia et iudicio. xxii. q. ii. Siaduertēdū. Veritas enī semp dꝫ eē in cōsciētia iurantis vt firmiter sciat ita eē sicut iurat. Aliter si solū credit ⁊ nō sciat p certo ita eē. nō dꝫ de certa scia sꝫ de credulitate iurare. Judiciū dꝫ hic discreta deliberatio/vt scꝫ nō iuret etiā verū/nisi ppter necessitatē. i. cū dicit alicui aliqd verū qd ei expedit vel vtile est credere et nō vult credere simplici assertioī. Justicia dꝫ vt illd qd iurat licitū sit ⁊ honestū. extra de iureiurā. ca. Et si xps. Quocūq ergo mō iuret si iuramentū sit assertoriū siue pmissoriū si aliqd istorū deficiat siue qd iuret falsuꝫ vel verū cū iurās credit iurare falsum. siue iuret absq aliq necessitate siue iuret aliqd illicitū. semp est piuriū. ⁊ est directe ꝯtra illud pceptū. Sed qd fiet de istis iuramētis

quotidianis que fiūt ex quadā leuitate vel ex quadam mala ꝯsuetudine/nūquid ibi est periculū cū deficiat ibi iudiciū? Dico ꝙ sic.sed si fuerit de re licita ⁊ sine intētione decipiēdi vel fallendi nō est nisi pctm̄ veniale.sed si fiat de re illicita vl' cū intētione decipiēdi ⁊ fallendi est pctm̄ mortale.vñ notādū ꝙ cū iuramētū nō fuerit institutū vt sit vinculū iniq̄tatis.iuramētū q̄d ē fuit de re illicita vl' ꝯtra charitatē ⁊ qd nō pōt saluari sine iteritu eterne salutis.sicut si iurarē me aliquē interfecturum vl' nō daturum elemosynā vl' aliqd tale piuriū.nō est aliquatenus obseruādū.vñ Hiero. In mali pmissi fidē rescinde. In turpi voto muta decretū.xxii.q.iiii. In malis. Notādū etiā ꝙ secūdario phibet hic iuramētū qd fit p falsos deos quod nō dꝫ fieri a xpianis.tñ credo ꝙ xpianus vbi eēt expediēs posset recipe iuramētū a sarracenis p deos suos. Notādū insup ꝙ nō est iurādū p creaturas nisi p aliq̄s.vt per euāgeliū p altare.per crucē.per reliq̄as sctōrum. In manu etiā epi pōt iurari.xxii.q.i. Si aliq̄.⁊.q.v. Qui periurat. Unde nota ꝙ qui iurat per creaturā non cōcessam debꝫ acerrime puniri.vt dicit Raym̄.

¶ De tertio precepto.

TErtiū preceptū est. Memēto vt diē sabbati sctifices/ita ꝙ in isto p̄cepto precipit primo et principaliter obseruari dies dñica.⁊ ex ꝯsequēti precipiunt alie festiuitates solēnes.que ponūtur de ꝯse.di.iii. Pronunciādū.⁊ sunt iste. Natiuitas dñi.sctōrum/stephani/iohānis euāgeliste/innocentium/siluestri/circūcisio dñi.epyphania dñi.purificatio beate marie v̄ginis.inuentio sancte crucis.sctm̄ pascha cū ebdomada.tres dies rogationum ascensio dñi.dies penthecostes.scti iohānis baptiste.xii. apostolorum/⁊ maxime petri ⁊ pauli qui totū mūdum sua predicatione illuminauerūt/scti laurētii/assumptio virginis marie/natiuitas ⁊ cōceptio eiusdem/dedicatio scti michaelis/dedicatio cuiuscūq; oratorii seu eccl'ie:festū

tes. remittere iniuriātib⁹. ɔsolari tristes. supportare īportunos. orare ꝑ ꝑsecutoribus. vñ vˢ. Cōsule / castiga / solare remittere / fer / ora. Corpalia sūt ista. Pascere esurientes potare sitientes / vestire nudos / visitare īfirmos / redimere captiuos / colligere in hospitio vagos / sepelire mortuos vñ vˢ. Visito / poto / cibo / redimo / tego / colligo / condo.

¶ De quinto precepto.

Quintū preceptū et scdm ad primū est. Nō occides supple iniuste. In quo precepto ꝓhibetur homicidiū: et sub noīe homicidii intelligit᷑ oīs iniuria corpalis que pōt inferri ꝓximo. Pro quo notandū ꝙ duplex est homicidiū / quoddā est spūale / et quoddā est corporale. Spūale fit q̄nq₃ modis. s. odiēdo. vñ iohēs in pma canonica sua. Qui odit fratrē suū homicida est / detrahendo / male ɔsulendo / nocēdo. Et de his trib⁹ habet᷑ de pe. di. i. Homicidiorū. ⁊ c. Oīs iniq̄tas. ⁊ c. Noli putare. vl' victū subtrahēdo. di. lxxxvi. Pasce fame morientem. si non pauisti / occidisti. Et q̄dlibet istorū homicidiorū fm doctores est pctm̄ mortale. homicidiū corporale scdm̄ doctores fit duobus modis. vno mō vbo. alio modo facto. verbo fit tribus modis / scʒ precepto / cōsilio / ⁊ defensione. di. l. Si quis vidēs. de pe. di. i. Periculose. Et q̄dlibet istorū si fiat iniuste / est pctm̄ mortale. Facto fit quattuor modis. scʒ iusticia / necessitate / casu ⁊ volūtate. Iusticia / vt cū iudex vl' minister reū iuste ɔdemnatū ad mortem occidit. hoc homicidiū si fiat ex liuore vel amore fundēdi sanguinē humanū / licet talis moriat᷑ iuste / q̄a meret᷑ mortem / tm̄ iste qui occidit peccat mortaliter ꝓpter intentionē corruptā. Si aūt fiat amore iusticie / nec peccat iudex ɔdemnando eū ad mortē / nec precipiendo ministro ꝙ occidat eū / nec minister exeq̄ndo mādatū iudicis dūmodo fiat seruato ordine iuris. ꝓbat᷑ hoc ex verbo apo͞l. in ep͞la ad Rom. Oīs aīa ꝑtestatibus sublimioribus subdita sit. et sequit᷑. Nō enī sine causa gladiū portat. dei minister est

et iudex in irā ei qui male agit. Si fiat in necessitate/ distingue. q꞉ aut illa necessitas fuit euitabilis/ puta q꞉ poterat euadere absq꞉ occisione hoīs tunc est reus homicidii: et debet agere penitentiā tanq̄ pro pctō mortali/ aut fuit ineuitabilis. q꞉ occidit hoīem absq꞉ homicidii meditatione/ imo cū dolore animi se ꝛ sua defendēdo/ siue liberādo/ ꝛ in isto casu nō dicitur peccare/ neq꞉ astringitur ad penitentiā/ tñ debet dolere/ ꝛ suis peccatis ascribere q̄ in tantā poterit venire culpā/ vbi culpa nō est. vt cap. Interfecisti. extra de homicidio. Si aūt fiat casu/ distingue/ aut iste dabat operam rei licite vel illicite. si dabat operā rei illicite puta q꞉ ꝓiecit lapidem per loca per que consueuerūt hoīes transire/ vel dū furabat equum vel bouem/ aliquis ab equo/ vel boue percussus interiit. ꝛc. In isto casu talis est simpliciter reus homicidii. Si aūt dabat operā rei licite/ puta q꞉ arbores sibi necessarias incidebat/ vel deponebat fenū de curru ꝛ silr̄ia. Si adhibuit diligentiā quā debuit. s. respiciēdo vel ꝓclamando non nimis tarde vel lente. sed tēpore cōgruo et alte: ita q̄ si aliquis erat ibi vel veniebat poterat fugere vl̄ sibi cauere. nō imputat sibi. ꝓbatur hoc di. l. Sepe ꝯtingit. extra de homicidio. Quidam. Si aūt homicidium fiat voluntarie sine oī distinctione tenendū est esse grauissimum et enorme pctm̄. di. l. Si quis voluntarie.

¶ De sexto precepto.

SExtū ꝓceptū est. Nō mechaberis. Ita q̄ in isto precepto prohibetur oīs concubitus preterq̄ cū legitima vxore. Que aūt et quot sunt species talis ꝯcubitus. vide supra/ parte secunda tractatu. ii. ca. ix.

¶ De septimo precepto.

SEptimū ꝓceptū est. Nō furtū facies. Ita q̄ in isto ꝓcepto ꝓhibetur furtū/ vsura/ fraus/ rapina/ dolus/ ꝛ generaliter animus acquisitio illicita aliene rei q̄cūq꞉ modo palliato siue pacto fiat.

Octauum preceptũ legis.

¶ De octauo precepto.

OCtauũ pceptũ est. Nõ falsũ testimoniũ dices. Ita q in isto phibet oĩ mẽdaciũ. Pro quo notãdum q sm Aug. libro de mẽdacio. octo sunt genera mẽdaciorum. ¶ Primũ est q si cõtra doctrinã fidei et bonorum morum. vt dicere xpm nõ esse natũ de pura vgine maria. vel nõ esse passum in cruce/vel aliud simile contra articulos fidei vel bonos mores. Scdm est q nulli pdest ꝛ alicui obest vt est mendaciũ detractionis/vel falsi testis in causa criminali. Tertiũ est q pdest vni ꝛ obest alteri. vt testimonium falsi testis in causa pecuniaria. Quartũ est quod fit sola mentiendi libidine/quasi sine causa et vtilitate. Quintũ est quod fit placendi cupiditate. vt mẽdacium adulatoris. Sextum est quod nulli obest et prodest alicui ad euitandũ periculũ pecunie. vt si qs sciẽs pecuniã alicui⁹ tollendã a fu[illegible] vel predone mẽtiretur iurans se nescire vbi sit. Septimũ est qd nulli obest et pdest alicui ad euitandũ periculũ psone. vt si qs querat ad mortem et aliqs mentiat iurãs se nescire vbi sit. Octauum est quod nulli obest ꝛ pdest alicui ad hoc vt ab imũdicia corporali aliqs teneat/vt si volẽti corrũpere virginem mentiatur aliquis dicẽdo eã esse coniugatã/vel se nescire vbi esset illa virgo/vt seruaretur eius vginitas. Alia distinctio ponitur ab eodem Augu. scz q mendaciorum aliud est perniciosum. et istud cõprehendit quinqz genera distinctiõis. Et istud est semp pctm̃ mortale. xxii. q. ii. Primũ. aliud est vitiosum: et illud cõprehendit tria vltima genera prime distinctionis: et istud est peccatũ veniale. Aliud est iocosum. ꝛ credo etiã q istud est veniale quod intelligo qñ ille cui dicitur nouit rem causa iocãdi fuisse dictam. et q non dicatur ex libidine mentiendi. ¶ De mẽdatio adulationis/nota q aliquis potest adulari alteri tribus modis. Uno modo attribuendo ei bonum quod non habet. Et isto modo dicunt aliqui q est

peccatū mortale.⁊ aliqui ꝙ est veniale. Alio modo pro-bādo malum quod habet. et istud scd̃m omnes est mor tale. Alio modo extollendo bonū quod habent: ⁊ istud scd̃m omnes est veniale.

¶ De nono et decimo preceptis.

NOnū ⁊ decimū precepta prohibent actum interio-rem/scz actum voluntatis: videlz ꝙ nullus concu piscat alienam vxorem et sub noie vxoris intelligitur quecūqꝫ mulier/qꝛ vt dicit apl's. Quicunqꝫ viderit mu-lierem ad cōcupiscendū eam: iam mechatus est in corde suo: ⁊ ꝙ nō cōcupiscat rem alienā ad possidēdū. Horum aūt decē p̄ceptoꝝ legis/quedā sunt affirmatiua/ quedā negatiua. Et ptz dr̃a istoꝝ. qꝛ affirmatiua obligant sēp: sed nō ad sēp: sed pro loco ⁊ tp̄e negatiua autē obligant semp ⁊ ad semp. De istis decē p̄ceptis habētur isti v̄sus Unū crede deū/ne iures vana per ipsum. Sabbata san ctifices/⁊ venerare patres. Non sis occisor/fur/mechus testis iniquus. Viciniqꝫ thorum/resqꝫ caueto suas.

¶ De dotibus beatorum. Cap. iiii.

QUia teste Augu. Nullū bonū irremuneratū/neqꝫ malū impunitū remanebit. Ideo vltimo vidēdū est de dotibus beatoꝝ.i. de premiis que habebūt illi qui obseruabūt ista precepta. Notandū ergo ꝙ obseruato-ribus istoꝝ p̄ceptoꝝ dabuntur septē dotes gl'ie in para-diso. tres ex parte anime. et quattuor ex parte corporis. Prima dos ex parte aie est clara visio dei. s. ꝙ videbimꝰ deū clare sine aliquo velamine: et in ista visione ꝯsistit tota nostra beatitudo. Unde Aug. Uisio est tota merces. Et ista clara visio succedit visioni fidei. Ita dicit paulꝰ apostolus. Uidemus nūc. s. in vita ista per speculum in enigmate. s. fidei. tunc aūt scz in paradiso/facie ad faciē Secunda dos ex parte anime est firma tentio: quia scz ita firmiter tenebimꝰ deū ꝙ nullomodo tenebimus eū amittere. Et de ista tentione dr̄ in canticis. Tenui eum

nec dimittam. Et ista firma tentio succedit virtuti spei. ¶ Tertia dos aie beate erit perfecta fruitio. scȝ qꝛ aia btā perfecte fructur deo. ⁊ adherebit ei/ ⁊ satiabit̄ ⁊ delectabitur in eo. vn̄ psal. Satiabor cū apparuerit gl'ia tua ⁊c̄. Et ista perfecta fruitio succedit amori charitatis. Et de istis tribus modis dicit Aug. Uidebimus/ amabimus/ ⁊ laudabimus. Et istud officiū habebimus in paradiso. s. videre/ amare/ ⁊ deum laudare. Post resurrectionē aūt habebimus quattuor dotes ex parte corporis/ qꝛ corpora nostra erunt agilia. i. mouebūtur per quantūcunqꝫ spacium sine aliqua fatigatione et labore. Erunt etiā impassibilia. qꝛ a nullo poterunt pati. Erunt etiā immortalia. qa nullū modo poterunt mori. Erunt etiam clarissima. vn̄ saluator. Fulgebunt iusti sicut sol in regno patris mei. Cuius regni cōciues nos faciat rex regum et dn̄s dominantiū iesus christus. Amen.

¶ Optata felix conspicito

¶ Hec circa officiū curatoꝝ breuiter a me scripta sunt. vt simplices in aliquibus instruantur ⁊ magis prouecti ad altiora inuestiganda laborent/ obsecrās vt si in libello isto lector aliqua vtilia inueniat/ ipsa attribuat soli deo grates referēs q̄ michi peccatori aliquantulū scintillulam intelligentie impartiri dignatus est. Illa aūt que minus bene dicta sunt mee ignorātie aut inaduertentie ascribens charitatiue corrigat/ et pro me peccatore preces ad dominum fundat.

¶ Deinde sequitur tabula huius libri/ qui Manipulus Curatoꝝ inscribitur.

¶ Tabula libri/qui Manipulus Curatorum appellatur.incipit feliciter.

¶ Liber iste prima sui diuisiõe/in tres partitur partes principales. In prima parte agitur de sacramentis/et his que pertinent ad ipsorum sacramẽtorum administrationem. Et pars illa principalis diuidit in septem tractat9. Scda pars incipit. Uerus deus ac pius samaritanus. in qua agitur de penitentiis et his que pertinẽt ad confessionum audientiã et penitentiarum impositionem. Et cõtinet quattuor tractat9. Tertia pars incipit ibi. Omni dñis ac magister. Et est de articulis fidei.et de preceptis legis. Et continet quattuor capitula.

¶ De sacramentis in generali.

¶ Tractatus primus prime partis principalis/est de sacramẽtis in generali.et hz tria capitula.

¶ Tractatus scds prime partis principalis/est de baptismo. Et habet octo capitula.

¶ De confirmatione.

¶ Tractatus tertius prime partis principalis/est de confirmatione. Et habet septem capitula.

¶ De sacramento eucharistie.
¶ Tractatus quartus prime partis principalis/est de sacramento eucharistie.et habet.xi.capitula.

¶ De sacramento ordinis.
¶ Tractatus quintus prime partis principalis/est de sacramēto ordinis.et habet quinq̧ capitula.

¶ De sacramento extreme vnctionis.
¶ Tractatus sextus prime partis principalis/est de sacro extreme vnctionis.et hz.vii.capitula.

De sacramento matrimonii.
Et primo de sponsalibus.

Tractatus septimus prime partis principalis/est de sacro matrimonii.et hz duas partes.Prima est de sponsalibus.et habet quinqz capitula.

Scda pars huius septimi tractatus prime partis principalis/est de mrĩmonio.⁊ hz octo capitula.

SEcũda pars huius libri/in qua agitur de penitẽtiis et his que pertinent ad cõfessionum audientiam/ et penitentiarum impositionem. subdiuiditur in quattuor tractatus principales.

¶ De penitentia in generali.

¶ Tractatus primus secũde partis/est de penitentia in generali/habens quattuor capitula.

¶ De contritione.

¶ Tractatus scds/scde partis principalis/est de contritione. et habet septem capitula.

¶ De confessione.

¶ Tractatus tertius est de confessione. et habet vndecim capitula.

¶ De satisfactione.

¶ Tractatus quartus est de satisfactione. et habz sex capitula pⁱncipalia.

¶ De articulis fidei / et de preceptis decalogi.

Tertia pars pⁱncipalis huius libri / in qua agitur de articulis fidei. et de his que pertinent ad populi informationem. diuiditur in tria capitula.

¶ Celeberrimi viri dñi Guidonis de monte Rocheri. liber / qui Manipulus Curatorum inscribitur / vna cũ Tabula eiusdem / finit feliciter. Exaratus Londoñ. Impressusq́ per Richardum Pynson. eadẽ in vrbe / cõmorantem. Anno dñi. M.ccccc.viii. quarto idus Nouembris.